THE LIBRARY – THE UNIVERSITY OF JORDAN

הצופה

...יה, יום ששי, ט"ז ניסן תשל"ה (28.3.1975)
...נה ל"ז — גליון 11940 — המחיר 2.20 ל"י

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל המזרחי
מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז"ל

קיסינג'ר: ארה"ב דבקה ללא הסתייגות בהתחייבותה לפעול לקיומה של ישראל

וגמור עם ארה"ב להמשיך בחתירה לשלום במזה"ת – הכריז קיסינג'ר במסע"ת

...ממה, 27 (עי"ר—יופ"יא) — ...ב דבקה ללא הסתייגות ...תה לפעול לקיומה של ... — זאת אמר אתמול שר ...בריקאי הנרי קיסינג'ר. ...עתונאים הכריז ד"ר קיס... מגוי וגמור עם ארה"ב בחתירה לשלום במזרח ה... בעתיד הקרוב תתקשר ...בריה"מ, המכהנת יחד עם ארה"ב יושבת ראש ועידת ז'נווה ל־עניני המזרח התיכון.

שר החוץ אמר כי לדעת ארה"ב הצעד ההגיוני הבא הוא — חידוש ועידת ג'נווה.

ד"ר קיסינג'ר קרא לצדדים לגלות עמדה מתונה. המדינות באיזור חייבות למתן את הצהרותיהן ואת מעשיהן, ולהימנע מפעולות איום — אמר.

מאחר שמדיניותו, שחתרה להתקדמות לשלום בדרך של שלבים לא עלתה יפה, חייבים לטפל בבעיות המזרח התיכון בצורה מקיפה בנסיבות קשות בהרבה מאלה שהיו קיימות קודם לכן.

שר החוץ האמריקאי סבור שלא עתה השעה לקבוע מה תהיה האחריות של הצדדים.

„ארה"ב צפויה תקופה של דיפלומטיה מסובכת"

לארה"ב צפויה תקופה של דיפלומטיה בינלאומית מסובכת יותר, לאחר שבאה לקיצה הגישה של „צעד אחר צעד". בהקשר זה יש לייחס חשיבות להערכה מחודשת של המדיניות האמריקאית, לפי הוראותיו של הנשיא פורד.

במסגרת התירותה לשלום. מוכנה ארה"ב להשתתף בועידת ג'נווה ו־לעיין „בכל גישה אחרת המתקבלת על דעת הצדדים". הכריז קיסינג'ר. הוא לא מסר הבהרות נוספות בענין זה.

ד"ר קיסינג'ר קיים אתמול את מסיבת העתונאים הראשונה שלו מאז שחזר ביום א' לוואשינגטון בעקבות התמוטטות מאמציו, כשמצרים וישראל לא הסכימו לנוסחה בענין הפרדת הכוחות בסיני.

אין בדעת ארה"ב לקצץ הסיוע לישראל

יצויין כי ההערכה המחודשת של מדיניות ארה"ב במזרח התיכון עוררה דאגה בקרב החוגים הפרו ישראליים בארה"ב. שר החוץ ביקש להפיג חששות אלה בהופעות שונות בפני הקונגרס. ההערות שהשמיע בדבר המשך דבקותה של ארה"ב בהתחייבות לפעול למען קיומה של ישראל מתוארת כהצהרה הרורה, נועדה להבהיר את מדיניותה של ארה"ב.

קיסינג'ר חזר והטעים שאין בכוונת ארה"ב לקצץ את הסיוע לישראל. אמר שארה"ב תנהג את מדיניותה על יסוד מטרותיה הלאומית והוסיף „אנו ממשיכים בדבקותנו בהתחייבות לפעול לקיומה של ישראל".

מטרת השיחות העומדות להתנהל היא — למנוע מלחמה. ציין ד"ר קיסינג'ר והוסיף „במלחמה זו תהיה ארה"ב מעורבת, לפחות בעקיפין".

בהמשך דבריו אמר שר החוץ האמריקאי „עלינו להבין שהשלום אינו ניתן לחלוקה. אין אנו יכולים לנטוש ידידים בחלק אחד של העולם, מבלי שנפגע בבטחונם של ידידים בכל מקום".

ארגונים יהודיים בארה"ב נרתמים לפעולות הסברה של עמדת ישראל, אחר כשלון שיחות קיסינג'ר

ניו־יורק, 27 (עסמ"א) — ארגונים יהודיים בארה"ב פתחו במאבק להסביר את עמדת ישראל עקב השעיית שיחות קיסינג'ר להשגת השלב השני של ההסכם בין ישראל ומצרים.

בהודעות שפורסמו ונשלחו לאמצעי התקשורת למיניהם, אמרו מנהיגי הארגונים היהודיים כי ישנם הוכחות המצביעות על כך שהסירוב המצרי להכריז בצורה פורמלית על הפסקת הלוחמות היה גורם המפתח בכשלון השיחות. בציינם את נכונות ישראל להמשיך בתהליך תוך אמונה בהצלחתו, הביעו המנהיגים את התקוה שהפסקת השיחות היא השעייה בלבד אך לא בבחינת כשלון מוחלט וכי ארה"ב תמשיך לתמוך ולדאוג לבטחונה של ישראל.

על ההודעות חתומים גב' פיי שנק, נשיאת הפדרציה הציונית האמריקנית, גב' שרלוט יעקובסון, יו"ר ההנהלה האמריקנית של ההסתדרות הציונית העולמית, גב' רוז מצקין נשיאת הדסה, הרב אלכסנדר שינדלר נשיא איגוד הקהילות העבריות האמריקניות, ברטרם גולד מנכ"ל נשיא הוועד היהודי האמריקאי והשופט שאול ריבנר, יו"ר איגוד ותיקי המלחמה היהודיים.

המנהיגים היהודיים יצאו בקריאה לכל הקהילה והארגונים היהודיים לייצב את מעמדם ולהעמיק את שיתוף הפעולה נוכח המשיכות החשובות והמבחנים הקשים העומדים בפניהם ולהידתם למסע הסברה נמרץ בקרב כל שדרות הציבור בכל הנוגע לעמדת ישראל אחר כשלון שיחות קיסינג'ר.

נוסף על כך העלו על גם את תפקידה של ארה"ב ואת מאמציו של מזכיר המדינה, ד"ר הנרי קיסינג'ר, להשגת הסכם ביניים נוסף בין ישראל ומצרים.

שר החוץ הסורי יבקר בבון

בון 27 (עי"ר) — שר החוץ הסורי עבדול חאלים חדאם, יערוך ביקור רשמי של 3 ימים בגרמניה המערבית החל מה־12 במאי — על כך נמסר בהודעה של משרד החוץ בבון.

משטרת מוסקבה „קיצרה" תפילת ליל החג בבית הכנסת

פיזרה התקהלויות של יהודים שבאו לתפילה

מוסקבה, 27 (יופ"יא—עי"ר) — כוח משטרתי מנע בליל חג הפסח התקהלותם של כמה מאות יהודים סובייטיים ליד בית הכנסת היהודי של מוסקבה, לאחר תפילה קצרה שנמשכה רק 20 דקות.

כמה מתפללים אמרו כי חזן צעיר, שאותו לא ראו בעבר, דאג לכך שהתפילה לא תימשך זמן רב.

המשטרה לא הרשתה ליהודים לעמוד ליד בית הכנסת, כפי שקרה בעבר. עד ראייה ציין כי עשרות יהודים שסירבו לעזוב את הרחוב הוכנסו למכוניות משטרתיות. לא ידוע מה עלה בגורלם.

זמן רב לאחר שנסתיימה התפילה בבית הכנסת מנעו שוטרים את כניסתם, של הולכי רגל לרחוב הצדדי, שבו נמצא בית הכנסת לעשות זאת כותנו מכוניות שיעברו ברחוב זה.

כשנשאלו השוטרים למה לא נותנים להולכי רגל להיכנס לרחוב, השיב שוטר „זה צנינגרי".

בשנה שעברה סילקה המשטרה את היהודים מהרחוב, אך התפילה נמשכה קרוב לשעתיים.

באוקטובר 1974, לרגל חג שמחת תורה, סגרה המשטרה את הרחוב לתנועת מכוניות ואפשרה לאלפי יהודים לרקוד הורה ולשיר שירים עבריים.

הדלקת הנר

	ערי"ש	מוצ"ש
ירושלים	5.18	6.33
תל־אביב	5.36	6.35
חיפה	5.28	6.34
אילת	5.35	6.34
באר־שבע	5.34	6.33

בראנדט קורא לעריכת דו־שיח אירופי—ישראלי

ניו יורק 27 (יופ"יא עי"ר וק"צ) — וילי בראנדט, לשעבר קנצלר גרמניה המערבית קרא אתמול לעריכת דו־שיח אירופי־ישראלי, במקביל לדו־שיח האירופי־ערבי.

המנהיג הגרמני הסוציאל דמוקרטי נאם בסעודה שנערכה בביתו של שגריר בון בארה"ב בהשתתפות מזכיר האו"ם ודיפלומטים בכירים.

בהתייחסו לכשלון מאמציו של ד"ר קיסינג'ר במזרח התיכון ולבעיית הפריסון, שאל בראנדט „האם לא קיימת אפשרות להביא להפגת המתיחות גם באיזור זה, לאחר שהתברר שהבעיות הקשות באירופה המרכזית ניתנות לפתרון ?

בראנדט קרא לוויתור על הפעלת כוח והשלמה עם המציאות כיסודות לדו־קיום חיובי במזרח התיכון.

אדוארד הית: עוד לא סיימתי את הקריירה

לונדון, 27 (ע"צ) — מנהיגה לשעבר של המפלגה השמרנית הבריטית, אדוארד הית אמר אתמול בראיון שיוקרן מחר (היום), בטלוויזיה, כי לפי שעה יוכל לתרום תרומה בעלת ערך לחיים הפוליטיים הבריטיים כציר פרלמנט פשוט, אולם בעתיד אינו מתכוון להסתפק בתפקיד זה ולהתרוש לבית הלורדים.

הית סיפר, כי מאז התפטרותו מהנהגות המפלגה קיבל 20 אלף מכתבים שברובם המכריע הובעה בהם תמיכה במדיניותו.

המראיין ביקש מבנו לומר משהו חיובי על הגב' מרגרט תאצ'ר, שירשה את מקומו כמנהיגת המפלגה השמרנית, ושלא יהיה על תסרוקתה בלבה. הית ענה, כי כלל לא חשב לצנוע בצורה כזאת, כיוון שלפי דעתו המדיניות היא ענין רציני מסגרת

הגר"ש גורן קיים שיחה טלפונית ממושכת עם ראשי הקהילה היהודית במוסקבה

הרב הראשי לישראל, הגר"ש גורן, קיים ביום ג' שיחה טלפונית ממושכת עם הרב הראשי של מוסקבה, הרב יעקב פישמן, ועם הנשיא החדש של הקהילה היהודית, משה בן אפרים שאנדייביץ, אשר בא במקום יעקב קפלן שיצא לפנסיה.

הנשיא החדש של הקהילה, הוא מהעדים אגרונום בן 55 מאוקראינה שעבר למוסקבה ונבחר לאחרונה ע"י אנשי בית הכנסת של מוסקבה.

נשיא הקהילה סיפר לרב הראשי גורן כי בבית הכנסת של מוסקבה אפו השנה 120 טונה מצה ומכרו אותם ליהודים אשר באו לביהכנ"ס. לחולים בשלחו המצות לביתם. הקהילה היהודית הכינה 5300 ק"ג בשר עגלים כשר ואלפי עופות, במשך השבוע עסקו 2 שוחטים מורשים ע"י ראש הקהילה — בשחיטת הבהמות הדרושה בשני בתי שחיטה מיוחדים שהוכנו ע"י הקהילה.

ראש הקהילה מסר עוד כי ליד ביהכנ"ס קיימת ישיבה עם פנימיה אשר לומדים בה עשרה בחורים המכשירים עצמם למנהיגים רוחניים שוחטים ומוהלים של קהילותיהם. בין התלמידים בישיבה יש גם מהנדסים ופיזיקאים. בכל בוקר מתקיימים ארבעה מניינים בביהכנ"ס של מוסקבה אך הצעירים באים בדרך כלל לביהכנ"ס רק בחגים ובשמחות.

לפסח הוכנו 120 ליטר יין בשביל באי בית הכנסת וכל בית הכין לעצמו יין מצימוקים. נשיא הקהילה אישר בשיחתו עם הרב גורן כי קיבל את מברק הברכה של הרב הראשי לחג מפסח, ויקריא אותו לציבור המתפללים בחג. נשיא הקהילה היהודית במוסקבה ביקש להעביר ליהודי מדינת ישראל את ברכת הקהילה לחג שמח וכשר ושלום על כל ישראל העולם כולו.

טורקיה חסמה גבולה בפני הכורדים הנמלטים מעיראק

אנקרה 27 (עי"ר־יופי"א־ע"צ) — טורקיה דחתה את פנייתם של אלפי כורדים, שביקשו לחצות את הגבול, כדי למלט את נפשם, שעה שמרידתם בעיראק נמצאת בשלביה האחרונים.

ראש ממשלת טורקיה סעדי אירמאק אמר כי כורדים רבים ביקשו רשות להכנס לשטח טורקיה, כדי שיישארו במדינה או כתחנת ביניים בדרכם לאיראן.

„בתגובה על בקשה זו, הודענו להם שהממשלה העיראקית הבריזה על חנינה ועל כן יכולים הם להישאר שם" — אמר ראש הממשלה.

אירמאק ציין, כי אם תינתן הרשות לכורדים מעיראק לחצות את הגבול „צפויות השלכות שונות, שלא תהיינה לטובה טורקיה".

טורקיה הכריזה מצב צבאי בגבולה עם עיראק

טורקיה הכריזה מצב צבאי בגבולה עם עיראק המשתרע לאורך 331 ק"מ.

העתון הרשמי פרסם הצהרה, שבה נאמר כי המצב הצבאי מקבל תוקף באיזור הגבול החל מיום ה' בשעה 18.00 (לפי שעון ישראל).

סוכנות הידיעות הבלתי תלויה — „ואברי" מסרה היום כי פרטיזנים כורדים בחזית דוהוק בנו תעלות התנגדות לעיראקים המצויידים בנשק סובייטי. פרטיזנים אחרים העדיפו להתאבד עם הכדור האחרון שעמד לרשותם — בשום אופן לא הסכימו להיכנע לעיראקים.

הכורדים הטורקיים לא השתתפו במרידת הכורדים שבעיראק, אך נראה שאנקרה מודאגת מפני פעילות לאומית כורדית בשטחה, בעקבות הדירת אלפי כורדים לאיזור הגבול.

קצוצה כורדית לוואלדהיים

במרכז האו"ם אמר דובר כי המזכיר קורט ואלדהיים יפגש עם נציגי עיראק ואיראן וידון עמם על בקשת המפלגה הדמוקרטית הכורדית שיתערב כדי למנוע טבח הכורדים ע"י כוחות עיראקיים.

במצומה הכורדית, שהוגשה למזכיר של ואלדהיים ביום ג', נאמר, כי הכוחות המזויינים העיראקיים יפתחו במלחמה רבתי נגד העם הכורדי בעיראק ב־1 לאפריל.

הנציג „הניו־יורקי" של המפלגה הדמוקראטית הכורדית אמר לעתונאים כי 130,000 כורדים כבר בגלות לאיראן ומצפים ש־200 אלף נוספים יבקשו שם מקלט לפני ה־1 באפריל.

רופא בריטי ד"ר דיוויד נאבארו שחזר ללונדון לאחר ששהה במשך שלושה חדשים באיזור הגבול העיראקי־איראני הזהיר אתמול שאם לא ישלחו לכורדים מזון תוך שבועיים או שלושה שבועות ימותו אלפים מבני עם זה.

„הכורדים חיים בתנאים מזעזעים" — אמר ד"ר נאבארו, מתנדב שפעל בשירות הקרן להצלת ילדים באיזור.

ד"ר נאבארו ציין כי קיים חשש שהעיראקים יהרגו את כל אנשי האינטליגנציה הכורדית. „העיראקים לא לקחו בעבר שבויים". ידוע שהם מתייחסים לאוכלוסיה הכורדית ללא רחמנות ולא יהיו משקיפים זרים שימחו כעדים למעשי אכזריות אלה.

מוסטפה ברזאני מודיע על כוונתו לחדש את הכרד

אנקרה, 27 (עי"ר) — מנהיג המורדים הכורדיים מולא מוסטפה בארזאני, הכריז כי יתייצב אישית בראש מלחמת גרילה מחודשת של בני עמו, אם לא יושג הסדר מניח את הדעת עם עיראק, על כך הודיע ביום ג' רדיו המורדים „קול כורדיסטאן", בשידור שנקלט במזרח טורקיה.

לדברי השידור אמר המנהיג בן ה־72, כי הכורדים — הנלחמים נגד ממשלת בגדד זה יותר מ־13 שנה בתביעה לקבלת אוטונומיה — ימשיכו להלחם עד נשימת אפם האחרונה, אם שיחות השלום עם עירק לא יוליכו לתוצאות מתקבלות על הדעת.

פקידים טורקיים באיזור הגבול מסרו, כי ידיעות הרווחות בחלקי צפון עירק המוחזקים בידי הכורדים אומרות, כי בארזאני נמצא עתה באיראן, אולם ידיעה זו לא אושרה ע"י כל מקור רשמי.

משלחת אש"פ נפגשה עם שגריר בריה"מ בקאהיר

דנו בכשלון שליחותו של קיסינג'ר

קאהיר, 27 (יופ"יא עי"ר וע"צ) — משלחת רבת דרג של פלשתינאים נפגשה אתמול עם שגריר בריה"מ בקאהיר ולאדימיר פוליאקוב והגה עמו על כשלון שליחות השלום של קיסינג'ר — על כך הודיעה תחנת השידור „קול פלשתין".

התחנה המשדרת מקאהיר ומשמשת שופר לאש"פ, ציינה כי בשיחה שנמשכה שעתיים דנו הצדדים גם ביחסים בין אש"פ לבריה"מ ובהתנה הנוש המזרחי.

עם חברי המשלחת הפלשתינאית נמנו בין השאר פארוק קאדומי, העומד בראש המחלקה המדינית של אש"פ, סאלח חלף, חבר הוועד המרכזי של „פתח" ורוחדי ... נציג „פתח" בקאהיר.

מבירות נמסר כי ד"ר ג'ורג' חבש מנהיג החזית העממית לשחרור פלשתין", נפגש עם השגריר הסובייטי הטוב מיצב הבירה הלבנונית תוך כדי על מצב התנועות המהפכניות ברחבי תבל.

סוכנות הידיעות הפלשתינאית „ואפא" מסרה כי יאסר ערפאת יו"ר אש"פ, נפגש אתמול בריאד עם נשיאי אלג'יריה, מצרים וסוריה וכן עם נשיא אוגנדה גנרל אידי אמין.

קאדומי קורא לוועידת פיסגה ערבית — להכנת המלחמה

פארוק קאדומי קרא היום לעריכת ועידת פיסגה ערבית לשם הערכה מחודשת של המצב במזרח התיכון ולצורך הכנת מלחמה, שלדעתו תפתח בה ישראל.

בראיון שהעניק ל„קול פלשתין" פנה קאדומי למצרים שתצטרף לפיקוד הסורי־הפלשתינאי שהוצע על ידי חאפז אסאד.

ביטאון הותיקאן חושש שירושלים הנוצרית תיהפך למוזיאון...

קרית הותיקאן, 27 (ע"צ) — שלושה ימים לפני חגה הפסחא, פירסם היום בטאון הותיקאן „ל־אוסרבטורה רומנו" קריאה לסולידריות עם העדה הנוצרית הפלשתינית בארץ הקודש „התנינה למבחנים קשים מיותר המאיימים על עצם קיומה".

„לא מהיום שרויה הקהילה בירושלים במצב של סבל יוצא מגדר הרגיל, אולם המצב הגיע היום לממדים כאלה שהכנסיה האוניברסלית אינה יכולה עוד להתעלם ממנה", כתב בטאון הותיקאן.

הבטאון מציין, כי „הקהילה של ירושלים מוסיפה להצטמצם. נראה כי הנוצרים נתונים ללחצים של הצרפים, המאלצים אותם להגר.

הבטאון מזכיר את השמועות של האפיפיור שבא תהפוך ירושלים הנוצרית ל„מוזיאון".

הוא קורא לכל הנוצרים להביע בצורה מוחשית מחר, יום השישי הקדוש, או בכל יום אחר אשר ייבחר על ידי ההגמון שלהם, „את סולידריותם ונדיבותם כלפי אחיהם הנתונים בבצוקה ובסבל".

מועצת הכנסיות בהולנד נגד מתן העדות טבילה לנוסעים לארצות ערב

אמסטרדם, 27 (עסט"א) — מועצת הכנסיות ההולנדית והבישופים הקתולים של הולנד החליטו שלא לספק תעודות טבילה לנוסעים הולנדיים.

נוסעים הולנדיים שביקשו להגיע למטרות תיירות או עסקים למדינות ערב, נדרשו לאחרונה על ידי שלטונות ערב להציג תעודות טבילה כדי לקבל אשרות כניסה. מועצת הכנסיות ההולנדית והבישופים הקתולים ראו בדבר זה משום אפליה נגד יהודים, ולפיכך גינו דרישה זו של הערבים. הבישופים נתנו הוראה לכוהני דת הכפופים להם להימנע מלספק תעודות טבילה לנוסעים.

מקגאוורן נפגש עם שר החוץ הלבנוני

ביירות, 27 (יופ"יא) — שר החוץ הלבנוני פיליפ תקלה נפגש היום עם סינאטור ג'ורג' מקגאוורן, יו"ר ועדת המשנה של הסינאט לעניני המזרח התיכון.

מקורות ממשלתיים אמרו כי שני האישים סקרו את המצב במזרח התיכון לאחר השעיית מאמצי השלום של שר החוץ האמריקאי. מקגאוורן הגיע לביירות אתמול. הוא ביקר כבר במצרים ובערב הסעודית ועומד לבקר בירדן, עמאן, דמשק, ירושלים ותהראן.

תחזית מזג האוויר

מעונן חלקית עד בהיר. הטמפ' לשבת בהיר עם עליה בטמפרטורות. הטמפרטורות החזויות היום: ירושלים 6—13, תל־אביב 11—20, רמת־הגולן 4—12, נהריה 11—19, צפת 5—10, טבריה 9—21, נצרת 7—16, עפולה 8—20, השומרון 7—15, לוד 10—21, יריחו 12—24, עזה 11—19, באר־שבע 7—19, אילת 12—25, ... 14—25 מעלות.

עם שגירת הגיליון

קאהיר 27 (ע"מ) — שר הבינוי עתמאן אחמד עתמאן מסר כי שכונים אהה בתחשבי איזור תעלת סואץ שבו לבתיהם וכי ההשקעה הדרושה לעתיד באיזור מוערכת בכ־3 מיליארד ו־300 מיליוני לירות מצריות. כבר כן יצוייד האיזור באמצעי תחבורה ותקשורת קוים ואלחוטית חדשים ביותר.

26 הרוגים בתאונת אוטובוס בברזיל

ריו דה ז'ניירו 27 (עי"ר) — 26 אנשים קיפחו את חייהם בעת שאוטובוס הזליק ונפל לנהר בריו דה־ז'ניירו.

רק 6 מבין נוסעי האוטובוס ניצלו בעת שכלי הרכב שקע במים.

בעקבות תאונה זו מגיע ל־300 מספר האנשים שנהרגו בתאונות אוטובוסים בברזיל בחדשים האחרונים.

16 איש נספו בדליקה באיטליה

סבמה מאריה, מאגוריה, איטליה, 27 (עי"ר — ע"צ) 16 אנשים נמצאו אם מתים כאשר אחזה דליקה במלון בן ארבע קומות בעיר קיט זו בשעות הלילה.

בהודעת המשטרה נאמר כי 14 מבין הנספים נמנו עם קבוצה של 90 תיירים צרפתים, שהגיעו למקום כדי לחגוג את חג הפסחא. שני ההרוגים האחרים נמנו עם עובדי בית מלון „אקסצלסיור". הכפר המצוצים שביצ ל־24.

מכבי האש מסרו על מאות אימים. כבאי סיפר כי שלושה אנשים ניסו להציל את חייהם. הם עלו לקומה הרביעית וזעקו לעזרה. „לא היה בכוחנו להושיע להם. לבסוף קפצו דרך החלון מהקומה הרביעית ונהרגו".

אשה אחת השליכה את ילדה הקטן מן הקומה העליונה. הוא נפל בלא פגע על סככה של שלג הרש.

רעידת אדמה בטורקיה

אנקרה, 27 (צי"ר יופ"יא) — רעידת אדמה שפקדה הבוקר איזורים נרחבים במערב טורקיה עוררה בהלה ועל פי הידיעות הראשונות התמוטטו כמה בניינים על יושביהם.

המכון הסייסמולוגי באנקרה מסר כי העוצמה המירבית על הרעש הגיעה בדרגה 4 על פי סולם ריכטר.

על רעידות אדמה קלות יותר נמסר גם מיוון ומבולגריה. הנזק הגדול ביותר נגרם, על פי הידיעות הראשונות באיזור גאליפולי שליד מיצרי הדרדנלים.

אם תתנה מכובדת!
אם אך רק עם
התזמורת המפוארת
המודרנית־התסידית
בנהלת ברוך שוריץ
תל־אביב, שינקין 33
טלפון 284381
— מחירים נוחים —

דהיטי אלון
רח' שינקין 24
תל־אביב
טל. 285620

ריהוט כפרי
פנות אוכל
ריהוט סלוני
חפצי חן ומתנות
הספקה מיידית
מקבלים הזמנות

סאדאת נפגש עם רוקפלר בריאד

ריאד, 27 (עי"ר) — נשיא מצרים אנואר סאדאת נפגש כאן היום עם סגן נשיא ארה"ב נלסון רוקפלר.

משקיפים אמרו כי סבורים שסאדאת ורוקפלר דנו במצב במזרח התיכון לאחר התמוטטות שליחות השלום של ד"ר הנרי קיסינג'ר.

בפגישה השתתף — אשרף מרואן, יועצו של סאדאת לעניני כלכליות חוץ.

פקיד אמריקאי אמר שהנשיא פורד ומר קיסינג'ר הטבו שפגישה בענין זו תהיה מועילה. הפקיד סירב להשיב על שאלות בענין השיחות ואמר רק כי היו „ידידותיות ביותר". הוא השיב „אין תגובה" כשנשאל אם דנו סאדאת ורוקפלר בוועידת ג'נווה.

מומחי הביון של הצבא האמריקאי:

מצרים מתכוננת לתמרון צבאי בדומה לזה שערכה לפני מלחמת יום הכיפורים

וואשינגטון, 27 (יופ"יא וע"צ). — מומחי ביון צבאיים אמריקאניים אמרו היום, כי יש סימנים שלפיהם עלולה מצרים לערוך תמרון צבאי, בעקבות התמוטטות מאמצי השלום של קיסינג'ר.

תמרון צבאי דומה שנעשה לפני 18 חודש הוכח לאחר מכן ככסות להתקפת הפתע המצרי ביום כיפור.

אולם, מומחי הביון אינם מאמינים שמצרים מתכוננת למלחמה מיידית.

פורסמו ידיעות כי ישראל גייסה חלק מאנשי המילואים שלה והעמידה את הצבא הסדיר במצב כוננות אולם בקרות בפנטגון אמרו כי המידע שבידיהם אינו מאשר זאת.

עם זאת אמרו המקורות כי לא יופתעו אם שני הצדדים ינקטו אמצעים הגנתיים, לנוכח המתיחות במזרח התיכון בעקבות התמוטטות מאמצי השלום של קיסינג'ר ורציחת המלך פייסל. אולם אמרו „המצב אינינו נראה רציני יותר על המידה".

סוכנות המחבלים „ואפא" בביירות מסרה כי הכוחות הירדנים המוצבים באיזור הסמוך לסוריה, הועברו במצב כוננות. סוכנות הידיעות של המחבלים המוסרת על כך בידיעה מדמשק, הוסיפה כי נוסף למצב הכוננות הירדני הגבירה ירדן את הסיורים האויריים והיבשתיים בגזרה זו, כדי למנוע התנגדות מחבלים מירדן לגדה המערבית הכבושה.

סוכנות ואפ"א הוסיפה, כי הכוננה בצבא ירדן הוכרזה בעקבות התקריה שארעה ב־23 במארס בתל־שיהאב בגבול ירדן—סוריה, בין סיור ירדני לבין יחידת קומנדו של המחבלים.

הסוכנות הזכירה, כי חיילים ירדניים הציבו מארב לירידת המחבלים שחזרה מפעולה בגדה המערבית. הרגה את מנהיג החוליה, קפטן ירגים סוליימן.

בעקבות כשלון קיסינג'ר ורצח פייסל

גברו הסיכויים לפסגה ערבית

...ועידת הפיסגה הערבית הקרובה נועדה להערך ביוני, אולם בעקבות התמוטטות שליחות קיסינג'ר ומות פייסל הועלתה דחיפות הדשה לצורך לתאם את המדיניות הערבית.

בדמשק הכריז היום ערפאת, כי „אין להוציא מכלל אפשרות כינוס ישידת פיסגה ערבית".

שגריר מצרים בארה"ב: לא נתקרב לברית המעצמות

ניו־יורק, 27 (עי"ר) — שגריר מצרים בארה"ב אשראף גורבאל אמר היום בראיון כי ארצו לא תתקרב התקרבות נוספת למוסקבה בשל התמוטטות השיחות במזרח התיכון.

השגריר, שרואיין בוושינגטון על ידי רשת השידור קולומביה, אמר כי אין הוא חוזה התלקחות של מלחמה חדשה. הוא גם קרא לחידוש שיחות שלום בג'נווה.

פורד: אילו נהגה ישראל בגמישות היו סיכויי השלום טובים יותר

עתה לא נותרה ברירה אלא לכנס את ועידת ג'נווה

...גטון, 27 (יופ"יא) — ...רד אמר בראיון שפור־... כי סיכויי השלום במז־... היו טובים יותר, לו ...ל בקצת יותר גמישות ... מצרים אתו ניהל שר ...ינג'ר.

המאמצים הדיפלומטיים של קיסינג'ר, השיב פורד „אין התחזית נראית אופטימית בעיתוי. התחושה היא כי הסכנה הפוטנציאלית באיזור זה גבוה כתוצאה מהעדר הסכם בין ישראל ומצרים".

עוד אמר בראיון, כי אם לשפוט לפי ידיעות שנתפרסמו בעתונים ישראלים, „סבורני כי סירובו של הקונגרס להקציב כספים לתכניות בקמבודיה ווייטנאם, ללא ספק השפיעה השפעה על המערה התיכון".

פורד אמר עוד, כי המשך המצבים במזרח התיכון יחייב עתה, בעל כורחה של ארה"ב, את חידושן של שיחות ג'נווה בהשתתפות ארה"ב, ישראל ובריה"מ.

„אינני סבור כי יש לנו ברירה כלשהי מלבד הליכה לג'נווה" הוא אמר. „אני מצטער על כך, אולם לאחר כשלון המרים המצרי—ישראלי, נראה כי אין אלטרנטיבה אלא ללכת לג'נווה.

להלן אמר נשיא ארה"ב כי אין הוא „אופטימי מאד" לגבי הסיכויים לחדש את השיחות המצריות־ישראליות לפני פתיחת ועידת ג'נווה.

הרסט שאל, אם העובדה ששני הצדדים דיברו זמן כה ממושך וב־כובד ראש כזה, למרות שלא הושג הסכם סופי, איננה מצביעה על שיפור. על כך השיב פורד, „בוודאי לא לגבי הנושא של סכסוך צבאי פוטנציאלי. הייתי אומר כי הדבר מצביע בדיוק על ההיפך".

ואלדהיים קיים מגעים לחידוש ועידת ג'נווה

מרכז האו"ם, 27 (עי"ר, ע"צ) — מזכיר האו"ם קורט ואלדהיים קיים אתמול התייעצויות עם נציגי בריה"מ, ארה"ב, מצרים וישראל להסדר שלום מזרח תיכוני.

ארה"ב ובריה"מ הן יושבי ראש ועידת השלום המזרח תיכונית, שהתכנסה לאחרונה בדצמבר 1973. מצפים שהוועידה תחודש אם דיוניה בעקבות כשלון מאמציו של ד"ר קיסינג'ר.

ואלדהיים נפגש תחילה עם נציג בריה"מ באו"ם, יעקב מאליק, לאחר מכן קיים שיחה טלפונית עם שגריר ארה"ב ג'ון סקאלי, ששהה בוואשינגטון. אח"כ נפגש המזכיר הכללי גם עם נציג מצרים באו"ם, ד"ר אחמד עיסמת עבדל מגיד וקיים שיחה טלפונית עם שגריר ישראל יוסף תקוע, שחזר ביום ג' לניו־יורק מישראל.

יום קודם לכן שוחח ואלדהיים עם נציג סוריה, השגריר היישאם קילאני, על המצב במזרח התיכון.

בינתיים נמסר מג'נווה כי האו"ם מסוגל לאפשר חידוש דיוני הועידה לאחר הודעה של כמה שעות בלבד. דובר בג'נווה אמר כי „אולם המועצה יכול להפתח בכל עת ושעה לשם חידוש הועידה".

מזכיר נאט"ו: המצב במזה"ת עדין אך אין סכנה מיידית של פרוץ מלחמה

האמבורג, 27 (ע"צ) — המצב במזרח התיכון עדין, אך לא נשקפת סכנה מיידית של פרוץ מלחמה — זאת אמר מזכיר נאט"ו — ביום לונס.

בראיון שהעניק לעתון „בילד צייטונג" ציין לונס כי אין להוציא מכלל אפשרות עימות אמריקאי־סובייטי באיזור הים התיכון. עם זאת הוסיף כי הוא סבור שהאמריקאים וגם הרוסים רוצים להימנע מהתמודדות מעין זו.

מזכיר נאט"ו הביע את הדעה שאם תפרוץ מלחמה חדשה במזרח התיכון, תוכל הברית הצפון אטלנטית לנהוג כפי שנהגה ב־1973, ולא להתערב בסכסוך. הוא התנבא עם זאת שאם תפרוץ מלחמה חדשה במזרח התיכון צפויות שעות קשות לאירופה.

לונס אינו צופה שסכסוכים מוריינים באירופה, באשר שסכסוכים מעין אלה יביאו ל„מלחמת העולם השלישית".

תגובת פקידים אמריקאניים לדברי דיפלומט ישראלי בכיר בוואשינגטון

קאהיר 27 (ע"מ) — מקורות יודעי דבר בוואשינגטון מסרו שצפוי חידוש ועידת ג'נווה במאי 1975. דיפלומט ישראלי בכיר בוואשינגטון מסר — שלא יתכן שהועידה תביא לדבר מה ושמדיניות הצעד־צעד היא הדרך היחידה למציאת הסדר. הוא הציע שמדיניות זאת תתבצע בשיטה חדשה באמצעות יציאת שרי החוץ של מצרים לישראל לוואשינגטון. פקידים אמריקאניים הגיבו באמרם שהצעה זאת אינה עומדת על הפרק.

חוגים מדיניים בירושלים:

...תה הגזמה בדיווח של ...בר ביחסי ארה"ב־ישראל

...ים המדיני בירושלים ...שהזו בין משרד החוץ ...ידות ישראל בוואשינגטון ...חותה הגזמה בדיווח על ... מתמק ביחסי ישראל— ... ההתבטאות של דיפ־ ... ביחס להקריבה מוחש, ...רק בלפי ישראל אלא ...צם המדיניות של „צעד ..." — אמרו חוגים בירושלים.

...שניהם השגריר דיניץ עם ... ארה"ב הסביר להם השג־... בה של ישראל לסגת מה־... משום שהתמורה ה־... צעה מצרים היתה כמעט ...

...הישראלית נערכה לא רק ...לא גם ברחבי השלום ה־...

תקוע דן עם ואלדהיים על הארכת המנדט של כוח החירום

מזכיר האו"ם ד"ר קורט ואלדהיים נפגש עם שגריר ישראל באו"ם מר יוסף תקוע. הם דנו על ועידת ג'נווה ועל כוח החירום של האו"ם במזרח התיכון שתקפו פג באחד באפריל. לפי הידיעות מסכימה מצרים להארכה של 3 חודשים בלבד. יש להניח שבסוף החודש תחול פעולה מדינית לשם זירוז ההליכים להארכת המנדט של כוח האו"ם. אולם לפי ההסכם, גם במקרה שמנדט כוח האו"ם לא יוארך — נשאר איזור החייץ בשליטתו של האו"ם ואף צד אינו יכול להיכנס לשם אלא אם הוא מכריז מלחמה. לעומת זאת בגבול הסורי שנה המצב משום ששם יש רשות לכוח שמור סורי לשהות במקום.

פעילים - יד לאחים
מפעל ישיבות לעם
המחזור החמישי כ"ב — כט ניסן תשל"ה

המחזור החמישי של „ישיבות לעם" יתקיים במקומות הבאים:

מרכז: חולית ויישובי הפרוזדור, גני תקוה, כפר יונה, ראש העין
דרום: בני עי"ש, שדרות, ברפה — משען, ירוחם
צפון: קרית שמונה, יבנאל, טירת הכרמל, נהריה, שלומי — יערה, מעלות — צוריאל, עתלית, בית שאן

מטרת הישיבות:
הבאת דבר התורה למושבים ועיירות הפיתוח ע"י מאות בני תורה אשר בשהותם שם יחלקו את יומם ללימוד עצמי ולפעילות במקום ובסביבה.
הפעילות תתבטא בשעורי תורה למבוגרים ולנוער, בייסוד פעילות תורניות קבועות, בהכוונת נוער לכיתות תורניים, בעידוד תלמידי המוסדות התורניים השוהים בבית בימי חופשתם והיותר עיני העדה בקומות.

● ללמוד וללמד לשמור ולעשות ●

פרטים במשרדי הפעילים:
תל־אביב: רח' אלנבי 89 טל. 293837
ירושלים: רח' יהנה 4 טל. 288003
בני ברק: רח' בלוי 1 טל. 783377

ישיבת בני עקיבא נתניה
לידידנו ומכובדנו
מר בן ציון דובין וביתו
נ"מ ראש עירית נתניה
ברכת מזל טוב
להולדת הבן נ"י
יהי רצון שתזכו להכניסו בבריתו של אאע"ה בעתו ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים.
בית הישיבה

הילדים בחופשה
קחי אותם
למוזיאון השעווה
לחוג בחברת כל גדולי האומה!
לבסוף למצפה עולים —
ותו חוויה שתיזכר ימים רבים!
מוזיאון השעווה הישראלי
פתוח במגדל שלום מאיר מדי יום ובמוצאי שבתות וחגים.

هكذا من الاصل

על המצפה

אין נוטשים ידידים

במסיבת־עתונאים הראשונה לאחר תמוטת מדיניות־הדילוגים הודיע ד"ר קיסינג'ר שתי הודעות מאוזנות: ראשית, ארצות־הברית דבקה ללא הסתייגות בהתחייבותה לפעול ל־קיומה של ישראל ואין בדעתה לקצץ בסיוע שהיא מגישה לה. שנית, מבוי ונמור עם ארצות־הברית להמשיך בהתירותה לשלום במזרח־התיכון, תוך הדגשה, שבכל מלחמה ארצות־הברית תהיה מעורבת בה בעקיפין.

שר־החוץ האמריקאי כיוון ודאי להרגיע את דעת־הקהל האמריקאית־ישראלית שקיבלה בתמהה הודעותיו הקודמות, ש„ישראל גילתה קוצר־רוח במשא־ומתן וקיים חשש לחידוש המלחמה ביולי. הערכה חד־צדדית זו, שמטילה את האשמה על ישראל, באה גם מן הבית הלבן, בתוספת מכוונת, שבדעת ארצות־הברית לבחון מחדש את מדיניותה במזרח התיכון.

יש לציין, שהנשיא פורד חזר ואמר, שלאחר כשלון שיחות קיסינג'ר גברה סכנת המלחמה, שאפשר היה למנעה אילו נהגה ישראל יותר גמישות במשא־ומתן. בעוד שר החוץ הד"ל להאשים את ישראל בנוקשות, הרי נשיא ארצות־הברית מוסיף להטיל את האשמה על ישראל.

בתגובה לעמדה זו השמיע סינאטור ג'קסון, באומרו נכון, שבכך מעודדים את הערבים להשתמש באמצעים תוקפניים, בסוברם, שארצות־הברית תפחית מן הסיוע הצבאי לישראל כהענשה על חוסר גמישותה.

אם קיסינג'ר חזר מהכרזותיו הקודמות, הן בכשלון השיחות והן באיום מלחמה, הרי קיימת הודעתו של הנשיא פורד, המאשים במפורש את ישראל בהתמוטטות השיחות.

על אף דברי הארגעה של קיסינג'ר, קיים חשש רציני, שמדיניות ארה"ב עלולה לסטות מן הקו שנינקט עד כה כדי לפצות את הערבים. הבית הלבן גילה וגלגה עמדה קשה לישראל.

ראש הממשלה בנאומו ובראיונותיו הסביר היטב מידת הוויתור של ישראל למצרים, בחלקו העיקר כנכונות ליענות לרצון הממשל האמריקני, אך סאדאת סירב בתכלית להודיע באיזו נוסח שהוא על קבלתו העקרון של אי־לוחמה. סאדת דוחה הצעה לפגישה ישירה בין מצרים וישראל בסגנון הפגישות בקילומטר ה־101 בדיון הפרדת הכוחות. יוזמת ארצות ערב לערוך פיסגה חדשה היא תוצאה של הגברת הקוו הנוקשה במדיניות הערבים.

בין שמחפשים אפשרות חדשה לחידוש המשא־ומתן לפני ועידת ג'נבה, בהעמקה סביבה, יערך מעשי יהיה להסדר כיוסכם עליו לפני כינוס הוועידה, ובין שלא תהיה ברירה אלא לילך לדינות, בכל המצבים זקוקה ישראל לסיוע צבאי, כלכלי ומדיני של ארצות־הברית. עזרה צבאית־כלכלית במלוא התנופה שאין כמותה להרתעת הערבים ממלחמה חדשה; ועזרה מדינית ב־מערכה עם הערבים הנתמכים תמיכה נמרצת ביותר על־ידי רוסיה הסובייטית.

קיסינג'ר אמר, ששלום אינו ניתן לחלוקה, ואי־אפשר לנטוש ידידים בחלק אחד מן העולם ללא חשש של פגיעה בידידים בחלקו השני של העולם. הוא כיוון כנראה לכך, שנסיגת המערכה בהודו־סין רישומה יהיה ניכר גם במזרח־התיכון, חלקה בכשלון השיחות.

הידידות האמריקנית־ישראלית, המבוססת על ערכי צדק ועל הגנת העולם מפני שטפון קומוניסטי, מחייבת לחדול מהערכות חד־צדדיות ולהגיע לכלל היערכות מחודשת לקראת המאבקים הבאים.

ליל פסח במוסקווה

תפילת ליל פסח בבית־הכנסת של מוסקווה ארכה השנה בסך־הכל עשרים דקות, במקום שעתיים בשנים קודמות. המש־טרה הרחיקה מאות יהודים מסביבת בית־הכנסת. אלה שסרבו לציית הוכנסו בכוח למכונית־המשטרה והובלו למעצר.

לפני ימים מיספר דווח ממינסק, בירת רוסיה הלבנה, שנאסר על יהודי המקום לארח בליל־הסדר בבתיהם „פעילי־העלייה". שוב מתמידים השלטונות את פיקוחם על כל מקום, שבו עלולה להיות התכנסות של יהודים הרוצים לעלות לארץ־ישראל.

בשנה האחרונה ירד מיספר היהודי־יציאה מרוסיה הסוב־ייטית בחמישים אחוז. על אף השמועות על קשיי־קליטה ועל מצב־חירום בטחוני, שמגיעות ליהודי־ברית־המועצות, הגישו רבבות יהודים בקשות לאשורות־יציאה, אך השערים נעולים ורק מעטים זוכים שפניותיהם מתקבלות.

בשיחתו הטלפונית של ראש־הקהילה החדש במוסקווה, מר סאנדטניק, עם הרב הראשי ר"ש גורן, הוא סיפר שאפו מאה ועשרים טונות מצות והכינו בשר כשר למבקשים פסח־כהלכתו, אך הוא לא סיפר, כמובן, שיהודים יאלצו להתפלל בחיפזון בפסח מאימת המשטרה. הוא התפאר בישיבת מוסקווה שלומדים בה גם פיסוקאים, ולא סיפר כמובן, שיהודי המבקש לצאת מבית־עבדים הקומוניסטי כדי לעלות לירושלים, לא זו בלבד שאינו מקבל היתר־יציאה אלא גם נתון לרדיפות קשות.

התביעה לפתוח שערי היציאה של רוסיה בפני המבקשים לעזבה, שבעבר הקרוב הגיעה למיתוח גבוה, רפתה באחרונה. הרפיון כאן מקפיע השפעה שלילית על יהודי ברית־המועצות. אמנם יש נשירה ויש ירידה באחוזים מסויימים, גילוי מצער, אך המוני יהודים רוצים לעלות ובעלותם ברובם ישתקעו בארץ.

הכרח לחדש את הדרישה לפתוח שערים לכל הרוצה לצאת מרוסיה ולעלות הנה. המדינה תקלוט אותם, מצווה לקלוט אותם, שלשם כך היא קיימת.

הצלם היהודי הסובייטי סוסלוב היגר לארה"ב; גולדפרב – לישראל

מוסקבה, 27 (עי"ר) — צלם הקול־נוע היהודי הסובייטי מיכאל סוסלוב, ליכה לפרסים שונים, וחמישה מבני משפחתו המריאו היום ממוסקבה ב־דרכם לארה"ב שהמתינו שנתיים ל־היתר יציאה.

כמו כן נמסר, כי פעיל העליה אל־כסנדר גולדפרב, אשר השלטונות סי־רבו להעניק לו אשתקד היתר יציאה, יקבל היתר זה כדי לעלות ארצה.

סוסלוב בן 35, המריא ממוסקבה יחד עם רעייתו ובניו, וכן הורי אשתו ואחותה. בין היהודים שנפרדו ממנו היו הכופר פליכס קנדל והעתונאי ייבגני ברש. שגם הם הגישו בקשות להיתר יציאה.

לסוסלוב את הווי בקליבלנד שב־ארצות הברית, ואם כי המשפחה יצאה כברית המועצות כשבידיה היתר יצי־אה לישראל. הם מסרו לעתונאים מע־רביים כי בכוונתם להצטרף לאח ב־ארצות הברית.

גולדפרב, מדען־חוקר בן 27, שעבד במכון קורצ'אטוב לאנרגיה אטומית שבמוסקבה עד אשר הגיש לפני שנ־תיים בקשה להיתר יציאה, מסר ל־עתונאים מערביים כי ב„משרד האש־רות אוביר" נמסר לו כי יקבל היתר לעלות ארצה.

גולדפארב סיפר, כי היתרי היציאה יוענקו לו ולרעייתו הרוסית ברגע שיגישו מסמכים שיוכיחו כי שילמו את שכר הדירה שלהם וכן 800 רובל (כ־16 אלף ל"י) עבור האשרות ויתור על האזרחות הסובייטית.

המהגרה את החיים במחנות העבו־דה.

סחרוב מסר טלפונית לעתונאים מ־ערביים. כי מארצנקו, מהגדם, העצ־בר לקאלוגה, וכי הוא עורך שביתת רעב מאז מעצרו. כן אמר, כי ה־שלטונות מזינים אותו בכוח.

מארצנקו צפוי למאסר עד שנתיים משום שלא התייצב פעם בשבוע ב־פני המשטרה המקומית בטארוסה.

ביינואר מסר מארצנקו לעתונאים מערביים, כי ביקש להגר לארה"ב בתור „מהגר פוליטי מוכר".

משפט מארצנקו ייפתח ביום ב'

מוסקבה, 27 (יופי"ע ועי"ר). — הסופר אנטולי מארצנקו, מהמתנגדי הבקשר, יעמוד למשפט ביום ב' בקאלוגה, דרומית למוסקבה, באש־מה כי הפר את תנאי הגלות שנק־בעו לו לאחר שריצה תקופת מאסר בתנאי כפיה — אמר היום הפיסי־קאי אנדרי סחרוב.

מארצנקו, 37, נעצר ב־26 בפב־רואר בטארוסה, 100 קי"מ דרומית למוסקבה. קודם לכן ריצה תשע ש־נים במחנות לעבודת כפיה מאז 1960 והוא נתפרסם הודות לספרו „עדותי",

תקציב קופ"ח „מכבי" — 138 מיליון ל"י

מועצת קופת חולים „מכבי" אישרה תקציב הוצאות לשנת הכספים 1975/76 בסכום של 138.3 מליון, תקציב הכנסות בסכום של 130.6 מליון עם גרעון של 7.7 מליון ל"י.

פרופ' ד"ר פרידנטל, המנהל ה־כללי של הקופה, מסר שהאוכלוסיה המבוטחת של הקופה הגיעה ל־280 אלף נפשות בקירוב ולמרות המגב־לות התקציביות של הקופה, מבוצעת תכנית פיתוח מצומצמת שהוחל בה אשתקד, ובמסגרת זו הולך ומושלם המרכז הרפואי של הקופה ברמת־גן. כמו־כן יופעל ביכים הקרובים מכון רנטגן חדש בחיפה, ומעבדות חדשות בתל־אביב ובירושלים, וכן מרפאות בסניפים שונים בארץ.

מורטון יתמנה כשר המסחר האמריקני

היום אישר הבית הלבן את מינויו של רוגרס מורטון, כיום שר הפנים, לתפקיד שר המסחר.

מורטון יתפוס את מקומו של פרד־ריק דנט, שנתמנה נציג מיוחד של ארה"ב במו"מ על הסחר הבינלאומי. מורטון נתמנה לתפקיד שר הפנים בינואר 1971, על ידי הנשיא ניקסון.

● נעצרו של שלום הלוי, בעליה של חברת „המגדר" לייצור חוטי ברזל. הוארך שלושה ימים בעשרה ימים בפקודת שופט השלום, עמוס זכיר, בתל אביב. סגן ניצב משה כ"ץ, במחלקת ההונאות של המטה האר־צי, אמר בבית המשפט כי העצור חשוד בעבירות כספים בהיקף של מיליוני ל"י.

הכוחות הקומוניסטיים פתחו חזית חדשה בדרום וייטנאם

סייגון, 27 (יופי"ע עי"ר ועי"צ) כוחות קומוניסטיים בסיוע טנ־קים פתחו היום בחזית חדשה ה־כבשו את עיר החוף האב קואן, וכבר השתלטו לראשונה בכה־לך מיתקפתם על הכישורים ה־פרקזיים.

הנצחונות הקומוניסטיים הביאו בעקבותיהם דרישות גוברות ל־התפטרותו של הנשיא נגויאן ואן תיו.

האם קואן, העיר החשובה ביותר במחוז בין דין, השוכנת 180 ק"מ דרומית לדא נאנג שם צרים מאות פליטים מבוהלים מבין 1.4 מיליון תושבי העיר על נמל התעופה.

האזרחים המבוהלים התפרצו בנמל התעופה והתנגשו עם אנשי המשטרה הצבאית, שניסתה להשליט סדר ולהבטיח פינוי מסודר. עד ראיה מסר כי 100 אלף מבין תושבי העיר פ־רוכזים מסביב לנמל התעופה וד־רשים לפנותם מיד.

נוכח ההדרדרות המצב הצבאי — כשהקומוניסטים שולטים בשני שלי־שים של המדינה בחלקה הצפוני.

גברה התנגדות הפוליטית לנשיא תיו. מכשלהו עצרה עשרות פוליטי־קאים ועתונאים המתנגדים לנשיא.

שבע דיוויזיות מאיימות על דאנאנג

בינתיים נמסר כי על העיר דא נאנג, שאוכלוסייתה הוכפלה בעקבות זרימתם של פליטים אליה, מאיים עתה כוח קומוניסטי הנאמד בשבע דיוויזיות. לממשלת סייגון נותרו רק השרידים של שלוש דיוויזיות כדי ל־נסות ולהדוף מיתקפה זו.

מקמבודיה נמסר, כי הכוחות ה־מורדים הפגיזו היום בארטילריה ו־ברקטות את נמל התעופה של פנום־פן, בניסיון להפסיק את הרכבת ה־אווירית האמריקאית.

אולם ארה"ב הבטיחה להמשיך ב־רכבת האווירית המאספקת לבירת קמבודיה, לברות הסכנה הצפויה ל־מטוסים האמריקאנים מן הארטיל־ריה של המורדים. המטוסים האמרי־קאניים מביאים אורז, דלק ותחמו־שת לעיר הבירה הנצורה.

ממשלת קמבודיה הכינה תכניות לפינוי חירום

ממשלה קמבודיה השלימה תוכניות חירום לפינוי שתי בירות מתוך. ויחי־דות מסויימות כבר פונו מהן — אמ־רו היום מקורות צבאיים בפנום־פן. המדובר בבירות המחוז צבאי ריינג וסראי ותנס. הבקורות אמרו כי ה־פינוי יבוצע כפי הנראה בימים ה־קרובים.

„אורז וכושים" — למסעדות הסיניות

מוסקבה, 27 (יופי"ע) — ית־כן שבמסעדה הסינית הסמוכה ל־ביתך יש יותר מאשר אורז: יכו־לים להיות בה גם בלשים ומרגי־לים — כתב היום העתון המוס־קבאי „מוסקובסקי קומסומולי".

העתון כותב, כי סימנים רבים מעידים כי במסעדות סיניות ב־מקומות רבים בעולם פועלים סו־כנים של השרות החשאי של פקינג. עוד מוסיף העתון הסוב־ייטי, כי סוכני ביון מערביים רבים מבלים זמן רב במסעדות האלו, אוכלים אוח ממולא או קיבי ציפורים ומנסים להבחין מי מבין המלצרים פועל כמרגל ב־שרות פקינג.

במוסקבה עצמה לא קיימת מס־עדה סינית.

פקידי ממשל בוואשינגטון

הנשיא פורד מאוכזב מעמדת ישראל

ואשינגטון 27 (עי"צ עי"ר יופי"ע) — נשיא ארה"ב ג'ראלד פורד מאוכזב מתגובתה של ישראל שמצרים תצהיר עד הפסקת הלוחמה תמורת נסיגה ישראלית נוספת בסיני — אמרו אתמול פקידי הממשל בוואשינגטון.

על אף סירובו להטיל במפורש את האשמה על ישראל בענין התמוטטות השיחות על נסיגה בסיני, סבור פורד כי עמדה ישראל פגעה במיטב האינ־טרסים שלה. פקידי הממשל סבורים, כי צעם ההודעה האמריקאנית על בחינה מחודשת של מדיניות ארה"ב כלפי המזה"ת היא בבחינה לחץ על ישראל כדי שתשנה את עמדתה. בלי להכנס להערכות אמרו מקורות אלה, כי מובן מאליו שהבחינה המחודשת תיגע ראשית כל לישראל כיוון ש־ישראל תלויה במידה רבה בסיוע הצבאי והכלכלי האמריקאני, בעוד שמצרים מקבלת סיוע מועט בלבד.

עוד אמרו המקורות, כי פורד רגז במיוחד על שישראל סרבה לקבל ערבויות אמריקאניות לאי־לוחמה מצרית תמורת נסיגתה מן המעברים האיסטרטגיים ומשדות הנפט בסיני.

בעלי הטור האמריקאנים אוואנס ונובאק כותבים, כי הנשיא, היתה לו הרגשה שראש ממשלת ישראל יצחק רבין וחברי ממשלתו נוהגים בו בזל־זול שעה שיוקרתו של ארה"ב בעו־לם מידלדלת. המקדים אישרו, כי הנשיא שלח לרבין שדר מנוסח בתקיפות, אולם סרבו להגיב על הד־עה שהובעו על־ידי אוואנס ונובאק בטור שלהם.

הגיב על כשלון שליחותו של ד"ר קיסינג'ר בכתבו, כי רק חידוש ועידת השלום בג'נבה עשויה לפתוח דרך אל שלום אמת באיזור זה.

השבועון כותב, כי ישראל גילתה נכונות מה לוותר למצרים, אולם באותו זמן הפגינה ממשלת רבין את שאיפתה הציונית לשמור על כיבושיה ברמת־הגולן ולמנוע את מימוש זכויותיהם הלגיטימיות של הערבים ה־פלשתינאים.

משקיפים דיפלומטיים במוסקבה מצפים עתה שארה"ב תביע הסכמה לחידוש ועידת ג'נבה. מוסקבה עק־בה בספקנות אחר שליחותו של ד"ר קיסינג'ר אם כי לא יצאה בגלוי נגדה. חידוש ועידת ג'נבה ייחשב בלי ספק כהצלחה של „הדיפלומטיה השקטה" של ברה"מ — סבורים חו־גים דיפלומאטיים במוסקבה. אולם לפי שעה לא השמיעו המנהיגים ה־סובייטיים תרועה ניצחון והתגובות בעתונות על כשלונו של קיסינג'ר מאופקות למדי. עם זאת תפעל מוס־קבה לכינון הידועה של ועידת ג'נבה בעתיד הקרוב, כיוון שהיא סבורה שהמצב במזה"ת טעון חומר נפץ.

גם „פראבדה", בטאון המפלגה ה־קומוניסטית הסובייטית כתב היום, כי יש לכנס בדחיפות את ועידת ג'נ־בה ולהבטיח את יעילותה. לדברי העתון, כשלון שליחותו של ד"ר קיסינג'ר אישר, כי אין תחליף בנס־יונות להשגת מה שנקרא פתרונות חלקיים באמצעות דיפלומאטיה חש־איה.

דיין: ישראל והערבים קרובים עתה לשלום יותר מאשר בעבר

טוקיו 27 (יופי"ע) — חה"כ משה דיין אמר היום כאן, כי ישראל והערבים קרובים כיום לשלום יותר מאי־פעם בעבר, על אף כשלון מאמציו של ד"ר קי־סינג'ר.

דיין ציין, כי מגוי וגמור עם שתי מעצמות העל להביא לידי הסדר ב־דרכי מרים של הסכסוך המזרח תי־כוני. יתר על כן מדינות ערב „מעדיפות להילחם תוך הפעלת נפט וכסף מאשר על ידי שימוש בנשק".

ח"כ דיין, המבקר ביפאן לפי הז־מנת אגודת הידידות יפאן־ישראל, הביע את הדעה שהמצב במזרח התי־כון מסובך למדי ועל כן לא הצליחו דרכי המרים למוות קצר של הנרי קיסינג'ר.

„אני סבור שנוכל להשיג הסכם עם מצרים, נוכל לחיות לצידה של ירדן וכי עלינו לשבת ליד שולחן הסו"ם עם סוריה" — אמר.

דיין סבור כי יש לראות בעובדה שארה"ב ובריה"מ משמשות כיושבי ראש ועידת ג'נבה „דבר חיובי".

באשר לבעיית ירושלים, מציע דיין שכל דת תקיים פיקוח מלא על המ־קומות הקדושים שלה.

„יש לאפשר לכל ערבי — מבלי שיצטרך להצטייד באשרה, — לבוא לירושלים, כדי להתפלל במקומות הקדושים".

עתוני בריה"מ: עתה יש לכנס את ועידת ג'נבה

מוסקבה 27 (עי"צ יופי"ע) — ה־שבועון הסובייטי „זמנים חדשים"

32 אחוז של האמריקאים תומכים במדיניות במזה"ת

ואשינגטון, 27 (עי"ר) — סקר של מכון לואיס האריס שנערך לפני כשלון שליחות קיסינג'ר ב־מזרח התיכון, קובע כי רק 32 אחוז של האמריקאים סבורים כי מדיניות הנשיא פורד באיזור זה היא חיובית, בעוד ש־58 אחוז גורסים, כי היא שלילית, ו־10 אחוזים אין להם כל דעה.

בספטמבר אשתקד השיבו 54 אחוז מן הנשאלים כי המדיניות האמריקאנית במזרח התיכון היא חיובית ואילו 24 אחוז גרסו כי היא שלילית.

פופולריותו האישית של ה־נשיא פורד מגיעה היום ל־45 אחוז בלבד בקרב האמריקאנים, בעוד שבספטמבר אשתקד תמכו 75 אחוז בנשיא החדש.

סינאטור ריפובליקאי תובע התפטרות קיסינג'ר

ואשינגטון, 27 (יופי"ע) — ה־סינאטור הריפובליקאי גסי הלמס קרא לשר החוץ הנרי קיסינג'ר להת־פטר, באומרו שקיסינג'ר הוא איש שנכשל, ושאינו מסוגל להביא תוע־לת בזירה הבינלאומית.

בנאום שהשמיע בסינאט ביום ד' בערב, טען הלמס כי ההמוסכמה יוזמת השלום הבזורה תיכונית של קיסינג'ר הרעת המצב בדרום מז־רח אסיה מוכיחות שסוג הדיפלומ־טיה של קיסינג'ר אינו אלא „מדיניות של תוטר יציבות".

עוד אמר הלמס כי קיסינג'ר איבד את אמינותו בעיני הערבים והיש־ראלים כאחד.

„ברור שיש לעשות התחלה חדשה בעזרת אדם שיכול לזכות באימונם של כל הצורכים, כולל העם האמרי־קאני", אמר הסינאטור.

פועל דפוס גרמני נעצר כחשוד בסיוע להתקפה בנמל התעופה אורלי

קארלסרוהה, גרמניה המערבית 27 (עי"ר ועי"צ) — פועל דפוס מערב גרמני בן 27 נעצר כחשוד במתן סיוע לתכנון התקפת באר־זוקה בשדה התעופה אורלי של פאריס —

על כך מסר היום דובר של מש־רד התובע הכללי.

האיש, האנס ויינריך, נעצר ב־פרנקפורט בבית התצאה לאור שמא־לני שם הוא עובד.

בהתקפה שנערכה ב־13 בינואר ירו שני אנשים חמושים פגזי באר־זוקה לעבר מטוס ישראלי, שעמד להמריא. הם החטיאו את המטרה ופגעו במטוס יוגוסלבי שהיה כמעט ריק.

קצין האוויריה הסורית — מועמד למפקד צבא אש"פ

ביירות 27 (עי"צ) — דובר של אש"פ הכחיש היום את הידיעה שה־קולונל מחמוד צואם כבר מונה כ־רמטכ"ל צבא השחרור הפלשתיני, במקומו של הבריגדיר מוסבאח אל בודיירי, שביקש מהוועד הפועל של אש"פ להשתחרר מתפקידו. עם זאת צויין בהודעה כי הקולונל צואם „התופס תפקיד בכיר בחיל האוויר הסורי, הוא המועמד בעל הסיכויים הגדולים ביותר לרשת את מקומו של בודיירי".

„עשר מכות" למשרדי „פאן אמריקן" בניו־יורק

ניו יורק 27 (עסט"א ויופי"ע). חברי תנועת הנוער של בית"ר ערכו ביום ג' הפגנה מקורית למען יהדות סוריה, וכפי שנמסר פזרו 50 צפרדעים, 100 עכברים ולהקת ארבה במשרדי חברת „פאן אמריקן" בניו־יורק. כמו־כן שפכו במקום דם של בקר, וכפי שנמסר היתה זו הפגנתם השלישית נגד „פאן אמריקן", שהיא חברת התעופה האמריקאנית היחידה המקיימת טיסות סדירות לסוריה.

משרד המכירות של „פאן אמ־ריקן" נסגר ליותר משעה, בעוד שצוותי נקיון עסקו בסינוי ה־צפרדעים והעכברים וניקו את כתמי הדם מהרצפות והתלונות.

בכרוז שחולק על ידי חברי „ביתר" נאמר: „לפני 4000 שנה שלח משה 10 מכות על המצרים כדי לשחרר את עם ישראל מעב־דות. „היום אנו שולחים מכות אלה כדי לשחרר את יהודי סוריה ועל „פאן אמריקן" לפעול לשח־רורם ולהשגת הרותם".

בתוך כך נמסר כי „פאן אמ־ריקן" צברה בחודש פברואר הפ־סד נוסף בגובה 25.6 מיליון דולר לעומת 10 מיליון דולר אשתקד. בסך הכל הסתכמו הפסדי „פאן אמריקן" בחודשיים הראשונים של השנה ב־48.5 מיליון דולר, למרות ניכויים של מס בסך 5.4 מיליון דולר.

אושר תקציב עיריית נתניה

מועצת עיריית נתניה אישרה את התקציב הרגיל לשנת 1975/76, ה־מסתכם ב־120 מיליון ל"י. אומדן ההכנסות הוא כ־95 מיליון ל"י. כן גרעון המצטבר 25.5 מיליון ל"י. כן אושר תקציב פיתוח בסך 98 מיליון ל"י. נגד אישור התקציב הצביעו חברי הקואליציה מטיעות המערך וה־מפד"ל. נגד אישור התקציב הצביעו שני חברי סיעת הליכוד שהשתתפו בישיבת המועצה.

לפני אישור התקציב סקר ראש העיריה, ד"ר א. בר־מנחם, את פי־תוח העיר ופעולות הקואליציה ומסר כי ההעשייה בנתניה סובלת עתה ממחסור בידיים עובדות.

ראש העיריה אמר על פעולות ה־מבקר הפנימי בעיריה וגציב תלונות — תפקידים שלא היו קיימים קודם לכן והוכיחו את חיוניותם. לעיריה הוגשה תכנית להקמת בניין העיריה שהוכנה על ידי ועדה בהרכב של שלושה מומחים. ביום העצמאות יוענקו עיטורי „יקירי נתניה" ועיטור „ידידי נתניה".

התמוטט מזכיר ועידת האו"ם לפיתוח תעשייתי

לימה 27 (עי"ר) — אלמאני סילה, ממאלי, מזכיר ועידת האו"ם לפיתוח תעשייתי הנערכת כאן, התמוטט היום לקראת סוף ישיבת מרתון שנמשכה כל הלילה, ונישא על ידי הסדרנים מבימת הנואמים אל מחוץ לאולם.

סילה היה אחד הפעילים העיקריים בוועידה. הוא השתתף ברבות מה־ישיבות וכבר נראה עייף יותר על המידה בהיפתח הישיבה הסופית.

מאוחר יותר נמסר, כי לקה בהת־קף לב.

המסים בארה"ב הופחתו ב־24 מיליארד דולר

ואשינגטון, 27 (עי"ר, יופי"ע, עי"צ) — ועדה של הקונגרס אי־שרה אתמול קיצוץ במסים המו־טלים על אזרחי ארה"ב בסכום כולל של 24.8 מיליארד דולר.

צעד זה ננקט, כדי לעודד את הכלכלה, השרויה בשפל, שכמוהו לא פקד את ארה"ב מאז שנות ה־30.

החוק נשלח עתה לאישור בית הנבחרים והסינאט.

שני הבתים מתכוונים לאשר אותו במהרה ולשגר לנשיא פורד, שאיום כי יטיל וטו על חוק שיפחיה את

גטל המסים מעל לסכום הנראה לו. יצויין כי הנשיא פורד הציע הפ־חתת המסים בסכום של 16 מיליארד דולר בלבד.

החוק יפחית את מסיהם של אז־רחי ארה"ב ויבטיח להם מענקים בבזומנים. הוא יעלה את המסים של חברות הנפט בסכום כולל של שני מיליארד דולר.

כל משלמי המסים יקבלו הנחה בסכום הנע בין 100 ל־200 דולר לשנת 1974.

משפחה שהכנסותיה מסתכמות ב־15 אלף דולר תשלם ב־1975 מס פ־חות בשיעור 290 דולר.

הוחלט לתת מענק מיוחד ליותר מ־30 מיליון פנסיונרים אלמנות ו־נכים — בסך 50 דולר.

חוקרים הוצאת ציוד יקר ממפעל לייצור אבקת ביצים

המשטרה חוקרת מזה כמה ימים חשדות של הוצאת ציוד יקר ממפעל לאבקת ביצים „צ'אם" ועד עתה נעצרו שני חשודים בקשר לפרשה.

במשטרת קריית־גת נתקבלה ידי־עה במשטרת חיפה האומרת שבקרית חיים נקנו מיכלי־נירוסטה־טונגבו באחד המפעלים בקריית־גת. בדיקה העלתה שמפעל „צ'אם" משתמש במיכלי־נירוסטה עם קבולת עד 3000 ליטר כאשר מחיר של כל מיכל הוא כ־40 אלף ל"י.

בבקום הוצבו מארבים של שוט־רים שעקבו אחרי פעולות חשודות במפעל, וכתוצאה מכך נעצר ביום ב' בערב כחשוד תושב קריית־גת, יוסף משעלי. בחיפוש שנערך בדירתו נמצא ציוד נוסף אחר של המפעל שערכו נאמד בכמאה אלף ל"י. ה־חשוד מועסק ככבהל אחזקה במפעל. בהמשך החקירה נעצר עובד נוסף בשם אריה המר באשקלון.

השניים הובאו שלשום בפני שופט השלום בבאר־שבע להוצאת פקודת מעצר.

עודף־שיא במאזן הסחר האמריקני

ואשינגטון 27 (עי"ר ויופי"ע) — ירידה תלולה ביבוא נפט לאר־צות הברית בחודש פברואר, הביאה בעקבותיה עודף־שיא במאזן הסחר האמריקני בגובה של 917 מיליון דולר, — מסר היום משרד המסחר האמריקאני.

עודף זה בא לאחר גרעון של 210 מיליון דולר בחודש ינואר.

העודף בבאזן התשלומים בא הו־דות לצמצום יבוא נפט אשר הסתכם בפברואר ב־1.8 מיליארד דולר בל־בד, לעומת 3.3 מיליארד דולר בינו־אר. מומחים של הממשלה לא היו בטוחים לגבי הסיבות לצמצום יבוא הנפט.

עלה שער הדולר

בריסל 27 (יופי"ע) — שער הדולר ומחיר הזהב עלו היום בשוקי אי־רופה. שער הפתיחה של הדולר בצי־ריך היה היום 2.5275 פרנקים שווי־צריים, לעומת 2,5225 אתמול.

בפאריס היה היום שער הפתיחה של הדולר 4.225 לעומת 4.220 אתמול

בפרנקפורט היה היום שער הדולר 2.3450 מארק לעומת 2.3410 אתמול.

תושב מחנה פליטים חשוד בבצוע פריצות במסגדים

תושב מחנה הפליטים א־שאטי ב־עזה, כבן 25, נעצר שלשום כחשוד בשורה של פריצות למסגדים וגניבה שטיחים משם. ברשותו נמצאו שבעה שטיחים גנובים וצוד 370 ל"י במזו־מנים שקיבל תמורת שני שטיחים ש־הספיק למכור.

כאשר נתקבלו תלונות על הגניבות במסגדים ופשטה השמועה בקרב ה־אוכלוסיה, התייצב במשטרת עזה תו־שב מקומי, כבן 50, ובידיו שני ש־טיחים שרכש, לדבריו, מתושב א־שאטי, והביע חשש שהשטיחים נג־נבו מבמסגד. בעזרתו אותר הפורץ ו־נעצר לחקירה. ראשי המסגדים הודו למשטרה על לכידת החשוד.

נתפסו דולרים מזוייפים

180 דולרים מזוייפים נתגלו לדברי המשטרה ברשותו של תושב יפו, שהובא שלשום בפני שופט שלום בתל־אביב. בא־כוח המשטרה אמר, שהחשוד נעצר בעקבות חיפוש ש־ערכו אצלו חוקרי המשטרה וכי עתה יש לבדוק את מקור הדולרים.

החשוד אמר, כי רכש את הדולרים בשוק השחור, ברחוב ליליינבלום. השופט עמוס זמיר ציוה להחזיקו בערבות.

חברת הקונגרס האמריקני מקווה שקיסינג'ר ימשיך במאמציו

„אני מקווה שמזכיר המדינה, ד"ר הנרי קיסינג'ר, ימשיך בפעילותיו ל־השכנת שלום במזרח התיכון" אמרה שלשום גב' קרדיס קולינס, חברת הקונגרס ממדינת אילינוי, מטעם ה־מפלגה הדמוקרטית, שהגיעה יחד עם אמה ועם בנה לביקור של שבועיים כאורחת משרד החוץ.

הגב' קולינס הוסיפה, שרצח המלך פייסל מלמד שהמדינה הציבה היחי־דה במזרח התיכון היא ישראל ו־ארה"ב יכולה להישען רק עליה. היא אמרה שבשבוע הבא צפוי בואה של משלחת גדולה המורכבת מכמה עשרות חברי הקונגרס, לביקור ביש־ראל.

האורחת תיפגש עם ראש הממשלה ושר החוץ, יגאל אלון, ופקידי מש־רד הבכירים, עם רעיית ראש הממ־שלה, לאה רבין, ואישים אחרים. היא תסייר ברחבי המדינה ותבקר במצדה.

אש"פ הוציא פסק־דין מוות נגד תושב חיפה...

„ארגון השחרור הפלשתינאי" הו־ציא פסק־דין מוות נגד סאלים ג'וב־ראן, תושב חיפה, המשמש כיו"ר האגודה היהודית־ערבית — נמסר שלשום בשבועון החיפני „כולבו".

לדברי השבועון, פורסם פסק־הדין ברדיו דמשק, לאחר שג'ובראן גינה בעתון „אל אנבא" את דברי ערפאת בעצרת האו"ם. סאלים ג'ובראן, המכ־הן גם כיועץ לעניני פועלים ערבים במועצת פועלי חיפה, אמר שתנועת שחרור הדוגלת בחיסול הנוצה שיח־רור של עם אחר — קרי העם היהודי — אין לראותה אלא כחבורת מרצ־חים.

במכתב פעילי האגוד הלסיפה ה־אחוה היהודית־ערבית שנערך לפני שבוע בחיפה חזר מר ג'ובראן וגינה את פעולות הרצח והחבלה אותם מבצעים אש"פ ושלוחותיו, בציינו כי אין בכל אלה כדי לפתור את הסכסוך היהודי־ערבי. הוא הביע הז־דעזעות למעשה הרצח במלון „סבוי".

פייסל נקבר; יורשו המלך חאלד ימשיך במדיניות קודמו כלפי ישראל

ריאד, 27 (יופי"ע, עי"ר עי"צ) — ראשי מדינות ערב ובירותם נשיאי מצרים, תוניסיה ובן מלך ירדן — באו לריאד כדי להשתתף בלווייתו של פייצל מלך ערב ה־סעודית, שנערכה אתמול.

הנשיא פורד שיגר את סגנו נלסון רוקפלר לריאד, כדי שיחלוק כבוד אחרון לשליט הערבי, שנחשב כאחד מידידיה הנאמנים ביותר של ארצות הברית.

בלוויה שנערכה ללא תזמורות ו־זרי פרחים, השתתפו גם נשיא הודו עלי אחמד וראש ממשלת פאקיסטן זולפיקר עלי בהוטו. בריטניה הי־תה מיוצגת על ידי שר ההגנה שלה רוי מייסון וגם צרפת שיגרה את שר ההגנה איוון בורג לריאד. השאה ד־פרסי שיגר את אחיו צעיר הבנים גולאם רידא.

אמצעי בטחון קפדניים בעת הלוויה

השלטונות הסעודיים נקטו אמצעי בטחון קפדניים ביותר במהלך קב־לת הפנים לנציגי האומות וטקס ה־קבורה.

בטקס שקדם ללוויה קיבל המלך הסעודי החדש חאלד הצהרות אי־מונים מאלפים נסיכים, מנהיגים דתיים, ראשי שבטים, אנשי צמרת השלטון וגם מאלפי אזרחים מן המנין.

פרשנים ערביים אמרו כי לא מצ־פים שחאלד יעשה שינויים מידיים במדיניות הסעודית. עם זאת הוסיפו ואמרו כי אין להוציא מכלל אפש־רות שינויים „מסוגים שונים" ב־עתיד.

מקורות דיפלומטיים, שהתייחסו להצהרות השונות של חאלד אמרו כי ערב הסעודית תמשיך להבוע נסיגה ישראלית מלאה מכל השט־חים הכבושים והחזרת זכויות ה־פלשתינאים.

לוב לא שלחה תנחומים על מות פייסל

טריפולי, 27 (עי"צ) — נראה כי רצח פייסל מלך סעודיה לא עורר כל תגובה בחוגים הרשמיים הלוביים, ואמצעי התקשורת המקומיים לא די־ווחו על מברק תנחומים כלשהו מצד שליטי לוב.

בניגוד למרבית ארצות ערב ש־הכריזו על אבל לאומי, לא נקטה לוב צעדים דומים. לאות סולידריות עם האבל בסעודית.

משקיפים גם מציינים, כי רדיו לוב לא שינה את תכניותיו הרגי־לות והקדיש למותו של פייסל מקום כמצומצם ביותר והסתפק במסירת הבולטינים של סוכנויות הידיעות.

פייצל נרצח בנוכחות שרי הנפט של כווית וסעודיה

קאהיר, 27 (עי"ר, עי"צ) — פייצל נורה למוות במשרדו בנוכחות שרי הנפט של כווית וערב הסעודית — על כך מסר היום העתון המצרי „אל אהבאר".

העתון מציין כי אין אמת לידי־עות הקודמות לפיהן נהרג המלך בעת קבלת פנים לרגל יום הולדתו של מוחמד.

הרוצח, הנסיך פייצל איבן מוס־אעיד פרץ למשרד, לאחר שדחף הצידה את שומרי המלך, שביקשו למנוע כניסתו. כאשר קם פייצל כדי לברך את הנסיך, פתח מוס־אעיד באש ופגע בו בראשו ולאחר מכן גם בצוארו.

מיד לאחר שנשמעו היריות פרצו אנשי המשמר המלכותי ללשכתו של המלך ועצרו את הרוצח. השומרים ביקשו לעשות בו שפטים בו במקום, אך כמה נכבדים התערבו והמליצו על העמדתו למשפט.

השלטונות החליטו להעמיד את הרוצח למשפט, מאחר שרופאים ש־בדקו אותו מצאו כי הוא אחראי למעשיו ושפוי בדעה צלולה.

העתון „אלאהבאר" סבור שהרוצח יוצא להורג על ידי עריפת ראשו. לעומת זאת, אמר היום מקור מוס־מך בריאד שרוצחו של פייצל יועמד למשפט ויוצא להורג על ידי כיתת יורים.

חאלד: סעודיה תמשיך במדיניות פייסל

ריאד 27 (עי"ר) — מלכה החדש של סעודיה, חאלד איבן עבדול עזיז הבטיח היום את המלוכה להמשיך במדיניות החוץ של אחיו, המלך פייסל, שנרצח יומיים.

המלך החדש בן ה־63, אמר לסגן נשיא ארה"ב נלסון רוקפלר כי סעודיה תמשיך לפתח את הקשרים ההדוקים עם ארה"ב.

פקידים סעודים בכירים ... לדחות כתמורות שהוזר את הה... כי היה קשר מתוכנן לרצח פייסל, והדגישו כי הרצח הוא ידיו של אדם בלתי שפוי ...

עיתוני בריה"מ: קשר אמריקני עומד מאחורי רצח פייסל

עיתוני בריה"מ רמזו היום ש־גורמים זרים עומדים מאחורי רצח המלך פייצל.

העתונים מבקשים ליצור את ה־רושם כי ארה"ב היא האחראית ל־מעשה זה.

סוכנות הידיעות „טאס" ובטאון הממשלה הסובייטית „איזבסטיה" ציינו שארה"ב היתה מאוכזבת מ־מדיניותו של פייצל. הן סוכנות „טאס" והן בטאון הממשלה נהגו בדרך המקובלת בבריה"מ של צי־טוט בפרסומים זרים, כדי להשמיע האשמות בדרך עקיפין.

„טאס" מצטטת את העתון „אל־ליוואא" שכתב כי לאחרונה התאכזב פייצל מהמדיניות האמריקאנית. ב־מיוחד בעקבות כשלון שיחותיו של קיסינג'ר. העתון מטעים כי ארה"ב השתכנעה שאין כל אפשרות להשיג הפחתת מחירי הנפט בימי חייו של פייצל".

סוכנות הידיעות הסובייטית מוס־רת עוד שארה"ב התרעמה על הח־לטתו של פייצל לנתק את הקשר בין הריאל הסעודי והדולר.

„איזווסטיה" מצביע על העובדה כי בשנה שעברה כתב „ניוזוויק" על האפשרות שאש תפתח על מג־היגים של מדינות המפיקות נפט.

העתון שואל: „האם לא פת־רונם שאיומים אלה הוצ־... ...".

העתון כתב כי „לוב הת־... מסע העתונות שנערכו בע־... הפחה הגופים הכפופים ... מייצגים את העם". ברור ... מותח בכך ביקורת של מצ־... שיא סאדאת, והוא מציין ... שיו מחובתנו לשים קץ לגבי ... כלבים שוטים...". עתה ... במישרין לאדונם, אזו ... כי יוכל להיות הקיסר של ... ה־20, לאחר שבגד בעין...

התקפה לובית חריפה על סאדאת

טריפולי 27 (עי"צ) — ... במערכת בה גיטה ארסית ... חד, תקף היום העתון ... „אל פגר אל גדיד" ... הפתח המושל של ... בבירה", במענה כי ... בכך על „מסע עתונות ... נגד לוב מצד שליט ... ציה".

המטוס עם השגריר הצרפתי החטוף נחת בבוסאסו שבסומאליה

רומא, 27 (עי"ר ויופי"ע) — המטוס ובו השגריר הצרפתי ב־סומליה, ז'אן גורי, שנחטף ב־יום א' בערב בבירת סומליה מו־גדישו, הנה הערב בעיירה הקט־נה בוסאסו במזרח סומליה, לאחר טיסה נפל לעדן.

שגרירות איטליה במוגדישו, המג־הלת את המגעים למען שחרור השג־ריר, מסרה כי מעיינים עתה ב־3—2 מקומות אפשריים אחרים להחלפת בני־הערובה, לאחר שממשלת דרום תימן סרבה להתיר את חניית המטוס בעדן לביצוע החילופין.

מטוס הנוסעים מדגם „דאקוטה" של סומליה המריא הבוקר ממוקדי־שו כשבו השגריר גורי והנוספו ה־מזויינים, לשם חילופין בעדן עם שני אנשי גרילה מורשעים שהוטסו מצר־פת במטוס צבאי.

שני המטוסים לא הורשו ... בעדן, ומצרים התירו ... מטוס הצבאי לשהות ... בקהיר, בעוד השגריר ... שגריר סומליה מר־... בן ערובה — נתנו ... הנוספים שייכים ... של חוף סומליה, ... סון הצרפתי בסומ־... סאס שעל חוף ... הם הספו את ... נסיונם להביא ... אנשי שנגלאו ... הורשעו בניסיון ... הממשלה של ...

שגרירות איטליה ... כי המצב במטוס ... ולי שלום לשגריר ... כי מצפים שהנוספים ... שלהם ישהו במשך ... דניים הציבו מארב ... בנמל התעופה.

אושר חוק שיאפשר חידוש הסיוע הצבאי האמריקאני לטורקיה

ואשינגטון 27 (עי"ר) — ועדת החוץ של הסינאט אישרה אתמול חוק המאפשר חידוש הסיוע הצבאי של ארה"ב לטורקיה.

כזכור אסר הקונגרס על שיגור נשק לטורקיה ב־5 בפברואר, כאחר שטורקיה הפעילה נשק בפלישתה לקפריסין ביולי 1974.

„ספר לבן" בריטי ... מזהיר מפני פרק ... בהשוק האירופי

לונדון 27 (עי"צ) — ... פרסמה היום ממשלת בריט־... כי פרישת בריטניה מן הש־... רותפי המשותף „תעמיד ב... הציבות הפוליטית של ... רופה" ותהיה בעלת השפ־... ליות חמורות לבריטניה.

הודעת פוקד

כל אזרחי ישראל או תושבים קבועים בה, גברים בגילים 18 עד 52, אשר אינם נמנים עם הכוחות הסדירים או עם כוחות המילואים של צבא הגנה לישראל, נקראים לרשום ולבדיקות התאמה לשרות בטחון.

זמון האנשים נעשה בשיטה ממוכנת לכן אלה שחובת ההתייצבות חלה עליהם מתבקשים להמתין עד לקבלת צו התייצבות, בכדי לזרז התהליך הרשום והבדיקות ולמנוע מהמתייצבים טרחה ואבוד זמן מיותר, מתבקשים המתייצבים: —

א. להצטייד בתעודות ובמסמכים הבאים:
1) כל המסמכים הרפואיים המעידים על מצבו הבריאותי.
2) שתי תמונות פספורט.
3) תעודת זהות.
4) תעודות צבאיות המעידות על מעמדו לגבי חוק שרות ביטחון.

ב. להקפיד על התאריך ועל השעה הנקובים בצו ההתייצבות שקיבל.

אנשים אשר בבדיקות החוזרות יימצאו שוב בלתי כשרים לשרות, יקבלו תעודות פטור חדשה. בסיום המבצע, יהיו בתוקף רק תעודות הפטור החדשות ואילו התעודות הישנות תהיינה בלתי תקפות. לפיכך, חייבים להתייצב בלשכת הגיוס גם אנשים שברור בעליל כי על פי קביעת הרופאים יחודש להם הפטור, על מנת שיקבלו תעודת הפטור החדשה. בעל פרופיל 21 אשר מסיבות הקשורות למצבו הבריאותי אינו מסוגל להתייצב, יוכל לשלוח מיופה כח אשר יציג במקומו מסמכים רפואיים המעידים על מצבו הרפואי, או לשלוח המסמכים הללו בדואר רשום, לא יאוחר מ־7 ימים לפני המועד שנקבע להתייצבותו, לפי הכתובת דואר צבאי 1576 צה"ל.

בכל פניה בכתב יש לציין מספר תעודת הזהות.

יצחק רוזן, אלוף
ראש מרכז גיוס
פוקד
אגף כח אדם

קום התהלך בארץ לארכה ולרוחבה. כי לך אתננה.

הצטרף לרבבות אלפי ישראל הצועדים בצעדה על השומרון

גוש אמונים

רח' כורש 14, טל. 02—231006

האפיפיור וגישתו לבעיית ירושלים

(מאמר שני)

מאת ד"ר י. נפתלי

הותיקן ידוע בגישתו הריאלית לבעיות הזמן. מדיניותו אינה נוקשה ביותר. ביחס לרוסיה אמרנו במאמרנו הקודם (ער"פ תשל"ה) לעיל, שיוחנן העשרים ושלושה פתח את הדרך לדו־קיום עם רוסיה הקומוניסטית השמרן פאולוס השישי, נקט צעדים מעשיים למימוש הרעיון הזה. צעדים אלו לא הביאו תוצאות טובות לנו.

ברומא סבורים: בזמננו כאשר מספר מאמני הכנסיה הולך וקטן בארצות גוש המזרחי בגלל הרדיפות של המשטר — מותר להפיס את המשטר של כפירה, להסיר את החרם ממנו הודות לכך תוכלנה הכנסיות להתפתח שם. קיבע שהכנסיה לא תהיה עוד למכשול למשטר.

מכאן, ההסדר בהתגבריה להתיר לקרדינאל מינדסנטי לעזוב את בודפשט, שם התחבא שנים רבות בשגרירות ארצות הברית, תמורת הרדעת האפיפיור שהוא משחרר את הקרדינאל הזקן מתפקידו, אף על פי שמינדסנטי טוען שלא התפטר מתפקידו. בפולין, ערך לפני כשנה הוצי ביקור רשמי של חמישה ימים מזכיר הותיקן לעניינים פומביים הקרדינאל קא סאזולי, במטרה לשפר את היחסים בין הכנסיה הקאתולית המייצגת בארץ הזאת, כוח רב לבין המשטר המשלים עם קיומה.

אולם, התקרבות זו בין הותיקן לגוש המזרחי, גרמה לתוצאות נגדנו. בעולם, ניתן פירסום רב לביקורו האחרון של שר החוץ הסובייטי, אנדריי גרומיקו אצל האפיפיור פאולוס הששי, כאילו עיקר השיחה ביניהם נסבה על עתידה ומעמדה של ירושלים וכי האפיפיור ביקש עזרתה של רוסיה לשמור על ירושלים כעיר המקודשת לשלוש הדתות. באיזה כיוון ביקש האפיפיור תמיכת רוסיה — בנאום ירושלים — לא נאמר, אבל ידוע שבותיקאן חושו באזהרבה התביעה לבינאום ירושלים. אף על פי, שלא דובר על כך במשך זמן. בכל אופן, מהתקרבות זו של הוותיקאן לארצות הגוש המזרחי, לא תצמח טובה לישראל. עצם העובדה, שהאפיפיור מצא לנכון לבקש עזרתה של רוסיה, לגבי עתידה של ירושלים — מעידה על כך.

יחד עם זאת, עדים אנו להתקרבות רבה בין הותיקאן למוסלמים ובעיקר לערבים. משלחת חשובה של הותיקן השתתפה בקונגרס המוסלימי העולמי, שהתקיים לפני כשנה בלאהור בירת פקיסטאן. להותיקן היו ידידים רבים בקונגרס הזה מנציגי עמים שהשתחררו מעול חיים הנצורים של ידי הכנסיה. ברומי היו מעוניינים מאוד בקונגרס זה המייצג כוח גדול, כשמאות מאות אלף נפש, מה עוד, שדובר על הקמת גוש מארצות אלה, שיהיה גוש שלישי בעולם.

אחרי הקונגרס הזה, עשתה משלחת של הותיקן בריאד בירת סעודיה הפגישה כמה פעמים עם המלך פייסל. התוצאות המיידיות היו, הסכמת האפיפיור להקים מסגד ברומא, מרכז הנצרות, דבר שהמוסלמים לא הצליחו להשיג עד כה. אומרים, שיהיה זה אחד המבנים היפים ביותר בעולם, כי למלך סעודיה אין מחסור בכספים.

אולם, עיקר השיחה בריאד נסבה על ירושלים המקומות הקדושים בארץ ישראל. ידוע, שהמלך פייצל, נתקף לאחרונה, ברוח מיסטית וכל חפצו הוא, שיוכל להתפלל לפני מותו במקומות הקדושים בירושלים. בהודעה הרשמית, שפורסמה בריאד נאמר, שנציגי הותיקאן הורו על הדרישה האחרונה של האפיפיור לתת למקומות הקדושים בארץ ישראל הגנה משפטית וקיבלו עידוד רב ממלך סעודיה.

משום כך הפכה רומי בזמן האחרון למקום עליה לרגל של המוסלמים. ראשי מדינות, שרים מארצות ערב ומארצות מושלמיות באים לבקר את האפיפיור, להתייעץ אתו ולקבל עידוד ממנו. אין צורך להסביר, שהתקרבות זו היא לרעתנו, כי הענין הרב, שהאפיפיור מגלה בארצות ערב גורם לכך.

המיסמך החדש ומיסמך ההגמונים בצרפת

רבים תמהו למה הטיפול בהתקרבות נצרות־יהדות נמסר ל„מזכירות לאחדות הנצרות", בזמן שהוקמה ועדה מיוחדת לעניני נצרות־איסלאם? היו כאלה שחשדו במזימות מיסיונריות, אבל הותיקן הרגיע את הרוחות בהסבירו, שקיימים יסודות משותפים ליהדות ולנצרות ולכן נמסר הטיפול למזכירות הזאת.

כשהופץ המיסמך החדש של הותיקן, לפני קרוב לשלושה חדשים (3.1.75), באנגלית ובצרפתית, ששה חצי עמודים בלבד, הוא עורר ויכוח רב בארץ ובתפוצות. יש דורשים אותו לגנאי וישנם כאלה הדורשים לשבח. רבים מאוכזבים מהצד התיאולוגי שבו ובעיקר מהצד המדיני, הינו עמדת הקאתולים למדינת ישראל, כי ישראל אינה מוזכרת כלל במסמך זה.

המיסמך מופיע בשם „הנחיות והכוונות ליישום הצהרות הקונציליום מס. 4 נוסטרא אטאטה", חתום על ידי הקרדינאל ממוצא הולנדי וילי־הרבנדס והדומיניקאני דה קונטנסון, מתאריך 1.12.74, הוא למעשה מיסמך קאתולי פנימי הבא ליישם בחיי הכנסיה את הכוונות של הקונציליום. בעית היסוד שבמיסמך היא האנטישמיות ונאמר בו בפירוש, שמגנים כל תופעה אנטישמית, כי היא נוגדת את מהות הנצרות. אין בו ביטוי של חרטה של מעשי העוול, הטבח, ההרס, שעשו נוצרים ביהודים, גם אין בו סנקציות נגד נוצרים שימשיכו באנטישמיות, אבל זהו הפעם הראשונה, שהגינוי למעשי האנטישמיות בא לידי ביטוי גלוי ובולט יותר מאשר במיסמך, מלפני תשע שנים.

המיסמך הזה מיחס חשיבות רבה לדו־שיח נוצרי־יהודי הנך יחס של כבוד הדדי לאמונתו, לעקרונותיו הדתיות של כל אחד. יש לראות בכך כעין הכרה בעוול שנעשה ליהודים שהוכרזו בעבר לקיים ולכוחים עם נוצרים במצב של נחיתות. מאידך אין הותיקן מוותר על עליונות הנצרות, שכן נאמר בפירוש, כי בתוקף שליחותה, של הכנסיה לבשר את ישו בעולם, כדי שלא לפגוע ביהודים, על הכנסיה לעשות זאת תוך הקפדה גמורה של חופש הדת. למען קרוב הלבבות בין נוצרים ליהודים, יש לקיים פגישות שותפות בתחום התפילה הגנה, למען הבנת יותר של יסודות היהדות וקשריה לנצרות. אשר לצליבתו של ישו, ראוי להדגיש, כי המיסמך מלפני תשע שנים, הוא יותר ברור, מדובר שם לטהר את העם היהודי מאשמת רצח האל ואילו במיסמך האחרון נאמר: לפי התפישה החדשה הנושאים הנבכרים בברית החדשה מכוונים רק כלפי קומץ אנשים בלבד, המתנגדים של ישו בימים ההם.

כשאנו משווים מיסמך זה, עם מיסמך ההגמונים הצרפתים, שפורסם לפני כשנתיים, נשאלת השאלה, האם ישנם הבדלים יסודיים בין שני אלה? האם היתה מוצדקת ההתלהבות של הרבנות הראשית בצרפת ממיסמך ההגמונים? ייאמר מיד, במיסמך ישנם דברים חשובים החסרים במיסמך הותיקאן, כי הוא מסתיים: „המצפון העולמי לא יוכל לסרב לעם היהודי הזכות והאמצעים של קיום מדינה עצמאית בין האומות". החיוב שבו — הכרה בקיום מדינת ישראל. ביחס לירושלים נאמר: „על הקאתולים להתחשב ברגש של היהודים בזכות להתלכד מסביב לירושלים, ליכוד אשר היהודים רואים בו ברכה לפי דתם".

מכאן, דעתו של הרב הראשי ליהודי צרפת, הרב יעקב קפלן שאמר („הצופה" 14.2.75), שיש במיסמך הותיקן נסיגה ממיסמך ההגמונים בצרפת. הוסיף גם, שיש להתחשב בכך, שהצהרה של הותיקאן מיועדת לכל הארצות, כולל הכמרים שבארצות ערב.

אולם, לדעתנו צריך לציין, כי הסיפא במיסמך ההגמונים בצרפת, מחלישה מה שנאמר בו לגבי ישראל וירושלים. קיימת שם פיסקא ביחס לפליטים הפלשתינאים. מבלי להטיל בפירוש האשם על מדינת ישראל, משתמע ממנה, שהקמת מדינת ישראל גרמה לכך, כי נאמר: „אנו מרגישים את זכותם של אנשים אשר כתוצאה מסכסוכים מקומיים נפלו קרבן למצב חמור של אי צדק". יתר על כן, כשהערבים הקימו רעש אחרי פירסום מיסמך ההגמונים בצרפת, פורסמה הודעה, כי למיסמך זה אין ערך מדיני אלא תיאולוגי בלבד.

האכזבה הגדולה מאי הזכרת ישראל במיסמך החדש של הותיקן נובעת מכך, שרבים חשבו, כי המיסמך של ההגמונים בצרפת, פורסם על דעת הותיקן והיותה זאת כעין בשורה, שגם מיסמך הותיקן יתייחס לכך. אלא, שהתעלמו מהעובדה, שאחרי ביקורו של ראש הממשלה לשעבר, הגב' גולדה מאיר, אצל האפיפיור, פרסם דובר הותיקן הודעה, שאין לראות בביקור זה שינוי בעמדת ה„כס הקדוש" לגבי ישראל, בהוסיפו: „לא ייתכן שלום אמיתי במזרח התיכון בלי שיכובד מעמדה המיוחד של ירושלים. מי שיתעלם מכך, יתרום רק להעמקת הקרע ויצטרך לשאת בתוצאות". אם כן, לא היה מקום לצפות, שהמיסמך של הותיקן, שהיה בשלב עיבוד סופי יביא לידי שינוי ביחסי ותיקן—ישראל.

חילוקי דעות גם ביהדות האורתודוכסית

מיסמך הותיקן מיחס ערך רב לדו־שיח יהודי נוצרי ונחלקו הדיעות בנושא זה, אצל היהודים.

כידוע, שולל הגאון הרב י. ד. סולובייצ'יק, פגישות בין יהודים לנוצרים. כאמור לעיל, התנגד, שנציג הקונגרס היהודי העולמי, ישתתף בועידה האקומנית. על דעתו זו, חזר הגרי"ד סולובייצ'יק, ביתר תקיפות בפגישתו עם הקרדינאל וילי־הרבנדס, ראש המזכירות לאחדות נוצרית החתום על מיסמך הותיקן. הוא הביע את התנגדותו הנחרצת לפגישות בינדתיות, כי ענייני האמונה, היחס בין אדם לקונו, הוא דבר אינטימי ביותר. אסור שיהיה נושא לדיאלוגים פומביים, ששכר פירסומת בצדה.

בעתונות בארץ, נתפרסמו מאמרים רבים נגד קיום דו־שיח נוצרי־יהודי. עיקר הטענה היא — לקאתולים יש הירארכיה, ליהדות — אין, כי שום יהודי אינו יכול לטעון שהוא נשלח על ידי העם היהודי ואמונתו. הלוא גם המוסדות והאירגונים היהודיים העולמיים השולחים אנשיהם לדיאלוג ברומא, אינם נבחרים על ידי העם.

בכל זאת, ידוע, שהתקיים דו־שיח יהודי־נוצרי עוד בשנת 1964. השתתפו נציגי הותיקן וחמישה נציגים יהודים, בשם הקונגרס היהודי העולמי, אמריקן ג'ואיש קומיטי, מועצת בתי הכנסת בארצות הברית, אירגון בני ברית והפרופ. צבי ורבלובסקי, שהופיע כמומחה למדעי הדתות ולא כנציג של אישיות מוסד בישראל. הנציגים האלה, ניהלו אז שיחות על המיסמך שבהכנה.

מאז התקיימו פגישות נוספות ו־כמה ימים אחרי פירסום המיסמך החדש של הותיקן, נפתח ברומא (7.1.75) מיפגש בן שלושה ימים של חברי ועדת הקשר בין קאתולים ליהודים, היתה זאת הפגישה הרביעית. כל צד היה מיוצג על ידי חמישה חברים. מצד היהודים הופיעו הרב יוסף לוקשטין, כיו"ר הועדה היהודית הבינלאומית הוועד היהודי האמריקאי היה מיוצג ע"י הרב טננבום. בין חברי הועדה הזאת היה הישראלי, הפרופ' שמריהו טלמון, יו"ר הועדה הישראלית לקשרים בין־דתיים. בפגישה זו דנו בין השאר, בזכויות האזרח והחרות הדתית.

עם תום המפגש הנוצרי־יהודי, נתקבלה המשלחת היהודית ע"י האפיפיור. המשלחת ראתה בכך ענין רב חשיבות, שכן, משנת 1969, מאז שנתקבל נחום גולדמן ע"י האפיפיור הרי זו הפעם הראשונה, שנציגים של כמה אירגונים יהודיים עולמיים, נתקבלו רשמית על ידי האפיפיור. הנציגים היהודים דיברו עם האפיפיור על מה שחסר במיסמך הותיקן הינו — עם ומדינה, אשר היהודים רואים בו יסוד, שאין לוותר עליו. הם יצאו מהפגישה בהרגשה, שיש מקום לאופטימיות בנושא זה.

אולם, השאלה היא איזה ערך יש להרגשות הטובות האלה? האם הנציגים היהודים יוכלו להשפיע על האפיפיור הסובבים אותו יותר ממדינת ישראל עצמה? כאשר האפיפיור דאג לשלומה של לבנון, הוא הזמין את אבא אבן ולא נכבדים יהודים בעולם, כי הם לא יכלו להבטיח דבר. עלינו לזכור, שהותיקן מנהל מדיניות ריאליסטית ביחסיו עם עמים וארצות וכל מי, שסבור כי על ידי ויכוח תיאולוגי יוכל להשפיע על הותיקן לטובת ישראל — בטעות יסודו. הנושא עם הארץ, הינו — הכרה במדינת ישראל, זו הבעיה, היא לא תיפתר על ידי ויכוח תיאולוגי, אלא בנסיבות מדיניות ואינטרסים.

אשר לעצם המיסמך החדש — נחלקו הדיעות ביהדות העולם, גם

[סוף בעמוד 6]

דורשת החיים

מאת הרב ד"ר עמנואל יעקובוביץ

[...]חותי של החיים והציבו [...]ציד על חוסר היציבות של [...]וא אמצעי התקשורת ההמו־ [...]מעת האמצעים, המדויקים, [...] בוודאי הישגים מוסריים לזכותם, הם תרמו תרומה עצומה לחיזוק המצפון ה־ המוסרי של המין האנושי. [...]ישירה מהשפעתם נעשו צע־ [...]דים לשוויון אנושי. במעט [...] בהיסטוריה, הם הביאו ל־ [...]צשים ידאגו באמת, ויהיו [...]י, בסבלותיהם של אלפים [...]במרחק של אלפי מילין, כמו [...]בווייטנאם ובביאפרה. הטובות העצומות הללו בר־ [...]חיר יקר מדי, בלתי נחוץ [...]ערך לפעמים. הרבה מחוסר [...]מורת הרוח, חוסר הבטחון [...]ג הטוקפים את החברה שלנו [...]ייחס להשפעת האמצעים ה־

לפקפק, שבמקום הקטרוגים האלמותיים נגד חוסר הצדק והשחיתות העכורית, המלהיבים אותנו בלהט הנעלה שלהם עד היום הזה, כל זה יכול היה להיעזב לעתיד: היו עלולים להיות תיאורים מחרידים של עצם האלימות והרשע, של התאווה והזימה שהם גינו.

בדרך כלל, הניצול של החדשות לבידור חיים לעורר התנגדות מבחינה מוסרית כמו שהיא הרת אסון מבחינה סוציאלית. הנזולת המדע, הרפואה, החקיקה או החינוך אינה נתונה לשום ויכוח של פירסומת. מדוע מוכרח דווקא תיאור החדשות, אולי הגורם הרציני ביותר בעיצוב עמדות ודעות, להיות מוכרע על ידי מה שימצא חן בעיני המתמתים? ערך החדשות של סיפורים או הדיעות חייב להימדד לפי ערכם האמיתי בתרומה לקידמה אנושית, ולא בכושרם למשוך קוראים, מאזינים או צופים. אם אנשים רוצים בידור, יפנו נא למה שהוא בידור גלוי, לבליינות, לבמה או למסך, ולא לחדשות שוטפות. כאן שוב תחום מתוח של חיים ציבוריים שבהם חייבים המנהיגים הדתיים למלא תפקיד חלוצי ביצירת שולחן ערוך מוסרי לשם הדברת העשייה והפקנע החוסר עקרונות קבועים כאלה שהסדירו את העוסקים בדת, רפואה, משפטים והחינוך במשך של שנים רבות בעבר.

[...]ת הצוה ללכוד את עינו של [...]תמיד העליונות של הפורש על השומר השקט של ה־ הפושע על האורח שומר [...]ר השלום על שומר השלום. [...]חבים בסדר הקיים חייבים [...]ותר קולניים ויותר ראויים [...]כאלה המגינים עליו. כי [...]זה, אלה השוכחים, התועמ־ [...]רדים מרגיזי החברה, מוב־ [...]יד מבלי להתחשב בתכונ־ [...]כשרותם. כי הרוגז של ה־ [...]מחלוקת הוא תמיד יותר [...]ק השעשם של ההרמוניה. [...]ה המדויקים מגבירים את [...]ומתניקים את היציבות. [...]ם פירסומת להפקרות בעוד [...]לישים את כוח המשיכה של [...]סדר.

החיים בצלם אלוקים

נביאי ישראל לא היו רק חוזים. הם היו גם „פרשני החדשות" הגדולים ביותר בכל הזמנים. הם הצליחו למסור ולפרש מאורעות שבדורם על הד עצום המשתרע על פני כל השטח של היסטוריה אנושית. הם ראו את פני המאורעות שהיו עדים להם בפרספקטיבה של הנצח — כקשר חיוני בין העבר והעתיד.

דבר זה מהאשר גם על ידי עצם השימוש בלשון בה דיברו וכתבו. בעברית הקלאסית אין בעצם זמן הווה. הפועל יש לו רק זמני עבר ועתיד, הגניוס העברי אינו יכול לחשוב על המציאות של ההווה אלא כפי שהשתקפה המסורת של העבר וביעוד של העתיד. כאן מקומו של הכשל הגדול בחברה שלנו. כשאין חיים לא על חכמת העבר ולא על החזון של העתיד, אנו מתעניינים רק בצרכים הרתוחים של ההווה. האופקים שלנו עלולים להיות כה מיושנים ובלים כמו עתון למחרת פירסומו. עליו היה בעל התהלים מבריח, לו היה חי היום: כי אלף שנים בעיניך הן כמו עתון של אתמול. עילוין של הבעיות, החדשות של הרגע זהו החיפוש של האדם אחר שמירה עצמית האלמותות — תרומה להגלמה הסופית של הייעוד האנושי. על ידי קדוש תחום הציבוריים לא פחות מן ההתנהגות הפרטית, יכולות השנות והובות דתיות להביא לדור המוכה שלנו את הנחמה, את הכוח והאמונה לראות את עצמנו מבחינה אופקית קשורים יחד כאחים אנושיים בהגבורות של שלום ומבחינה אנכית קשורים עם הדורות שמאחורינו ולפנינו כדי לשכלל את האבולוציה האנושית, מאותו זמן שנוצרנו בצלם של הבורא ובמשך כל הזמן שנחיה בצלמו.

(מאנגלית — י. פ.)

[...]מת

[...]מציגים את האמת בצורה [...] אף אם תכונות לגמרי [...]ה ובכל זאת באישור או [...]לאמיתות מוחלטת של קבר־ [...]ים שלושה תנאים — שנזהי [...]האמת ואך ורק האמת. [...]נתיקה המקצועית העתונאית [...]לפי המקרים שראיתי ב־ [...]שנתיות של מועצת העתו־ [...]ליה — מתעניינת רק א[...] [...]שתים מן הדרישות הללו, [...]זכל דבר שפורסם הוא: [...]אך ורק האמת„ בהיותו [...]ל ידי המגבלות של חלל [...]זמן, לתמצת ולערוך, הרי [...]הרשות אינם יכולים לעולם [...]ת כל האמת. דווקא זה, [...]הוא בלתי נמנע, מייצג [...]ור פשרה רצינית עם ה־ [...]מת. היא מתמידה והולכת [...]גוהם הקטעים ה„מרגיזים", [...]ת בולחי שייבחרו לפירסום. [...]על צלם או צייר המתאר [...]נגע על פניו של הנושא [...]ן מעתיק בוודאי „את ה־ [...]ורק את האמת", כי מה [...]מראה היא דמות אמיתית, [...]ינה מראה את „כל האמת", [...]יא מסלפת בדרך כלל. [...]נהות כיצד נביאי ישראל [...]ם להצליח לו היו דבריהם [...]דרך „פקקי" העריכה של [...]האם היה זה מחוסר הגיון [...]

[...]ה „הצופה", גליון ערב פסח

מדוע נעצרת? ארשום לך דו"ח!

„לחם עוני" - במצרים

מאת יהושע שמש

האזרח המצרי הממוצע אינו רווה נחת. אמנם, מאז מלחמת יום הכיפורים נתחזקה הגאווה העצמית, לאחר שצינורות התעמולה הגדילו ופיארו את „נצחון אוקטובר". אך בסופו של דבר, אין האזרח המצרי, מסתפק בדיבורים ובהכרזות על „החזרת האדמות הכבושות", מה גם שכשלון שליחותו של שר החוץ האמריקאי, ד"ר הנרי קיסינג'ר, ניפץ אשליות בדבר נסיגה ישראלית מהירה משטחים נרחבים. הקצאת משאבים עצומים לצרכי חימוש והתעצמות, עם כל התמיכה של הון ערבי ואחר, פוגעת מטבע הדברים במצבה הכלכלי של מצרים — והאזרח המצרי חש זאת על בשרו.

מחסור חמור במצרכי מזון, הפקעת מחירים וספסרות, שירותים לקויים ושחיתות, בכל אלה חש האזרח המצרי מדי יום ביומו ואין הוא רואה מוצא ממצב מתמשך זה. שופרות התעמולה במצרים משתדלים להחדיר לתודעת ההמונים, כי על מזבח המערכה נגד ישראל חייבים התושבים להדק את החגורה ולהעלות את עצמם לנסיבות. אך ממאמרים ומכתבי אזרחים המתפרסמים בעתוני מצרים מסתבר, כי ההרגשה הרווחת היא, שאין המצוקה הכלכלית לפוחת במסירה הנוכחים, מחויבת המציאות וכי היא נובעת במידה רבה מארגון וניהול כושל ומטיפול בלתי מוצלח בשורשי הבעיות. אין אזרחי מצרים יכולים לשאוב עידוד מדבריו של נשיאם בראיון לעתון הלבנוני „אל־חוואדית" כי „אוכלוסית מצרים — השלד הבסיסי של המדינה — נתרסה להלוטין בשבע השנים האחרונות, ובמהלכן קיבלה ישראל המואת, כדי לקנות מפת לחם ועד מטוס. אני, לעומת זאת, שילמתי מבשרי ודמי ואימצתי את כלכלת מצרים, במידה שגרמה לי לומר באוקטובר 1973, שהגענו לנקודת האפס".

גידול האוכלוסיה במצרים הוא מן הגבוהים בעולם. השבוע הודיע מנהל המחלקה לסטאטיסטיקה בקאהיר, כי תוך 15 חודש, גדלה אוכלוסית מצרים במיליון נפש והגיעה ל־37 מיליון. מצפים, כי בשנת 2000 תגיע אוכלוסית מצרים ל־70 מיליון איש (!). אך נראה, כי שלטונות מצרים, לא רק שאינם משכילים לקדם את הגידול העצום הצפוי במספר התושבים, אלא שאינם משתלטים על מהלך העניינים לטווח קצר. ראש ממשלת מצרים, ד"ר חגיאזי, אמר לאחרונה, כי ערך הייבוא למצרים הוא 2.2 מיליארד לי"מ, בעוד שהייצוא מגיע ל־800 מיליון לי"מ בלבד. מצרים מייבאת את כל מוצרי הצריכה ואינה נהנית מאוטרקיה ולו לגבי סוג אחד של סחורה. חלוקת הסחורות הצמסיות ע"י כרטיסים, אמר, מבטיחה חלוקה צודקת.

האמנם כך הם פני הדברים? בעתוני מצרים מתפרסמות תלונות רבות על הפקעות מחירים, על יוקר משתולל, על חלוקה גרועה ובלתי הגיונית של מצרכים בסיסיים, על שוק שחור במוצרים שונים — ממלט ועד קופסות גפרורים. האזרח המצרי חש כי כל הרפורמות שנועדו להעלאת רמת החיים, רחוקות מאד מהגשמתן, על אף ההכרזות וההצהרות. הפלאח המצרי נשאר בשפל המדרגה, וכפי שאמר העתון „אל־גימהוריה", מגיעה התמורה הכספית לחקלאי המצרי ל־300 דולר לשנה! המשטר במצרים הודיע כמה פעמים על הכוונה לגבש תכנית חומש כלכלית, אך בינתיים הושלמה „תכנית מעבר" ל־18 חודש, כשהכוונה היא, לבדוק את מצב הכלכלה, כדי לקבוע את „האסטרטגיה של הפיתוח" בתכנית החומש.

תותחים מול לחם

בעוד שמצרים מקציבה הון עתק לצבאה, הרי קיים מחסור במצרכי מזון בסיסיים. לא רק בהשוואה לחמאה יש לתותחים עדיפות ללא כל יחס, אלא גם לגבי לחם, פול ועדשים.

העורך הראשי של השבועון „אל־מצור", מכרם אבאזה, כתב, בין היתר, כי ההישג היחיד של השלטון הוא ברמה המדינית הגבוהה, בהישגי המלחמה ובתוצאותיה המדיניות. אולם, באשר לבעיות הפנים, המחדלים כה רבים, עד שהעתונאי מתקשה להחליט מהו האובייקט שיבחר לעצמו להפנות ביקורת — „לא נוכל להצביע על נושא שאינו אפוף מחדלים ומבוכה מצד האחראים עליו". העתונאי מביא לשם הדגמה מכתב שקיבל מידיד במארוקו, בו מביע האותו דאגה נוכח משבר כחות ההוראה במצרים, שכן, מצרים שימשה בעבר ספקית של כחות הוראה למארוקו, ולא ברור מה יהיה בעתיד. מסתבר, כי במצרים חסרים 20 אלף מורים. משרד החינוך, מנסה להתגבר המחסור על־ידי העסקת סטודנטים שעסקו בעבר בהוראה, אנשי דת וכו'. בתי הספר גם הם מוזנחים — מבנים ללא תקרה וללא ריהוט, שיעורים המתקיימים בצפיפות רבה, כשהתלמידים מאזינים לשיעור בעמידה וכו'.

סאדאת ומפלגת השלטון במצרים, מנסים „לסייד" את התסיסה הפנימית, אך לא תמיד עולה בידיהם. כך היו לפני כחודשיים הפגנות והמהומות בקאהיר, בהשראת גורמים שמאלנים ובעקבותיהם נעצרו כמה עשרות אנשים. חוגים במצרים גינו את „היסודות ההרסניים אשר ערכו את המהומות וההרס ואשר מגמתם היתה לשים לאל את נצחונות אוקטובר וההישגים הכבירים שהושגו בבנייה ובשיקום". בהפגנות ובמהומות וכן בכרוזים שהופצו, בלטה הנימה כי בתקופתו של נאצר, היה יסוד איתן יותר לתקוה, כי המצב ישתפר, מאשר בעת נשיאותו של סאדאת.

אגב, בבתי הכלא במצרים שרויים עדיין אסירים רבים, בעיקר שמאלנים, שנעצרו בתקופת נשיאותו של נאצר. בעתונות המצרית מועלות מדי פעם, תביעות לשחרר אסירים אלה ולפצותם על הסבל שעבר עליהם ועל רכושם שנלקח מהם. בעתונים מוקיעים את „פשעיהם של הלימידי הנאצים, אשר הפכו את בתי הכלא במצרים לגיהינום". אחד העתונים מספר על מעצרים לא חוקיים ועל סחיטת הודאות על־ידי הצלפות בשוט, צריבה באש, עקירת צפרניים, ריסוק איברים, שימוש במכונות החשמל ושיטות אחרות מעין אלה.

נסיגה ממדיניות הליבראליזציה

בעקבות מדיניות של ליבראליזציה מסויימת שהנהיג סאדאת, נפתחו דפי העתונות לדברי ביקורת נגד מחדלי המשטר, בעתונים שונים נתבע הנשיא סאדאת לאפשר קיום מפלגות במצרים, ולא להמשיך במצב של קיום מפלגה אחת בלבד — אס"ע (איחוד סוציאליסטי ערבי). כך, למשל, כתב העתון „אלמצור", כי „לאחר 6 באוקטובר חייבים להיפתח דפים שהאור בהם רב. חייבת להיפתח תקופה, שבה יוסרו הכבלים שכבלו את האזרחים עד כדי שתיקה מוחלטת. העם חייב לקבל את החירויות כדי לשוב ולהיות ענק, כפי שהיה בעמוד בפני איומים מבית ומבחוץ".

נראה, כי סאדאת חושש מגלי הביקורת המוטחים בעתוני מצרים והחליט לסגת ממדיניות הליבראליזציה שהנהיג לגבי חופש העתונות. בימים אלה פרסם שני צווים המתייחסים לעתונות המצרית — צו העוסק בהקמת מועצה עליונה של כמה עתונים. ההחלטה לבצע שינויים אישיים במערכות העתונים נובעת מרצון המשטר המצרי להגביר את הפיקוח על העתונות (במיוחד העתונות היומית) ע"י הצבת אנשים הידועים כנאמני המשטר וחסידיו, בראש העתונים הללו. כך, למשל, עומד בראש בית ההוצאה „דאר אל תחריר", המוציא את העתון „אל־גימהוריה", עבד אל מנעם אל צאוי, הידוע כאחד מתומכי המשטר. כך הדבר גם לגבי עבד אל קדוס, שהיה ידוע לעתונאי מקורב לסאדאת ואשר עומד עתה בראש מועצת המנהלה מוסד „אל אהראם". גם העתון „אלאח'באר" מנוהל כבר עתה על־ידי שניים מנאמני המשטר, האחים מצטפא ועלי אמין.

השינויים האישיים מצביעים גם על ניסיון להצר את צעדי השמאל בכלל התקשורת. שני עתונאים בכירים שסולקו מתפקידיהם — אחמד בהא אל־דין, עורכו הראשי של „אל־אהראם", ומצטפא בהג'ת בדוי, עורכו הראשי של „אלג'מהוריה" — היו ידועים בהשקפותיהם השמאלניות.

הקמת המועצה העליונה של העתונות והשינויים האישיים שנעשו בצמרת העתונים ובמערכותיהם, מהווים, כאמור, נסיגה ממדיניות הליבראליזציה של המשטר בכל הנוגע לחופש העתונות. טענה ברוח זו אף הועלתה על־ידי עתונאים אזרחים. נראה, כי הריאורגניזציה האחרונה בעתונות המצרית באה לענות על טענותיהם של כמה מראשי המשטר, כנגד החופש שהוענק לעתונאים. במיוחד לאחר הסרת הצנזורה, ואשר, לדעתם, לא פעם מנוצל לרעה. נראה, כי בתקופה שבה נתון המשטר לביקורת פנימית, על רקע מדיניות הפנים, ולביקורת מצד חוגים שונים בעולם הערבי, על רקע מדיניות בנושא הסכסוך במזרח התיכון — מעדיף סאדאת, כי תעמוד לרשותו מערכת הסברה מגוייסת, הנתונה לפיקוח הדוק מלמעלה, ואשר תמנע תגובות „מיותרות".

אך השתקת ביקורת בעתונות במצרים, לא תביא ארוכה למדווי הכלכלה המצרית ולתסיסה הפנימית. העתון „רוז אליוסף", כתב לאחרונה כי „מצרים סובלת מהתייקרויות, עליות מחירים וירידה בערך השכר — וכל זה הינו תוצאה בלתי נמנעת מהחלק שנטלה מצרים על עצמה במאבק הערבי־ישראלי — מצרים הוציאה במאבק זה מיליארדי דולרים, שלא הוצאו לפיתוח ובניין. אלמלא כך, יכלה מצרים להיות המדינה המשגשגת ביותר בעולם. אך היא דחתה פתרונות נפרדים וחשה באחריותה ההיסטורית כדי להגן על הגורל הערבי כולו".

השאלה היא, עד איזה גבול יהיו האזרחים המצריים מוכנים להשלים עם מצוקתם הקשה למען המטרה של „הגנה על הגורל הערבי כולו".

העלייה מבריה"מ וסיכוייה

מאת ש. אהרוני

[...]ותא הכא בשנה הבאה בארעא [...]ל" — מלים דומות בשפה הרוסית [...]זה סוקרת שרים אלפי יהודים [...]יצפים מידי ליל פסח סביב בית[...] הגדול במוסקבה.

כמה שנים הפכו חג החרות ל־[...]תורה להפגנת הזדהות גדולה של [...]בריה"מ עם העם היהודי ומדינת [...] בלילות אלה הפחד אינו שולט [ב]היהודים במוסקבה — יהודי ה־ משמיעים קולם — „השתא הכא". כמה שנים אנו חוזרים ומתפעמים [...]ת הבוקעים מרחבות בתי הכנסת [...]בה, בלנינגרד, בקייב ובריגה, מן [...]יהודי שנולד בדור השלישי של [...]ה הרוחני, ואשר הביא את „ה־ [...]אומן" — פתיחת שערים לדור [...] אולה.

[...]וקא עתה, כאשר השערים הללו להיפתח [...] ראשונים של יהודים פרצו דרכם [...]רץ, ובעוד האומה עומדת משתוהה מגס [...]צרים של דורנו, החלו הנחשולים לסגת, [...]ך ונחלש עד שהפך לאחרונה לקילוח [...]אשר פרצות גדולות מסות את הקולות [...] אחרים.

[...]ושליה החלה בסימן הירידה המשמעותית [...]יהודים היוצאים מבריה"מ, בעוד הנשירה [...]לכת וגדלה. עתה, ערב פסח הפכה בעיית [...] מבריה"מ לדאגה לאומית. מה קרה? [...]קה העלייה. האם כבה הזיק היהודי שם? [...]את מר יהודה דומיניץ, המשנה למנכ"ל [...]העלייה של הסוכנות היהודית: האם גם [...]זה זה, יזקד היהודים סביב בית הכנסת [...] מוסקבה, וישירו בשפה הרוסית „בשנה [...]ארעא דישראל"?

דומיניץ: אין כל ספק בכך, כי גם השנה [...]נים האחרונות, יצטופפו אלפי יהודים [...]י הכנסת במוסקבה ובלנינגרד. בכך הם [...] את הזדהותם עם העם היהודי ועם [י]שראל. הזדהות זו באה תמיד לידי ביטוי [...]זיות בצוותא עם יהודים בימי חג ומועד, [...]מחת תורה, ליל יום הכפורים ולילות [...]

[...] הדרסטית

[...] הירידה הדרסטית במספר העולים ה־ [...]בריה"מ המוצות, היא קודם כל משקפת [...] העלייה הסובייטית. אילמלא היו ה־ [...] מציקים ומטרידים את המבקשים לעלות, [...] מספר דורשי העלייה היה הרבה יותר [...]פי שהוא כיום. צריך לזכור, למרות [...] לארץ למעלה ממאה־אלף יהודים, מאז [...] העלייה מבריה"מ, עדיין ישנם בבריה"מ עשרות, ואולי מאות רכוזי יהודים בערים ובעיירות שונות ש„דבר־העלייה" טרם הגיע לשם. הסיבה היא שהשלטונות התירו את היציאה, כפי הנראה עפ"י המכסות שהם קבעו לעצמם ומאיזורים מסויימים בלבד. אילו נפרצה הדרך גם מאותן העיירות שבהן גרים רבבות יהודים, ואילו התחילה העלייה משם, אין כל ספק שזה היה גורר אחריו גל גואה של מבקשי עלייה. אבל השלטונות הסובייטיים נוקטים בשיטות של הטרדה. הנה, למשל, יהודים שידוע כי „קיבלו" דרישות מן הארץ, נקראים למשרדי הק. ג. ב. או להנהלת המפעל שבו הם עובדים, וזאת בטרם שהגישו בקשה, ומזהירים אותם באזהרות שונות. מספיק שזה יקרה ליהודי אחד, משפחה אחת, כדי להרתיע גם אותו וגם את משפחתו הקשורה אליו מלהגיש בקשות עלייה.

נוסף על כך יש לשלטונות הסובייטיים כל מיני דרכים אדמיניסטרטיביות כדי להגביל את היציאה, כדי להרתיע את מגישי הבקשות בקהילות שיש בהם רכוזי יהודים ושמהם היתה עד כה עלייה ניכרת. הם פשוט פותחים את משרדי ה„אוביר" לקבלת קהל, פעם או פעמיים בלבד בשבוע. ע"י כך נוצרים תורים. יהודים נלאים ומותשים מלהמתין ימים וחודשים. נוקטים גם בשיטות של הטרדה אדמיניסטרטיבית כאלה ואחרים כאמצעים להחליש את הלחץ לעלייה.

ועל כל זאת, ההפרעות השיטתיות והיסודיות לכל שידור מישראל ולכל בשורה מן הארץ.

על כן ברור שהיהודים ניזונים מן העתונות המקומית, מכלי התקשורת הרשמיים. לכל היותר מגיעים אליהם שידורי חוץ שאינם אוהדים את העם היהודי והעלייה — ממילא נוצר מעגל נוסף של אווירה שהיא ההפך מן העידוד לעלייה ולהגשת בקשות.

שאלה: בכל זאת מה קרה למאבק של יהודי בריה"מ לעלות לארץ, שראינו בו את עם הזהר. מדוע הוא נחלש, מדוע הוא אינו מתבטא יותר בעלייה לארץ אלא ביציאה מבריה"מ?

תשובה: ברור שהמאבק של יהודי בריה"מ, שהתחדד אחרי מלחמת ששת הימים, היה קודם כל מאבק למען רפאטריאציה, ולא סתם מאבק יציאה מבריה"מ. צריך לזכור שבריה"מ היא כמעט יבשת שלמה, שיש בה הרבה מן המשותף, אבל יש בה קווי אופי שונים לקהילות שונות. בין מאה אלף העולים שבאו עד כה, ישנם קרוב ל־30 אלף יוצאי גרוזיה, ושמירת ההתערות שלהם בתרבות הרוסית, בוודאי שונה מזו של יהודי מוסקבה ולנינגרד. ההיפך, אפשר לאמר מידת ההתערות שלהם במסורת ישראל, היא הרבה יותר עמוקה מזו של רוב היהודים מהאזורים האחרים של בריה"מ. לגבי יהודים אלה, למשל, ברור שהמאבק היה למען שיבת־ציון והמוטיבציה שלהם היתה יהודית ציונית טהורה. הוא הדין לגבי חלק מבין היהודים בארצות הבלטיות שהתחנכו על אידיש ועל עברית, ועוד זכרו מסורת ישראל, כך גם לגבי חלק מיהודי מולדביה ואזורים אחרים בבריה"מ. אבל ליהודים רבים מאזורים אחרים בבריה"מ אין אותה תודעה.

כעניין שהאקטיב למען העלייה נולד דווקא במוסקבה. אלה שהפגינו ליד הקרמלין ושבתו שביתות רעב, נאסרו ונשפטו היו דווקא יהודים ממוסקבה, לנינגרד וקייב, והם לא היו בבחינת ממשיכי מסורת ציונית של אבותיהם, אלא מהפכנים ציוניים שחזרו ליהדות ולציונות אחרי שני דורות של ניתוק מוחלט.

— מה לדעתך גרם להם לשוב לציונות?

— כשמעיינים בכתביהם של פעילים אלו, שרבים מהם הופיעו בעתון המחתרתי „סמיזדת", מתברר כי הם הגיעו למסקנה זו, כתוצאה מהתבוננות מעמיקה במצבם של יהודי בריה"מ כמיעוט לאומי. מכאן הגיעו לציונות וליהדות. במקרים מסויימים היתה החזרה לציונות כרוכה גם בחזרה ליהדות עד כדי קיום מצוות מעשיות.

תהליך שרשרת

— האם כיום לאחר 4 שנות עלייה, אפשר לאמר כי רק שכבה אחת מהיהודים בבריה"מ התעוררה לעלייה, או אולי זו שאלת הגול?

השובה: — צריך לראות את תהליך העליה מבריה"מ כתהליך שרשרת: יותר יהודים יוצאים, יותר יהודים מבקשים לצאת, יותר יהודים מגישים בקשות וחוזר חלילה. לפיכך יש, לדעתי, למדיניות הסובייטית חלק מכריע בקביעת ממדי היציאה. אם נשלחו בשנתיים האחרונות דרישות לעלייה ל־150 אלף נפש, ואלה נשלחו ע"פ בקשתם של היהודים שם. משמע שלפחות מספר כזה של היהודים היה רוצה לצאת. ואם לא כולם הגישו בקשות הרי זה, שוב, בגלל הפחד והרתיעה מהשלטונות. יחד עם זה ייתכן מאד שלחץ היציאה כיום איננו קיים באותה מידה שהיה קיים לפני בוא העלייה של המאה אלף.

— מדוע?

המצב הכללי בישראל, ובמיוחד כפי שהוא מצטייר בעיני היהודים בבריה"מ, הניזונים אך ורק מהתעמולה הסובייטית. במישור זה ניתן לכלול הן את המצב הבטחוני במובן הרחב ביותר של המילה, חוסר הוודאות ביחס לעתיד, ידיעות מקרובים על שרות במילואים, פרסומים על פגיעות מחבלים וכדומה.

שנית, הדי הקליטה מהארץ, המגיעים במכתבים אישיים של קרוב לקרוב ושל ידיד לידיד. בנקודה זו צריך לזכור שהרוב המכריע של צבור העולים מבריה"מ נקלט כהלכה, גם בשיכון וגם בתעסוקה. אבל, ישנם „קשיי קליטה" — ויש גם קשיי קליטה אובייקטיביים. מטבע הדברים שקליטה מוצלחת אין לה הדים, בעוד קליטה שנתקלה בקשיים יש לה הדים שליליים רבים. מסתבר שמספר המכתבים הטובים היוצאים מן הארץ עולה על מספר המכתבים הרעים, אלא שלמכתב טוב אין הד מחייב. ולמכתב רע היזקו מרובה. בזה, אגב, בריה"מ אינה שונה מהעלייה מארצות המערב. גם בארצות המערב, מכתב טוב ומאמר טוב אינם משפיעים. וידיעה קשה נפוצה מיד ברבים.

אילו היתה להמוני היהודים בבריה"מ, מסורת של תודעה יהודית, ושל הזדהות עם עם ישראל ומדינת ישראל, כי אז היו מפתחים די נוגדנים, ומנגנון חיסון כדי להתגבר על ההשפעות השליליות הנובעות ממצב זה. אבל כאחר שחלק ניכר מהאליטה היהודית עלה לארץ, היהודים שנשארו גדלו בסביבה נוכרית ללא כל שורשים, ללא כל תרבות יהודית, ממילא לא יכלו לפתח רמת הזדהות חזקה יותר עם העם והמדינה וכל רוח מצוייה מרתיעה אותם מפני המאבק עם השלטונות במקום, וכן עם הצפוי להם לדעתם, בישראל.

עם כל זה צריך לחזור ולהדגיש שבקרב 3—4 מליון היהודים החיים בבריה"מ, עדיין ישנם רבבות ואולי מאות אלפים שהיו מתפרצים לעלות לארץ על אף כל ההדים הנגיעים מכאן.

שאלה: אלה שבאו, אלה שהתפרצו והגיעו, מדוע בכל זאת יהודים עוזבים מהארץ?

מספרם של היהודים מבריה"מ שעלו לארץ וירדו ממנה נאמד ב־5 אלפים נפש. מובן, שהגבל על כל יהודי שעוזב את הארץ ובוודאי כשמדובר ביהודי מבריה"מ שעלייתו היתה כרוכה גם במאבק עלייה וגם בקשיי קליטה. עם זאת צריכים לראות כל תופעה בפרופורציה נכונה. אם מתוך למעלה ממאה אלף יהודים. ירדו פחות מ־5 אחוזים, אפשר להתברך בהצלחת מאמצי הקליטה ובתוצאות.

הסיבות שגרמו לירידתם של אלו שהלכו בדרך זו הן בוודאי מרובות. ביניהן סיבות אישיות בפשוטן כמו הצטרפות לקרובים מעבר לים וכד', כמעט ואין מקרים שבהם אפשר לראות את סיבת הירידה. בחוסר קליטה חומרית, שכון או תעסוקה. יש בוודאי מקרים שבהם גרמה הרגשת הניכור בארץ או מה שידוע כ„קליטה חברתית" להחלטת הירידה. כאן אנו מגיעים שוב לעקרון הבסיסי. במידה שיש ליהודים תודעה יהודית והזדהות יהודית, עלייתם קלה יותר וקליטתם החברתית בישראל מובטחת.

יהודים ירדו מפני שלא היתה להם הרגשת בית. זו יכולה להיות אשמת החברה או אשמתם הם בזה שלא הזדהו עם הבית שניתן להם.

בין הצבור הזה המונה פחות מאלפיים בתי־אב אפשר למצוא סיבות ירידה במישורים שונים מאד ובתחומים שונים.

— האם בין סיבות הירידה, עמד במקום נכבד יחסו של הותיק אל העולה?

— תשובה: — הבעייה היא שאנו נותנים לעולה דירה אבל לא תמיד בית. מה שקובע את התערותו של העולה בארץ, זו הרגשת הבית שהוא מוצא. התפקיד הוא לא תמיד של החברה הקולטת, ובוודאי לא מצד המימסד כי אין בכוחו של המימסד ליצור אווירת בית. זו תפקידה של החברה. אבל, לפעמים החסרון הוא מצד העולה עצמו, שאין לו את הרקע הדרוש להרגיש כאן בביתו.

— השנה הראשונה במיוחד קיימת הנשירה. יהודים יוצאים מבריה"מ ואינם מגיעים לארץ. מה קורה עכשו בשנה זו?

— תשובה: כיום נמצאים כאלפיים יהודים מבריה"מ הנמצאים באירופה ומחכים לנסיעה בכל העולם.

שעורי הנשירה מסך היוצאים משתנה מדי פעם. כיום אפשר לאמר כי כשליש מכלל היוצאים מבריה"מ אינם מגיעים לארץ, והסיבות לכך הן אותן הסיבות שגרמו למיפוק ולהחלשת לחץ העלייה: המצב הכללי בארץ, חבלי הקליטה ועל הכל רמת ההזדהות הנמוכה עם מדינת.

— מה הן הצפיות לגידול בעלייה מבריה"מ?

— תשובה: יש יסוד להאמין, שעל אף ההטרדות, ישנם רבבות־רבבות של יהודים שרוצים לעלות לארץ. וכשם שיש גלגל חוזר, תהליך שרשרת של צמצום בעלייה, כן ישנו תהליך שרשרת שמגביר את העליה. כאשר התחילה העלייה לפני ארבע שנים לא האמינו שיבואו כל כך הרבה יהודים מבני הדור השלישי שלאחר המהפכה. בין העולים הופיעו דמויות של יהודים בעלי רקע תוך „מרקסיסטי לניניסטי" שעד לפני זמן לא רב לא חשבו על הזדהות עם עם ישראל. על כן יש אמונה ובטחון שאם הגלגל שוב יתחיל לנוע בכוחן של חידוש יציאה מוגבר, הוא יחזק מחדש את התודעה של המוני יהודים ויקרבם לארץ ישראל.

בעיית ההזדהות

— מה קרה לעלייה בכללותה: גם משאר הארצות ירדה העלייה לשפל מדאיג.

— תשובה: ביחס לעלייה מכל הארצות, אשר ליישב את אותם הדברים במובן קצת שונה. גם בעולם החופשי מימדי העלייה הם פונקציה של רמת ההזדהות של היהודים עם ישראל. מאז קמת המדינה ובמיוחד לאחר מלחמת ששת־הימים, גברה והעמיקה ההזדהות של המוני היהודים בעולם החופשי עם ישראל. אכן, לא בכל מקום ולא תמיד העמיקה במידה כזו שתשמש מניע מיידי לעלייה. יהודים נתבעים למגבית ונותנים, נתבעים ל„בונדס" וקונים, נתבעים לעזרה פוליטית ונחלצים, נתבעים להתנדבות ובאים. אך כשנתבעים לעלייה, המאמץ הנדרש מהם הוא גדול, כי העלייה מחייבת מיפנה בחיי היהודי.

ולכן, גם ביחס לעלייה — נקוט אותו כלל: אותו חלק בעם היהודי ששורשיו עמוקים יותר ואשר רמת ההזדהות שלו עם עמו ועם מדינתו גבוהים יותר, הוא הראשון לעלייה. על כן, אין זה פלא שאין היהודים בארצות ההתפשטות ממליטים לעלות לארץ על אף המצב הבטחוני והכלכלי ולמרות קשיי הקליטה האובייקטיביים כולם הצבור היהודי, שכאמור מתקן דיו כדי לעמוד במאבקים הנדרשים ממנו ואשר המוטיבציה שלו לעלייה חזקה ואינה מתנהגה לפי תנאי הזמן.

— מה לדעתך יש לעשות כדי להגביר את העלייה, כדי לחזק את המוטיבציה לעלייה בכל מקום שהוא.

— תשובה: במשך חצי יובל שנים, מתחילת שנות המדינה היינו נתונים בגלי עלייה שונים, בתהליך של עליית גלויות שלמות מארצות המצוקה. לאחר ששת הימים היינו בתהליך של ראשית עלייה מארצות המערב ותחילת העלייה מבריה"מ. עכשיו אנו נתונים בתקופת שפל בעלייה.

מכיוון שהעליה היא נשמת היינו, אנחנו צריכים לחפש דרכים כה לעשות בטווח הארוך כדי להבטיח עלייה רצופה ותמידית לארץ בעשור זה ובעשור הבא.

לאור הניתוח של הסיבות שגרמו לירידת העלייה מן הארצות החופשיות ובמידה מסויימת לירידת הלחץ לעלייה מבריה"מ, אין ספק שניצול הפוטנציאל היהודי בשני המרכזים הגדולים, מחייב הכנת תשתית יהודית. היום יותר מאשר בכל תקופה אחרת. גם הרחבה הכמותית וגם העמקה האיכותית של החינוך היהודי בכל הדרגים ובכל התצורות.

ברור, ארצות גולה אוכלת הטמיעה בכל פה והקריאה לעלייה נופלת על אוזניים אטומות. אם תורחב התשתית ויועמק החינוך היהודי יגיע המיפנה. העמקת הזהות היהודית היא תנאי לרמת הזדהות גבוהה ורמת הזדהות גבוהה היא ערובה לגידול בעלייה.

هكذا من الأصل

עיטורי

סופרים וספרים

ארבע שיטות במצוות "תשביתו"

מאת צבי קפלן

"מדאורייתא בביטול בעלמא סגי" (פסחים ד' ע"ב ועוד) — ואי"כ, מה משמעותה של מצות התורה: "תשביתו שאור מבתיכם" (שמות, יב, טו)? — ארבע שיטות מצינו בזה בדברי מפרשים ופוסקים.

שיטה ראשונה

שיטה אחת היא, שביטול זה עצמו בו מפקיע אדם את החמץ מבעלותו — בו הריהו מקיים את מצות "תשביתו" שבתורה, שזו משמעותה: ביטול. זו דעת רש"י, כפי שהבינה רבים מהמפרשים והפוסקים וכפי משמעות פשוטם של דבריו (פסחים ד' ע"ב, בד"ה בביטול), בפירושו ל' אותו כלל: "מדאורייתא בביטול בעלמא סגי" — "דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו, והשבתה דלב היא השבתה". כך, איפוא, מוגדר כאן הביטול: "השבתה דלב". ולכך כוונה תורה ב"תשביתו". ומה שאמרו בגמ' (שם ו' ע"ב), ש"הבודק צריך שיבטל" משום "שמא ימצא גלוסקא יפה" בזמן האיסור — שאז כבר אי־אפשר לבטלה — וישהה מלבערה ויעבור על "בל יראה ובל ימצא"; ומשמע לכאורה שהביטול אינו משום "תשביתו" דאורייתא, אלא משום גזרה בלבד — יש לבאר לשיטת רש"י, שגם אם הביטול הוא־הוא ה"תשביתו" דאורייתא, הרי כשאדם בודק את החמץ שלו ומבערו בפועל קודם זמן איסורו, כבר אין לו חמץ שיחול עליו חיוב "תשביתו" — ר הביטול למה? — על כן בא הטעם, שמשום "גזרה" יש לבטל, גם אם בודק ומבער.

וכדברי רש"י בפירוש "תשביתו", כן גם דעת הרמב"ם — לפי נוסח דבריו שלפנינו — בהל' חמץ ומצה, פ"ב, הל' א'—ב': "מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר: ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם"... "מה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא, שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל" (ועי' כסף־משנה, שם, שהסיק שזה הנוסח המדוייק בדברי הרמב"ם — ע"פ הבנתו בדברי הגמ' וע"פ דברי הרמב"ם במקומות אחרים ודברי כמה ראשונים — בניגוד לנוסח אחר שהיה לפניו, שידובר בו להלן. אף ה"מרדכי" קובע, כי רש"י ורמב"ם שיטתם אחת בזה. הרי שגם לפניו היה ברמב"ם כלפנינו. וכן משמע מדברי מגיד־משנה, שגם לפניו היה ברמב"ם כלפנינו). אך ודאי ש"מדברי סופרים" יש צורך בבדיקה ובביעור, נוסף על הביטול גם לפי הרמב"ם (עי' שם, שם, הי"ב; פ"ג, הי"א והי"ז).

הר"ן (על הרי"ף, ריש פסחים) מביא אסמכתא לשיטה זו מתרגום אונקלוס, שתרגם "תשביתו" — "תבטלון". אף דעת בעל "הלכות גדולות" כשיטה זו (ריש הל' פסח, וציין לזה הגרא"ש סרויב בהגהותיו). ה"בית־יוסף" מדייק אף מלשון הטור (או"ח, סי' תל"א) ששיטתו אף היא כשיטה זו (ועי' ב"ח שם).

שיטה שניה

השיטה השניה היא, שמשמעות "תשביתו" היא ביעור החמץ בפועל; אך כשמפקיע אדם בעלותו מעל החמץ ע"י "ביטול", הרי אין לו חמץ עוד ואי"כ מופקעת מעליו מצות "תשביתו", שאינה אלא לגבי חמץ שיש לו לאדם. היוצא מזה, כי אף שחיוב "תשביתו" דאורייתא הוא ביעור בפועל, הרי למעשה די מדאורייתא בביטול בעלמא. ואילו מדרבנן, גם למעשה אין די בזה, אלא גם אם ביטל חייב לבער בפועל.

דעה זו מובאת בתוספות (פסחים ד' ע"ב, ד"ה מדאורייתא), שעל דברי רש"י הנ"ל, אמרו: "וקשה לר"י, דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול, דתניא בשמעתין (שם ה' ע"א) ר' עקיבא אומר... הרי הוא אומר 'תשביתו', ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה; ועוד ד'תשביתו' אמרינן לקמן (שם) מ'אך חלק' שהיא משש שעות ולמעלה, ואז איסורא לא מצי ביטול. ואומר ר"י, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הרי הפקר ויצא מרשותו ומותר, מדקאמרינן (להלן ה' ע"ב) אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. והא דאמרינן בנדרים (מ"ה ע"א) הפקר בפני שלשה, מדאורייתא אין צריך". (ב"מרדכי" וב"הגהות מימוניות" שעל הרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ב, מובאים הדברים בשם רבינו תם. בהג"מ יש שם עוד תוספת ביאור ומובא שם שגם ראב"ם פירש כן. אגב: בידונה השאלה, אם הפקר זה דיו בביטול בלב, כפשוטו, או שצריך עכ"פ להוציא בשפתיו, כנהוג אצלנו. עי' ב"י, או"ח סי' תל"א).

אשר למענה הראשונה שבתוספות, כלפי שיטת רש"י־רמב"ם, מדברי ר' עקיבא — יש לכאורה הכרח לומר, שאליבא דר' עקיבא ודאי כך הוא, ש"אין ביעור חמץ אלא שריפה" [illegible] — מדאורייתא. [illegible] (פסחים כ"ז ע"ב) [illegible] — ולפי רש"י שם זה ודאי שלא כר' עקיבא, מה שאין כן לפי התוס' שם. אך עכ"פ נראה שגם לר' יהודה הוא דאורייתא). ואף חכמים שנחלקו על ר' יהודה (במשנה שם) וסוברים ש"אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים", נראה שלדידהם כך הוא מדאורייתא (ועי' ירושלמי, שם, פ"ב ה"א; בבלי, שם, כ"ז ע"ב — כ"ח ע"א; מכילתא דר"י ודרשב"י על הכתוב "תשביתו"). ובהכרח לומר, שסוגיות הגמ' הנוקטות בכלל ש"מדאורייתא בביטול בעלמא סגי", הן — לפי פירוש רש"י ורמב"ם — אליבא דתנא אחר (אולי, אליבא דהתנאים שנחלקו על ר' עקיבא בברייתא דפסחים ה' ע"א ועוד, בענין אותו הלימוד מן התורה של איסור חמץ ביום י"ד משש שעות ולמעלה). והרמב"ם, שאמנם פסק כחכמים בענין דרכי הביעור (בהל' חמץ ומצה, פ"ג הי"א), הרי בעיקר הדין פסק כסתמא בגמ' דידן, כפי הבנתו בה, ש"תשביתו" מתקיים מדאורייתא בביטול בעלמא.

ולענין המענה השניה שבתוס', ש"אחר איסורא לא מצי ביטול" — יש לומר לשיטת הרמב"ם, שלדעתו, כמפורש בדבריו, מצות "תשביתו" היא "להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו" (כמובא לעיל); כך הוא מפרש בודאי את ה"אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" ד"את ה"אך חלק", שקודם חצות יום י"ד בניסן יש להשבית — דהיינו לבטל — את החמץ. וכך יש לבאר גם לשיטת רש"י (עי' בדבריו פסחים ד', ד"ה שבעת; ותוס' שם ד"ה וכתיב; ומהרש"א, שם).

אכן, לשיטת התוספות, "תשביתו" היא הבערה בפועל לכל הדעות, — וכן חלותה עם חלות איסור החמץ; אלא שאם ביטלו קודם זמן האיסור, ממילא אין לו חמץ בזמן האיסור ולא חל עליו חיוב "תשביתו" דאורייתא, ורק מדרבנן צריך הוא לבדוק ולבער בפועל, משום "שמא יבוא לאכלו" (עי' תוס' שם ב' ע"א ד"ה אור).

ותרגום אונקלוס ל"תשביתו" — "תבטלון" (כמובא לעיל) — יוכל להתיישב גם לשיטת התוס', אם נפרש שהמכוון הוא לביטול בפועל, דהיינו ביעור. לעומת זאת מביא הר"ן (וציינו לזה גם ב"י וב"ח, או"ח סי' תל"א) ראיה לשיטת התוס' מדברי ה"ספרי" (הם לפנינו במכילתא דרשב"י, לשמות י"ג ז'): "לא יראה לך שאור — בטל בלבך", שהוא מפרשם שמכוון שע"י הביטול אין החמץ שלו, אינו עובר עליו ומותר להשהותו מדאורייתא, כמו "של אחרים" וכדברי התוס' דלעיל. אמנם, הדברים נתונים להתבאר גם לפי שיטת רש"י־רמב"ם — ש"לא יראה לך" יש בו גם משום אזהרה שלא להימנע מן הביטול, שעליו מצוה ה"תשביתו".

(אגב: התוס' לשיטתם שחיוב "תשביתו" חל בזמן האיסור, יכולים לסבור ש"לא יראה" ו"לא ימצא", כל אחד מהם הוא "לאו הניתק לעשה" של "תשביתו", כדבריהם בפסחים כ"ט ע"ב, ד"ה רב אשי, ע"פ סוגיית הגמ', [illegible]. אכן, הרמב"ם לשיטתו, ש"תשביתו" חל קודם זמן האיסור, לא יתכן שיסבור כן. ובכך יתיישבו דבריו בהל' חמץ ומצה, פ"א ה"ג, שנתקשו בהם רבים והעמיקו הרחיבו בביאורים. וזה מלבד מה שגירסת הרמב"ם ופירושו בסוגית פסחים צ"ה הוא ודאי כגירסת ופירוש רבינו חננאל שם שלפיהם אין ראיה משם לנידון. והעמיד על זה הגאון בעל "אור שמח". אמנם, לפי גירסת ופירוש רש"י בפסחים צ"ה, ברור שאותה סוגיא סוברת ש"לא יראה" ו"לא ימצא" הם בגדר "לאו הניתק לעשה" של "תשביתו". אך הסוגיות הנוקטות בכלל ש"מדאורייתא בביטול בעלמא סגי", אינן יכולות לפי רש"י לסבור כן. הדרך לרש"י לפרש כל סוגיא לשיטתה. ומיושבת בזה התמיהה על רש"י, שב"משנה למלך", הל' חמץ ומצה, שם).

שיטה שלישית

השיטה השלישית היא שיטת הר"ן (בפירושו לרי"ף, ריש פסחים) — "על דרך רש"י ז"ל", דהיינו, כהבנתו הוא בשיטת רש"י — "דמדאורייתא בתרי מיניהו סגי, כלומר: או בבדיקה (כמובן, עם ביעור שלאחריה) או בביטול". והוא מביא ראיה ממה שדרשו בגמ' (פסחים ד' ע"ב — ז' ע"ב) ממקראות, שהבדיקה היא "לאור הנר", מכאן ש"בדיקה נמי דאורייתא היא וכל שבדק (וביער מה שמצא) מן התורה אינו צריך לבטל". ודאי שהסוברים ש"תשביתו" דאורייתא הוא רק בביטול, יאמרו שאותן מקראות הן אסמכתא בעלמא (וכן משמעות דברי הטור, או"ח סי' תל"א). אך הר"ן דוחה זאת וטוען "דהא חזינן תנאי דאמרנו חמץ זה במה מבערו, ואיכא מאן דאמר דאין ביעור חמץ אלא שריפה ור' יהודה דס"ל הכי הדנו מגוזר (פסחים כ"ז ע"ב — כ"ח ע"א)... ומוכח בהדיא דגמ' דבטל תורה נחלקו, כדאמר ר' עקיבא (שם ה' ע"א), מצינו להבערה שהיא אב מלאכה והתורה אמרה תשביתו" — ומן הסתם דחוק בעיני הר"ן לפרש (כמו שנתפרש לעיל לשיטת רש"י־רמב"ם), שיש מחלוקת תנאים אם די בביטול או שצריך לבער ממש מדאורייתא, אלא הוא סובר ש"זה שאמרה תורה 'תשביתו' יכול להתקיים באחד מב' דברים: או שיבטל בלבו... וסגי בהכי מדאורייתא, אפילו בחמץ הידוע לו; או — שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא יכול להמצא שם ויבערנו מן העולם"...

ומה שהצריכו חכמים הן בדיקה וביעור הן ביטול, הוא משום ש"אפשר שיקלו בכך ולא יוציאהו מלבן לגמרי, ראו חכמים להחמיר שלא יספיק ביטול והצריכוהו בדיקה וביעור"... או מפני שחוששו, שאם ישהנו בתוך ביתו יבוא לאכלו... וכל שבדק אותן מקומות שרגיל להמצא בהן חמץ, יצא ידי חובתו... אלא שבא רב יהודה אמר רב, וחידש ואמר: הבודק צריך שיבטל, ומסקינן בגמ' (שם ו' ע"ב) דהיינו טעמא, שמא ימצא גלוסקא יפה דדעתיה עלה, ופירש"י ז"ל דשמא מתוך שדעתיה עליה ישהה אותה מלבערה ונמצא עובר עליה, כלומר, [illegible]... אבל מקמי הכי לא, שכבר יצא ידי חובתו בבדיקה", באשר חיוב "תשביתו" לדעת הר"ן הוא רק "לחמץ ידוע, או כשיש חשש מקומות שהוא רגיל להימצא בהן", הוא מסביר ש"אי־אפשר לפרש שכל שבדק ולא ביטל ואח"כ מצא גלוסקא יפיפיה עובר עליה למפרע, שא"כ אפילו בדק הא מתחייב מן התורה לבטל מפני ספק חמץ שאינו מצוי, וכיון דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, אי אתה מוצא בבדיקה וביעור מן התורה — אלא כדאמרי"... (הב"ח, או"ח סי' תל"א, מביא את שיטת הר"ן הזו, אך מסתייג מהכלת חיוב בדיקה מדאורייתא על מקומות שרגיל להמצא בהם חמץ... זה לדידך רק חיוב דרבנן, ומדאורייתא יש חיוב של "תשביתו" רק על החמץ הידוע ממש).

הר"ן מחדש ביאור גם בענין מהותו של ביטול־החמץ. שלא כתוס', הרואים בזה הפקר, ממש — הרי לדעת הר"ן, אם גם "מוכח בגמ' (שם ד' ע"ב — ו' ע"א) לגבי הא דאמרינן הבודק צריך שיבטל, דביטול מדין הפקר הוא", הרי בדרך־כלל "הפקר כי הא גופא לא מהני, דודאי דמאן דאמר בביכנסי דידיה דלבטלו ולהוו כעפרא, לא משמע דהוי הפקר; ועוד דבגמ' אמרינן מבטלו בלבו, ובודאי דלענין הפקר־מבטלו הפקר בלבו לא מהני, דדברים שבלב אינם דברים; ועוד, למאן דאמר התם בנדרים (מ"ג) אליבא דר' יוסי הפקר כמתנה... עד דאתייה ברשות זוכה לא נפקא מרשות נותן... ביטול חמץ לר' יוסי הכי מהני מדין הפקר. הוא לא אתי לרשות זוכה... אלא היינו טעמא... חמץ שאני, לפי שאינו ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו (פסחים ו') ומשום הכי בגילוי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגויה כלל סגי".

אכן, זה יתכן לשיטת הר"ן וכן לשיטה ראשונה דלעיל, שיש ציווי מיוחד של "ביטול" לגבי חמץ והוא־הוא ה"תשביתו", או שהוא כלול בו. אזי יש לומר ש"ביטול" זה מיוחד מהפקר בכלל. אך לשיטת התוס', ש"תשביתו" הוא ביעור בפועל, אין יסוד לדין "ביטול" מיוחד לגבי חמץ, ובהכרח לומר לשיטתם שה"ביטול בעלמא" מועיל בו מדין הפקר בכלל, שעל־ידי זה כבר אין החמץ שלו ואינו חייב להשביתו (וכיון שהמדובר לענין דאורייתא, אין צורך לשיטתם בתנאים שהזכירם הר"ן, כנראה).

הטעמה נוספת מטעים הר"ן, שגם ב"חמץ ידוע" די בביטול בעלמא. ראיה הוא מביא, ממה שאמרו לענין "מוצא גלוסקא יפיפיה, דדעתיה עילויה", שהיה די בביטול אילו היה זה לפני זמן האיסור, אע"פ שהגלוסקא בעין; ומ"תלמיד היושב לפני רבו ונזכר... שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו" שמועיל ביטול לה (פסחים ו' ע"ב — ז' ע"א); ומ"הולך לדבר מצוה... ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו" שאם אינו יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו "יבטל בלבו" (שם מ"ט ע"א).

וזה צד שווה בכל השיטות המנויות עד הנה, שאינן מבחינות בין חמץ ידוע לשאינו ידוע וכולן מסכימות שבכל חמץ די מדאורייתא בביטול בעלמא.

שיטה רביעית

אכן, השיטה הרביעית, שאנו פונים אליה כעת, חידושה בכך שהיא מבחינה בין חמץ ידוע לשאינו ידוע. היא שיטת אותו נוסח שבדברי הרמב"ם, הל' חמץ ומצה פ"ב ה"ב, שהיה לפני ה"כסף־משנה" — והוא דוחה. וזה לשון אותו נוסח: "ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? הוא שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו; ושאינו ידוע לו, יבטלו בלבו וישים אותו כעפר" וכו'. ומשמעות הדברים היא לפי פירוש כס"מ, "דמדאורייתא תרתי בעינן, ביעור וביטול, ומפקינן לביטול מדאמרינן בספרי 'לא יראה לך — בטל בלבך', אי נמי מדכתיב 'תשביתו' ולא כתיב תבערו או תשרפו... ובביעור נמי, כיון שהחמירה תורה בחמץ בפסח לבטלו בלבו, מה שאין כן בשאר איסורין שבתורה, איז לן למימר דהחמץ בפסח צריך ביעור כשאר עכו"ם, אלא מדאפקיה בלשון 'תשביתו' גלי לן דהיכא דלא אפשר ליסגי ביטול, ומסרו הכתוב לחכמים שפירשו היכא סגי ביטול והיכא בעי ביעור, והם פירשו דלחמץ ידוע בעינן ביעור... ולחמץ שאינו ידוע סגי בביטול".

לפני ראיותיו של הר"ן, שגם ב"חמץ ידוע" די בביטול, דוחה הכס"מ, מבלי להזכירו כאן בפירוש, ואומר: "ומצא גלוסקא דדעתיה עילויה, ותלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו, והולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ואינו יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו, דכל הני סגי להו בביטול, אע"פ שהוא חמץ ידוע, היינו טעמא, שכיון שהדבר מסור לחכמים, הם דנו כל הני כיוון דטרידי, כלא אפשר, וסגי להו בביטול".

לאמור: הקובע הוא, אם אפשר בלא קושי לבער בפועל, שאז צריך לעשות כן; ואם אי־אפשר הדבר, או שהוא אפשר רק בקושי — די בביטול. ומשום כך גם "חמץ שאינו ידוע" דינו בביטול; אך הוא הדין ל"חמץ ידוע" כשיש קושי לבערו בפועל. וכשאין החמץ ידוע, אין צריך לבדוק אחריו מדאורייתא אפילו ב"מקום שמכניסין בו חמץ" — כך מדגיש הכס"מ כאן — וכך מדרבנן צריך לחפש אחריו במקום כזה ול־

(סוף בעמוד 6)

מפעל המשנה עם שינוי נוסחאות

מאת סופרנו

"עם הופעתו, עכשיו, של הכרך השני של כ"בנת זרעים עם שינויי נוסחאות מתוך 500 כתבי־יד, שלמים וקטעי "גניזה" של המשנה — בעריכת הרב ניסן זק"ש — התבסס והורחב היסוד להופעת המערכה כולה של המשנה והתלמוד הבבלי עם שינויי נוסחאות, מטעם מכון התלמוד הישראלי השלם שליד יד הרב הרצוג, ב־50 כרכים" — על כך מסר הרב יהושע הוטנר, מנכ"ל יד הרב הרצוג, בדו"ח שהוגש להנהלה.

עד היום הופיעו מסדרה זו שלושה כרכים גדולים, וביניהם כרך אחד על גמרא כתובות — בעריכת הרב משה הרשלר. כרך שני של כתובות — עד סוף המסכת — הולך ונדפס ויופיע בעז"ה בסוף הקיץ של תשל"ה; בשנה הבאה עומדת להופיע מסכת סוטה עם שינויי נוסחאות; ובהכנה נמצאות מסכת יבמות ומסכתות אחרות.

לפני מאה ועשרים שנה התחיל הגאון הנודע ר' נתן נטע רבינוביץ במפעל "דקדוקי־סופרים" לש"ס. היינו איסוף שינויי נוסחאות מכתבי־היד העתיקים של התלמוד כלפי הגמרא המודפסת, על פי דרישתם של הגאונים דאז ר' יוסף שאול נתנזון ור' שלמה קלוגר — שעמדו על ההכרח למצוא ולעמוד על הנוסחאות העתיקות המובאות הכושה ב"ראשונים" ואינן נמצאות לפנינו כלל.

רנ"נ רבינוביץ הספיק להוציא בשעתו חלקים שונים על מחציתו של הש"ס בלבד — מלבד סדר נשים ורובו של סדר קדשים — ואף אלה התבססו בעיקר על כתב־יד מינכן בלבד שנכתב בשנת ק"נ.

נגמרה העבודה הבסיסית

הרב הוטנר מסר כי המפעל החדש, מבוסס על כל כתבי־היד שבכל ספריות העולם, כולל כל קטעי "הגניזה" מקהיר, המכילים למעלה ממאה אלף קטעים, שביניהם נמצאים כתבי־היד העתיקים ביותר בעולם, מימי הגאונים ואולי אף מתקופת רבנן סבוראי. גדולי התורה והחכמה שבדורנו סמכו ידם על ההוצאה החדשה של מכון התלמוד הישראלי השלם של יד הרב הרצוג, בנשיאותו של מרן הגאון הרשי־זוויו שליט"א.

חכמי המכון לצוותיהם השונים עמלו במשך חצי יובל שנים לאסוף את שינויי הנוסחאות על כל המשנה וכל התלמוד הבבלי, והם מסודרים כעת ב־4000 פנקסים, המכילים סט"ים לכל אחד מדפי הש"ס, מברכות ועד עוקצין, ובהם שינויי נוסחאות לכל דף ודף וכל עמוד וכל שורה וכל מלה במשנה וגמרא, ללא יוצא מן הכלל.

אוסף צילומי מיקרו וכרטיסיות

צוות המכון — המונה כ־30 ת"ח וחוקרים מובהקים — המרוכזים ביד הרב הרצוג, מבססים את מחקריהם נוסף על כתבי־היד הנ"ל, אף על אוסף גדול של 10,000 כתבי־יד של

(סוף בעמוד 6)

האביב הזה

מאת יהודית כפרי

לשם.
מעט מעט — יום יום
היא מאבדת את הברקה
מחיק פריחות הלילכים
ותפוחי הבר.
בדשא המוריק — כמטות משלחות
יוצאות סדינן.
"אינני יכולה".
אומרת העיר.
"האביב הזה הוא למעלה מכחותי!"

"האוקינוס האטלנטי
הוא למעלה מכחותי".
אני אומרת.

בשרב האביבי

בשרב האביבי
חסידות מכשפות
נשאות אל הצפון.
אין עצה.
אני חוצה
באור העלם.
גבעולי הקל־האנה משקים את עיני.
בשרב האביבי
המתוק מפריחה
אני נסחפת דרומה

(מן הספר "וריאציות קטנות, שירים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ה)

סיפורי עומק

(על "מות איוואן איליץ'" לטולסטוי)

מאת אב קלמן בלאט

חיי לב טולסטוי (1828—1910) טבועים בסימן השניות של מפעלו האמנותי מחד, ומשנתו המוסרנית פילוסופית — מאידך. הרוזן הרוסי שייך לדור הגדולים בספרות העולם, מקום מגוריו יסנאיה פוליאנה הפך מרכז צליינות לכל אירופה הגוססת. לב טולסטוי היה דמות רבת משמעות ומלאת סתירות ששלל את היצירה המערבית (בטהובן, שקספיר, גיתה) ואת המוסיקה המודרנית (בסונטת "קרויצר"), בעוד שהעריך את "אוהל הדוד תום" כיצירת מופת.

יצירת טולסטוי מחולקת לשתי תקופות: א) תקופת הספרות הגדולה כגון "מלחמה ושלום", "אנה קרנינה" שהם ממיטב היצירה האסתטית. ב) הסטייה המיסטית אל הדת הפרובוסלבית, והרצון לשוב לנצרות הקדומה.

הקוטביות הזוהי בעצם תופעה המופיעה מראשית יצירתו והיסודות הראשוניים, כאשר הוא ראה את יפי שתי הנפשות המתרוצצות בקרבו, המגלות טרגיות עצומה, תוך תוספת תערובות מאוחרת יותר של תרבות מוסר הדת.

לב טולסטוי היה האנושי מבין ההומניסטים, אך דוקא איש זה שהקדיש כה הרבה מחייו להומניות הסתגר בסוף ימיו בפניה. לב טולסטוי היה טמון בו מאגר של כוחות איתנים שנאבקו עם הרוח, אך כוחות איתניים אלה היו זקוקים מאיתני הרוח. גבורי טולסטוי הם אנשים המחפשים מוצא בגלוי האנושי במקום מציאת פיתרון לספקותיהם הכוססים, ומשנת טולסטוי בדומה לקירקגרד וניצשה מהווה עדות למחשבת האדם המודרני, אשיותיו התרבותיות והרוחניות, בעוד ספריו משקפים תיאור נאמן של התקוממות נגד השחיתות החברתית.

טולסטוי היה אריסטוקרט אף כי בן לאריסטוקרטיה. הוא אהב את המותרות אך פנה לאכסטזה. זהו סיפר דו־משמעותי המבליט את הזיקה הסוציאלית, אך נדרש לרעיון המטפיזי. מקומו של טולסטוי הוא בין הוגי דעות אירציונאליים והוא מוצא את ביטוי בפילוסופיה הבודהיסטית ובתפיסתו ההיסטוריוסופית שהיא ראות פטליסטית. האדם הטולסטויאני נברא בצלם ד', אך חייו אינם מתרחשים לפי מתכונת ערוכה מראש, אלא אפילו בניגוד לה. טולסטוי, האמן האירופאי, ראה תמיד שתי דמויות, של יסוד ארצי ורוחני ועל אף זיקתו לאמונה לא היתה המוטיב הדתי אצלו מוטיב בלעדי. זה היה אופייני לטולסטוי ולאפיקה שלו שהיא ברובה שזורה קטעים אוטוביוגרפיים בוריאציות שונות.

*

הרהורים אלה עולים כדי פעם כאשר אני חוזר לסיפוריו שהם בבחינת נכסי צאן ברזל בספרות הקלאסית במאה הי"ט.

תרגום שלושה מסיפורי טולסטוי לעברית ובהם "מות איוואן איליץ'", הוא בבחינת משב רוח רענן של ספרות ריאליסטית ובשורה אנושית.

עלייתו של איוואן איליץ' בהיררכיה של שרות המשפטים משקפת מציאות רוסית של תגיגיות נוקשה ואופי אצילי בתחום הרשמי ורדיפת כבוד והתענגות בחיים הממשיים. כאן שלטת החזות החיצונית והתיאור רהב הדריפה של החברה. בנובילה זו הובלטה הדיספרופורציה של השופט אשר תודעת שלטונו ממלאה את ישותו לעומת אמיתתו לכל הקשור את הבית — האשה. איוואן איליץ' הבריא, אינו כאן הגיבור, כי אם איוואן איליץ' החולה המגיע לידי ריגוש, הוגם על אסונו ועל הבריות. ימי מחלתו וסביב לתהליך של דכאון, כאשר לפתע מתחוור לו שמשהו איום ורב משמעותי מתרחש בקרבו ואיש אינו מבין אותו והעולם כמנהגו נוהג.

היחס החיצוני של אשתו היה, שבמחלה זו אשם איוואן איליץ' עצמו ורק היא הסופגת אי נעימות ממצב זה, בעוד הוא עצמו ראה את כל הסובב אותו כאדם העומד לפנות בקרוב את מקומו. תודעת המוות כבשה את עולמו והיא הצביקה את בדידותו הנוראה, אף מקור העינוי העיקרי אשר הטריד אותו, היה השקר שהיה מקובל על הכל כי רק חולה הוא ואינו הולך למות. בשקר זה הוא ראה מגמה המיועדת להנמיך מעמד מרומם ונורא זה של מותו אל דרגת כל ביקוריהם ושיגרת חייהם של האנשים. במות הוא ראה מעמד עילאי שאין להנמיכו לדרגה מקרית, ועל כן שמר עליו מלהללו. ימי חליו נחלקו לו לשני הלכי נפש של יאוש ותקוה, אך יותר מיסוריו הגופניים, היו יסוריו המוסריים, שמא הוא חי את חייו שלא כראוי, והשחית את שניתן לו, ולהקן אי אפשר.

מחשבה זו, שכל מה שהיה עיקר חייו — כאן כן עתה, הוא שקר ואכזבה, רדפה אותו. מחשבה זו היא טולסטויאנית בעיקרה ברצון למצוא את שלימות האדם, שכן זה תואם את רצון האלוקים.

גם בעמדו על סף המוות בחדלוני הפיזי, מרגיש איוואן איליץ' את הרסר אונו המוסרי אל נוכח הבצה. מצבו מחמיר, כאשר לפתע ניצב נוכח חייו חסרי השחר שכל כך מאוסים היו, ועלתה השאלה הפילוסופית על חידת החיים והמוות. מודעות זו אל חייו, הזריקו את יסודיו הגופניים בהכרה ברורה שהכול היה אונאה עצמית ואיבוד, ומכאן הגיעה הכרת האבדון הקרוב שאין מנוס ממנו — המוות.

*

מחשבה זו של הזדככות מוסרית היא בעצב האקורד האחרון המלווה את האדם הטולסטויאני המיטלטל בין יצריו, ובימיו האחרונים מחפש את הדרך אל האלוקים. המוות אינו מופיע אצלו באימתנותו כי אם בבחינת גואל את היסודים. במקום המוות היה אור — ולגביו התרחש הכול כהרף עין.

כזה היה תהליך גסיסתו ומותו של איוואן איליץ' וטולסטוי תיארו בדקות פסיכולוגית ובצבעים פלסטיים, שהדגישו את הגון הקודר של אדם הזוי בצל המוות, ונושא נפשו אל אלוקיו. טולסטוי חיפש את האמת הנעלה, ואז פנה אל נשמת העם, אל האדם הפשוט. מבין כל הסובבים אותו ביקש איליץ' את ג'ראסים המוז'יק, המשרת הפשוט, כדי למצוא אצלו סעד, ואולי את האמת הפנימית.

הוא הדין בסיפור השני "האב סרגיי" כאשר אחרי כל תהליכי ההתבודדות המעגלית הוא חוזר ובא אצל פשוטת העם — פשנקה, כדי ללמוד ממנה איך להיות את החיים. בעצמה, "אב סרגיי" ראה עצמו חי למען הבריות באמונה כי למען הבורא חי, הרי פשנקה חיה למען הבורא ומדמה בנפשה כי למען הבריות היא חיה.

בסיפור "האב סרגיי" מתאר טולסטוי את הנסיך קסאטסקי חייל־מפקד פלוגות משמר המלך שעקב רגש באותו שנגעו דוכדך רוחו, והוא נמשך את הקאריירה, כדי לחפש את היעד של שלימות פנימית. פרשת חייו של הנסיך שנהיה נזיר ושנפן — הוא סיפור המתמכה המקשית שהתחוללה בלבו של טולסטוי כאשר לא נכבש להוחפים. וחזר אל האמונה התמה, אל אמונת הולד.

חיי הנסיך סובבים על ציר היעוד שבתחילה עיקרו מתן שרות לצאר ולמולדת, ובסופו — לאמת רוחנית. מפגשו הראשון עם האשה היה בסימן סמל התום המוהר, אך משנכשל בדרכו זו — הפכת דמות האשה לשטן הנורף לתהום עמוקה, "אינני השטן, אני רק אשה חוטאת שהתעיתי בדרך..." מפצירה השעברת אורחה, אך "האב סרגיי" ראה בה את יסוד הפתוי אשר גורם לו לאיבוד עולם.

האשה — בפילוסופיה נוצרית זו היא סמל החטא המשבשת את חיי הגבר ומוביליה אותו אל הבינים.

בסיפור השלישי על חיי יבגני אירטנוב חוזר מוטיב של פתוי וביותר תוקף. האשה כ"שטף" ממש אשר בילבלה את חושיו וגרמה להתאבדותו. אשה זו מגלמת בסיפוריו של טולסטוי את הגורם הדיוניסי המתסיס את כוחות החיים בניגוד לאותה הרמוניה אשר לה נדרשים בגודיו. סיפורו "השטן" מסתיים בשתי גירסאות, שבאחת מופיע יבגני אירטניב כמתאבד, ובשניה כרוצח, אך המסקנה אשר בשתיהן היא — שהוא הכורע בחוסר אונו ונכבע לכוחו השטן אשר באשה.

כך נפתל לב טולסטוי בין תורתו הפילוסופית ועלילתו האמנותית, בין הטוב והרשע, ועיצב באמנות רבה את משבר האדם הרוסי, מרציאליסט מרכסיסט (לוקאץ') קשובים אצלו לקול האיכר, ואילו הומניסטים (רולאן) כורים אזן לקול האדם, ושניהם גם יחד אינם משלימים עם האינטרפרטציה של לב טולסטוי בעל הקונצפציה המטפיזית.

"מות איוואן איליץ'" בהוצאת "דביר" תשל"ה, עברית: א"ד יציב.

היכן נעלמו ההסכמות לספר "אור לישרים"?

מאת הרב דוד דרבקין

הגאון ר' יחיאל מיכל עפשטיין רבה של נובהרודוק נודע בחיבורו "ערוך השולחן" על ארבעה חלקי שלחן ערוך הכמעט אין רב ומורה הוראה שאינו משתמש בו להוראה, והלכה למעשה. מעטים יודעים שהוא חיבר בימי עלומיו עוד ספר "אור לישרים" על ספר הישר לרבינו תם.

ספר הישר לרבינו תם — מבעלי התוספות, נכדו של רש"י — המכיל חידושים על מסכתות ושאלות ותשובות הופיע בפעם הראשונה בוינה תקע"א והוא מלא שגיאות דפוס, ובמקומות רבים קשה־הבנה, ביחוד בגלל טעויות־הדפוס המרובות שבו, בגלל זה ניגש רבי מ. עפשטיין בהיותו רב בנובוזיבקוב — עיירה חסידית באוקראינה פלך צרניגוב, רובה חסידי חב"ד והשאר חסידי צרנוביל — לחבר את הספר הנזכר וכוונתו היותה בדברי הקדמתו — שלשה פנים: הפן הא' להגיה אותו מתוך אופל השיבושים שכמעט, הפן השני לבאר את דבריו הסתומים, הפן הג' לתרץ את השגות הראשונים והאחרונים על ספר הישר לרבינו תם.

הספר "אור לישרים" הופיע בז'יטומיר תרפ"ט ומכיל רק את החידושים בלי התשובות, והוא כעת יקר המציאות ואפשר למצא אותו רק בספריות ואצל אספני ספרים נדירים.

כפי שמספרים, גרמה לכך העובדה שבבית הדפוס שבו נדפס הספר נערך חיפוש מטעם הממשלה והחרימו כל מה שמצאו ובגלל זה אינו מצוי הספר "אור לישרים", ואלה שיש להם הספר מוצאים שהוא הופיע בלי הקדמה ובלי הסכמות, והדבר תמוה, כי לפני מאה שנה, היתה תקנת רבני הדור לא להדפיס שום ספר אפילו ספר דרוש בלי הסכמות, והמחבר היה דיין צעיר ואיך הדפיס בלי הסכמות גם ב"קהלת משה", רשימת הספרים באוצר הספרים [illegible] גרף שמואל ויינר מופיע הספר אות יוד מס' 5124, בלי הקדמה והסכמות.

הרב י. ל. מימון כותב ב"שרי המאה" (חר' ע' 103) שעשרות בשנים רצה להשיג את הספר עם ההסכמות ולא עלה בידו ובכל הספריות שביקר מצא אמנם את הספר אבל בלי הסכמות. רק לעת זקנתו זכה להשיג את הספר כולו, במהדורה, עם ההסכמות והקדמת מחברו.

מקודם באה הקדמת רבינו תם, ואחר כך מכתבו של האדמו"ר רבי אהרן מצרנוביל, ואחריו מכתב מבנו רבי מנחם נחום, אח"כ הקדמת המחבר והסכמות מגדולי הדור בלימה: הנציב מוולוזין רבה הראש הישיבה, רבי יצחק אלחנן רבה של קובנא, רבי מאיר ברלין רבה של מהילוב ורבי יהושע לייב דיסקין רבה של שקלוב (אח"כ רבה של בריסק וירושלים).

הרב מאיר בר־אילן כותב בספרו "מוולוז'ין עד ירושלים" (ח"א עמ' ר"לי) שהמחבר קיבל הסכמה מהאדמו"ר בליובוויץ ה"צמח צדק" — שהתיידד אתו וביקר בליובוויץ חודש ימים וקיבל ממנו סמיכה להוראה. ידיעה זו אינה מדוייקת, ב־

(סוף בעמוד 6)

ר' איציקל מסקווירה

מאת יהושע טברסקי

א.

"מלך ביופיו תחזינה עיניך" — כך היו מדבשים בחרדת קודש השרידים הישישים של חסידי סקווירה, בעת שהיו משוחחים על רבם, שזכו להסתופף בצילו בימי נעוריהם.

לפני שנים היית פוגש אותם ברחובותיה של תל־אביב הקטנה ובחפץ לב היו מספרים לך על מייסדה של חסידות סקווירה — הצדיק ר' איציקל הצוקיל, כפי שקראו לו מתוך יחס של חיבה והערצה. בנענועים גדולים ובהתרגשות רבה קלחו סיפוריהם על רבם, שהערצתם אליו גברה הולכת עם רבות השנים.

עם אחד מאלה, שהגיע לגיל המצוות בשנות חייו האחרונות של הרבי, שוחחתי ארוכות. הוא כרך לו את תפיליו וברך אותו באותה שעה, שיזכה במשך שנים הרבה לקיים את מצוות תפילין. האיש זכה לאריכות ימים, והוא תלה זאת בברכת הרבי הזקן.

הוא תאר לפני בשירטוטים בהירים את דמותו של הצדיק.

"מאן מלכי — רבנן" — כאשר ראית את רבו של סקווירה, עמדת על משמעותה של אימרה זו. תפארת שיבה עטרה את ראשו, וראשו של הצדיק התנשא על קומה תמירה. גוון פניו צח היה, גבותיו עבותות היו, ומתחת לגבותיו דלקו שני לפידים, שמהם שפעו אורות קודש, אורות שחיממו את הלב. היו משפיעים רוח של טוהרה, רוח של יראת שמים על הנמצאים במחיצתו.

כידוע, כי שמונה בנים היו למגיד מטשרנוביל, ולפי סדר היולדם, קדם ר' יצחק מסקווירה לצעיר שביניהם. עליו היו אומרים החסידים, שהוא בבחינת יוסף הצדיק שנולד לפני בנימין הצעיר בבני יעקב. וכיוסף היה יפה תואר ויפה מראה — הנאה בבנים.

נוסף על מראהו, שעשה רושם רב על רואהו, היה לצדיק קול נעים ולוסף, ספוג תום שבקדושה.

בימים מיוחדים היה הרבי עובר לפני התיבה בבית הכנסת הגדול שבחצר, שבו היו מתכנסים אז אלפי חסידים. קולו של הצדיק היה משתפך בנעימה קדושה ומעורר בלב המתפללים כיסופים להיזדככות והתעלות לדרגות גבוהות יותר של טוהר וקדושה.

סקווירה היתה עיר מחוז מרוצפת בכבישים ומדרכות, כיאה לעיר גדולה.

החצר הוקמה בשולי העיר, בשטח התולה. היא היתה עשויה בצורת "מבי" סופית, מעברה האחד נמשך הכביש, שחיבר את סקווירה למסילת הברזל קיוב—אודסה. מעברה השני הפריד בין העיר לחצר נחל, שהיה עולה על גדותיו באביב בעת הפשרת השלגים ומציף את המקומות הנמוכים שבחצר.

רובה של החצר היה מוגבה, ולשם לא היו מגיעים מי השטפונות. במקומות הנמוכים היה נטוע גן ועשב רב גדל היה שם. לאחר שירדו המים לאפיק הנחל, בחודשי הקיץ, היה נעים לטייל בגן וליהנות מאווירו הצח.

בסמוך לגן על גבעה נמוכה־שטוחה היה בנוי בית המדרש הגדול והמרווח. תקרתו נתמכה על ידי שתי שורות עמודים עגולים־עבים, שעמדו במרכז האולם.

בקרבת בית התפילה נמצא ביתו של הצדיק. הבית נבנה אף הוא על גבי שפת מורם, כפי הנראה כתרים מפני השטפונות. בין הבית ובין בית המדרש נמתח גשר עץ קטן, לשם מעבר נוח ממקום למקום, שכן בין בית הכנסת לבין בית המגורים היה ערוץ.

בביתו של הצדיק היו שני אולמות, שבהם היו מתכנסים הבאים להיראות לפני הרבי. אולם אחד נקרא בפי החסידים — "האולם הלבן", והאחר — בשם "האולם הכחול" לפי צבע כתליהם.

באולם אחד נמצאה הספריה הגדולה של הצדיק. שם בספריה נבנו ארונות קיר רבים, ובהם ספרים רבים: ספרי ש"ס ופוסקים, ספרי הגות ומחשבה, ספרי קבלה. היו שם גם ספרים יקרי ערך, כגון: ספר "הצורף" העוסק בתורת הקבלה, "תיקון הסופרים" של הבעש"ט, שעל פיו כתב ר' צבי סופר את ספר התורה של הבעש"ט.

ב.

שמע הרבי מסקווירה כחכם דעות ובעל מחשבות הגיע למרוחקים. משכילים היו באים אליו ומשוחחים אתו בשאלות העומדות ברומו של עולם. עם מומר אחד התאבק התווכח הרבי ארוכות והשתדל להחזירו למוטב. לבסוף אמר לו: אם חס ושלום יתברר, שאיתך האמת, מה הפסדתי אני שניהלתי דרך חיים לפי תורתנו הקדושה? אולם אם תיווכח, לאחר שתתייצב בעולם האמת למסור דין וחשבון על מעשיך בעולם הזה, הרי לא תוכל אז לתקן את מעוותך. הדברים האמיתיים נכנסו לליבו של החוטא, והוא חזר בתשובה.

אף עורך "המליץ", אר"ץ המפורסם, בא מפטרבורג לבקר בסקווירה אצל רבה הנודע. הוא דן איתו שעה ארוכה בכמה עניינים.

הרבי אמר אחר כך לאחדים מגבאי חסידיו: ראש המשכילים הקיף אותו בשאלותיו, ובעזרת השם בספר זה — בשעת שיחתנו התקיף הרבי את הספר בידו — מצאתי תשובה ניצחת לאחת מטענותיו הקשות. הרבי סתם את דבריו ולא פרש, והחסידים לא העזו לשאול לפרטים. הם רק הספיקו להתבונן בשם הספר, והבינו, שתוכנו — חקירה ומדע.

משכיל אחר שאל את הרבי מתוך קינטור, מה טעם בערוב? נועצים קל מכאן, וקל מכאן, מותחים עליהם חוט, וזה די לאפשר טלטול בשבת?!

החזיר לו הצדיק במעט בדיחות הדעת: אם איש מושיט לרעהו אצבע אחת, הוא פגע בכבודו? לא! ואם שתיים? לא! אבל אם שילב בין השתים אצבע שלישית, הרי, במחילת כבודך, יש בכך משום עלבון, והמשיך הרבי, כשפניו מרצינים, זה כוחו של צירוף! כאשר מעבדים את ה"חומר" ל"צורה", הופכים פרטים חסרי ערך לברכה רבה, או חס ושלום לקללה.

ג.

בסקווירה לא נהגו להגיד דברי תורה בשעת "עריכת השולחן". בזה נטה הרבי מדרך אביו ר' מוטילי המגיד מטשרנוביל ומדרך סבו הקדוש ר' נחום בעל "מאור עיניים". וכאשר שאלוהו לטעמו של מנהגו זה ענה: לאבותי הקדושים נתגלו סודות התורה מלמעלה, וניתנה להם רשות לפרסם אותם בין חסידיהם. ואני מקיים את דברי החכם מכל אדם:

"חושך אמריו — יודע דעת" (משלי י"ז, כז).

השיחות באות במקום "אמירת תורה". בשעת "מלווה מלכה" במוצאי שבת היו באים לחדרו המרווח של הצדיק מחשובי החסידים והמקורבים ביותר, והרבי היה מספר או סיפורי מעשיות ורציונות חסידיים.

פעם בשעה כזאת פנה הרב אל חסיד, שבא מליטא ואמר לו: אינה, הליטאי, וודאי מתפלא בעיניך הנוהג שלנו לאחר בתפילת שחרית, שלא ככתוב ב"שולחן ערוך". הבה ואסביר לך טעמו של הענין:

על הפסוק "ושמרתם את המצות" (שמות יב, יז) — נאמר במכילתא — "ר' יאשיה אומר: אל תקרא כן, אלא ושמרתם את המצוות. כדרך שאין מחמיצין את המצה, כך אין מחמיצין את המצוות".

שיעור החימוץ של הבצק של מצות הוא י"ח דקות, אבל אם לשים את הבצק בלי הרף אין הוא מחמיץ. אף כך אין מחמיצים את המצוה, אם עוסקים בה ומתכוננים אליה. וכן ביחס לתפילה, אנו כל הבוקר מכינים עצמנו לקראת התפילה, ואין אנחנו מסיחים דעתנו ממנה, לכן אין אנו מחמיצים אותה וכך עשו החסידים הראשונים, שהיו שוהים לפני התפילה.

בהזדמנות אחרת שוב נגע הצדיק בשאלת התפילה והביא הסבר אחר בידון זה:

על המלים — "בחרבי ובקשתי" (בראשית מח, כב) אומר התרגום: "בצלותי ובבעותי". התרגום בא להשמיענו, שכשם שיש להדריך את הקשת, לפני שיורים, ועוד — יש לכוונה זמן רב לפני שקולעים בה אל המטרה, אף כך בענין התפילה — "צלותי ובעותי" יש להדריך את עצמנו ולהתכונן אליה במשך שעה ארוכה.

מתוך דוגמאות אלה אנו עומדים על אורח שיחותיו של הצדיק מסקווירה, כי היו רבות תוכן ודבות ענין. על שיחותיו של הצדיק בשעת ה"מלווה מלכה" היו חוזרים ומדברים במשך ימים רבים בהתקהלויות החסידים בתוך העיר סקווירה. ומשם נפוצו עיקרי השיחות אל עדות החסידים, שבשאר הערים והעיירות שברחבי רוסיה.

ד.

אצל הצדיק מסקווירה לא היו מתגלגלים "המופתים מתחת לשולחנו", כמו אצל צדיקים אחרים. רבים מן הסביבה הקרובה והרחוקה היו באים אליו בשעת מצוקה ופנו אליו, שיבקש רחמים עליהם. הרבי לא נהג להבטיח "רווח והצלה", אלא היה עונה אל מגישי הבקשות: "ה' יעזור", וזו לא...

שמעתי מפי חסיד סקווירא' קשיש — מעשה שהיה בבן כפר בריא, אולם, שבא אל הרבי, שיבטיחו לו שתרוך מהגיוס לצבא הרוסי, וכי לשכת הגיוס תפסול אותו מטעמי בריאות. תשובתו של הרבי היתה קצרה: "השם יתברך יושיעך", ולא הוסיף.

ראה הבחור, שאין הרבי נענה לו, נכנס אל בנו בכורו — ר' אברהם יהושע השיל זצ"ל, שהיה מפורסם כ"בעל מופת". הוא קיבל מאת הכפרי את ה"פדיון" וקיבל הימנו את ההבטחה המבוקשת.

סיפרו את הדבר לאב על מעשה בנו. הזמין הצדיק אליו את בנו ושאל אותו על כך. אמר הבן: "אני צדיק גדול, ואותו יהודי צריך ישועה, והשם יתברך חייב לעזור".

נשק האב לבנו על מצחו והוסיף: "למדרגה כזאת של אמונה לא הגעתי אני".

בשנת תרמ"ה, בימי שמחה־לישראל — בעצם ימי הפסח — נסתלק הצדיק ר' יצחק זצוקללה"ה. [illegible] ארון הקודש. [illegible] מיהודי סקווירה. וכאשר הגיעה השמועה לתפוצות ישראל גבר הצער על הסתלקותו של צדיק אהוב על רבים.

לקט לשיר השירים

שיר השירים אשר לשל[מה] [illegible]

שחורה אני ונאוה בנות ירושלים [illegible]

בסתר המדרגה הראני את מראיך [illegible]

הנה זה עומד אחר כתלנו, משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים [illegible]

כחוט השני שפתותיך ומדברך נאוה [illegible]

שיניך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה, שכולם מתאימות ושכולה אין בהם [illegible]

שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך [illegible]

(תהלת מרדכי, [illegible])

ליקט שלמה יהו[דה]

לעת זיקנת שלמה / סיפור מאת יעקב הורגין

ת המלך סגור ומסוגר, שערי האלון הכבדים ומה מוברחים מבית בכל בריחי הנחושת שלהם, מפחד אויב. התנועה מוגברת המלך ואליה מתנהלת פישפש יחיד שבשער האחורי. אנשים נכנסים ים בלי אומר ודברים, עטים כאבלים על פנים לי טליתותיהם. ובתוך בית המלך פנימה חדלו ושיר ונגינה. חדלו התגיגות המפוארות לכבודם מלאכי גויים, בהביאם את המס והמנחות של יהם לבן דוד המהולל.

מת הבוקה ההומה שמסביב לבית המלך כמו ה משנה. מעל אמירי הברושים המשקפים מאחו־ חנים המוני עורבים בצריחותיהם הצורמות. מריב ממרות שעליה, המוצבים במפרץ של קרב, מש־ לחומה קפידה מאיימת של מצור. הזקיפים הם גיבוריו של המלך, אנשים מן הכרתי והפלתי, רים למרחוק בגובה קומתם ובזקניהם המסולס־ כדרך בני אשור, פעמים אחדות ביום תופיע על זה דמותו הקיפחה של בניהו בן יהוידע, שר א, בחליצתו הלבנה ובחרבו הארוכה שבתוך תער כסף משובץ באבני חן. על פניו השחומות דאגת קנו, תערובת של שחור עמוק עם אפר שיבה, עשוי. הוא מתייצב לרגלי אחד מארבעת המגד־ שבארבע פינות החומה הרבועה, וקולו חזק אל הצופה:

הוי, הצופה, הפקוחות עיניך לפניך?

פקוחות גם פקוחות, אדוני שר הצבא! — נושא המענה ממרום המיגדל.

יעבור שר הצבא ממיגדל למיגדל מדי יום, וימים אף פעמיים ושלוש ביום, כדי לפקח ירבותם של השומרים. כי מאז זנה המלך מעט־ את עיניי הממלכה השבתה מנהגו של שר־ ה הרגשת חרדה לשלום הממלכה אינה מרפה אף לרגע. מטרידה עליו את הימים ומדירה את הלילות. גדולה ונירחבה היא ממלכת שלמה היא שהמכה אותה על מכון אותן. ילד זאת ת ונישכחת — ובקיפים מתגלים בה חורשים ה. הנה כבר קמו שטנים למלך, הום איביו בר הימים. האחד הוא הדד האדומי, אשר ברח שלמה למצרים, ושם סיכסך בין פרעה למלך ל, עד אשר הפך לנו את מלך מצרים לאויב. הוא רזון בן אלידע, עבד הדדעזר מלך צובא. רד פחד שלמה עליהם ישבו בארצם ויחזקת מרחוק העזו לרקום מזימות נגדו. עתה שבו ד־ ב לארצותיהם ופשעו בגלוי במלך. מהם יבואו ו ויעשו כמוהם, אם לא יתעשת המלך מרפיונו. ות כבנות עוד יותר גדולות לישראל. באם, ת אלוהים, ילך המלך בדרך כל הארץ, באשר תקוה מרחבעם יורשו. הלא זהו נער קל דעת, תענוגות, המתרועע עם הנערים ובז לזקנים. כולו רק מקטנו של המלך.

לה היו הרהורי הדאגה, שלא הניחו לשר הצבא. יושב בניהו בן יהוידע בלישכתו ולפניו בשורה ם שרי המישמרות, שהוזעקו אליו לקבל ממנו הוראות היום.

אתה, ליש בן שוכו — פונה שר הצבא לראשון זמני השגחה בשבע עיניים על בית הנשים. כי עלולה להפתח רעה על בית המלך. ככל אשר ם ימי אבי המלך כן גוברת התסיסה בין אמהות ים, ופלגים עכורים של תככים ומזימות. מולדי־ בעד לחומות בית הנסיך החוצה, בצורת הסרי־ הפושטים על פני כל הארץ. זכור נא ואל תשי־ ליש בן שוכו: אין יוצא ואין בא בבית הנשים. בנת?

היטב בניתי, אדוני שר הצבא: אין יוצא ואין בית הנשים!

ואתה, אבירם העציוני — ממשיך שר הצבא — עין על הכונות של סבל בית יוסף. ככל שמתר־ ביניהם השמועה על רפיון המלך, כן גוברת עזות הפנים. שמועה הגיעתני, כי ירבעם, אשר בזמנו יד במלך שלמה ונמלט למצרים, שב והוא יושב במקום סתר בהר אפרים ומחכה המלך. שלח עוד היום אנשים לבקשו ולתפסו. פוח הוא. ואתה, זכריהו בן אחישוב, שמור עין לעקוב אחרי הליכות בני המלך, לבל יקום שר אחד, אשר כאדוניהו בן חגית יתנשא אני אמלוך, ונוספה רעה מבית על הרעות.

ומה מעשה המלך, שר הצבא? — שואל האחד מש מיורא.

המלך מת! — חבט בפני השואל מענהו הקשה בן יהוידע.

מת?! אבוי לנפשנו! — נחרדו הנוכחים של עם שספקו כף אל כף.

כמוהו כמת! — ממהר שר הצבא לשבר את שומעיו המבוהלים — מתבודד לנפשו ולא יבקש־ ום של יועצים וחכמים. כאשר אהב מאז. חדל את פניהם של מלאכי הגויים, בבואם להביא ומנחות, ואלה שבים איש איש לארצו נעלבים ם. שעות ארוכות יושבה יום יום בבית הקטר־ ת פרעה, עם כהנים וחרטומים, שהביא במצרי־ צרים, להיות עם בת מלכם זמתה.

אולי נפתה לב המלך אחרי תועבת מצרים? ב ליתוש מיורא.

לו יעבוד לשעירי כשדים ולתיפלצות ארם ר׳ — התפרץ בן יהוידע — ורק את עבידי המצ־ שמור!

האם ניסיתם דבר אל המלך, אתה שר הצבא ביא אחיך? — שואל השואל.

לא אחת ולא מאה! נסיתי איש לעצמו ושנינו אך שומע לא היה לנו מאת המלך. אנו מדברים זאב, מתחננים בדמעות, והוא מחריש, ורק גד בראשו, כמרחם עלינו בשל סיכלותנו, או כמי־ ך להגה פתיות של גמולי מחלב.

איך זאת המת אלוהים על נשיו הנוכריות? ושו למישמרותיכם! מאיץ שר הצבא בפיקודי־ רוח, שבא עליו פתאום — מי יודע מה יילד הבא?

המישמרות מתפזרים בשקט, נפולי ראש, כי מבית האבל. אחריהם יוצא שר הצבא לבדוק יחיד השערים אם הוברחו כראוי. בביקורת זאת רק על איש מעושי דברו, והוא היה תדיר עליה לשעה. יותר מאוחר מתבהק הדיוק הדליפות והליצתו של שר הצבא, כשהוא מתהלך יחידי שיחים של בן הבירון בחצר המלך. ידיו שלובות גבו, תפוס במחשבותיו ובדאגותיו. חוד התער בו הארוכה נגרר לצדו בעפר והנחות ומתנות שלקתן דמוי דרך הנחש.

*

אחר כמא את שר הצבא יושב בלישכתו, ני יישבו מוקני המלך ויועציו. פתח הלישכה אותה אל הגן, וכל עין עבודה בציפיה דרוכה שני שרי אלף, אנשי קומה, אחוזי חרב מול עמדו צד אל צד עמידה זקיפים מאחורי כיסאו ב הצבא. שר מאה היה יוצא פעם בפעם לגן, עד למעבר לשיחים, מאהיל בימינו על עיניו בכוח. חוזר כעבור זמן מה ועונה בחצי קול ם השאלה של הנוכחים בלישכה:

עוד באו, אדוני שר הצבא!

אכה פנימה עמדה דממה מתוחה. איש לא מצה ך ניתן לחוש בכובד ההרהורים, הרובצים על ל אחד מהנוכחים. והנה פתחה אחד הזקנים כבוש, כמי שמדבר ליד מיטתו של חולה אנוש:

מה אם לא תצלח התחבולה, שר הצבא?

אלוהי ישראל פתרונים! — סינן יהוידע מבין קפוצות. בעיניו קשות המבט של מבטה שני מאב עמד צל של מורא.

שוב נראה שר המאה בשובו כמעט בפעם ואמר לצפיה. אבל הפעם בא בחיפזון. עודנו הכריז ברגש:

באים, שר הצבא, באים!

ארבו הרצים ומבין השיחים, נושאי הפרחים צבעים, יצאו שנים, גבר במיטב שנותיו ולצדו צעירה. משקרבו אל פתח הלישכה ניתן היה ן בגבר, שהוא אחד לכראות, רחב כתפיים — וקנו העשוי, ריח שמניו הטובים וחליצתו הי־ ברי יקר, גיבור היה בו, כי איש מעמד הוא האדמה. הנערה שלצדו קלת רגל, חייכנית, שש לצמד צמותיה, הזורדות על חזה. כתונה ית הו לבנה וממעולים מעכסים, פרוזי שהוד הקוצים בין מכבות זהב, המקשטות את צוו־ שהחזון זהב גדול מבריק באמצע מצחה.

יהודי הבא, שלמיה בן יתיר, איש שונם! — שר הצבא בשמחה את פני הבא, משהופיע עם בפתח הלישכה.

ם ברוך תהיה, שר צבא ישראל, וברוכים יהיו הנמצאים אתך! — קרא הבא ותוך קידה עמד־ הנה זה השלמתי את חפצך, אדוני שר הצבא. גם אביטל בתי!

הינה הרענן של הנערה משך עליה את עיני כל הנוכחים. הנערה, שלא הינה ביישנית מטבעה, לא הראתה כל סימן של מבוכה אל מול עיניהם של כל אלה האנשים נשואי הפנים. שר הצבא בחן אותה רגע ארוך בשתיקה, וניכר בפניו, כי הבחינה השבי־עתהו רצון.

— ברוך בואך גם את, בת שלמיה! — דיבר אליה שר הצבא בנעימת רצון — ויבורך אביך הטוב על אשר מילא אחר מישאלתי למען מלכו. והגיד לך אביך מה הדבר אשר נדרש ממך?

— הגידו גם הגדתי! — מיהר האב לענות תחת בתו — שיננתי באוזניה מה ששמעת בפי מלאכיך אלי להגיד לו: כי על בתי להשיב את לב המלך למלכו־תו, להחיות בו את רצון החיים. והוטבתי להבין לריעך, אדוני שר הצבא?

— עד מאוד, בן יתיר, עד מאוד! — אישר שר הצבא — יברכך אלוהים!

— גם אני הבנתי, אדוני שר הצבא! — דיברה הנערה — אבל לא אדע איך אעשה את הדבר הגדול הזה, הלא רק נערה פתיה אנוכי!

— אל תשית את לבך להגה, אדוני שר הצבא! — הנערה הזאת נבונה משבעה משיבי טעם גם יחד! לבי סמוך ובטוח, אדוני שר הצבא, כי הנערה תעשה וגם תצליח!

— ראי נא, בתי — דיבר אליה שר הצבא רכות — נבצר גם ממני להורותך מה תעשי ומה לא תעשי בפני המלך. ביניתי תאמר לי, כי אל לך לעשות דבר. והנך ורעננות נעורייך הם אשר יעשו את המלא־כה. בת כמה את בתי?

— בתחילת הקציר המלאנה לי שש עשרה שנה, אדוני שר הצבא!

— הנה! — בת צחוק קלה של חיבה האירה את קירות התמיד שעל פני שר הצבא — שש עשרה שנותיך תגדלנה לעשות מכל הכמתם של יועצים ושרים בני שבעים אף שמונים, בתי! ועתה, הבה ניגש למיבחן — אמר, בקומו מכיסאו — ואת, בתי, חזקי את לבך, כי את הולכת להתייצב לבדך בפני המלך שלמה!

— אבוי לנפשי! — פלטה הנערה, עם שבהלה תינוקית הרחיבה את עיניה — לבדי־לבדי פנים־אל־פנים עם המלך שלמה?!

— הרפי! — גער בה אביה — רק להג ריק בפיך, אדוני שר הצבא! הוסיף אל בן יהוידע — לבה אמיץ כלב גיבור מלחמה! לבדה תצא בקשת וחץ לרצוד את צבאי, ולא אחת שיסע תיכה לב זאב או דוב!

— לבדך תיכנסי למאחורי הקלעים! — המשיך שר הצבא במתן הוראותיו לנערה — ובהיכנסך, ביתי, תפלי אפיים ארצה, ולא תקומי מכורע, עד אשר תשמעי מפי המלך את המלה: קומי!

— ואם לא יגיד לי: קומי!

— כי אז תמני בלבך עד עשרים וקמת על רגליך, תקרבי אל המלך עד לשנים־שלושה צעדים ממנו ואז תעצרי. אם ידבר אליך המלך ענה לו בהכנעה ובכל הכבוד. אם לא ידבר — את פתחי לו!

— ומה אגיד למלך, אדוני שר הצבא?

— את אשר יתן אלוהים בפיך ברגע ההוא!

עוד מעט וכל הנוכחים בלישכה יצאו כמו בתה־לוכה, בראשה שר הצבא ולצדו הנערה. אביה נתבקש לחכות בלישכה עד שוב בתו מעם המלך. התהלוכה הקטנה חצתה את קטע הגן, המפריד בין לישכת שר הצבא לבית המלך, ונכנסה לבית המלך בכניסה ה־אחורית. מיסדרון צר ומוארך, מואר ע"י כמה מנורות שמן מתוך גומחות כפתחכות שבכתלים מזה ומזה, הוליך את הבאים אל פרוזדור רחב ידים. ה־פרוזדור — קירותיו ספונים ריבועים גדולים של ארז במיסגרות שן דקות, ורצפתו מרובדת בשטיחים טובעבים מצמר כבשים מרחוץ וצח כשלג. שני טורים מקבילים של שבעה־שבעה צוהרים עגולים, בראש שני קירות זה מול זה, העבירו לפרוזדור די אור יום, עד בהיר. מסך ארגמן עצום, עשוי קפלים־קפ־לים, חצה את הפרוזדור לרוחבו, מקיר אל קיר, תלוי בתיקרה ונוגע ברצפה. בפרוזדור עמדו במפוזר כי־עשרה מאנשי מישמר המלך — כולם אנשי קומה, אפודות שריון מקושקשות מנחושת כרוכה על חזו־תיהם וקובעים פליטתיים, מעליהם שורה של נוצות ציבעוניות. על ראשיהם. איש איש חרב על ירכו, חנית בימינו, שלט מעוגל מכסף טהור בשמאלו. אך הופיע שר הצבא בקצה הפרוזדור התייצבו אנשי המישמר בשורה חזיתית, ובראשה מפקדם, שר ה־עשרה. האנשים הכתיפו את חניתותיהם מימינם ו־מפקדם שלף את חרבו והכתיפה מימינו — כל אלה אותות כבוד צבאיים בפני שר הצבא.

בן יהוידע פרש מאנשיו, ניגש אל מפקד המיש־מרת התלחש אתו רגע ארוך. הנה הסב את ראשו ואותת בידו לנערה לקרב אליו. חרדות התמיד, שעמדה בבהות לחייה, נתבאה עתה בחיוורון. הנה החזיר שר העשרה את חרבו לנרתיקה, נפנה אל המסך הסמוך ומשך קלות בחבל מושזר, שהיה תבוי בין הקפלים. המסך נתפלג כדי מעבר אדם אחד. בעד הפתח הצר ניתן לצפות אל חדר המלך, ואולם מפאת שהיה שרוי באפלולית לא נראה ממנו דבר. שר הצבא החזיק בידה של הנערה ורמז לה להיכנס. והליקה לפתח, אבל נעצרה מיד ושבה והפכה את פניה ב־מבט מפוחד־מתחנן אל שר הצבא. ואולם זה הדפה במעט בכוח מן הפתח הלאה, והמסך נסגר אחריה.

*

על אף הבורא שלה זכרה הנערה את הוראותיו של שר הצבא. צעדה צעדים אחדים פנימה ומיד נפלה אפיים ארצה. בשוכבה לכל אורכה על המרבד, ורד־עוהיה שלוחות לפניה, לשני עברי ראשה, כאשר לימדה אביה לאוזניה, ציפתה לצוו „קומי", אף שלא ראתה כלום נכחה. כשבושש הצוו לבוא מנתה בלבה עד עשרים, ואז התנשאה על רגליה — ועדיין היה הכל מטושטש לעיניה בחדר המאופל. על הצוהרים שבראש אדרה הכתלים היו משולשים ווילונות כהים, דקים, ורק אור מעומעם של בין השמשות המתגנב לחדר. אור דל זה חתק אך במעט באור נוסף, קלוש גם הוא, מקנה יחיד שבמנורת כסף עומדת, בעלת שבעה קנים.

משהסכינו עיני הנערה עם חצי האפלה הבחינה בדמות אדם ישיש, כבד בשר, שישב שפוף, שעון על חומת כרים מצבע ארגמן, על מיטה רחבה. הדמות הבהיקה בלובן מסנוור מעל הרקע הכהה של הכרים — גלימה לבנה, שער ראש מגודל ולבן, ועליו מיצ־נפת רקמות לבנה, גבות צפופות ולבנות וזקן מידות לבן, לא עשוי. על המיטה. לפני הדמות ולצדיה, היו מפוזרות כמה מגילות, מהן פתוחות ומהן מגוללות וקשורות בפתילי תכלת מושזרים. החדר היה מפואר בקישוטי ארז ושן, זהב וכסף ונחושת, אלא שכל הפאר נראה עלוב וחסר ערך באפלולית הדמומה ו־הקודרת, שעמדה בה מגינה ריחות דוחה של בשמים עם ריח עובש של מערת קברים.

הנערה זכרה, שעליה לפתוח בדברים, אם לא יפתח המלך, אך לא העזה לפצות פה. הדמות ישבה בלי נוע, עיניה מושפלות, ידיה בחיקה, ונראה שאף לא הבחינה באורחת הבלתי צפויה. עמדה הנערה אובדת עצות, ניסתה להסב אליה את תשומת לב המלך על ידי שפלתה כחכחים, פעם ועוד פעם, לשווא; לא תגובה ולא הגה. הנה התאזרה עוז, הפסיעה עד דופן המיטה ונספה כנגדה:

— אדוני המלך, הוי אדוני המלך!

הדמות לא נעה.

— אדוני המלך! — הגביהה את קולה, לאחר שתיקת ציפיה קצרה למעבה — אדוני המלך שלמה!

— מי הקורא, מי?! — לאטה הדמות כמתוך חלום, בלא שתישא את עיניה — האת היא בשמת? בשמת היה שמה של בת פרעה, שכבר מתה לפני הרבה שנים.

— לילא, אדוני המלך! — פלטה בפליאה — לא בשמת, אדוני המלך!

מתחת לגבותיה הסבוכות, כגושישי צמר צח, של הדמות, נישאו אל הנערה במבט הזוי שתי עיניים שחורות והורות. העיניים היו הזכר היחיד ליפי עלו־מיו של המלך שלמה. בתנועה בהולה חפוזה שמטה הנערה אפיים ארצה, אף שהשתחוויה זאת לא היתה כלולה בהוראותיו של שר הצבא.

— קומי מכורע! — נשמע קול ברור ועצבני — מי את, איפוא?! — המשיך אליה הקול, לאחר שקמה על רגליה, ואולם עתה בנעימה של אי רצון.

— אני אביטל אני, אדוני המלך! נחפזה להשיב בלהיטות — אביטל בת שלמיה בן יתיר, איש שונם, אדוני המלך!

— ומה הביאך הלום, בת שלמיה בן יתיר? — אי הרצון לא היה עוד בקולה של הדמות. מעיני השקד של הנערה, שהיו מורחבות עליו עד לגודל בלתי רגיל, כשמורא ילדותי צץ בהן, נמשך אל לבו זרם דק, חמים, של רוך, שחדר מלבו לקולו.

אוזניה של הנערה הבחינו מיד בנימה המקרבת שבדיבורה של הדמות — וכל מוראה היה כלא היה. אם לא נראתה לה הדמות מטילה אימה. עתה היה זה סבא חביב, כמוהו כאביה־זקנה, שכה אהבה.

— שמועה שמע אבי — דיברה עתה בחופשיות שר־בבית — כי אדוני המלך חולה, וישלחני אבי ל־אמור: לכי, בתי, הביאי למלכנו מזור לחוליו.

— ומי האיש אשר גלה את אוזן אביך, כי חלה מלכו?

— לא ידעתי, אדוני המלך! — אביה הזהיר אותה לבלי לגלות לאיש, כי מאת שר הצבא יצא דבר ה־מזימה, אשר הביאתה הנה — אולי עוף השמים! — הוסיפה בהיתממות ערמומית.

— עוף השמים בדמות שר הצבא; הלא, בת שלמיה? — לא היה קשה למלך לנחש יד מי הביאה את הנערה, כי ידע את חרדתו של שר הצבא למצב רוחו. בלי משים יצאו הדברים מפיו ברוח הבדוחה של מי שמתהכם עם ילד.

— אדוני חכם כמלאך — אלוהים וכל סוד לא נעלם ממנו! — השתאתה הנערה בקול.

— ומה המזור אשר הביאה בת שלמיה למלך בחוליו? — עדיין הנימה הבדוחה בקולו.

— הבאתי שירים ומחולות לאדוני המלך! — לחשה, תוך שערכנה על אוזנו, כמגלה סוד כמוס — וגם... — הוסיפה בבת צחוק ביישנית — חן עלומים, אדוני המלך!

— חן עלומים... — חזר המלך בניד ראש, מרצין, אחריה, כמתוך הרהורים — הן חן העלומים שלך הוא, בתי; התוכלי להחזיר לי את חן העלומים שלי?

— אדוני המלך, אני... — גימגמה נבוכה — נערה פתיה אנוכי, אדוני המלך, ולא אדע עד מה... רק לבי ישיאני להאמין, כי ישוב לעין וללב לראות בחן העלומים של הולתנו. האין זאת, אדוני המלך? אם דבר כסל הוא אשר יצא מפי?

— לא, בתי. כי דבר חכמה יצא מפיך! אכן, דבר־כסל הוא אשר יבקש להשיב את אשר גזר אלוהים, כי לא ישוב עוד לעולם! קרבי אלי יותר, בתי, למען איטיב לחזות בך, כי הנה באתי בימים, הרואות כבות בארובותיהן, והאור בחדר מעט. עוד צעד, בתי, אל תיראי, לבי טוב אליך. הנה ככה, בת חיל!

עמדה, ברכיה נוגעות בדופן המיטה, עיניה מוש־פלות, לחייה מלהוטות, כי חשה את עיניו נחות על פניה. והנה התרוממו עיניו וקפאו במבט חולמני מעל ראשה, עם שמשך כמו לעצמו בקול כבא מרחוק, כמספר אגדה:

— לא בשמת... בשמת היתה רוח מידבר ניטפי, שלבו להט ולבשו ביחוחי סמדר... ועיניה היו תאומי לילה חשוכים, שחשכתם נגזרה מחושך מצרים, והוא אומר כולו ציפיה ואיסים... ובשמת זאת — ממגד־לבו עברה נעימת האגדה לנעימת קינה — איננה עתה כי אם רגב עם רגבי האדמה... אההה.. ברוחפה אנחה כבדה מפיו — שלא יבקש בן תמותה להשיב את אשר גזר עליו לחלוף... תוך כדי מילמול הבחין, שעיניה של הנערה קבועות עליו באימה וכל גופה מרטיט כמו מקור עז. הוא החזיר אליה את עיניו והמשיך ברוך, כמרצה תינוק בוכה — לא, בתי, אל נא תיראי! את שמחי בילדותך ולא לאוזניך הגיגי זקנים. הן אמרת לי, כי הבאת אלי שיר ומחול, הלא? — אמנם כן, אדוני המלך! — הצטהלה מתוך רגש של רווחה — ישאל נא, אדוני המלך, את כל אנשי שונם ויעידו, כי אין כבת שלמיה בן יתיר לשיר ולמחול!

— אכן, אכן, גם עיני העידו, כי אין כבת שלמיה בן יתיר! — התפעמה נימה בדוחה בדיבורו — התאבה בת שלמיה בן יתיר להשמיע את קולה למל־כה ולהראות לו את פעמיה במחול?

— על כן באתי הנה, אדוני המלך! — נתמלאה שמחה — אבל... — נפל קולה מכבודו — איכה אשיר האומלל, אדוני המלך, ונוגנים אינם?

— הסירי דאגה מלבך, בתי! כמעט רגע והנוגנים יבואו! — בת צחוק משועשעת, חטופה, חלפה כברק על פני רשת החריצים והקמטים שעל פניו.

אחזה את המלך משובה, שכמוה לא ידע משנים. הוא היכה בלהיטות כף אל כף, ועד בטרם נדם הד המכה ומתוך סיפון הארז שבקיר מימין נקרעה דלת מצרית, צרה ומוארכת, שקודם לכן לא ניכר מקומה כלל. בו ברגע כמעט נפלה אפיים על הסף דמות אלמונית. המלך פקד: קומה! — הדמות התנשאה על רגליה בקפיצה זריזה ונתגלה כושי ענק. עיטה כותונת אדומה וארוכה, עד כפות רגליו היחפות, בתנוכי אזניו עגילי נחושת בדמות טבעות גדולות כמידת האגנים. ראשו המגולח מגולח עד לחלקות לבנה, ורק מן הקודקוד נזדקרה ציצית שיער, קלועה למיקלעת דקה וקצרה. ידיו משוכלות על החזה, כולו כפוף בקידה עמוקה, דיבר הכושי בקול ספוג חרדת כבוד:

— יצוו נא, אדוני המלך, על עבדו!

— יובאו הנה הנוגנים, עבד, יובאו חיש! — ציווה המלך.

— יובאו הנוגנים, יובאו חיש! — חזר העבד על הפקודה, ומיד נעלם, בהשאירו את הדלת פתוחה.

— עוד מעט, בתי, ינגנו הנוגנים, ובת שלמיה תשמח את לב המלך בשיר ובמחול!

— ואדוני המלך ישמע באוזניו ויראה בעיניו ורפא לו, הלא זה?

והנערה החזיקה אחרי עצמה בצחוק שובבני, שגרף אחריו גם את המלך. ומאחורי המסך ניצב בן יהוי־דע, מאזין לקולות הצחוק, ופניו נהרים. הוא כבר מתברך בלבבו, כי הנה קמה מחשבתו על המלך והנ־ערה. עוד מעט ובעד המסך מבקיעים לאוזניו צלילים של כלי נגינה ושל הנערה בשוררה, ושל רגליה המ־חוללות — הקולות מלווים מחיאות כפיים לקצב, והמוחא הוא המלך, עם שהוא מלווה לנערה בשורר־ו אתה בלחש כל שיר שהיא שרה: שירי רועים מימי עלומיו, שזה מכבר לא עלו על שפתיו.

הנערה הוסיפה לחולל. שולי שלמתה הקרועים ב־אבנט הרקמות שלה, את סנדליה העיפה מעל רגליה — ויחפה, זרועותיה פרושות לצדיה כזוג כנפים, זנה במעגל, רגע לאט, כחתול האורב לטרף, רגע בסערת זינוק על הטרף. וצמותיה מקפצות סביב ראשה, פניה אש. שקדי עיניה מבריקים כיהלומים גדולים. תוך כדי ריקוד היו עיניה שלוחות אל המלך בשמחת ניצחון, על שעלתה לה לעוררו לחיים. ולפתע היא מבחינה, שמחיאת הכפיים שלו מתרפה והולכת. הנה, בתנועה בהולה, מוקפצות ידיו על עיניו ומכסות אותן בכפותיהן. הנערה עדיין מוסיפה לחול, אבל גם תנועות גופה מתאטות והולכות. ופתאום היא נחרדת לקריאה משונה מפי המלך, כזעקת כאב תנוק:

— צאו הנוגנים, צאו מעל פני!

הנוגנים, שמונה קשישים במיספר, מבני הלויים בגלימותיהם הלבנות ובמיגבעותיהם המיוחדות, שרי־דים אחרונים מהנוגנים והשרות הרבים, שמילאו לפנים את בית המלך, אספו בבעתים את כליהם — ושפופים ובהולים, כנמלטים על נפשם, הסתערו ה־חוצה דרך הפתח שבקיר, שהשאיר פתוח. הנערה קפאה תחתיה באמצע מחולה. עמדה, פשוטות זרועות, כשעיניה דמעות ובובות תדהמה. קמות בפני המלך, והנה שומטות ידיו מעל עיניו, ואלה נצמדות בכבש לאט, מבקש רחמים, כמבטו של ילד חולה, בפני הנערה, עם שהוא מושך כמעט בלחישה, כחולה אנוש:

— אל נא בחמתך עלי. בתי! לא יכולתי שאת עוד. הכל תפל בעיני... ובשמת — חזרה נעימת האגדה לקולו ועיניו נעשו הזויות — הפליאה לחולל בכל הבנות. ובחונה לפני היו הבתולים יוצאים בכתו־לת, היו האורים שבגן מצטופפים בצהרים ליהנות בה. ובשמת — שוב נפל קולו — הלא איננה ולעיני לא תהיה עוד...

— אדוני המלך! — התחזקה הנערה, עדיין נבעתת מן התמורה הפתאומית שחלה במלך לעיניה — אמנם קצרה בינת נערה צעירה ופתיה מלהגיע אל עומק מחשבותיו, אדוני המלך, אבל בינתי זאת הקצרה אומרת לי, כי המת למות ולהישכח מן הלב, והחי לחיות.

— הגידי לי, בתי — שב קולו ונבטל — המחשבת פעם, כי יבוא יום וגם את לא תהיי עוד?

— לא, לא חשבתי מעולם, אדוני המלך! למה זה אחשוב, כי יבוא יום ולא אהיה עוד. ואני הלא חיה? לבי יודע, כי יום כזה בוא יבוא. הגל כן אתהלך שחוחה ואבלה כל הימים?

— חכמת ממלכך, בתי! אמת, נערתי, הן זה כל האדם, ומה בצע כי נענה את נפשותינו במחשבות קודרות? הבה, בתי — הוסיף בהתעוררות פתאומית — שירי לי משירי המלך שלמה לשולמית הרועה! רק קולך לאוזני, בלי השאון של הנוגנים. את תשירי ואני אזמר. זכר השולמית משכיח את סערות הנע־רים, שמעורר בי זיכרה של בת פרעה. התדעי לשיר משירי שלמה?

— כל ציפור יודעת, אדוני המלך!

— תשב, איפוא, הציפור על המרבד למולי ושיר לי!

הנערה עשתה כמצוות המלך. מודה בעיניה מרחוק מן המיטה, שמשם תוכל לראותו, והוא יוכל לראותה. והתיישבה שם על המרבד. עוד רגע והצלילים הנוד־עים של שירי שלמה, שסוגים להם געגועים וזיותונות בשמים, פשטו בקול צלול וזוח על פני החדר, ועד העומדים מאחורי המסך הגיעו:

אנה הלך דודך, היפה בנשים?
אנה פנה דודך ונבקשנו עמך? —
דודי ירד לגנו לערוגות הבושם,
לרעות בגנים וללקוט שושנים.

בתחילה החזיק המלך אחריה בהזימהום שקט, עיניו מרוחקות כנגדו ולחות מרוב רגש. לפתע נדם קולה, עם שנצצה את שני בהונות ידיה לבין שניה ונשכה בהם בעוז, ובעיניה התייצבה אימת מוות. נדמה לה, שהמלך מת פתאום. תוך כדי הימהום שמט ראשו אחורנית ועיניו נעצמו. רגע ארוך קפאה הנערה בתנוחה זאת, יראה לנוע, יראה לפצות פה. והנה קמה על רגליה התקרבה לאט. עצרה את נשימתה, אל המיטה, ולאטה בקול נשמע בקושי:

— אדוני המלך, אדוני המלך, החי הנך?!

— חי חי, בתי! — השיב בלחישה רכה, בלי לפקוח את עיניו — טוב לי לשקוע בזיכרונות על השולמית, ואני אז רועה בשושנים. דקת גו וקלת רגל היתה, כעופר האיילים, הברוצה על הגבעות רק הרוח יכול להדביקה. אזכור איך אהבתי להכעיסה — צחוקק הלפנני יחוד נורק מפיו — שהיתה רבה עניין שב־עתיים בכעסה. עיניה היו יורות זיקים בצבעים שאין להם שם, שניה קפוצות והגרותיה מרקדות על חזה במגע רפה של אגרופי ילד. אני צחוק משועשע ב־פניה, וצחוקי עוד מגביר את כעסה ומחיש את מחול אגרופיה עלי. לא גיליתי לשולמית מי אני. כיחשתי לה, כי הנני נער רועים מבית לחם. ובשכבנו על אבן הבאר לעת כנוס הצאן בערב, והצאן שורק הגודק צמא אל השוקת, היתה היא מרעיפה על אוזני אגדות פלאות על שלמה המלך. את שהיתה מקשה עלי בשאלות ילדותיות: אם זכיתי לחזות פעם במלך שלמה, ואם הוא באמת היפה באדם כמו שאומרים עליו, ואם הוא באמת החכם באדם, ואם נכון הדבר, כי ששים מגיבורי ישראל, אחוזי חרב, מחר לכל איב, ניצבים לילה־לילה סביב מיטתו, — ואני מתאמץ להשיב לפי תומתה...

הוא נשתתק קימעה — ושוב עיניו נעצמות וראשו נופל אחורנית על חומת הכרים, והנערה מחכה ומח־כה, ולבסוף שואלת בזהירות:

— האוסיף לשיר, אדוני המלך?

שוב מתיישר ראשו, עיניו נפקחות, תחילה מעור־פלות, כמי שניתק פתאום מחלום, והולם בנחון על פני הנערה הן מצטללות ומתבהרות.

— לא זכתה בה הרועה הקטנה מכרמי עין גדי למות כמו בשמת, צעירה ויפה, כולה לעג למות — המשיך בקול מוגבה, שנתקשה גם הוא, בלי להשיב על שאלתה — יום מן הימים הגיעתני השמועה, כי עוד השולמית חיה, והיא כמוסר כל. צוויתי לתת לה מוסה בבית הנשים ולתת לה את לחם חוקה משולחן המלך. אחרי כן הלכתי לראותה. כי לא ראיתיה מאז ימי עלומי. וכאשר ראו עיני מה עלתה לעופר ה־איילים לפנים, וכאשר הכירה היא את העלם, שהיה בעיניה נער רועים, בכינו שנינו בבכי. הראית מימיך מה דמות לבליה? הבה וארא! קרבי יותר, הבה ככה...

היא נתמשכה למראשותיו בצעדים תועים, ועל פניה סקרנות מפוחדת. בחיקו היו מונחים כמה וורדים כמושים, ששימשו לו חומר למחשבותיו הקשות. היא לקח את הפרחים אחד אחד, והניחם בזהירות על כף ידו. כאילו היו חפצי סגולה שבירים. והנה משך אליה לאט, בעגומה, כשהוא מניד את ראשו מעל כף היד עם הפרחים הכמושים, שהיתה מורמה אל עיניו:

— התבונני היטב, בתי, כי הנה כזאת היא דמות הבליה! אתמול עוד יופי, צבע רענן, ריח ניחוח... אתמול — שולמית, עופרה שובבה מכרמי עין גדי. בשמת בת פרעה, שנתגבבה משיש שחור, בית הנשים בצעירותיו, המלך שלמה בעלומיו. והחולי ההוויה התמה הם אגדות רחוקות, והבצוה נתון באמתחתך, ואתה נונב ממנו בכל תאוות לבך ומנים לשובבה... וכיום, הלא תתבונני, בתי: עלים תלושים וכתים... כיום — בשמת שלא תהיה עוד לעולם, עטרת הפה נטול השנים של השולמית, המלך שלמה הבליה.. הנה תישבר הכד על המבוע, והגלגל ישלם...

— אדוני המלך, הרף! נפשי בבקשתי, אדוני ה־מלך! — נזעקה הנערה בפחד, ומעיניה הקמות בנהרו בבעתה ולנו אגלי דמעות גדולים על לחייה שחוורו — דבר לא אבינה, אדוני המלך. ואני כל כך מפחדת!

הוא ניער את נשר הוורדים לחיקו — עם שקולו נפל לנשיפה לאה, כלאחר עבודה מפרכת:

— שלוי, בתי, לזקן נפחד לא פחות ממך! אשריך, שאינך מבינה דבר מהגות הזיקנה! אוי לחכמים ול־מבינים! ברוב חכמה רוב כעס... שובי לעירך ול־ביתך, נערת המחזות, ושמחי בילדותך, הרבי לשיר ולחול, כי לא יקום פעמים ילדות...

— והלא באתי להביא לך מזור, אדוני המלך! — נרגעה לדיבורי המרצה, ועוד הדמעות על לחייה.

— להביא לך מזור... — הידהד אחריה — לא, בתי: אין מזור נגד הבליה והמות! וזה בן יהוידע שולח אלי גמולי מחלב להשיב את אשר גזר אלוהים, חי־הוריש...

זה היה צחוק כבד, כולו כעכבות ניחורים. שוב נברה על הנערה החרדה — ובתנופתה בהלה חפכה לשמע הצחוק המבעית וברחה, תוך פרץ בכי קולני, בכיוון המסך. רגע ארוך גישש ידיה הרועדות בין הקפלים למצוא את המוצא — והנה נתפה המסך. יד משכה אותה מן החדר, והמסך נסגר בשהיה. לפניה עמדו שר הצבא ואחריו הזקנים. היא מוסיפה לבכות, ורועדת בכל גופה, והם מתבוננים בה חורים, בלא דברים, נדים כנגדה בראשם.

ר׳ יהודה הלוי כפרשן

מאת אשר וייזר

רבי יהודה הלוי לא היה פרשן במובן המקובל. לא כתב פירוש על איזה ספר מיוחד. אלא כפרשן של יהוד עם ישראל וארצו המב־סס על מקורות בוקק גם לפרשם. מלבד פירושים כלליים המשות־פים לו ולאחרים שודאי היו מן הדברים שנוסרו בעולם של יהדות ספרד בתקופת פריחתה, ושלא תמיד אפשר לזהות את מחוללם המקורי, הוא נזכר בפירושי ראב"ע כמפרש מקורי. גם כפונה ל־ראב"ע בשאלות פרשניות. כלומר, בימים הטובים שלהם בספרד היו מבלים ביחוד בתורת ה׳ ובלשון הקודש שלה. ראב"ע כפרשן, נוהג להזכיר פרשנים אחרים ולהתווכח אתם. מה שלא כן ריה"ל האוהב את היריעה הרחבה. המעדיף את הרעיון על פירוש הפסוק כפרט ואינו יוצר מקום לויכוח עליו. שהרי הוויכוח אצלו, הוא על הרעיון הכללי.

על הפסוק: ויראו בני האלהים את בנות האדם (בראשית ו, ב) אומר ראב"ע בשיטה האחרת (הוצאת פרידלנדר): אמר ר׳ יהודה הלוי כי הם בני שת שהיה צדיק, ובנות האדם בנות קין. ולפי דעתי בני ה־אלהים הם בני השופטים. בראב"ע המקובל בידינו נאמר פירוש זה בשם וי"א. יש המצביעים כעל המקור ל־פירוש זה ס׳ הכוזרי א. צה: נקרא אדם, ראשון אצלנו בן אלהים, וכל הדומים לו מזרעו נקראו לבני א־לקים... ושת היה דומה. לאדם, ולכן נעשה הוא לסגולת אדם וגרעינו, ו־אילו שאר הבנים לא היו כי אם כ־קליפות. קשה. זה לא אותו הדבר. ר׳ אין כאן כלל על בנות האדם שהיו בנות קין. גם מה שנאמר על בני שת שהיה צדיק אינו זהה לגמרי למה שנאמר בכוזרי. ריה"ל ודאי פירש לפי מה שנאמר בפרקי דר"א (כב): משת עלו תולדותיו: כל ה־בריות וכל הדורות הצדיקים. ומקין עלו ונתיחסו כל דורות הרשעים, הפושעים והמורדים. ואמר את זה ודאי בעיקרה פרשנית בסגנון המובא בראב"ע.

ב) שמות ד, י: בי אדני — כל המפרשים פה אחד אמרו, כי פירוש בי לשון בקשה. ור׳ יהודה הלוי אמר כי הוא דרך קצרה, והטעם: בי אני אדני העון (ש"א כה, כד). כלומר, עשה בי מה שתרצה, והני־חני מזה שלא תשלחני. וככה בי אדני ידבר עבדך דבר (בראשית מד, יח) עשה בי מה שתרצה והניחני לדבר. בבראשית מג, כ הוא מביא פירוש זה כשלו: בי אדני — לשון בקשה. ולפי דעתי שהוא דרך קצרה, כמו בי אדני העון. והטעם עשה בי מה שתרצה ותשמעני. אולי בחלבן פי־רוש זה תוך עיזה בין שניהם, לפי־כך ייחס אותו פעם לעצמו, ופעם לריה"ל.

ג) שמות ט, א: א"ר יהודה ה־לוי שתי מכות היו במים, האחת ש־התאדמו ומתה הדגה, והשניה ש־עלו הצפרדעים מהם. ובארץ שתיים. אחת מהכנים, והשניה מהערוב. והו חיה מעופפת, וכתוב ותוצא הארץ נפש חיה (בראשית א, כד), ושתיים באויר, כי הדבר איננו רק חם או קר משונה מן המנהג, וברגע אחד מתים אין להם מספר, בעבור כי רוח כל החיים שהוא בלב תלויה באויר. ו־השניה מכת שחין, כי הכתוב יקרא הרקיע אשר על ראשם שמים. וה־מכה השביעית מעורבת מגלגל הסע־רה ומגלגל האש, וכן כתוב ואש מתלקחת מתוך הברד (שם ט, כד). והשמינית מכת הארבה, שבאה מ־רחוק ע"י הרוח. והתשיעית היתה מכה נפלאה שנעדר אור שני המאו־רות והכוכבים בארץ מצרים. והעשי־רית רדת המשחית מגלגלי הכבוד להרוג הבכורים.

ד) שמות יג, יד: אמר ר׳ יהודה הלוי ז"ל, כי מחר חסר אל"ף, והטעם מה שהוא אחר היום. כלומר, מחר הוא קיצור מן מאוחר.

יציאת מצרים ועשיית שמים וארץ

ה) שמות כ, א: שאלני ר׳ יהודה הלוי מנוחתו כבוד, למה הזכיר אנכי ה׳ אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר שעשיתי שמים ו־ארץ ואני עשיתי. וזאת היתה תשו־בתי אליו. התשובה היא ארוכה, ו־עיקרה להשכיל בדרכי ה׳ תוך הס־תכלות פקוחה בעולם: והנה בעבור האותות שעשה השם במצרים אמר משה הראית לדעת (דברים ד, לה) שהכל ראו זה, חכמים ושאינם חכ־מים גדולים וקטנים. גם הוסיף עוד בדבר מעמד הר סיני ששמע קול השם, על כן אחריו כן מן השמים הש־מיעך את קולו ליסרך. ואמר באח־רונה כי הדעת הגמורה שישיב ה־אדם אל לבו עד שיתברר לו בראיות כי השם הוא לבדו... והנה הזכיר ל־משכיל אנכי ה׳, והוסיף אשר הו־צאתיך. שיבין המשכיל ושאינו מש־כיל. ואמר אלהיך, כי אתה חייב ב־עבור שהוצאתיך מבית עבדים להיות לי לעבד שתעבדני ותהיה לי לעם ואני אהיה לך לאלהים...

על משהו בעין תשובה זו עומד ריה"ל בס׳ הכוזרי במאמר א׳ יא־כה. החבר משיב לכוזרי: אני מאמין ב־אלהי אברהם יצחק ויעקב אשר הו־ציא את בני ישראל באותות ובו־מופתים במצרים וכלכלם במדבר והנחילם את ארץ כנען, אחרי אשר העבירם את הים ואת הירדן במופ־תים רבים, ואשר שלח אליהם את משה בתורתו... לא אמר משה ל־פרעה אלקי השמים והארץ שלחני אליך, ולא בוראי ובוראך שלחני אליך. וכן פתח האלוה בדברו אל כל עדת בני ישראל אנכי ה׳ אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אמר אני בורא העולם ובוראכם... ד־בר שנתברר לבני ישראל בראש־נה על פי ראות עיניים, ואחרי כן נמסר לאיש מפי איש בקבלה הדומה לראות עיניים.

ו) שמות כד, יא: ויאכלו ר׳ ישתו — שירוד מהור ויאכלו זבחי שלמים, שנבתו נערים וישתו ב־שמחה. ור׳ יהודה הלוי אמר, כי טעם ויאכלו, כי הוצרכו שיאכלו, אף־על־פי שהנו מזיו השכינה. והזכיר זה ב־עבור משה, שהיה ארבעים יום ו־ארבעים לילה בלא אכילה. בפירושו הקצר לשמות הוא מביא רעיון זה בלא להזכיר את שמו של ריה"ל: על אלה האצילים, להפריש ביניהם ובין משה, כי משה ראה השם כאשר ראו גם הם, ולא הוצרך לאכול אר־בעים יום וארבעים לילה, רק האצי־לים ירדו הוצרכו לאכול.

מעשה העגל

ז) מעשה העגל; גם ריה"ל ו־גם ראב"ע מקדישים למעשה העגל דיבור רחב, ושניהם מבקשים להו־כיח שלא נעשה לשם עבודה זרה. ראב"ע כדרכו מתווכח עם דעות שו־נות שנאמרו בזה, ואינו מזכיר את ריה"ל. והרי יש ששניהם משתמ־שים בהוכחה אחת.

ריה"ל (כוזרי א, צז): והנה בני ישראל אף הם הובטח להם כי יורד אליהם מעם האלוה דבר מה אשר יראוהו ויכונו אליו, כשם שכיוונו בצאתם ממצרים אל עמוד הענן ואל עמוד האש, שהיו מסתכלים בהם ומכבדים אותם ופונים אליהם ומש־תחוים נכחם לאלוה ית׳.

ראב"ע (שמות לב, א): ומלת א־לוקים כבוד תורה בצורה גויה, וככה אמרו אשר ילכו לפנינו, ואם תשים לבך אל המסע הראשון (כשכבוד הענן וכבוד האש הלכו לפני העם) אז תבין זה. הנה, לכבוד השם נע־שה. ריה"ל: אף יש להם ההנצלות על זה בחלוקה שנפלה ביניהם קו־דם לכן. נוסף על כך לא היו עובדי העגל הזה כי אם שלושת אלפים מתוך צבור של שש מאות אלף איש. ראב"ע: והנה כל עובדי העגל לשם ע"ז שאמרו אלה אלקיך ישר־אל, או היתה כן במחשבתם לא היו רק שלושת אלפים, הנה הם חצי עשירית עשירית המחנה.

ריה"ל: אשר להתגבלות יחידי ה־סגולה שסייעו בעשיית העגל, אולי היתה כוונתם, כי יתברר מי הוא החוטא, ומי הוא המאמין, למען יהרג החוטא אשר יעבוד לעגל.

ראב"ע מביא רעיון זה בשם רס"ג: ועתה אזכיר לך דעת הגאון רב סעדיה אמר כי אהרן עשה בערמה כאשר עשה יהוא על בית הבעל.

ח) במדבר כז, ג: כי בחטאו מת — אמר ר׳ יהודה הלוי הספרדי, כי פי׳ בחטאו מת דבק עם ובנים לא היו לו, כאשר יאמר בעונותינו אירע לפלוני כך וכך, ואיננו רחוק, כלומר, כאן צידוק הדין כפול. בחטאו מת לפני זמנו ולא זכה להיכנס לארץ, ובחטאו מת בלא בנים. קשה לקבל הדעה שנתכוון רק לאחרון: בחטאו מת ובנים לא היו לו. הטענה היתה שאביהן לא היה בתוך העדה של קרח וכי"ת לו ירושה בין אחיו. אך נוספה טענה שניה שמת בלא בנים גם זה באותו החטא.

ט) דברים יד, כב: היוצא השדה שנה שנה — אמר ר׳ יהודה הלוי הספרדי נ"ע כי הוא דבק עם זרעך. והטעם הזרע שהוצאת אל השדה. ולפי דעתי שהוא כפשוטו, וטעמו על התבואה מה שיוצאת ה־שדה. ואם יטעון טוען, כי הכתוב אמר היוצא והוא מהפעלים שאינם יוצאים לאחרים, הראיתו לו העיר היוצאת אלף (עמוס ה, ג). והעד תשאיר מאה. כלומר, ריה"ל פירש היוצא — היוצא לזריעה. וראב"ע פירש היוצא המוציא, כפועל יוצא. קל במובן של הפעיל. מה שהשדה מוציא כביכול.

י) דברים כו, יז: האמרת — מלשון גדולה, וקרוב מגזרת בראש אמיר (ישעיה יז, ו). ויאמר רבי יהודה הלוי הספרדי נ"ע, כי המלה מגזרת ויאמר. והטעם, כי עשית ה־ישר עד שיאמר שהוא יהיה אלהיך. גם הוא עשה לך עד שאמרת, ש־תהיה לו לעם סגולה. ויפה פירש. הנה מלת האמרת פועל יוצא לשני פעולים. כלומר, גרמת שיאמר לך.

יא) דברים כט, יח: והתברך בלבבו — אמר ר׳ יהודה הלוי ז"ל כי התברך הוא בשמעו. כאשר ישמע הקללה יתברך בלבבו, והוא אומר שלום יהיה לי. כאומר בשכבו החרם חוץ ממני.

יב) שם שם: למען ספות — אמר ר׳ יהודה הלוי נ"ע לשון כריתה, כמו האף תספה (בראשית יח, כג). כלו־מר, שיחשוב המתברך לבטל דברי הצדיק שהוא כינוי מילת רוה עם דבר הצמאה. הנה כנה הצדיק ברוה, כמו עץ שתול על מים (ירמיה יז, ח) והרשע בצמאה, כמו כערער ב־ערבה (שם שם, ו). ויחשוב כי גם ברכתו בלבו תפסיק הקללה. ויפה פירש, לולי שמלת רוה תואר השם, והיה ראוי להיות רווי את הצמא.

המלך הוא משה

יג) דברים לג, ה: מלך — הוא משה, שמשו ראשי עם התורה מפי־רשת מפיו... ויאמר ר׳ יהודה ז"ל כי המלך רבה לתורה, וכן היה כפרש אין מלך בישראל (שופטים יח, א).

כמו כן מזכיר ראב"ע את ריה"ל בקיצור עשר פעמים בתהלים: יה, ה: אמר רבי יהודה הלוי כ"כ כי בליעל דרך תפלה, אל יעלה, ל, ה: ורבי יהודה הלוי אמר כי להררי כמו הררי בשדה (ירמיה יז, ג). מט, כא: אמר רבי יהודה הלוי כ"כ ואדם בי־קר בל ילין פי׳ יש עם אדם יקר שלא ילין, והטעם, שלא ישכב דימות, ר׳ הוא כבוד הנשמה. וכן אדם שלא למד לא יבין ע"כ כבהמות. נט, ב: סלו — ור׳ יהודה הלוי אמר בעבור שהוא כסף ספר כתב כן המזמור הרא־שון, כאשר נכתוב אנחנו ברוך נותן ליעף כח. עג, כה: אמר ר׳ יהודה הלוי כ"כ כי הוא שאני מבקש הוא בשמים, כדרך מי לך כל המחנה ה־זה אשר פגשתי (בראשית לג, ח). פ, טז: וכנה — ור׳ יהודה הלוי כ"כ אמר כי הבי חסר בדגש התחבולות שני נוני"ן כמו הלילהו כבנין הכבד הד־גוש לשון צווי. פב, ה: ור׳ יהודה הלוי אמר אהה היה נהלה לצועקים בכל הגוים. קלט, יד: והטעם נפשי יודעת מאד על דעת ר׳ יהודה הלוי כ"כ נפלאים כבני מעשיך, אף על פי שנפשי יודעת מאד. קנ, א: הללויה — ור׳ יהודה הלוי אמר הללו אל שי־הוא בקדשו. הטעם, הדביר ההיכל, ברקיע עוזו הוא הארון, וזה המשו־רר עם הלוים ידבר, שהם משוררים בנבליה ובכל מיני נגינים. ש"ו: כל — אמר רבי יהודה בקבוד זוית המנגן אומר נעימות על הכינור, ר׳ ישתנו הנעימות כמו ארוכות הרוח וקוצר הקול או גבהותו או שפלותו או מהירותו, על כן התם כל הנשמה תהלל יה.

בין הלוי לאבן עזרא

בדניאל ט, ב מביע ראב"ע ו־כוח שהיה לו עם ר׳ יהודה הלוי על החישוב שבנבואת ירמיה למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה: ר׳ יהודה הלוי אומר יש להתמה איך טעה דניאל, שהיה נביא וחכם בשבעים שנה י"ט שנה, ואמר כי חשבון שבעים שנה למלכות בבל ...אני אמרתי לו, אם מחרבות ירו־שלים מופר, מה טעם לספור הכתוב בשנת שמונה למלכו הוא שנה י"ט. וההוא ענה אמור לי אתה טעם הש־בון ויהי׳ מקץ ארבעים שנה. ואני אמרתי לו, ידענו כי הנביא אמר על כורש הוא יבנה עירי וגלותי ישלח ולא התנבא שיבנה הבית... וההוא אמר לי, מי הביאך בצרה הזאת? או עניתי, הלא כתוב בספר עזרא ...ורבי יהודה ענה, מה יועיל לך? אז השיבותי לו, הנה אנה מודה כי זכריה התנבא בשנה שתים לדריוש הפרסי.

ויכוח כזה בין השניים היה יכול להתקיים רק עוד בספרד, לפני ש־יצאו ממנה, ונפרדו לעולם. מלבד אלה הנ"ל הנקראים בשם יש דברים כלליים משותפים, וקשה להוכיח בהם השפעת אחד על השני. בהם יותר נכון להגית שהיו מעניינם של משכילי יהודי ספרד תוך כדי עבודה יסודית על יסודי היהדות התורה, לשונה וארצה.

למשל ריה"ל עומד בהרחבה יחסית על תורת הניקוד (ב, פ), ובעש־הוא מדבר על ספר היצירה הוא מת־עכב על צורות האותיות: ועל יסוד זה אומרים על הכתב העברי כי צו־רות אותיותיו אף הן אינן מקריות ולא בלא כוונה, המכוון בהן מת־אים לכל אות ואות.

גם ראב"ע עומד בהרחבה יחסית על תורת הניקוד ועל סגולותיהן של האותיות העבריות, הן בפירושיו (ראה שמות ג, טו), והן בספרי ה־דקדוק שלו. ובספר צחות דף יד, עמ׳ א הוא אומר: וקודם שאזכיר שאר האותיות אומר דבר כלל בכל, כי כל טעם שאני אומר בצורות האו־תיות ובשמותם, גם אשר אמרתיו בשבעת מלכים ושמותם, לא קבלתיו מרבי, ולא למדתיו בספר, רק דרך סברא. ויתכן המשכיל תבא אחרי־כיוצא בו"כ הוא טעמים לאשר הזכ־רתי, יותר נכונים מהטעמים שלי, לכן אנכי התחלותי לסקל הארחת, ישמע החכם ויוסיף לקח.

במאמר ד מקדיש ריה"ל הרצאה רחבה על סגולותיו של האותיות ש־מהן מורכב השם הקדוש הנכבד.

גם ראב"ע מקדיש לנושא זה הר־צאה רחבה, אבל מתוך גישה אחרת. ראה ספר השם, יסוד מורא, הפירוש לספר שמות ג, טו; לג, כא.

כידוע מקדיש ריה"ל הרבה מקום בכוזרי במאמר לקדושת הארץ וס־גולתה מכל הארצות, גם ראב"ע מדבר על קדושת הארץ ובחירתה, אבל לא בהרצאות מיוחדות. הוא מדבר עליה דרך אגב בפירושיו. ל־משל בשמות כה, ם הוא אומר: הלב קבל בה הנשמה יותר מכל איברי הגוף, על כן היו איברים רבים משר־תים לו. וככה השם הנכבד, ידענו כי כבודו מלוא כל העולם. רק יש מקומות שיראה כח השם בו יותר ממקומות אחרים, ובעבור שני דב־רים. האחד כפי מתכונת תולדת ה־מקבל. והשני כפי כח עליון שהוא על ראש המקבל. על כן נבחר מקום בית המקדש.

ישמח ה׳ במעשיו

דברים לא, טז: ידענו כי השם אחד, והשנוי יבוא מהמקבלים, ו השם לא ישנה מעשיו, כי כולם ב־חכמה. ומעבודת השם לשמור כח הקבול כפי המקום, על כן כתוב את משפט אלהי הארץ (מ"ב יז, כו). על כן אמר יעקב הסירו את אלהי הנכר (בראשית לה, ב). והפך המקום הדבק בעבירה שהם שאר.

בראשית כג, יט: ונזכרה זאת ה־פרשה להודיע מעלת ארץ ישראל על כל הארצות לחיים ולמתים, ועוד לקיים דבר ה׳ לאברהם להיות לו נחלה.

בכוזרי ה, י נותן ריה"ל הרצאה רחבה על תהלים קד. בו הוא מוכיח שמזמור זה מדבר על הסדר של מע־שה בראשית ושהכל נעשה בסדר מכוון. ועל הסוף של המזמור: ישמח ה׳ במעשיו, והוא אומר: רמז לכתוב במעשה בראשית וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, ועל יום השביעי הוא אומר: וישבת ...ויברך... ויקדש... כי ביום הזה השלמו כל המעשים הטבעיים ה־תלויים בזמן ונשתימו ביצירת ה־אדם...

גם ראב"ע מפרש מזמור זה בהי־אור מעשה בראשית: ובמזמור זה יספר מעשה בראשית. והחל מהאור כי הוא ההוה בתחלה, ואח"כ ה־שמים והארץ ...אבל הסוף שונה ל־גמרי מזה שבכוזרי. אנכי אשמח בה׳ — כנגד ישמח ה׳ במעשיו. וה־טעם כי תעמוד נשמתו ותהיה כמו הכלל. כלומר, תגיע לחיי נצח ככלל הקיים לנצח. על שני הדברים חוזר ראב"ע בפירושיו לתורה. בראשית א, א: רק דבר דוד בתחלה על מע־שה בראשית החל מהאור שאמר ע־טה אור, ואח"כ נוטה שמים והוא הרקיע המים עליך האש והשלג והרוח, ואמר כי הרוח שלוחו של השם ללכת למקום שישלחנו... ולפי דעתי כי אלה השמים והארץ הם הרקיע והיבשה, כי לא נברא ביום אחד, כי אם דבר אחד, בראי־שון האור ובשני הרקיע ובשלישי הצמחים וברביעי המאורות ובחמישי ובששי נפשות החיות והזכומר ה׳ זכר (קר) לצד. שמות ג, טו: ר׳ חכמי לב דמו המינים שהם הכללים שהם שמורים, כי הפרטים אובדים... וקיבל (האדם) כח מעצם על דרך כלל. על כן אמרה (חוה) קניתי איש את ה׳ (בראשית ד, א). שם לג, כא: והנה משה שב כללי. על כן אמר השם ידעתיך בשם, כי הוא ידבק ידע הפרטים והלקיהם בדרך כלל.

על המן אומר ריה"ל (כוזרי א, פה־פו): וגם מופת זה אין להכחיש. כהרי לשש מאות אלף איש ולכל הנלוים עליהם ירד המן ארבעים שנה. ואף גם זאת, מה שהמן היה יורד כל ששת ימי המעשה וביום השבת נבלא שימש מופת המחייב את

(סוף בעמוד 6)

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

הגדות לזכרון

מאת חיים פיקרש

בערב פסח נולד משה פוגל. לכן קראו לו הוריו, דוד ואסתר, מתושבי פרדס חנה, בשם משה, ובמהלך הקרבות של מלחמת יום הכיפורים, בפריצה הנועזת אל אדמת מצרים, נפל משה, מפקד הטנק. לכן משביקש האב השכול להנציח זכרו של בן־מחמדו, ביקש משהו שיבטא את ערבו של הפסח. החל, איפוא, לאסוף הגדות.

יתירה מזו, נזכר האב שזמן קצר לפני נפילת הבן, כשביקר ליד הכותל המערבי, נתן דעתו, למועד הקרב של יום הולדת הבן הבכור. וסר שם לחנות לתשמישי קדושה, קנה, שליש הגדות־פסח יפות. „הן הבן אהב כל כך להתפלפל בסיפורי יציאת מצרים, ולהתעמק בפירושיה של ההגדה, אין טוב מתשורה זו" — שח כאילו לעצמו, ושלוש הגדות אלה היוו איפוא את היסוד לאוסף הגדול וטופח בביתו הקטן, והגביע עתה לכ־600 הגדות, מהן עתיקות ויקרות ומהן חדישות, שזה עתה יצאו ממכבש הדפוס.

„את שלוש ההגדות לא זכה הבן לקבל. הוא, משה, נפל על אדמת מצרים, וכל הקישורים האלה עורר בתוכי את הרצון הכנה לעשות משהו לזכרו של הבן" — מספר לנו מר פוגל, מעובדיה של המועצה המקומית בפרדס־חנה, שעה שניצב ליד ארון הזכוכית הגדול, האוצר בתוכו את מאות ההגדות, והוא עובר עליהן במסלית, בפעם המי יודע כמה, וידיו שוב רוטסות, נירגשות, כשל אוחז הוא בבשהו חי־נפשו.

*

ולא רק בערבי הפסחים ובפרוש חג החרות, שרוי מר פוגל בין ההגדות, כי אם בכל ימות השנה. „כל רגע פנוי, הוא מייחד לטיפול בהגדות אלה" — מספרת לנו רעייתו, אסתר. הוא מאסף, מלקט הגדות מקרובים־ידידים, ומשמקבלים בנפש חפצה, מיד עושה לשימורם. כורכם, משפר חזותם, כאוורדם, ממיינם, מסדר גם לשנות הוצאתן לאור ועוד.

בתחילה חשבתי להגיע לחמישים הגדות, כדי שאלה תהוונה את אבן הפינה ועמוד הזכרון, אך אט אט נגרפתי בהתלהבות של אוסף ההגדות, ושוב אינני מוצא מנוח, מעיר לנו מר פוגל, בציינו כי לאחר שנודע לקרוביו וידידיו הרבים, סוד תחביבו, שוב חשו עצמם כשותפים ומסייעים בידו. התוצאה? שארון הזכוכית הקטן, „עולה על גדותיו". לא חשוב. אני אמשיך, ארכוש עוד ארון זכוכית, ואקבץ הגדות נוספות. כעקרון שומר מר פוגל לבל תהיינה הגדות כפולות באוסף. הוא נכון להחליף ולוא גם מיקרות הערך שברשותו.

קצת הוא מתקשה בידע השימור, אך לא חסך ממונו ונסע לכרך הגדול כדי ללמוד את תורת השימור של ההגדות. אף מחו"ל החל מקבל הגדות. ידידים משכבר הימים, ששמעו על יוזמתו המקורית, שולחים לו. לאחרונה, גאה הוא במשלוח שקיבל מאוסטרליה הרחוקה, ושלא לדבר על ארצות אירופה וארצות הברית. לכל מי שמעוניין הוא נכון להראות, את ה„אוצר" ולהסביר ריקעה של כל הגדה והגדה, הן קשור הוא אליהן בנימי אהבתו, כאותה אהבה שנסך בבנו — — —

*

— — — בשנת הקמתה של המדינה בתש"ח נולד משה פוגל ז"ל, להוריו הצעירים, חניכי תנועת תורה ועבודה שעלו מחבל מישקולץ במרכז הונגריה, על סיפונה של אנית המעפילים „כנסת ישראל", נעצרו בפיתחו של נמל חיפה והוגלו לחדשים מספר לקפריסין. שם נישאו, ומשהותרה העליה, הועברו ל„מחנה הסגר" בעתלית, ומשם, לאחר השחרור המיוחל, השתקעו באורח זמני, בקרית שמואל, ולאחר מכן, עברו לפרדס חנה. כאן טיפחו את בנם־בכורם, ונסכו בו את מלוא אהבתם. העניקו לו את החינוך הדתי, והוא סיים בהצלחה את בית הספר הממ"ד „ישורון" במושבה, המשיך במדרשית נועם, וכסיימה, ולפני שפנה לקיים את שרות הסדיר בצה"ל ביקש, משה, כהגדרתו „לחזק רוחו" ושהה בין כותלי ישיבת „מרכז הרב" בירושלים למעלה משנה.

בשורות הצבא נשלח לחיל השריון. אז לא היה גבול לשמחתו. „זה החיל הקרוב אל לבי" — כתב להוריו, בהום תימרון נירחב שביצעה חטיבתו בפומק סיני. לאחר מכן נשלח עם יחידתו לאייש מוצבים על גדות התעלה ונקלע לסערת מלחמת ההתשה, ועמד בה בכבוד הראוי. יתירה מזו, הוא נבחר כחניך מצטיין בקורס מפקדי טנקים, ובעתונות דווח על משה פוגל בהרחבה כיצד ריתק כוח מצרי אל מול איסמעליה. ואף נגע פגיעה ישירה בצריח של המסגד, שם התמקם צלף מצרי מטריד. „הצלף עם הכיפה הסרוגה" — כינוהו חבריו.

*

לאחר שחרורו, כשנתיים לפני מלחמת יום הכיפורים, למד בשלוחת הטכניון בבאר שבע, ואל היחידה נקרא בפרוץ המלחמה, ממעמד התפילה, עת עבר כשליח ציבור בתפילת יום הכיפורים. נפרד מאשתו, שהיתה בהריון ויצא אל הקרב, ממנו לא שב!

הבן שנולד לאחר מותו נקרא על שמו — משה־אביחיל, ובעת ששהה בבית הסבא בפרדס חנה, היה משתעשע הזעטוט הקטן בהגדות. „אלה ההגדות של אבא" — לחש לו הסב, ודימעה של רוך נשרה על תלתלי הפז של הילד, שאת אביו לא ידע!...

וההגדות, הנן לו למעין מצבה חיה!

הנכד משה אביחיל ליד ארון ההגדות בבית הסב בפ.-חנה

שח-מט

בעריכת שלמה קנדלשיין

אס"א טכניון חיפה ממשיכה להוביל בליגה

לאחר הסיבוב החמישי של משחקי הליגה הלאומית ממשיכה להוביל קבוצת אס"א טכניון א' חיפה שסיימה בתיקו 3:3 עם יריבתה העירונית קבוצת עירונית חיפה. בלוח הראשון ניצח מלכיאל פרץ את עוזי אורן.

אס"א אוניברסיטה א' תל־אביב ניצחה את „אליצור־רשבסקי" א' תל־אביב 4½ : 1½. הפתעת המפגש היה שחקן „אליצור־רשבסקי" א' תל־אביב, דן ברנר, שניצח את האמן אפריים כרמל.

„מרכז הנוער" א' תל־אביב ניצחה את רמת־גן א' 3½ : 2½. בלוח הראשון ניצח שמקוביץ את כנעני.

בתוצאה זו ניצחה גם „הפועל" א' ירושלים את „לסקר" תל־אביב וכן „הפועל" „פלדקלייך" ראשון לציון את „הפועל" עמק חפר/נתניה. הפתעה יש לראות בנצחונה של „רובינשטיין" א' ירושלים על „הפועל" בת־ים.

התוצאות המלאות:

אס"א אוניברסיטה א' תל־אביב — „אליצור־רשבסקי" א' תל־אביב 4½ : 1½; „הפועל" א' ירושלים — „לסקר" תל־אביב 3½ : 2½; „רובינשטיין" א' ירושלים — „הפועל" בת־ים 3½ — 1½ (2); „מרכז הנוער" א' תל־אביב — רמת־גן א' 3½ : 2½. אס"א טכניון א' חיפה — קבוצה עירונית חיפה 3 : 3.

דירוג הצבירה:

1. אס"א טכניון א' חיפה — 19 (1) נק'; 2. „מרכז הנוער" א' תל־אביב — 18½ (1) נק'; 3. „הפועל" בת־ים 17½ (1) נק' וכו'.

אוניברסיטת תל־אביב — אלופת אס"א

נבחרת אוניברסיטת תל־אביב זכתה באליפות השחמט לקבוצות של אס"א שהתקיימה בתל־אביב.

השתתפו שלוש נבחרות על גבי 5 לוחות (מילואים) שהתחרו בשיטת ליגה. התוצאות הקבוצתיות: אוניברסיטת תל־אביב — טכניון חיפה 5 : 0, אוניברסיטת תל אביב — אוניברסיטת ירושלים 3 : 2, טכניון חיפה — אוניברסיטת ירושלים 3 : 2.

השחקנים המצטיינים: שמעון כגן (לוח ראשון) ואפרים כרמל (לוח רביעי) מאוניברסיטת תל־אביב שצברו 2 נקודות משני משחקים.

הדירוג: 1) אוניברסיטת תל־אביב — 8 נק' מ־10 משחקים. 2) טכניון חיפה — 5 נק'. 3) אוניברסיטת ירושלים — 2 נק'.

אליפות קריית־אונו

באליפות המקומית זכה זו השנה ברציפות שלמה קנדלשיין עם 10 נק' מעשרה משחקים. שני—שלישי מרק רול ואב זוהר 7 נק' כ"א וכו'.

התחרות התקיימה במרכז לתרבות, נוער וספורט ע"ש הרב סטיל בקריית־אונו.

שחמט ברחבי תבל

באנה אלכסנדריה תתמודד בשלב הגמר על הכתר העולמי לנשים עם נונה גאפרינדשווילי. אלכסנדריה ניצחה בדו־קרב שלב חצי הגמר את אירנה לויטינה 9 : 8 (17 משחקים).

*

24 שחמטאים צעירים השתתפו באליפות העולם לצעירים שהתקיימה במערב גרמניה. ניצח רודנסקי (ברית המועצות) לפני צ'ברקופה (יוגוסלביה) ופלוריאן (צ'כיה).

„בסערת הקרב"

הנער עופר קומאי מתל אביב נחשב כיום בין שחמטאי הנוער הטובים ביותר בארץ, בעיקר ידוע עופר כ„פרובלמאי" מעולה שיצירותיו זכו בפרסים בינלאומיים רבים (בעיות וסיומים). גם בשטח המשחק הוא מצטיין ולאחרונה זכה בתחרות השנתית המסורתית על גביע גרין במועדוני „מרכז הנוער" בתל אביב. להלן נצחונו הנאה על יריב שגם הוא „פרובלמאי" מעולה.

סיציליאנית

יוחנן קפלוביץ — עופר קומאי

1. ה4 ג5 2. פו3 ו6 3. ד4 ג:ד4 4. פ:ד4 רז7 5. רה3 פג6 6. פג3 פו6 7. רג4 0—0 8. רב3 ד6 9. ו3 רד7 10. מהד2 צג8 11. ח4 פה5 12. ח5 ג4 13. ר:ג4 צ:ג4 14. ח:ו6 ו:ו6 15. 0—0—0 מהג7 16. פדה2 (על 16. רח6 ? פ:ה4 ! 17. מהה3 ! פ:ג3 18. ר:ז7 צז7 19. צ:ח7 ! פדה2 + ! 20. פ:ה2 צ:ג2 + 21. מב1 צ:ה2 — חוכה) צג8 17. רח6 ? רח8 18. מב1 (על 18. פו4 מהא5 19. מב1 צ:ג3 ! 20. ב:ג3 צ:ג3 21. פד5 מהב5 + 22. מג1 צא3 והשחור זוכה) רה6 19. פו4 מהב6 „ 20. ה5 (20. פ:ה6 צ:ג3 21. פד4 פ:ה4 ! 22. ו:ה4 צ:ג2 ! והשחור זוכה) צ:ג3 21. פ:ה6 צ:ג2 22. מה:ג2 צ:ג2 23. מ:ג2 פד5 ! 24. צ:ד5 מהג6 + 25. צג5 ד:ג5 26. צד1 ! מהא4 + ' (הלבן סמן מלכודת על 26. — מה:ה6 27. צד8 + מת) 28. צד8 × ועל 26. — ר:ה5 27. צד8 + מח7 28. פו5 + מו6 29. צו8 ×) 27. מג1 מח7 28. פד8 + מה8 29. 41 מה:א2 והשחור זכה בסיום.

בעיות (של מחברים משוודיה)

1. גן מירבורג

מט ב־2 מסעים × 2

2. א. פורטן

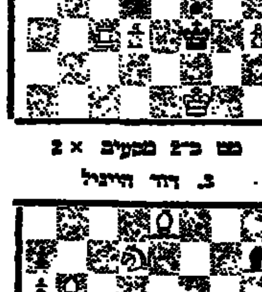

מט ב־2 מסעים × 2

3. דוד הייביל

מט ב־2 מסעים × 2

ר' יהודה הלוי כפרשן

(סוף מעמוד 5)

כל רואיו לקבל עליהם את חובת השבת, בראותו כי הענין האלוהי כאילו דבק בה בשבת.

ראב"ע (שמות טז, כט): ראו — הטעם ראו זה המופת שיתן לכם השם, שיתברר לכם, כי הוא צוה שתשבתו כאשר שבת במעשה בראשית. שם שם לה: זה הנס היה גדול מכל הנסים שנעשו על ידי משה, כי נסים רבים היו במן, ועמדו ארבעים שנה, ולא כל הנסים האחרים.

על ההתגלות על הר סיני אומר ריה"ל (הכוזרי א, פז): ואמונה כי הרוחני שאינו בשר ודם יכול לדבר לא נתקבלה על דעתם, שהרי הדבור בשמי הוא. אולם האלוה רצה להסיר ספק זה מלבם, ולכן צוה אותם להתקדש בקדושה הפנימית והחיצונית... לשמוע בדבר האלוה אל כולם פנים בפנים. והדבר בא לאחר שלשה ימים...

ראב"ע (שמות יט, ט): ...והיתה נבואת משה ספק אצלם... ובדברי עמך עשרת הדברים, אז יאמינו כי נכון הוא שידבר השם עם אדם וחי. וטעם וגם בך יאמינו — שאתה נביא, ויוסר הספק ממחשבתם. הנה כתוב מפורש, היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים ה, כא). ועוד כתוב שם כי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמונו ויחי (שם שם, כב). וטעם כתוב קרב אתה ושמע. שהי וגם בך יאמינו לעולם.

בסיכום יש לומר, שכפרשן נשמר ריה"ל בפירושיו של ראב"ע. גם רעיונותיו הגדולים על יחוד עם ישראל בעולם, תורתו הקדושה, וקדושת ארצו ולשונו מוארים משנה אורה בהשוואה למעין אלו שבפירושיו של ראב"ע. היו אלה שני ידידים גדולים ודגולים, שחיבורם יחד במקום ובזמן תרם תרומה חשובה לביאור ולבירור רוח ישראל ותורתו בחשכת ימי הביניים עליהם יש לדבר כעל שותפים גדולים מקוריים נאמנים למטרה אחת, וקשה להכריע ביניהם השפעה כלבד של הגדול על הקטן ממנו. שהרי מלבד העניינים המשותפים, כל אחד מהם הולך בדרך משלו. ובזמן העלאת הדברים ע"י ראב"ע, ריה"ל איננו עוד בחיים, ובכך מעשה של דובב ישנים מימים גדולים.

מפעל המשנה

(סוף מעמוד 4)

„ראשונים" שצילומיהם נאספו במכון מכל ספריות העולם. כן הכין המכון לעבודתו כרטסיות שונות של חמשה מיליון כרטיסים, המכילות מקבילות לכל ספרות חז"ל — היינו: מסורות־הש"ס, השלם — ולכל ספרות הגאונים והראשונים עד בעל השו"ע. מדור הציונים לראשונים, על בסיס הכרטסת הנזכרת, מהוה מפעל גדול לעצמו — בעריכת הרב צבי שפירא — מכיון שהוא מגלה את כל הפיסקאות התלמודיות הצפונות בספרות הגאונים והראשונים בתקופה של כאלף שנה, מחתימת התלמוד עד התגלות הדפוס בסוף המאה הט"ו, וגניזות כתבי־היד שהשתמשו בהם עד אז.

נעשים מאמצים גדולים להחיש את עבודת המחקר והופעת הכרכים בקצב מהיר ככל האפשר.

היכן נעלמו ההסכמות?

(סוף מעמוד 4)

טופס שקנה הרב מימון עם דף ההסכמה מהצמח־צדק. כנראה, שלרב מאיר בר־אילן לא נזדמן לראות את דף ההסכמה וכתב מה שכתב מהשמועה.

לא מזמן הופיע בירושלים ספר הישר, לרבינו תם עם פירוש „אור לישרים" על מסכת יבמות בלבד — מצורף ראשון לספר ישרש יעקב על יבמות להגאון רבי שלמה דרימר אב"ד סקאלא מחבר ספר „בית שלמה" — ונדפס בו בתחילתו, דף ההקדמות וההסכמות שהיה חסר בספר דפוס זיטומיר תרכ"ט.

הנני מסב את תשומת לבם של מנהלי ואספני הספרים המידים — שנמצא ברשותם ספר הישר לרבינו תם דפוס זיטומיר תרכ"ט — שיש להם כעת הזדמנות להשיג את דף ההקדמות וההסכמות על ידי רכישת הספר „ישרש יעקב" שהופיע בירושלים תשל"ד ולצלם את דף ההסכמות ולהכניסו לספר.

ארבע שיטות במצוות תשביתו

(סוף מעמוד 4)

בערו וגם לבטל, כדברי הרמב"ם הלכה ג': „ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ" וכו'. אך הכס"מ מוסיף ש„אפשר לפרש עוד, דמאי דקאמר וכן מדברי סופרים, לא קאי אלא לענין שהבדיקה והביטול בתחילת ליל י"ד, אבל מציאת הבדיקה וההשבתה — מדאורייתא היא". ולפי זה. הביטול מועיל רק לחמץ שאינו ידוע כלל, שאפשרות מציאותו איננה עולה על הדעת כלל, דהיינו שהוא נמצא במקום שאין מכניסין בו חמץ; או שיש קושי לדעתו.

כאמור דוחה הכס"מ גירסא זו לבסוף. אף ב„בית־יוסף" (או"ח, סי' תל"א) היא מובאה, דן בה ליישבה, ולבסוף דוחה אותה. אף לפני ה„לחם־משנה" היתה אותה גירסא בדברי הרמב"ם — ונתקשה בה ופטן כמה מטענות הכס"מ עליה ובחזק לישבה. הב"ח (או"ח, סי' תל"א) פירש לפי אותה גירסא, מה שמצא ב„כל־בו" בשם „גאון אחד", ש„בחמץ ידוע לא סגי בביטול" והוא מביא ראיה לכך מדברי הגמ' שלמה דאמר „אין ביעור חמץ אלא שריפה" הרי אם „לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל" (פסחים כ"ז) ומשמע לו משם שגם ביטול לא יועיל, היינו משום שהמדובר שם בחמץ ידוע, שלגביו אין ביטול מועיל. והרי זה כשיטה הרביעית הנידונית. (אמנם, הב"ח מיישב את דברי הגמ' הנ"ל גם לשאר השיטות). והוא מיישב את הסוגיות השונות הנזכרות לעיל, בהתאם לשיטה הרביעית, מעין מה שיישבן הכס"מ, כמובא לעיל, בתוספת נופך משלו. ואף הוא מרחיב את יכולת הביטול על כל חמץ שיש איזו מניעה לבערו ואפילו הוא חמץ ידוע. אף מביא הוא ראיה לשיטה זו מדברי הירושלמי. עיין שם.

אכן, כל חילוקי־השיטות הללו הם, כאמור, לענין דאורייתא. ואילו מדרבנן יש צורך, לכל הדעות, הן בבדיקה וביעור והן בביטול, כנהוג ולמקובל בישראל מדור לדור.

ויהי רצון שנזכה לביעורם ולביטולם של כל אויבינו, במהרה בימינו, אמן ואמן.

האפיפיור וגישתו לבעיית ירושלים

(סוף מעמוד 3)

ביהדות האורתודוכסית ידוע, שאירגונים יהודיים בעולם קיבלו את המיסמך בקורת רוח. אמנם, כאב להם על שישראל אינה נזכרת בו, אבל חייב הם בתקוות, שיתוקן הדבר. צבם העניני הפומבי של האנטישמיות היא לדידם דבר גדול, בזמננו כשקיימת תחיית האנטישמיות בעולם.

הדיעות בארץ חלוקות. ישנם שהרבים, לא רק העתונות הדתית, השוללים לגמרי את המיסמך החדש וישנם כאלה הרואים בקריאה הותיקן, היוצאת אל למעלה מחצי מיליארד קאתולים בעולם, ביניהם אזרחי מדינות, שבהן יש לדת הקאתולית מעמד ממשלתי בלבדי, תרומה חשובה לדעת הקהל בעולם בתקופה מיוחדת זו, כאשר האיבה הפוליטית לישראל בצורות יותר מאי פעם באנטישמיות ארסית ושלוחות רסן (דבר, 4.1.75).

אחר להגובה של אישים רשמיים בארץ. הרב הראשי הגרש"ש גורן, הגיב בצורה חריפה הוא מתנגד בתוקף לשיתוף פעולה במסגרת השולחן הדתי בין יהדות לבין נצרות. אם בכוונת הותיקן לתקן את יחסה ליהדות עליה בראש וראשונה להכיר במדינת ישראל, המוח והלב של העם העברי. ארץ ישראל וחזון שיבת ציון, הינם חלק מהשתית הדת והאמונה שלנו. ההתעלמות מקשר אלקי זה, היא גם פגיעה בעיקרי הדת היהודית.

שר הדתות, הד"ר י. רפאל, הגיב בצורה ברורה, באומרו: תוך עיון מעמיק במיסמך זה משתמע, שהכנסיה לא ויתרה על התקוה שביום מן הימים יקבלו עליהם היהודים הדת הנוצרית, אם כי היא מסתייגת עתה מפעולה מיסיונרית. מאידך, עול הדורות יתוקן רק אם העולם הנוצרי יעזור לעם היהודי בבנין ביתו במדינת ישראל.

אשר ליהדות בתפוצות קובעת כמובן בראשונה, דעת הגאון, הרב סולוביצ'יק, השולל את המיסמך ושיחו, שנזכרה כאן עם הקרדינאל וילברנדס אמר: אם כוונת הכוהנות של האפיפיור, עליו להכיר ראשית כל, במדינת ישראל וירושלים בירתה, הכרה זו תהווה הצעד הראשון לתיקון היחסים בין נוצרים ויהודים. הוא דרש גם מן הכנסיה להכיר שהיהודים הם עם התורה וכי התנ"ך הוא שלנו.

אולם, אין עמדה אחידה במחנה האורתודוכסי בנושא זה. הרב הראשי הגרש"ש גורן הגיב בחריפות, מאידך הציע הדומיניקאני דה קונטנסון, את המתינות של הראשון לציון הרב עובדיה יוסף. הרב יוסף לוקשטיין, שהשתתף במשלחת היהודית ברומא, הוא מראשי היהדות האורתודוכסית והמנחרי בארצות הברית ונגיד האוניברסיטה בר אילן.

רבה הראשי של בריטניה, ד"ר עמנואל יעקובוביץ, צרף ברכתו לזו של ד"ר גולדמן להצהרת הותיקן על יחסי הנוצרים והיהודים. הרב הראשי ליהודי צרפת, הרב יעקב קפלן אמר: על אף החלקים השליליים שבמיסמך הזה, יש בה משום התקדמות לעומת המיסמך משנת 1965. בהצהרה הקודמת הכנסיה גינתה את האנטישמיות, כיום היא אוסרת אותה. אם במיסמך הזה לא נזכרה ישראל היא לא נזכרה גם במיסמך הקודם.

הוויכוח בין יהודים לבין נוצרים נמשך מאות שנים וטרם נגמר. הכנסיה קוראת להמשך הדו־שיח עם היהדות, כמובן, בתנאים יותר מכובדים מהוויכוחים שבימי הביניים כשרבנים באו מושפלים להתווכח עם כמרים. גם הוויכוח בין רומא לירושלים רחוק מלהסתיים בפרט בימינו כאשר עמים גדולים מחפשים ידידותם של עמי ערב וסוגדים לפני אילי הכסף שלהם, אין להשתומם שהותיקן הולך בדרך הזאת. מה עוד, שקיים רקע רוחני לדבר, הלוא משוכנעים בותיקאן, שיותר קל להם לצוד נפשות אצל הערבים מאשר אצל היהודים.

בחוג המשפחה

מאת בתיה כרמי

מתכונים פיקנטיים לפסח

פשטידה לשבת:

בשלי ½ ק"ג תפוחי־אדמה וקלפי. מעכי והוסיפי כוס קמח־מצה, בחרש ב־¼ כוס מים פושרים. הוסיפי ביצה, ½ כף מלח, ¼ כף פלפל שחור וערבבי את כל החומרים.

קחי 3 כפות סוכר והשחימי אותן בנפרד במחבת על אש קטנה. לאחר שצבע הסוכר הופך כהה. צקי את הסוכר לתערובת. הכניסי לסיר משומן, חממי מעט על אש קטנה והכניסי לתנור למשך הלילה.

מצה במילוי ירקות:

טבלי מצה שלמה במים והניחי בצלחת שטוחה, עד שהמצה תתרכך.

ערבבי תרד מאודה עם מלח ופלפל והניחי את התערובת על המצה.

גלגלי את המצה עם התערובת עד שתקבלי גליל. טבלי בביצה וטגני בשמן חם משני הצדדים.

במקום בתרד אפשר למלא את המצה בכרוב מבושל או בגבינה ממותקת.

כופתאות קישואים:

מרסקים קישואים, סוחטים את המיץ ומסננים. מערבבים את הקישואים עם ½ כוס קמח־מצה, ביצה, פלפל ומלח. בוחשים ויוצקים בכף לתוך מחבת עם שמן רותח.

מטגנים עד שהכופתאות מזהיבות.

כופתאות גזר:

½ ק"ג גזר מגורר, 4 ביצים, כפית סוכר, כפית מלח ומעט פלפל. 2 כפות פטרוזיליה קצוצה ¼ כוס בצל קצוץ ½ כוס קמח־מצה ½ כוס מים.

בוחשים היטב את הביצים מוסיפים ומערבבים עם כל יתר החומרים.

יוצקים את התערובת בכף לתוך מחבת עם שמן רותח, מטגנים עד שהכופתאות מזהיבות.

תמרים במילוי בשר:

חוצים תמרים לאורכם, מוציאים את הגלעין וממלאים כל תמר בבשר טחון, מהודקים וסוגרים את התמר, מטגנים בשמן ומבשלים במים וסוכר.

משפחה שכזאת...

כשבמשפחה יש בן שכבר בגיל 18½ מגיש עבודת מסטר לתואר מ.א. באוניברסיטת בר־אילן ובן שני שבגיל 15 לומד חזנות במלוא הרצינות לצד חוגים מגוונים, נוסף לעיסוקים ותחביבים שעוד נרחיב עליהם את הדבור בהמשך, מעוררת המשפחה התענינות. „כל דבר נקבע אצלנו בהתייעצות משפחתית" מגלה פנינה אמיר אם המשפחה.

ילידת פתח־תקוה ומורה במקצועה. על אף עבודתה בחוץ, מרבה פנינה לעסוק במלאכות־הבית מעל ומעבר למקובל: היא תופרת בעצמה את שמלותיה, מסדרת לעצמה תסרוקות ויוצרת לעצמה תכשיטים. הכל בעבודה עצמית.

אין היא מכניסה לביתה שום דבר מוכן. לא לבית ולא למטבח. בצק עלים מוכן מצוי כיום בשוק, אבל היא עדיין מכינה בצק־עלים במו־ידיה „כך אני יודעת בדיוק מה הכנסתי לבצק, נוסף לכך אני חושבת שיותר נעים לעשות הכל לבד".

לכן היא נרשמה גם לחוג מיוחד לתכשיטנות. את הדוגמאות היא ממציאה בעצמה וכמו עם הבד לשמלה בו היא משחקת, „עד שיוצא מזה משהו שמוצא־חן בעיני" כך עם התכשיטים.

היא משחקת בחומרים ומתאימה את התכשיטים לשמלות.

כשהיא רוצה תכשיט חדש היא מבצעת זאת ללא הוצאה כספית ובלי לחפש בחנויות כתם משהו שיושבים ועושים ויש כפי שהיא מבצירה זאת.

היא מרבה לעסוק בספורט, בשחיה בתרגילי נשימה נכונים כשכל המשפחה יוצאת יחדיו להתעמלות.

בעלה אברהם הוא יליד קובה. לאחר תואר שני במשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים ודוקטוראט ביתמה צעירי־ברסיטה בניו־יורק, הוא עוסק כיום בפיקוח על בתי"ס על־יסודיים דתיים באזור ה"א המרכז ומעביר קורס באוניברסיטת בן־גוריון בבאר־שבע, לתלמידים בלתי־רגילים, שאינם סטודנטים — אלא שופטים מבאר־שבע המשתלמים במשפט־עברי.

בארה"ב היה אחראי מטעם הסוכנות על השליחים מישראל ומפקח על בתיה"ס, לבד שליחויות לתורכיה, הודו וברזיל.

„בכל הגלגולים שלנו" מספרת פנינה „הבן הגדול שלנו — עמיהוד, התחיל בהמון בתי"ס.

בארה"ב הוא סיים ביה"ס תיכון יצא לכאן והתחיל ללמוד באוניברסיטת בר־אילן בחוג למתמטיקה ומחשבים החל מגיל 16. בשנה הבאה הוא יעבור על הדוקטוראט, אם יקבל דחיה נוספת מהצבא בו הוא משרת כיום כעתודאי. אם הכל יתנהל כמתוכנן — הוא עשוי להיות דוקטור צעיר בגיל 21. כבר הוצע לו עבודה באוניברסיטה — כמתרגל. הוא קורא ומפשי ב־3 שפות: עברית, אנגלית וצרפתית. לומד בחוג לציור ומצייר הרבה, פורט בפסנתר ומופיע בקונצרטים לנגנים צעירים.

הבן הקטן, תני, לומד בתיכון „ירוחם" דתי, ברמת־גן בכתה י' תורנית.

מלבד העובדה שהוא תלמיד טוב וספורטאי מעולה הוא גם המ.כ. של כתה ט' מטעם הגדנ"ע. לאחר שעבר קורסים בקיץ במחנה בגבעה ובקורס לגדנ"ע־אוויר בו הוא היה הדתי היחידי בין 120 חברות. הוא היה מאד גאה כשנבחר כחניך מצטיין, מה עוד שבעבודתו הציוו שם אותים מחבריו תפילין.

הוא הספיק לעבור גם קורס למצילים חובבים בהדגה בן המיועדת לגיל ומאפשרת לו להיות מציל בבריכה, לצד מציל מבוגר ולא קבלת שכר. בקיץ הוא מתכונן לעבור קורס נוסף של מציל בדרגה א' להצלה בים הפתוח, המיועדת החל מגיל 16, אף זאת ללא קבלת שכר ולצד מציל מבוגר.

נוסף לכל הוא מאד מוסיקלי והוא נחון בקול נעים הוא גם שר. כדי לכוון את שירתו לאפיק דתי הוא החליט ללמוד חזנות בסמינר „סלה". סמינר לחזנים בהנהלתו של מר שלמה רביץ שהוא כיום בן למעלה מ־90.

הקורסים מתקיימים בביה"ס „בילו" בת"א ומשתתפים בהם חזנים מגיל 30 ומעלה כשתני הוא הצעיר שבהם. עכשיו הוא מתאמן בעיקר על תפילות לימים הנוראים.

שני הבנים משמשים הרבה פעמים כבעלי־תפילה בבית־הכנסת. זה התחיל עוד בארה"ב כשהבן הגדול עבר כבעל־קורא ואחיו הצעיר ביצע את תפקידי הקורא. לפני שהם חזרו ארצה, באו לביתם בארה"ב הקליטו את שירתו של תני כדי שילדים אחרים יוכלו ללמוד אף הם את קטעי השירה. זו גם היתה ההשכרות הראשונה שהוא קבל.

„כשאנחנו מגלים שילד מוכשר או נוטה לכיוון מסויים" מסבירה פנינה, „הוא מקבל את כל העידוד והעזר מן הבית. כך כשתני החליט ללמוד שירה, ערכנו התייעצות משפחתית, דנו בזה. כדאי לו ללמוד לשיר ולבסוף החלטנו על חזנות במקום סתם שירה שאין לדעת לאן היא עשויה להוביל".

באיזו ספרות רצוי לבחור לילדים בגיל הרך

החרוז אהוב על הילדים בגיל הרך. הם מרבים לחרוז בעצמם ולהמציא משפטים בהם לשון נופלת על לשון. יש בכך משום שעשוע והומור. לצג, צחוק. לחרוז יש גם משמעות חגיגית ויש בו משום גורם ההפתעה — כשהמלה הבלתי־צפויה חורזת לקודמתה. ילדים אוהבים גם חרוזות מרובות. בשיר הם מוצאים חרוזת על סיומות חרוזות, חרוזה על פזמון או קטעים. השיר נקלט בזכרונם של לילדים ביתר קלות, בשל הקצביות המלווה אותו.

הילדים אוהבים לחזור ולקרוא בכיבול את השיר, יחד עם האם המספרת. כך הם מרגישים בוגרים יותר כשהם כביכול שותפים להקראה ובמקרה של שיר, הם יכולים לעשות זאת, לאחר שהם כבר יודעים אותו בע"פ. יש להבחין בין שירים כתובים בלשון קשה ובלתי־מובנת, שספק אם הילד יוכל ליהנות מהם, לבין שירים כתובים בלשון קלה. ללא שימוש במליצות יתר, מאחר שאוצר לשונו של הילד עדיין דל. אך, לעומת זאת יש להתייחס גם לשירים שאוצר המלים בהם דל מדי כאל שירים שאינם מוסיפים מאומה לילד. טוב הוא שביל הבינים. גם בהתייחסות לתוכן: יש שירים סיפוריים, אך שלא כסיפור אין השיר נותן לילד את כלוא התוכן, אלא רעיון על קצה המזלג. בעוד שהסיפור עלול להעמיס על הילד בגיל הרך, פרטי־יתר, העשויים לעייף אותו והוא עלול לאבד את כושר הריכוז, הרי שהשיר הקצר בשורותיו הקצביות, שומר על כושר הריכוז מה עוד כשהוא משתתף בעצמו בהקראה. השיר, לעומת הסיפור המספר, משאיר פתח רב לדמיון המעשיר את עולמו של הילד ומוסיף לו חוויות. השיר גם מפתח את הטעם האסתטי של הילד, ובהיותו צריך להיות מותאם ליכולת ההבנה של הילד, בהתאם לגילו ולאוצר המלים שלו.

בשיר יש „צימוק" שהוא בבחינת סוד שפיענוחו ניתן במשך השיר אם אינו ניתן — יש לפענחו בעזרת הדמיון. בעוד שהסיפור מספר על תקופות־חיים, מספר השיר על חויה רגעית. כך ניתן לילד בשיר תחושה של תפיסת החויה — תוך התייחסות רגשית לנושא: צפור, נוף, יצור אהוב, משפחה, עבודה, חג ועוד.

יש בשיר מתח, הגינות, חיפוש האמת בכל נושא ויש נקודות אור בחיים, העלאת אסוציאציה רגשית וחויתית הנערכת ע"י הפיכתה למלים.

השיר מעורר את רצון הילד לחזור על מילותיו בקול רם. יש שירים חרוזים ויש ללא חרוזים. החרוז מעדן את השיר והופך אותו ללירי. אבל עיקר החשיבות נודעת למשקל כשהחרוז הוא משמש כלי לקבלת האפקט הרצוי.

ריפוי באמצעות המוסיקה

מזה 10 שנים, עוסק מר צבי רוטנברג, לצד הוראת המוסיקה, גם בריפוי באמצעות הוראת־נגינה בכנור — וכל זאת בהתנדבות.

אל מר רוטנברג מגיעים ילדים בגילאי 8־12 שיש להם בעיות הסתגלות לחברה, ילדים מופנמים מרדנים, או ילדים שאולצו להשתמש ביד ימין — בעוד היו להם נטיות שמאליות וההשפעה עליהם היתה שלילית. בכנס של מורים למוסיקה שנערך השבוע, באקדמיה למוסיקה, סיפר מר רוטנברג על מסקנותיו ולקחיו משנות עבודתו עם ילדים אלו.

„המתודיקה בה אני משתמש", מסביר מר רוטנברג, „היא מיוחדת במינה. איני שואל מהי בעיתו של הילד. אני מתחיל עם כל אחד מילדים אלו מדרג אפסי מבחינה מתודית, אך לצד זה, אני יוצר אוירה חמה של ידידות וחיבה, איני מלמד את הילד נגינה, אלא פעולות שעליהן הוא זוכה בשבחים.

אישיותם של ילדים אלו היא רופפת, אולי לא קבלו בחייהם חיבה מספקת, או שבטחונם מעורער, או שיש להם רגשי אשמה, כשהם ניצבים בפני מישהו שמעודד ומשבח אותם הם נפתחים ואז מקבל הטיפול גוון מיוחד במינו".

על הענינים בהן מטפל מר רוטנברג בילדים אלו הוא אומר: אני יכול לסכם שאין חויה גדולה יותר, מאשר לעזור לילדים אלו.

אני עוסק בכך, כי אני מאמין שאני יכול לעזור, באותה מידה שזה אפשרי — לחיזוק אישיותם ולתת להם את ההרגשה, שהם מסוגלים לעשות דברים שקודם לא היו מסוגלים לעשות אותם.

מר רוטנברג, משתמש לצורך הריפוי בכנור, שכן יש כאן משום התארגנות באמצעות הכלי וכנגד שני קיימת ההשפעה האישית שלו על התלמיד. ההתארגנות איננה לקראת יצירת ערכים מוסיקאליים, אלא בכיוון רכישת ערכים לימודיים בסיסיים לקראת ריכוז, מחשבה הגיונית, פעולה מורכבת, פיתוח כושר שיפוט ועוד — כי מי שמנגן, חייב ללמוד לחשוב ולהגיב במהירות. הטכניקה של העיסוק בנגינה הוא אוניברסאלי ומשום כך, הינו אמצעי מושלם להביא לקומוניקציה בהתנהגות החברתית של ילדים המופנמים מבחינה חברתית.

יש ילדים שמר רוטנברג מקדיש להם מזמנו, מדי יום ביומו. סבלנותו מרובה, הוא איננו גוער בהם מעולם, נהפוך הוא, שיטתו היא עידוד רב, שיחות וחלוקת ממתקים.

„אני מוכן ליהפך לגננת" מעיד מר רוטנברג על עצמו „עד שאביא את הילד לתיפקוד. ההישג הגדול הוא, הריכוז שאני משיג אצל הילד". כפרס מיוחד הוא מרשה להם לקחת כלי־נגינה הביתה לאימונים, אף־על־פי שאין הוא דורש מהם להתאמן. מאחר שעבודתו נעשית בהתנדבות, נוצר קשר מיוחד בינו לבין הילדים וכן בינו לבין ההורים.

„אם ההורים אינם משלמים עבור הלימודים" מסביר מר רוטנברג, „היחס שלהם מאד נוח. הם אינם מתערבים בעבודתי, אינם לוחצים בי ואינם דורשים הישגים מיידיים".

גם אם אין דורשים ממר רוטנברג להוכיח את הישגיו, מדברים הישגים אלו בעד עצמם. בהדגמה ע"י הקרנת סרט, אשר ליוותה את ההרצאה ניתן היה לשמוע ילדים אלו המנגנים בטיפולו של מר רוטנברג, כשהם מגלים לאחר תקופה של טיפול, שליטה בכלי־הנגינה, עד שהם נקלטו שוב בתוך הילדים.

הטיפול של מר רוטנברג מכוון לארגן את האישיות, לחזק אותה לתת לילד הרגשת־הערכה עצמית ולהביא עי"כ להשלכות בתחום הלימודי־חברתי.

הליכות והלכה...

הביאה: הרבנית איילה גליקסברג

צדקנות:

בזכות נשים צדקניות שהיו באותו הדור, נגאלו ישראל ממצרים (מסכת סוטה י"א ע"ב).

אירוח:

אשה מכרת באורחים יותר מן האיש (ברכות י' ע"ב)

שמאי אומר: הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות (אבות פרק א' משנה ט"ו).

אורח טוב, מה הוא אומר: כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי... וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי. (ברכות נ"ח ע"א).

אין האורחים רשאין ליתן ממה שלפניהם, לבנו ולבתו של בעל־הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל־הבית (גמרא מסכת חולין דף צ"ד ע"א).

במבט ורוד...

בכל עונות השנה, אפילו בימות הגשמים, אך בעיקר באביב ובקיץ, יש קרינה ובוהק של קרני השמש לעין. השפעה זו עשויה להצטבר ולגרום להפרעות מזיקות לעין.

כדי להגן על העין מפני הקרינה, ממליצים הרופאים על הרכבת משקפי־שמש טובות, במיוחד לאנשים שעבודתם בחוץ, לנהגים ולאלו המצויים באזורים בהם הקרינה יותר חזקה כמו בחרמון, בדהב או על חוף הים. הרופאים ממליצים גם להרבות באכילת מאכלים בהם מצוי ויטמין A החשוב לראיה ומצוי במיוחד בגזר.

אם מרכיבים משקפי־שמש, יש לבחור באלו שעדשותיהם בנויות כהלכה.

מתן המשקפיים הרצויות מסביר ד"ר דוד ליבל מבית חולים „בלינסון".

יש היום שילוב של זכוכית ופלאסטיק בעדשות המשקפיים כדי שלא תהיינה שבירות. החומר הפלאסטי, מכסה את הזכוכית כדוגמת המשקפים המיועדות לספורטאים או כמגן־רות. בלילה, לאור השמש, רצויות משקפים בהירות אך מאחר שלמשקפיים יש השפעה מעייפת על העינים לא רצוי להרכיבן ברציפות למשך שעות ממושכות. המעבר לעדשות פלאסטיק, החל לפני כ־5 שנים כשהחלו למצוא חומרים פלאסטיים, שיעבירו את אותה כמות האור.

ד"ר לבר, שהוא יהודי אמריקני, החל לנצל את שטח הקיטוב, לצורך הגנה על העין ובכאן החלו לייצר את משקפי הצלרואיד שהייחוד בהן הוא שעל אף שהן בהירות, הן מונעות את חדירת הקרנים המבריקות, תוך הפחתת כמות האור החודרת לעין.

בהתאמת משקפים לעין יש להקפיד שעקמומית העדשה תתאים לרדיוס העין. עקמומית שאינה מתאימה גורמת לעייפות העין ולכאבי־ראש.

אם לגבי העדשות אין בעיות אופנה, הרי שהמסגרות הן בחולם אופנתיות ומשתנות.

באופנה של היום המסגרות עשויות מתכת או פלאסטיק. הן אינן גדולות וקוויהן חדים ופינתיים.

החומר ממנו עשויה המסגרת הוא שקוף בחלקו ומופיע ב־3 גוונים: כחול, ירוק ומגלגל ורוד.

העדשות מופיעות ב־3 גוונים: אפור־חום, סגול ותכלת בהיר שאיננו נפוץ אבל קיים.

האופנה את משקפי השמש: מסגרות צבעוניות שקופות — גדולות, לנשים ולגברים, חום או גווני אחיד, צבעים אופטימיים — אדום, צהוב עמוק ועוד ובעיקר העדשה שהיא שכבה המגינה על העיניים מפני קרניים אינפרא אדומות.

מוסד הרב קוק

ת. ד. 642 ירושלים

זה עתה הופיע

מחקרים בתלמוד

מאת

פרופ' אברהם וייס

המחיר: —.22 ל"י

14 כרכי

האנציקלופדיה התלמודית

שהופיעו עד עתה

מכילים למעלה מ־1000 ערכים־נושאים, עד אות חי"ת, בכל שטחי ההלכה: ברכות ותפילות. זרעים ומועד. נשים ונזיקין, שופטים ומשפטים. ארץ ישראל והמקדש. טומאה וטהרה איסור והיתר תקנות ומנהגים (כרכים ט"ו—ט"ז בהכנה לדפוס).

מחיר כל כרך ‑.46 ל"י

ניתן להחליף כרך א' הישן במהדורה חדשה ומושלמת — עם 10 עמודים חדשים במחיר —.22 ל"י.

רק אצל:

האנציקלופדיה התלמודית, בית־וגן, ירושלים

מכירה ראשית לא"י:

חיים גישלר, רחוב בילו 4, תל־אביב.

הוקפאו אישורי בנייה להקמת 833 חדרים ב־46 מפעלי תיירות

...זת ההשקעות של משרד הת... החליטה בישיבתה בירושלים ...וזת שר התיירות מר משה קול, ולהקפיא בנייתם של 8,330 ...ב־46 מפעלי תיירות במקו... שונים בארץ. החלטה אלו נת... במודגה פעולות המעקב הנ... שעורך משרד התיירות ל... לגבי אישורים שנתנו על ידו ...בתי־מלון ומפעלי תיירות.

...משרד התיירות מסר, כי מ־46 מפעלי התיירות הנזכרים, ...לבטל את האישורים לגבי 30 ...קטים, שהיו אמורים לכלול ...חדרי בתי־מלון ושברשותם היו ...יי בנייה מזה מספר שנים, אך ...נעשו מצד היזמים צעדים למי... המעשי של האישור. ביטולים ...מתייחסים ל־850 חדרים בירו... 2,163 חדרים באיזור ת"א, ...איזור חיפה והצפון ו־950 חד־רים ביתר חלקי הארץ.

אשר ל־16 הפרוייקטים הנותרים, שנתקלו בקשיי הבנייה בעיקר בגלל עיכוב האישורים מצד ועדות בנייה מחוזיות ועירוניות במקומות שונים בארץ, החליטה ועדת ההשקעות של משרד התיירות להקפיא את התחלת בנייתם לכ־3 שנים. החלטות אלה נבעו לנוכח הירידה בתיירות העו־למית והשלכותיה על הענף בישראל.

מלון עממי באופירה

כן מסר דובר משרד התיירות, כי לעומת ההחלטות בדבר ההקפאה וביטולי הבנייה, ניתנו ע"י ועדת ההשקעות אישורים לבנייתם של פרוייקטים תיירותיים שונים בעלי אופי עממי. בין היתר אושר הקמת מלון עממי באופירה.

670 מליון ל"י — היקף ההוצאה של פרויקט הביוב הארצי

הוחלט לבקש מהממשלה להקצות במשך חמש השנים הקרובות עוד כ־200 מיליון ל"י לצורך השלמת נושא פרוייקט הביוב הארצי שתקבלה על ידי ועדת המנכ"לים לענייני ביוב בראשותו של מנכ"ל משרד הפנים, מר חיים קוברסקי. כן אישרה הוועדה את המסגרת התקציבית לפרוייקט בסדר גודל של 450 מיליון ל"י ובסיה יגיע היקף ההוצאה ל־670 מיליון ל"י.

הוועדה קיבלה את הצעת הסיכום של מר קוברסקי להגיש ללא דיחוי — לוועדת השרים שמינתה את ועדת המנכ"לים לענייני ביוב — תזכיר שינתח את משמעות אי הביצוע של אותם נושאים שלא הגיעו לכלל פת־רון, הכולל בעיות הביוב בשיכונים חדשים, התיעוש וגוש דן על הבעי־תיות שבו. הדובר הוסיף שהוועדה רואה סכנה לביצוע תכנית משרד השיכון אם לא יימצא פתרון תקציבי לבעיות הביוב של תכנית זו.

הצעת תקציב פרויקט הביוב הארצי כפי שאושרה — הינה מוקטנת מהיקף העבודות המקורי. זאת לאחר שהוסכם בין האוצר לבנק העולמי על קיצוץ מסגרת הביצוע של הפרוייקט, בגלל חוסר האפשרות לכ־סות את כל הגידול הרב בעלות הפרויקט כאשר חלקו של הבנק העולמי נשאר קבוע ועומד על מימון של 30 מיליון דולר.

מהתוצאה עולה כי סיום הפרוייקט יהיה בשנת 1978 בה יפסק הפרוייקט המשותף עם הבנק העולמי, כן מש־תמע כי הפרוייקט לגבי טיהור שפכי גוש דן יבוצע רק באופן חלקי (ביצוע „מודול" אחד במקום שלושה או ארבעה הנדרשים). אם אך לא תמצא הקצבה נוספת של 200 מיליון ל"י.

מנכ"ל משרד השיכון, מר דוד וינשל, הדגיש שבניית השיכונים נת־קלת בקשיים בשל היעדר השהיית ביוב. הוא הוסיף שבגליל ובמקומות סביב אגן ההיקוות של הכנרת, עלו־לות להיווצר בעיות זיהומיות. לדב־ריו, היקף ההוצאה הדרוש לשם בי־צוע נושא זה מגיע לכ־300 מיליון ל"י.

נציב המים, מר מנחם קנטור, ציין שהתקציב לביצוע הפרוייקט נבנה בערך המחירים הקיימים כיום.

הדובר הוסיף שמטרת התקציב למנוע מיטרדים במערכת הביוב ה־ארצי כך שיסתיימו במסגרת המערכת ב־50 פרוייקטים והעיקרי שבהם פרוייקט ביוב גוש דן. לגבי פרוייקט זה אמר מר קנטור שפרוייקט גוש דן יעלה למעלה מ־300 מיליון ל"י כאשר התקציב המקורי עמד על 120 מיליון ל"י.

מר דב בן מאיר למינהל הפרוייקט הדגיש שזיהום הירקון ונחל חדרה ימשך באשר אין אפשרות להכלילם במסגרת המשאבים העומדים לרשות הפרוייקט. מר בן מאיר ציין שעד כה הוצאו 44 מכרזים על סך 65 מיליון ל"י ל־23 רשויות מקומיות. כן נתנו הלוואות ל־39 ישובים הן מסתכמות ב־96 מיליון ל"י.

בנושא אחר הביעה ועדת ה־מנכ"לים את דאגתה מקצב תכנון פרוייקט הביוב בגוש דן ומנכ"ל משרד הפנים מר חיים קוברסקי, הו־דיע כי ינקוט בשורת פעולות להג־ברת פעילותו של איגוד הערים גוש דן בנושא.

עשרות טונות של ...יטאות פונו ממקלטים

...שרות טונות של גרוטאות, ...ים ישנים והפצי־בית בלתי ...ושיים אחרים, פונו במסגרת ...ע „ביעור חמץ" וניקוי מק... ...ם, שבא לסיומו ערב חג ה...

...מסגרת המבצע שיזם הג"א, ...רה בדרום באוכה נהריה ו... ...יאל, חיפה והקריות בצפון, ...מסע הסברה רב היקף ל... ...ית הודעת ההגנה האזרחית ...ל האוכלוסיה. מאות מסבי... ...מטעם הג"א קיימו לאחרונה ...אלף „חוגי בית" במגמה ...ייר את הודעת ההגנה ה... ...ית והדריכו את הדיירים ל... ...פעולות שיש לנקוט בימי ...ה ולקראת שעת חירום. ...עת המבצע שהסתיים צייב ...המפיזר הפעילות הראשית ...ית באיזור רכב מיוחד ...י הגרוטאות ופסולת מחד... ...ים.

הוגשה הצעת התקציב של קופת חולים הכללית

...התקציב של קופת חולים לשנת הכספים 1975/76, ב... ...יליארד ו־695 מיליון ל"י, הוג... ...ידי מר אהרון בקר, יו"ר ה... ...עפקה הארצי של קופ"ח, ב... ...המליאה בבית קופ"ח ב... ...ב.

...מרכז קופ"ח, מר אשר ידלין, ...הגרעון בהקציב מגיע ל־195 ...ל"י, לאחר שצומצם מ־318 ...ל"י.

...אמר, כי הצימצומים בתקציב ...עיקר בסעיפים של כוח אדם ...ים רפואיים.

...פות היתה עליה ניכרת, הן ...ת והן במחירים, ואם לא ...שיטת תשלום בעד תרופות, ...יק הסכום של 223 מיליון ל"י ...לכיסוי ההוצאות ב־1975/76. ...יו חברי הקופה משלמים הפ... ...עד מירשם, היתה ההכנסה ...ל־48 מיליון ל"י.

...האישפוז נקבע על ידי משר... ...ראות ל־279 ל"י ליום בבתי ...ממשלתיים, לעומת 162 ל"י ...שהוקד, ואילו בקופ"ח מחיר ...אישפוז בממוצע, שהיה 182 ...ם, יהיה 300 ל"י.

...ציב לשנת 1975/76 מסתכם, ...במיליארד ו־695 מיליון ל"י, ...התקציב 1974/75 שהיה 171 ...ל"י. הגידול מסתכם איפוא ...מיליון ל"י, שהם 44.7 אחוזים. ...התוספת בתקציב היא לכסוי ...יוות בשנת 75—1974, לרבות ...רויות בעקבות הפיחות ה... ...ויות הנובעות מהסכמי שכר ...ים.

תקציב הפיתוח לא נכלל בתקציב, פרט לתקציב מרפאות שיניים שבהן יתווספו 80 כסאות.

עוד אמר מר ידלין, כי שירותי יום בבתי חולים יתנו 286 מיטות נוספות בבתי החולים.

מספר המיטות בבתי חולים של קופ"ח יוכפלו ב־1980. בינתיים ממשיכים בבניית המבנים. עד כה מומנה הבנייה בשיעור של שליש על ידי מענק ממשלתי, שליש — הלוואה ממשלתית ושליש — מימון קופ"ח. עתה הגיעו להסכם עם ה־ממשלה, שהציוד הראשוני בבתי־חולים, שיעלה 40—50 מיליון ל"י, ימומן גם הוא באותה צורה כמו ה־בנייה. כלומר — שליש מענק ממשלתי, שליש — מהלוואה ממשל־תית ושליש ימומן ע"י קופ"ח.

השנה הוקצבו 143 מיליון ל"י ב־רובה להתיקרויות שיוצלו במשך השנה.

מר ידלין אמר, שאם לא יוחלט על תשלום מסויים בעד תרופות, יצטרכו לחפש מקורות הכנסה אח־רים.

ההכנסות בנויות על מסי חברים בסכום של 300 מיליון ל"י, מס מק־ביל — 610 מיליון ל"י, הקצבת ה־ממשלה — 406 מיליון ל"י, ושירותים — 8 מיליון ל"י. ביחד מיליארד ו־324 מיליון ל"י. מס החבר מהווה רק 17 אחוז מהתקציב.

מר ידלין אמר, כי התקציב כולל 600 משרות נוספות ומזה 300 משרות להקטנת שעות העבודה של האחיות העובדים במשרות פרה־רפואיות.

חשוד בהשתייכות לכנופיית מזייפי דרכונים

כחשוד בהשתייכות לכנופיה ה־עוסקת בזיוף דרכונים, נעצר של־שום תושב תל־אביב, מיכאל פלש־קס, בן 38.

בא כוח המשטרה, סמל ראשון יוסף אתר, טען בבית המשפט כי החשוד נעצר במכתביתו ונמצאו בה המחאות נוסעים בסכום של 400 דולר והתברר כי המחאות אלה גנו־בות ומזוייפות.

הסמל אמר שבמהלך החקירה הו־עלה חשד כי פלשקס מתייך לכנו־פיה העוסקת בזיוף דרכונים ובהב־רחת עבריינים מהארץ. לדעת המש־טרה, קיבל החשוד את ההמחאות המזוייפות מעבריין ידוע בשם לואיס לנדמן, שנמלט מן הארץ בעזרת דרכון מזוייף וקיים חשד שפלשקס סיפק את הדרכון ללנדמן.

פרקליטו של פלשקס, עו"ד שמו־אל קינג, אמר, כי מרשו הוכשל על ידי אלמונים שהניחו את ההמ־חאות המזוייפות במכתבתו, ללא ידיעתו. לדבריו, כל החשד נגד־ו איננו מבוסס ואין כל מקום להאר־יך את מעצרו.

השופט עמוס זמיר ציווה לעצ־ור את החשוד לששה ימים.

המשטרה גילתה תכשיטים גנובים בשווי 100 אלף ל"י

תכשיטים בשווי של 100 אלף ל"י שהושגו בעזרה של פריצות, נתגלו על ידי מיחלק הבילוש של משטרת חיפה ערב חג הפסח.

כפי שנמסר, התחקו אנשי המש־טרה אחר עקבותיהם של שלושה צעירים מטירת הכרמל וכתוצאה מ־כך נמצאו התכשיטים שנגנבו מבתי מגורים וחנויות בחיפה והסביבה. שלושת החשודים נעצרו לחקירה.

תקציב עיריית ירושלים לשנת הכספים 75/76 — 475 מיל. ל"י

מועצת עיריית ירושלים אישרה תקציב עיריית ירושלים לשנת 75/6 בסך 475 מיליון ל"י, כאשר סעיפי ההוצאה העיקריים של התקציב הם: חינוך 130 מיליון, שרותי משפחה וקהילה 68 מיליון, שרותי הנדסה ואחזקה 65 מיליון, שרותי נקיון ו־תברואה 42 מיליון, מפעל המים 38 מיליון, תרבות 16 מיליון, שרותי בריאות 10 מיליון, שרותי דת 5 מיליון.

בהביאו את התקציב העירייה לאישור מועצת העיר אמר ראש העיר מר טדי קולק, כי עם כל החשיבות של הבעיות החברתיות והסוציאליות ב־ירושלים, הבעייה המרכזית שעמה נצטרך להתמודד בשנה הקרובה היא ללא ספק הבעייה המדינית. ראש ה־עיר הוסיף ואמר כי תפקידנו לשמור על כך שירושלים תשאר מאוחדת ובירת ישראל. יחד עם הסכמתנו לקו התקיף של הממשלה ברור שהתקופה הקרובה תהיה קשה וגורלית יותר בכל התקופות מאז מלחמת ששת הימים — מאז איחוד ירושלים. מר קולק הוסיף ואמר כי הוא מדגיש שהעולם טרם השלים עם היות ירוש־לים בירת ישראל ויקח עוד דור־שלם עד שהעולם יתרגל לכך. כדוגמה לכך ניתן לראות בהחלטת ארגון אונסקו שהוא ארגון לא פוליטי. אך החלטתו האחרונה נבעה רק משיקו־לים פוליטיים ומעידה על חוסר יושר. ראש העיר ציין שהתקציב ה־מוגש הוא תקציב של הידוק החגורה תוך אספקה מינימלית של שרותים.

במסגרת הדיון על תקציב עיריית ירושלים קרא בדבריו סגן ראש העיר מר יוסף גולדשמידט מסיעת המפד"ל להשקיע נפש בדרכה של העירייה נוכח המשברים העוברים על החברה הישראלית שירושלים היא חלק מכנה. מר גולדשמידט ציין כי שכו־נות לאלפי משפחות הולכות ונבנות אולם עד אשר זוכים לבית"ס, מקווה טהרה ומקום לתרבות תורנית יהו־דית המרחק רב. מר גולדשמידט עמד על כך כי לא רק עבודת האגף ל־תרבות תורנית במחלקה לתרבות ש־הוא עומד בראשה צריך להקנות תר־בות יהודית אלא גם האגף לתרבות כללית חייב לדאוג ליותר תרבות תורנית. מר גולדשמידט סקר את היחידה החדשה שהוקמה לא מכבר בעיריית ירושלים יחידת התפוצות שהוא ממונה עליה והסביר את תפקידיה.

מר דוד ברגמן חבר הנהלת העיר אף הוא מסיעת המפד"ל הממונה על המחלקה לשרותי בריאות הציבור סקר את עבודת המחלקה בשנה ה־חולפת, הצביע על צרכים ותחזיות לפיתוח המחלקה בשנים הבאות. הוא מסר כי בשנה הקרובה יפתחו 5 תח־נות נוספות לאם ולילד ו־5 מרפאות שיניים אזוריות. במרכז מסר כי ב־טיפול המחלקה כיום סך 30,744 נפ־שות לעומת 16,878 בעת העברת ה־מחלקה מהסתדרות מדיצינית הדסה. כן מסר כי תלמידים בבתי"ס בפיקוח המחלקה כיום הינם 59,244 לעומת 36,605 בשנת 1963 (גידול של 61.6 אחוז) בכל שלבי החינוך. מר ברגמן הצביע על הקמת גבעת דמי השרות מ־3 מאז כניסתו במסגרת על ה־מחלקה, דיבר על בעיות כוח אדם סכבי, רפואי ובקרב האחיות.

מר צמרים הרוש חבר מועצת העיר סקר את נושאי שרותי הדת הרובע היהודי בעיר העתיקה עליהם הוא אחראי מטעם עיריית ירושלים. מר הרוש ציין כי התקציב בסך 9,8 ל"י המוצע לשרותי הדת בשנה הקרובה רחוק מלענות על הצרכים וכי יש מקום לפיתוח ולהרחבה בתחום בתי הכנסת עם דגש על בתי כנסת ל־נוער ולהוצאת בתי הכנסת מהמקל־טים והמרתפים בשכונות קטמונים, קריה יובל ועוד. הוא ציין בסיפוק את הקמת החברה למבני דת. כן התריע על העזובה בבתי העלמין בהר הזיתים ובסיק באחד ותבע לעשות למען הקמת בית עלמין חדש עקב סתימת בית העלמין בהר ה־מנוחות. אשר לחברה לפיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בה משמש מר הרוש כנציג העירייה מסר כי בהתאם לתכניותיה של החברה נמצאות עתה 225 דירות גמורות ובבנייה נמצאות 117 דירות. התחזית לשנה הקרובה היא 292 דירות גמורות ועוד 97 ב־שלבי בנייה. תקציב החברה לשנת 1975 מסתכם בסך 35,1 מיליון, כאשר מחצית מהמימון ניתנת ע"י ה־ממשלה.

בסיום דבריו פנה מר הרוש אל הנהלת העיר לקחת בחשבון תביעה משפחות ברוכות ילדים לגבי פטור ממיסי ארנונה, הנחות ממים ועוד.

פעולה רוחנית לקירוב לבבות בין העולים ע"י תנועת האד"ל

תנועת האשה הדתית לאומית — המדור לקליטה חברתית־רוחנית של עולים לקראת ליל ה„סדר" מסכמת בסיפוק את הפעולה הרוחנית לקראת חג הפסח, חג החרות.

כתנועת נשים דתיות ראינו חו־בה חגית לזמן עולים רבים ככל האפשר בכנסים שתכנם — שיחה על משמעות ערכים דיניים הגדי: לימוד שירים וניגונים לחג, הדגמת שול־חן ליל „סדר" עם הסבר הטעמים הסמלים. הדגמות מאכלי־חג מסורתיים עם חלוקת מתכונים והדרכה לביצוע. כנסים כאלה קיימנו בשכו־נים ובמרכזי קליטה החל מר"ח ניסן. באולפנים ליחידות הלימודים הוק־שו לחג הפסח.

המתנדבות בקליטה בקרו כאלף משפחות עולים כדי להגיש להם חוברת מהודרה ברוסית ובעברית ב־הוצאת „אמונה" ואחרות המכילות הגדה, דברי הגות ומחשבה וברכה התנועה ליישוב טוב במולדת הע־כשר ושמח ב־4 שפות. מבצע מיוחד נעשה כדי להגיש לעולים שהגיעו באחרונה — בקבוק יין לחג ולהביא ברכה אישית ונכונות לעזור בסבי־בה החדשה. בביקור זה הזמינו את העולים להתארח בליל ה„סדר" או ביום א' של חג בבתי ישראלים והו־תיקים, למעדפים סדר צבורי נמכרו כרטיסים במחיר מוזל וניתנה הדר־כה והאינפורמציה.

בערים שהתארגנו סדרים צבוריים עם העירייה או עם המועצה הדתית היו חברותינו הפעילות להביא ולי־עודד את העולים לבא לסדר. בקריית הרצוג מתקיים השנה בפעם השלי־שית „סדר" פסח מרשים בתיכון ה־מקצועי שלנו לבנות הקשה בארח בו עשרות משפחות עולים שהגי־עו מברית המועצות, רומניה ובאברבית.

חברותינו ראות שליחות במשי־מה שמכסימום עולים יסבו לסדר פסח כהלכתו ובכך למעט את ה־הולכים לסדרים המלוזים בחילול חג ובמיוחד עם משפחה ישראלית. יש עולים שמאושרים היו לקבל הזמ־נות מסוג זה. פעילות זו היתה כרו־כה במאמץ שכנועי גדול מאחר ויש עולים הרואים בארוחה כזה — אורח לשבת והג מסבר היכים — „ידידה".

בביקור במשפחות בתנו אם יש צורך בעזרה בבינוד והבירות ש־באות חבילות שי שקבלנו מתורמים כהנים ומנדבים פרטיים, תרומות כספיות בסכומים מכובדים ומתפ־בים שלנו הבאנו למשפחות, מהם יוצאי מצרים וסוריה, משפחות של קשישים, משפחות ללא־אב, כל מש־פחה והבעייה שלה, וכן מספר מש־פחות אסירי ציון.

מזכירות הסניפים והמתנדבות בת־בקשו לזמן מקסימום עולים למסי־בות הג לבתינו, כדי שיחושו את הרגשת חג במולדתם, לשתפם ב־טיולים בעליה לרגל. למאות עו־לים הבאנו כרטיסים לפסטיבל שי־רה ב„היכל התרבות" לכנן נשמה אנו והעולים אשר בשערינו.

המשביר לצרכן פותח את עונת האביב בטבריה

המשביר לצרכן פותח את עונת האביב עם תצוגת אופנה שתתקיים ביום א' 40 לח.ה. ב „חוף השקט" ב־טבריה. בתצוגה משתתפות החברות גוטקס, שראלי והלנה רובינשטיין. כל ההכנסות מוקדשות למוסדות ילדים של ארגון אמהות עובדות.

עליה של 66% בפדיון ברשת בתי הכל־בו של המשביר לצרכן

בחודש פברואר הגיע הפדיון ב־רשת בתי הכל־בו של „המשביר ל־צרכן" לסך 14,337 מיליון לירות לעומת 9,240 מיליון לירות בחודש פברואר בשנה שעברה — גידול של 55%.

בשנת 1974 הסתכם הפדיון במש־ביר לצרכן בסך 157,799 מיליון לירות לעומת 101,585 מיליון לירות בשנה הקודמת — גידול של 55%.

יש לציין את התפתחות הפדיון בכל־בו אלנבי שהסתכם בסך 52,011 מיליון לירות לעומת 31,672 מיליון לירות אשתקד — גידול של 65%.

בכל־בו באר־שבע הסתכם הפדיון בסך 22,159 מיליון לירות לעומת 13,419 מיליון לירות בשנה קודמת — גידול של 65%.

בכל־בו ירושלים הגיע הפדיון ל־סך 31,897 מיליון לירות לעומת 21,247 מיליון לירות — גידול של 50%.

בכל־בו חיפה הסתכם הפדיון ב־סך 17,685 מיליון לירות לעומת 11,437 מיליון לירות — גידול של 54%.

הגידול בבתי הכל־בו אשדוד — 61%, ראשון לציון 57%, נתניה — 56%, אשקלון — 78%, אילת — 34% חדרה — 57% וקרית שמונה — 60%.

קצב גידול הפדיון בשנים האחרו־נות מרשים — בשנת 1972 הסתכם הפדיון ב־83,400 מיליון לירות, ב־שנת 1973 — 101,585 מיליון לירות ובשנת 1974 — 157.799 מיליון לירות.

הצלחת הגידול נובעת מהמדיניות שנקט המשביר לצרכן שהמוצרים המצוקים על ידו ימכרו במחירים נמוכים ככל האפשר ושקהל הצרכנים יקבל את מלוא התמורה עבור כספו. ההנהלה החליטה להמשיך גם השנה במבצעי החולות. בהם יכרו מוצרים היניים במחירים מוזלים.

לדיון בהמלצות ועדת בן־שחר ל־רפורמה במיסים.

מזכיר הסתדרות האקדמאים במדעי הרוח והחברה:

ניכוי מס־הכנסה מהפרשות לקרן ההשתלמות אינו מוצדק

ניכוי מס הכנסה במקור מהפר־שות המעסיקים לקרן ההשתלמות (שבמקרה הטוב ביותר, כאשר העו־בד יוצא להשתלמות ומקבל מילגה מהקרן, אינן מגיעות לידי חיוב במס) אינו מוצדק כלל ועיקר, ביחוד כא־שר התייחסות להפרשות אלה כהכ־נסה אצל העובד מגדילה באופן מלאכותי את הכנסתו הכוללת, ד־עלולה לגרום לכך שהכנסה נוספת זו, תגדיל, שיעור המס השולי כאש־ר העובד נמצא בגבול בין שיעור מס שולי אחד לשיעור מס שולי גבוה יותר, תוקטין באופן משמעותי את סכום המילגה שהעובד זכאי לקבלה מהקרן. טענה זו השמיע מרדכי גני, מזכיר הסתדרות האקדמאים במדעי החברה הרוח (המח"ר), בכנס אר־גוני האקדמאים בהסתדרות, בהשת־תפות פרופ' מיכאל ברונו, שהוקדש

בדבריו הדגיש מ. גני, בין היתר כי הפרשות המעסיקים לקרן ה־השתלמות (5% ממשכורת העובד) אינן מהוות בשום פנים ואופן הכ־נסה המתקבלת אצל העובד. הפר־שות אלה מועברות לבנק המנהל את כספי הקרן ומושקעות במלואן בניירות ערך ממשלתיים לטווח ארוך (17 שנה). הפרשות העובד מהקרן (2.5% ממשכורתו) מועברות לבנק המנהל את כספי הקרן לאחר חיוב במס וגם הן מושקעות בניירות ממ־שלתיים לטווח ארוך (17 שנה).

ההפרשות השוטפות שהמעסיק מעביר לקרן לחשבון העובד, הינן הפרשות על תנאי, דהיינו, אם ייצא העובד להשתלמות הוא יקבל סכו־מים אלה, ואם לא ייצא להשתלמות הם יוחזרו למעסיק. אם הוא לא יוצא להשתלמות אין לפנינו מקרה של תקבולים כספיים, ואם הוא יוצא להשתלמות לפנינו מקרה של תקבולים כספיים, המועברים לעובד לשם הוצאתם המיידית. תקבולים אלה מתקזזים ע"י ההוצאות, העולות בדרך כלל על ההכנסות, עפ"י הנסיון שנרכש עד כה.

בסיום דבריו קרא מ. גני לכל הגורמים הבודקים עתה את המל־צות, לדאוג לכך, שהמצב החוקי הקיים לגבי הפרשות המעסיקים ל־קרן ההשתלמות יישאר בעינו, ד־היינו, שלא ינוכה מהפרשות אלה מס במקור.

9 חודשי מאסר לנהג שנמצא אשם במות שלושה אנשים

תשעה חודשי מאסר בפועל, 27 חודשים על תנאי ושלילת רשיון לעשר שנים, נגזרו ביום ד' בבית המשפט המחוזי בנצרת על אברהים עבוד, בן 27 מכפר מנדא, לאחר שנמצא אשם בגרימת מותם של שלושה אנשים ופציעתם הקשה של שני אחרים, בתאונת דרכים בה היה מעורב.

עוזר ראשי לפרקליט מחוז חיפה הצפון עו"ד מנחם גוטרמן, האשים את אברהים עבוד, כי ב־26.7.74 נהג במשאית שהיתה עמוסה אבטי־חים, בדרכו מטבריה לצפולת. כאשר לפניו נסעו שתי משאיות אחרות. תוך כדי נסיעה מתוך רשלנות ותוך התעלמות מתמרור המזהיר על עקו־מה ימינה, עקף הנאשם את המשאית שנסעה לפניו כאשר שדה ראייתו היה מוגבל. המשאית עברה לצידו השמאלי של הכביש והתנגשה בעוצ־מה רבה במכונית „סובארו" שהופי־עה ממול. כתוצאה מההתנגשות נהרגו נהג המכונית הפרטית ושני נוס־עים שהיו עימו. שניים אחרים נפצעו קשה.

בית־המשפט קיבל את טענת ה־תביעה שבנוסף לעבירות שעבר ה־נאשם בעקיפה המשאית שלא כחוק, הוא לא בלם את משאיתו בעוד מועד כדי למנוע את התאונה.

ערבים ספרותיים לעיתונאים וסופרים יהודים מברית המועצות

בערבים הספרותיים המאורגנים על ידי איגוד חובבי מוזיקה וספרות „גביגות לעליה" ליד התאחדות עולי ברית־המועצות, יופיעו מטובי העתו־נאים הסוביטיים. הערבים הספרותיים ייערכו בקרוב בירושלים, תל־אביב, חיפה ובאר־שבע.

העתונאי ביארג מורדל יערוך סקי־רה ופרשנות פוליטית בנושא „מצבה של ישראל בעיני עתונות־זרות". ה־עתונאי זורי שוכין (קופיליביץ), ששימש לכתב בכיר בעתון רב־היוקרה „ליטרטורנייה גזיטה" יספר סיפורים פיקנטים מהווי העתונאי „סודות האסורים בצנזורה" — מאחו־רי הקלעים של התעמולה הרשמית, על תפקיד של שגריר במחיר שוחד, איך להיות שר ברוסיה בלי להתאמץ וכדומה. המשורר גרינגוריי ורשבסקי, כתב „קרוקודיל", יעניק ממיטב יצי־רות הלירויות והסטירה שלו, הספור־טאי המתאבק גרינגוריי לוכסמבורג ישיר בליווי גיטרה משירי המחתרת של המשוררים המוחרמים, אקוד־ז'בה, גליץ, ויסוצקי ולוכסמבורג עצמו, המשפטן דניאל בלוחוי, ש־ישמש גם כמנחה הערב, יספר סיפו־רים מההווי המשפט הסוביטי.

תל־אביב

ביקורי חג בבית הרב הראשי הגר"ש גורן

ביקורי חג בבית הרב הראשי ל־ישראל, הגר"ש גורן, היום בין ה־שעות 1—10 וביום שלישי בין ה־שעות 1.30—10.

חיפה

בביהכנ"ס „נשמת חיים" הרב רפאל טוליזאנו, ידרוש ב־שבת על הנושא: פרשה השבוע ו־עניני היום בביהכנ"ס „נשמת חיים", רח' החלוץ 14, בשעה 5.00 אחר הצהרים.

בית כנסת לנוער בבי"ס ממ"ד „יבנה — נצח ישראל"

התפילות בכל ליל שבת לפני זמני הדלקת הנרות ובשבת בבוקר ב־7.30. לפני התפילה שעור בגמרא בתלמוד ע"י המורה הרב ישעיהו נגר. ב־8.15 תפילה והעוברים לפני התיבה הם בני־נוער. לפני הקריאה לימוד משניות ע"י הרב הנ"ל לזכר תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות יש־ראל ושעל שמם נקרא בית הכנסת.

פיוטי ר' יהודה הלוי למסיבות פסח

בישיבת הוועדה לתרבות של אר־גון הסופרים הדתיים מסר ד"ר ש. ז. כהנא סקירה על תכניות שנת רבי יהודה הלוי. בין היתר, הוחלט לפנות למארגני מסיבות החג לכ־לול בתכניותיהם את פיוטי ר' יהודה הלוי לפסח ולשירת הים במיוחד. מסבה הוועדה את שימת לב המא־רגנים לשיר „יום ליבשה", המיועד לשירת הים שיש לו הרבה לחנים, אשר אחד מהם התפרסם ב„ספר המועדים".

תורנות בתי מרקחת

ירושלים: במיש, שטראוס 10, טל. 222911; אלסנדראל, באב אל־דין, טל. 282196.

תל־אביב: פרנקל, המלך ג'ורג' 28, טל. 223721; שלמה המלך, של־מה המלך 78, טל. 246461; יאני, יהודה הלוי 67, טל. 612474.

נתניה: הנשיא, ויצמן 36, טל. 23639.

חולון: דרור, ההסתדרות 80.

בת־ים: יוני, מרכז מסחרי, רמת יוסף.

רמת־גן: תלפיות, אבא הלל 30.

בני־ברק: הנשיא, דרך ז'בו־טינסקי 111, פרדס כץ.

פתח־תקווה: רסל, רוטשילד 80.

הרצליה והסביבה: רמת הש־רון, רח' אוסישקין 41.

באר־שבע: נווה, שיכון ב', ביאליק 5.

שבת

ירושלים: רמות אשכול, מרכז מסחרי, 280552.

תל־אביב: הנביאים המלך ג'ורג' 72, טל. 286740; תרופה, דיזינגוף 217, טל. 223488; יאני, יהודה הלוי 67, טל. 612474.

נתניה: נתניה, הרצל 11, טל. 22842.

חולון: נאות שושנים, גאולים 44 נאות שושנים.

בת־ים: גני־בת־ים, הנביאים 3 (קרוב למגן דוד).

רמת־גן: הגיה, ארלוזורוב 81.

בני־ברק: שפירא, רבי עקיבא 80.

פתח־תקווה: בריאות, חובבי ציון 13.

הרצליה והסביבה: רנדס יוסף רמתיים (הוד השרון), משאבים 20.

באר־שבע: יונה, שיכון ב', ביאליק 5.

מוצ"ש

ירושלים: בית וגן, הפסגה 59, טל. 525626; בלסם, צלאח א־דין.

תל־אביב: גרוסו, שינקין 27, טל. 284791; ככר המדינה, ה' באייר 48, טל. 258046; יאני, יהודה הלוי 67, טל. 612474.

בתי קולנוע

ירושלים

שעות ההצגה
בימי חול — 400—700—900

הבירה — שבוע 3 — האיש בעל אקדח הזהב

אורנע — שבוע 2 — צלילי המוסיקה

מיטשל — שבוע 3 — גטסבי הגדול

ארנון — שבוע 2 — הבהלה לזהב

אודיון — שבוע 2 — המגדל הלוהט

תל־אביב

אסתר — שבוע 4 — החרדל מגרה לי...את האף

גורדון — שבוע 2 — תום ג'ונס

פאר — שבוע 4 — האסיר מהשדרה השניה

סינרמה — שבוע 3 — יום הדין

חן — שבוע 3 — החיפושית דוהרת שוב

דרייב אין — 7.00 אבא אתה מקסים — 9.30 דו־קרב ביום הדין

חיפה

ארמון — שבוע 3 — האיש בעל אקדח הזהב

עצמון — שבוע 2 — יום הדין

רון — צלילי המוסיקה

חן — עולמו הקסום של וולט דיסני

אורלי — שבוע 5 — חמים וטעים

אורה — המגדל הלוהט

אמפי — המשטרה משתוללת

היום

יום ששי ט"ז ניסן תשל"ה 28.3.75

פ' צו

הפרק: עובדיה; המשנה: נגעים א, ד־ה; הדף: קני' כב; ההלכה: אורח תקטו, ד־ס.

בשבת

הפרק: שיר השירים; המשנה: נגעים א־ב, רא; הדף: קני' כג; ההלכה: אורח תקטו, א־ג.

שידורי ישראל

חדשות בעברית — בגלים א', ב', צ' — כל שעה.

09.55 (א) חדשות באנגלית
10.55 (א) חדשות בצרפתית
17.55 (א) חדשות באנגלית
18.50 (א) חדשות בצרפתית

שידורי תכניות לעולים (ב) עברית — 19.00; יידיש — 19.30; לאדינו — 20.00; מוגרבית — 20.15; רומנית 20.30; רוסית — 20.45.

רשת א'

08.10 „מעדנים מוסיקליים". 09.05 מהקי־לות התזמורת הסימפונית ירושלים — רשות השידור (סקראן). 11.00 עברית לעם. 11.15 שיר ומזמן. 12.05 „הקונצרט שלי". 13.05 „קונצרט צהריים". 14.10 לאם ולילד: אף מה שלא הספקתם לשמוע — לקט מהתכניות השבוע שעבר: לילדים הגדולים: ב) „פרשת ביליס". 15.05 „קבי־לת שבת" — פרשת חול המועד פסח; המצוה שבפרשה; קריאה בטעמי המקרא; שיחה על הפרשה — מאת ד"ר יוסף בורג; פרקי חזנות; שיחה בהלכות שבת מאת הרב עובדיה יוסף. 16.10 רגע של עברית. 16.11 המנורת התיכון.

רשת ב'

06.00 „מה סוכר" הכיר של יום. 06.10 התעמלות בוקר. 06.20 שעון מוסיקלי. 06.59 רגע של עברית. 07.35 „זמר זמר לך". 07.55 „אור ירוק". 10.00—08.15 „בוקר טוב". 08.55 „הארץ הזאת". 10.05 „כאן בבית". 11.40 החיות על כוספי אוכבות ובידור ומוסיקה קלה. 12.05 „בכק־בר יתבר". 12.30 שירים בשלג. 13.05 „בחצי היום". 14.10 „עד ארבע". 16.10 רגע של עברית. 16.11 „אבנים ובירות".

טלוויזיה כללית

15.00 „בלחיים ובעינים". 15.25 שלום לבוא שבת — לחול המועד פסח.

טלוויזיה לימודית

14.00 מה יש בעולם — ירח. 14.20 משפחה העמים — משפחה בכללית. 14.40 אנגלית.

במוצש"ק

רשת א'

19.05 יומן השבוע. 19.50 פרקי היום בתנ"ך: עובדית, קריאה בפי יוסף רוזן והיתה באת אריה ברסל. 20.05 „רסיטל". 20.38 „פרקי זמרה". 21.05 „המבדיל". „מלווה מלכה" — היום הולכים בשבת טוב. 22.05 „מילים, צלילים לאביב". 23.05 „מוסיקה קלאסית כבקשתך". 00.10 רגע של שיר.

רשת ב'

21.05 „מחזור". 21.45 „מוצאי־שבתות". 22.05 „מהווי המזרח". 23.05 „רדיוסקי". 00.10 „שעתו הגדולה של קליף ריצ'ארד".

טלוויזיה כללית

20.00 „בכל דור ודור". 20.30 מבט לחדשות. 21.00 מבט ספורט. 21.45 קאפס. 22.55 פסוקו של יום וחדשות.

לוח הצופה

● פילים הקונה רהיטים אנטיקות ארידידרים, טלוויזיות וירושות — 876852 בערב 8.49

● למשפחות מסורתיות דירות מרווחות בגבעת־סביון (ליד ישמח משה), 2 חדרים החל מ־133.000, 3 חדרים החל מ־166.500, 4 חדרים החל מ־192.500. אפשרות למשכנתא, במקום בית ספר וגן דתי. „אפריקה ישראל להשקעות" בע"מ. טלפונים: 03—751540 03—50281 03—757191.

● פרסום בקיבוץ פ"ת. קבלת מודעות לכל העתונים. קניה, מכירה השכרה, דירות, תעסוקים, חובבי ציון 40. טל. 903568, 918531.

■ בישמח משה דירת 4 חד־רים 185,000 ל"י אנגלו־סכסון רי־מון טל. 757281.

למסדרי קידושין בארץ

הרבנות הראשית לתל אביב — יפו מבקשת להודיע לה אם מוטיל סגיר־רה ת. ז. 6394242, בעלת תעודת גירושין מס' 46403 מיום ה' טבת תשי"ל נרשמה אצלכם לנשואין. הנ"ל טוענת, כי תעודת הגירושין שלה אבדה.

תיאטרון ישראל

29.3.75 במוצ"ש

הבימה:
חמיפת האפיפיור: באו־לם הגדול
מסע ארוך: באולם הקטן

הבימרתף:
על כלות ישה

הקאמרי:
שלוש מסיכות ב־8.30
עין לי גדץ לי: היום ב־10.30 לפנה"צ.

תיאטרון עירוני חיפה:
גן ההכבבים
ש"י־ן: ת"א בתדור ב־8—10.30

הצפה
עתון יומי
HATZOFE
DAILY

המערכת: הצופה ... תל־אביב ... ת"ד 1045 ... 35421 ... ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 1148, טל. 224910 ... חיפה ... טל. 663628 ...

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות המתפרסמות

פסק־דין ראשון בארץ - גימלה חודשית לנכה

פסק דין של גימלה חודשית לנפגע לכל ימי חייו, צמודה למדד המחירים לצרכן, נתן השופט המחוזי ד"ר ב. ב"יסקי בתל אביב, בהסכמת שני ה־צדדים במשפט. פסק הדין המעניק לנפגע גימלה חודשית הוא הראשון מסוגו בבתי המשפט בארץ. השופט ביסקי ציין, כי טרם הונהגה גימלה חודשית בתביעות פיצויים וכי רק במקרה מיוחד זה ניתן היה להחליט על קצבה כזאת.

פסק הדין ניתן בתביעתם של אב־רהם גרשוני, בן 18 וחצי והוריו, נגד המורה אליהו ריבקין, בבית ספר כפר הב"ד ונגד משרד החינוך. ה־תובעים תבעו פיצויים כהתנבעים לאחר שהנער נפגע קשה בטיול של בית הספר ונקבעה לו נכות של 100 אחוז. בכתב התביעה נאמר, כי במאי 1971 יצאו שתי כיתות בית הספר, ובהן יחד 27 תלמידים, ל־טיול בשמורות עין גדי ואתרים היס־טוריים באיזור. בין התלמידים היה גם התובע אברהם גרשוני, שהיה אז בן 14 וחצי. התובעים טענו, כי המו־רה אליהו ריבקין בחר מסלול לא מתאים לירידה לאחר שהנערים בי־קרו באתר „ההסלאות העתיקה". תוך כדי ירידה איבד אברהם גרשוני את שווי משקלו, הידרדר מטרים אחדים במדרון ונפל על סלע. לצעקות התל־מידים ירד המורה ריבקין למדרון ומצא את הנער שוכב ללא הכרה. הילד הוטס לקיבוץ עין גדי ומשם הוטס בבהוק לבית החולים המרכזי בבאר שבע.

התלמיד הפך לנכה

התלמיד הפך לנכה שאינו מסוגל לדאוג לעצמו ונזקק לעזרה על כל ... זקוק לתנאי מגורים מיוחדים ובדירה צריכים להיות מעברים ופרוזדורים רחבים. כן הוא זקוק לחדר של 40 מטר כדי שיוכל לנוע על כסא הגל־גלים. בדירה צריכים להיות עוד פריטים אחרים ההולמים לנכה.

בפסק דינו ציין השופט, כי למש־פחת גרשוני 9 ילדים והיא מתגוררת בבית ערבי של 2 חדרים, חדר כניסה ומטבח. השירותים נמצאים מחוץ ל־דירה.

השופט מצא, כי יש לבנות לתו־בע דירה, צריך לפצותו על כאב, סבל ואבדן הנאת החיים, ויש להב־טיח לתקופה ארוכה את עתידו. הוא ציין, כי אברהם יהיה זקוק לטיפו־לים סוגים הרוק ובעבר לאריכות ימיהם של ההורים המטפלים בו כ־עת. השופט הוסיף, כי יתכן שהשקעה בלתי מוצלחת או גורם הזמן עלו־לים להותיר את אברהם ללא אמצעים להספקת צרכיו וייכבא בחסור. ועל כן החליט לא לפסוק לו סכום חד־פעמי. בקבעו גימלה חודשית לתובע, אמר השופט, כי מדינת ישראל תישא בפועל בתשלום כל פיצויי הפסק לתובע. מבחינה זו אינו קיים החשש שמתעורר לגבי נתבעים אחרים, ש־כא כעבור שנים לא יהא ניתן לגב־בות מהם הקצובות שנפסקו, בגלל חוסר יכולתם או העלמם.

השופט הביע עוד יתרון לתובע בכך, שאת הקצ־בה החודשית ניתן להצמיד למדד המחירים, כפי שהמ־דינה נהגה לגבי נכי צה"ל או לנכ־אים של המוסד לביטוח לאומי, ש־מקבלים פיצוי בצורת גימלה חד־שית משתנית.

ד"ר ביסקי הוסיף, כי נסיבותיו ... די בהן להביאו למסקנתו בדבר קיצ־בה חדשית. רק העובדה, שהמדינה היא הנושאת בפועל בתשלומים של דמי הנזק והעובדה שאין לחשוש לשום הקלה מבחינה היכולת של ה־חייב לשלם גימלא, גם כעבור שנים מרובות, היא המאפשרת פסיקה בדרך שהרם נבללה.

השופט קבע את הגימלה החדשית

השופט קבע גימלה חדשית של 3,915 ל"י, לפי הפירוט: הפסד הש־תכרות — 1,400 ל"י לחודש, כסאות גלגלים — 60 ל"י, ביגוד — 50 ל"י, פיזיוטרפיה — 595 ל"י, טיפול רפו־אי ואישפוז — 110 ל"י, עזרה בבית — 1.200 ל"י והוצאות נסיעה — 500 ל"י.

נוסף על כך קבע השופט הוצאות כלליות שהיו לתובע בעבר של — 334,387 ל"י. הפירוט הוא כדלק־מן: הוצאות אישפוז בעבר 67.737 ל"י, הוצאות נסיעה 3,150 ל"י, הפסד השתכרות בעבר, 12.00 ל"י, דיור ההתאמתו לנכה, 110.000 ל"י, כאב וסבל 125,000 ל"י, טיפולים בעבר, 16.5 ל"י.

לתובעים טען עו"ד ידין ידין. מט־עם המדינה הופיע הפרקליט י. גרון.

למסדרי קידושין בארץ

הרבנות הראשית לתל אביב — יפו בבקשה להודיע לה אם זייברג אפרים צבי ת. ז. 0409660 בעל תעו־דת גירושין מס' 46705 מיום ב' אדר ב' תשל"ה נרשם אצלכם לנשואין. הנ"ל טוען, כי תעודת הגירושין שלו אבדה.

● ברכות לניר גלים ליובלה ●

מצטרפים לברכות
פרסום ברש ובניו
אשדוד

למושב ניר גלים
לרגל כ"ה שנה ליסודכם
שלוחה
ברכה ישר כח. ם
זאת לפעולתכם הברוכה
הבאתם למיזוג תורה ועבודה
במציאות ולא כמליצה
מאחלת
חברת „מנרב"
מפעלי הנדסה ישראליים בע"מ

למושב ניר גלים
ברכותינו
לכ"ה שנים ליסוד המושב
יכין־חקל בע"מ
המרכז האיזור רחובות

לניר גלים
ביום חגכם שמחתכם שמחתנו
צרור ברכות
תחנת סיכה ורחיצה בע"מ
אחים צולשיין

חברי ניר גלים
ברכת כ"ה לחי
לייסוד ושובכם
חברי משק בני דרום

למושב ניר גלים
ברכותינו
לכ"ה ליסוד המושב
עלו והצליחו
אחים הלוי
שירות צמיגים ותקרים
תחנה פז גליה אשדוד

חברנו בניר גלים
ברכותינו הלבביים
לרגל כ"ה ליסוד המושב
עלו והצליחו בהמשך דרככם
מאחלים
חשמל גלים טסלר שלמה,
הוכמן נת, ופרנקל יצחק

هكذا من الاصل

هكذا من الأصل

רבבות סדרים נערכו בליל חג הפסח

מאת סופרי "הצופה"

עד שעה מאוחרת לאחר חצות בקעו מבתי ישראל בכל רחבי הארץ קולות שירה ואמירת ההגדה של פסח ב"סדרים" שנערכו בבתים פרטיים ובאולמות ציבוריים רבים. גם במוצאי החג נערכו "סדרים" בבתי מלון לתיירים החוגגים יו"ט שני של גלויות.

השנה בלטה השתתפות ב"סדרים" ציבוריים שנערכו באולמות ובבתי מלון. בכל אחד מ"הסדרים" הללו השתתפו מאות איש, כולל תיירים ותושבים ישראליים שהעדיפו לחוג את החג מחוץ לביתם. יציאת ישראלים מחוץ לבתיהם הרימה לתפוסה גבוהה בבתי המלון והגיעה מירידה בתיירות. עם זאת הגיעו ארצה גם תיירים רבים. מתיירות הפנים נהנו בעיקר בתי המלון באזורי השדה ובתי המרגוע. רבים יצאו לבתי מלון ובתי מרגוע לכל ימי הפסח.

עם זאת רוב הציבור חגג את הפסח בחוג המשפחה ובשעות המאוחרות של הלילה היו הרחובות מלאים בהמונים שחזרו מ"סדרים" בבתי קרובים וידידים.

סדרנים מיוחדים נעשו לעולים כדי לשתפם ב"סדרים". מהם היו כאלה שזו להם הפעם הראשונה שהם משתתפים ב"סדר".

ערב החג היתה תנועת נוסעים גדולה של רבים שיצאו ממקום למקום. הקואופרטיבים לתחבורה יהירבבת עשו מאמצים להסיע את הנוסעים הרבים.

התנועה בשווקים היתה בערב החג חלשה, כי כל הקניות נערכו קודם לכן. תנועת קניות ערה היתה רק בחנויות הפרחים, המשקאות והמתנות — בעיקר של אלה שהצטיידו במתנות לקראת ביקורם כאורחים ב"סדר" של קרוביהם וידידיהם.

המונים בתפילות ליד הכותל המערבי

עולי רגל רבים עלו לירושלים לחוג את חג הפסח והמונים הצטופפו בתפילות שנערכו ליד הכותל המערבי. מצפים לעליה גדולה של עולי רגל בחול המועד. סדר פסח נערך ליד הר הבית בבניין ה"מחכמה" סמוך למקום שהיו מקריבים את קרבן הפסח. הסדר נערך לחיילים השומרים על הכותל המערבי ע"י הרב משה ולצברג, רב צבאי לשעבר. בסדר השתתפו חיילים שהיו בין משחררי הר הבית ובין אלה שחצו את התעלה במלחמת יום הכיפורים. אחד הקצינים סיפר על הניסים שאירעו לו בקרבות במלחמת יום הכיפורים. הסדר התחיל והסתיים בשירה מלווה.

כמעט תנועת "גאולים" נערך סדר ל־300 עולים מעולי רוסיה באולם "אפיריון" בירושלים, בהשתתפות הד"ר אברהם ברנר, מעולי רוסיה והזמר שלום שפירא. הרוב המכריע של המשתתפים ראו סדר זו הפעם הראשונה בחייהם.

נשיא המדינה ערך את הסדר בחוג משפחתו. ראש הממשלה ערך את הסדר בבית גיסו, האלוף (מיל.) אברהם יפה ברמת השרון.

הגר"ע יוסף: שחרור רוחני — תנאי לשחרור פיסי

הרב הראשי לישראל, הראשל"צ הגר"ע יוסף, אמר בדרשה לחג שנערכה בבית הכנסת שלו כי בין פסח לעצרת מתכוננים לקבלת התורה. השחרור הרוחני הוא תנאי לשחרור הפיסי. כן ציין כי בין פסח לשבועות קוראים פרקי אבות ועל סמך הנאמר בהם, "דרך ארץ קדמה לתורה", הרי שמצוות שבין אדם לחברו קודמות למצוות שבין אדם למקום. ולכן הוא קרא לציבור לשמור על כבודו ומעמדו של הזולת ולשמור על יחסים הוגנים בין אדם לאדם ובין אדם למדינה.

השר ד"ר יוסף בורג שלח ברכה לרבה של רומניה

שר הפנים, ד"ר יוסף בורג, שלח ברכה להרב הראשי ליהודי רומניה, הרב ד"ר משה רוזן, לקראת חג הפסח ואיחל מיטב האיחולים לשלומם של יהודי קהילה זו ולשלום העולם.

אמש נערך סדר פסח שני לתיירים במלון המלכים בירושלים ובבתי מלון אחרים.

מבצע "מערת אורה" של חסידי חב"ד

ע"פי הוראת כיוזמת של הרבי מלובאוויטש שניתנה על ידו במעמד חגיגי מיוחד בערב החג ואשר נתקבלה טלפונית בכפר חב"ד וברחבי תבל, נחלצו חסידי חב"ד בערב החג למבצע גדול, שהוכתר בפיו של הרבי בתואר "סופה וסערה של אורות וישועות". מטרתו של מבצע זה להשתדל להרבות באופן מיוחד בקיום מצוות הדלקת נרות של ערב שבת וחג. הרבי איחל לכל בית ישראל, ובמיוחד למשתלבים ב"מבצע האורי", חג כשר ופסח שמח ובאור הרחבה גדולה.

עם התקבל מינשר הרבי עזבו אלפי חסידי חב"ד בישראל את בתיהם וטרדות החג ופקדו בתים רבים ברחבי המדינה, כדי להסביר את גודל מצוות הדלקת נרות. בסדרי הפסח הרבים שערכו חסידי חב"ד, מסרו את ברכת הרבי לכל המשתתפים. כן עברו חסידי חב"ד בליל החג וביום החג עצמו במאות בתי כנסת ברחבי המדינה ומסרו את ברכת הרבי לחג הפסח.

למעלה מ־5000 איש לקחו חלק בסדרי פסח שערכו חסידי חב"ד ברחבי הארץ. בדרום הארץ נערכו כ־10 סדרי פסח משותפים בריכוזי עולים במעונות קליטה וביישובים וכן אירחו חסידי חב"ד בשכונת חב"ד שבקרית־מלאכי קרוב ל־100 משפחות עולים לליל הסדר. בכפר חב"ד נערכו שלושה סדרי פסח משותפים למשפחות שכולות, לעולים חדשים, לתיירים ותלמידי ישיבה מחו"ל. במוצאי החג נערך בכפר חב"ד ליל סדר פסח שני לתיירים, לכ־100 תלמידי ישיבה מחו"ל השוהים ולומדים בישיבה בכפר. כן נערכו סדרי פסח בנצרת, בבית־שאן ובעוד מספר ישובים בצפון.

ביקורים בבתי חולים בתל־אביב בערב החג

בפרוס החג ביקרו הרבנים הראשיים לתל־אביב־יפו, הגרי"י פרנקל והגרח"ד הלוי בלווית ח"כ פ. שינמן, בבתי החולים העירוניים ואיחלו ברכת החלמה וחג שמח למאושפזים.

ביום רביעי בבוקר מכרו את החמץ של תל־אביב לאחד מבני המיעוטים ביפו, העובד במחלקת התברואה בעיריה. בעקבות פניה של ראשי המועצה הדתית ל"קאדי" של יפו, שישפיע על בני עדתו לבל יפיצו פיתות בימי הפסח, הובעה הסכמה להימנע השנה מלהפיץ כמויות גדולות של פיתות. כן הגבירה המועצה הדתית את הפיקוח למניעת הפצת פיתות בסביבות התחנה המרכזית בידי רוכלי בצק.

9 שגרירים השתתפו ב"סדר" בביתו של הגר"ש גורן

"אנו מוסיפים את הכוס החמישית, כדי לחזק את האמונה והביטחון בזכויותינו על ארץ ישראל שבנה [illegible] הבטחה השמיימית: "והבאתי אתכם אל הארץ..." — אמר בליל הסדר הרב הראשי לישראל הגר"ש גורן לאנשי הסגל הדיפלומטי שנמנו עם אורחיו של הרב הראשי לסדר פסח.

בסדר שנערך בבית הרב הראשי השתתפו שגרירי ארה"ב, בריטניה, קנדה, הולנד, איטליה, דניה, בלגיה, אוסטריה ושוויץ ובני משפחותיהם וכן נשיא הצלב האדום הבינלאומי בישראל. כמו כן הסבו לסדר של הרב הראשי שורה של אישים ישראליים ובני משפחותיהם.

הגר"ש גורן ניהל את הסדר בחלקו גם באנגלית והסביר לאורחים ולדיפלומטים את מהות ההגדה של פסח ומשמעותה האקטואלית לדורות.

הרב הראשי ציין שעם ישראל הוא הראשון בעולם שקרא דרור לאנושות והעמיד את ערך חירות האדם במרכז השקפתו. בהסבירו חלקים של ההגדה התעכב הרב, בין היתר, על שלבי הגאולה היהודית המתמקדים בחידוש קוממיות ישראל בארצו.

בשעת הסעודה החליפו השגרירים והאורחים דברים עם הרב הראשי בנושאים אקטואליים וכן בתחום הפילוסופיה ומדעי היהדות. נוסף לארבע הקושיות הציגו השגרירים לרב הרבה קושיות בתחום היהדות ובין היתר ביקש לדעת שגריר ארה"ב, קנת קיטינג, כיצד מתארת היהדות את בואו של המשיח, האם יופיע בדמות אדם או בצורה אחרת. הרב הראשי הסביר לו את התפיסה המשיחית של עם ישראל ואת דברי הרמב"ם בענין זה, בציינו כי אין הדברים על משיח כאדם אלא על תקופה משיחית. אם כן, השיב השגריר, הרי אתם מגשימים את החזון המשיחי עכשיו.

בתום הסדר, שנסתיים בשעה 1 אחר חצות הודה שגריר בלגיה, סגן זקן הסגל הדיפלומטי בישראל, לרב הראשי ולרעייתו על ההזדמנות שנתנו להם להשתתף בסדר פסח. "היתה זו בשבילנו חוויה בלתי נשכחת" — אמר השגריר.

פרס ניהל "מו"מ בשלבים" עם גונבי האפיקומן...

"ביד חזקה ובזרוע נטויה" — זאת היתה סיסמת סדרי הפסח בצה"ל, אשר בחלקם נערכו בתנאי כוננות.

רבבות חיילים מהחרמון ועד לגדות ים סוף בשארם א־שייך קיימו סדר הפסח כהלכתו וככל משפטו, כשהם קוראים את פרקי ההגדה המסורתיים מתוך הגדה בנוסח אחיד שהופיעה בהוצאת הרבנות הצבאית הראשית.

שר הבטחון, שמעון פרס, שהשתתף בסדר הפסח באוגדה מיחידות השריון בסיני, נאלץ היה לנהל "מו"מ בשלבים" עם גונבי האפיקומן כדי לאפשר לרב הראשי לצה"ל, האלוף הרב מרדכי פירון, להמשיך את הסדר. בתום ה"מו"מ" כאשר הובטח פיצוי נאות ליחידת השריון, המשיך הרב פירון בסדר וציין בין היתר כי שר הבטחון הגלה כאומן במו"מ...

הרב הראשי לצה"ל, האלוף הרב מ. פירון, אמר בפתיחת הסדר כי משמעות מיוחדת יש לסדר זה הנערך בסיני כאשר עם ישראל ניצב כבעבר בפני האויב המצרי, אשר לא למד כנראה לקח מפרעה מלך מצרים וממשיך בדרכו הפרועה לגבי ישראל.

בסדר שנערך על גדות ים סוף השתתף הרמטכ"ל, רב אלוף מרדכי גור, כשהוא נוטל חלק פעיל בקריאת פרקי ההגדה והסברתה.

סגן הרב הראשי לצה"ל, תת־אלוף הרב גד נבון, שאף הוא ערך סדר פסח באחת היחידות הלוחמות, ציין כי הלילה הזה רבים מחיילי צה"ל מקיימים את הסדר כפי שקיימו אותו בני ישראל בצאתם ממצרים — בחפזון ובחגור מלא. בצה"ל אנו מרגישים את משמעות ליל השימורים — אמר סגן הרב הראשי.

סדרים מיוחדים נערכו בגדודים בהם משרתים בני ישיבות ההסדר, באווירה ישיבתית ותוך התרוממות רוח.

בערב פסח מכר הרב הראשי לצה"ל את כל החמץ של צה"ל לידי קצין המשרת ביחידת המיעוטים.

סדרים ציבוריים במרחב חיפה

עשרות סדרים ציבוריים, מהם רבים במרכזי קליטה, נערכו בחג במרחב חיפה. האדמו"ר מוויז'ניץ ערך כמצוה סדר פסח מיוחד בהשתתפות 100 עולים מרוסיה, שזה להם הראשונה בחייהם עשו את הסדר בחצר החסידים בישראל.

צעיר נרצח באבו־גוש

מחמד עוואד איברהים, בן 25 מאבו גוש, נהרג אתמול כתוצאה מיריות שנורו לעברו ע"י קרוב משפחה.

המשטרה מסרה כי ב־8 בבוקר שלף תושב הכפר, כבן 37, אקדח שהחזיק ברשיון וירה לעבר מספר אנשים, קרובי משפחה. כתוצאה מהיריות נפצעו ארבעה תושבי אבו־גוש ואחד מהם, מחמד עוואד איברהים, מת לאחר מכן מפצעיו בבית החולים.

החשוד ברצח נעצר ע"י המשטרה כחצי שעה לאחר המקרה, כאשר האקדח עדיין ברשותו. כפי שנמסר, הרקע למעשה הרצח הוא בסכסוך קרקעות שפרץ בין החשוד לבין הקרובים שלו.

המשטרה שהוזעקה לאבו־גוש פתחה בחקירה ועשתה להרגעת הרוחות בכפר.

נעצר חשוד בניסיון להסתנן לירדן

צעיר בן 24 מקריית גת נעצר בחשד בנסיון לחצות את הגבול בין ירדן וישראל ליד אילת, בערב חג הפסח. הוא נתפס על ידי משמר צה"ל ביום ד' אחר הצהרים והועבר למשטרת אילת. בעת חקירתו טען שהחיים בארץ נמאסו עליו ולפיכך ביקש לנסות את מזלו בירדן. חקירתו של החשוד נמשכת.

פקודת מעצר נגד חשוד ברצח

בבית משפט השלום בירושלים הוצא ביום ד' צו מעצר ל־15 יום נגד מכאה בשה, בן 41, החשוד ברצח בן שיב מוהדיה, בן 71, שנמצא מת במבואות ירושלים ביום א' בבהריים.

החשוד הוא שומר לילה ואב ל־11 ילדים, הגר בבניין אסמגוס בירושלים. הנרצח, גרוש שהתגורר בסביבת שוק מחנה יהודה ועבד כפועל בנין, היה ביחסי ידידות עם החשוד.

ביום א' הוזעקו חוקרי משטרת ירושלים אל הואדי בליפתא־התחתית, שבו נתגלתה גופתו של גבר שגולגלתו רוצצה באבן גדולה. על גופו של ההרוג לא נמצאו כל תעודות. אותו יום הוקם צוות חקירה מיוחד למציאת רוצחו של האיש, בראשותו של פקד שמעון פל, ראש מחלק החקירות של משטרת ירושלים.

בשלב ראשון התרכז עיקר מאמציו של הצוות באיתור זהותו של הנרצח. על פי ההוויות שנמצאו על בגדיו של הקרבן עשו החוקרים על המכבסות בירושלים וביום ג' הצליחו לאתר אחת שבה נהג לכבס את בגדיו ועל פיה מצאו את שמו ופרטיו האישיים.

בהמשך החקירה נחקרו עשרות אנשים שבאו במגע עם האיש, ולבסוף נעצר מכאה בשה, לאחר שנתברר כי נפגש עם הנרצח לפני מותו. מחיפוש שנערך בביתו נמצאו חפצים שונים שהיו שייכים לנרצח. החוקרים סבורים כי מזרחי בא אל הואדי שבליפתא התחתית ושם הותקף. סבורים שהרצח אירע על רקע סכסוך אישי.

חקירת המשטרה נמשכת.

נשים ערביות הפגינו בירושלים

כמה עשרות נשים ערביות הפגינו ביום ד' ליד בניין הקונסוליה הצרפתית בירושלים המזרחית, נגד מאסרים מינהליים וגירוש יסודות התרבות על ידי שלטונות ישראל. הן נשאו כרזות בצרפתית, אנגלית וערבית שקראו "שחררו את העצורים והחזירו המגורשים לבתיהם".

המפגינות מסרו לאנשי הקונסוליה הצרפתית אגרת שכללה את דרישותיהן וביקשו להעבירה לממשלת צרפת. לאחר מכן יצאו וצעדו אל מערכת העתון הערבי "אל פאג'ר" ומסרו שם את נוסח העצומה שהגישו קודם לכן לקונסוליה הצרפתית לשם פירסומה.

בתום ההפגנה התפזרו הנשים ללא תקריות.

70 עולים הגיעו בערב החג מבריה"מ

70 עולים מבריה"מ הגיעו ערב החג במטוס "אל על" וחלק מהם עשה ליל הסדר במרכז הקליטה בכרמיאל.

העולים שהגיעו הם ממשפחות שונות בבריה"מ. כ־25 עולים יצאו מיד לכרמיאל ונטלו חלק בסדר פסח מסורתי שנערך במרכז הקליטה שם. עולים אחרים הצטרפו אל קרוביהם שהמתינו להם בנמל התעופה.

חצי מיליון ל"י — הסכום המיועד לפרס הראשון בהגרלת הלוטו בשבוע הבא

בהגרלת הלוטו האחרונה שהתקיימה ב־25.3.75, לא ניחש איש את שש המספרים הנכונים והסכום המיועד לפרס ראשון הועבר לשבוע הבא.

הפרס השני (5 ניחושים נכונים והמספר הנוסף) מתחלק ל־3,5 מנות פרס בנות 18,719 ל"י כ"א. הפרס השלישי (5 ניחושים נכונים) מתחלק ל־1,145 מנות פרס בנות 1,144 ל"י כ"א; הפרס הרביעי (4 ניחושים נכונים) מתחלק בין 4,842 זוכים וכל אחד יקבל 40.10 ל"י; הפרס החמישי (3 ניחושים נכונים) מתחלק בין 72,763 זוכים וכל אחד יקבל 7.20 ל"י. הפרס הראשון בשבוע הבא — 500,000 ל"י וכל יתר הפרסים יהיו מוגדלים.

לרגל החג תתקיים הגרלת הלוטו 13/75 ביום ב' 31.3.75. המועד האחרון למסירת טפסי לוטו בערב יום א' 30.3.75.

אשה נהרגה וחמישה נפצעו קשה בתאונת דרכים

אשה נהרגה וחמישה אנשים נפצעו קשה בתאונת דרכים שאירעה בערב החג ליד מגדל העמק.

התאונה אירעה כאשר מיניבוס נהוג בידי נהגת, התנגש בסנדר שבא מכיוון חיפה. כתוצאה מכך נהרגה נוסעת הסנדר, היא מינגאל תניגלה, בת 30, משבט אל גיואמיס, ונפצעו קשה נהג הסנדר, נהגת המיניבוס ושלושה נוסעים שהיו עמם.

תלמידים מחולון נפצעו קל בהתהפך רכבם בנגב

13 תלמידי תיכון מחולון, חברי "השומר הצעיר", שעשו דרכם שלשום בקיבוץ ניר עוז שבנגב המערבי, צפונה, נפצעו פצעים קלים בהתהפך רכבם.

התאונה אירעה בכביש באר־שבע, כשהמכונית שלהם — סיורית נהוגה בידי תושב רמלה התנגשה עם נגרר הקשור למשאית. כתוצאה מהתנגשות איבד נהג הסיורית את השליטה על ההגה ומכוניתו התהפכה לתעלה. התלמידים יצאו מהתאונה בפצעים קלים בלבד והמשיכו בדרכם לחולון שם קיבלו טיפול רפואי.

לא חלה התקדמות במאמצי באשקלון
סכסוך העבודה בנמל הנפט לחיסול

המאמצים למצוא מוצא מהמבוי הסתום אליו נקלע סכסוך העבודה בנמל הנפט באשקלון טרם הניבו תוצאות. אמש נמסר כי לא חלה התקדמות לפתרון הסכסוך בדיונים בין נציגי הנהלה לאיגוד המקצועי, חברה ק.צ.א.א. והשובתים, שהתנהלו במשרדי ההסתדרות בתל אביב.

כפי שנמסר לכתב עתי"ם במוצאי החג העלו השובתים דרישה חדשה נוספת, העלולה לסבך את העניינים עוד יותר. הדרישה שהועלתה ע"י נציגות השובתים היא לסלק לחלוטין מנמל הנפט באשקלון את הקבלן יהודה לדר, המעסיק שם כ־30 עובדים. לטענת ועד השובתים, הפר קבלן זה הסכם לפיו התחייב להימנע מהפרת שביתות ולא להתערב בסכסוכי עבודה. לדעת השובתים, תביא הוצאת הקבלן מהנמל לתוספת מקומות עבודה ואולי גם לביטול הצורך בפיטורין.

לעומתם טוענת הנהלת ק.צ.א.א. שהקבלן איננו מועסק ע"י החברה ואף לא על ידי הנהלת הנמל. הקבלן טופל בשירות כמעט בעלי הספינות ומקבל אף את התשלומים מהם ותפקידו בנמל הנפט אספקת מזון, מים ושירותים אחרים למיכליות והורדת נוסעים.

עוד נודע לכתב עתי"ם, כי מערב החג מנהל את כל המגעים בשם ק.צ.א.א. יו"ר מועצת המנהלים, דב בן דרור, זאת לבקשתו האישית של המנכ"ל, אברהם בוצר. אותו מקור מסר כי מר בוצר ביקש לשחררו מניהול מגעים אלה, עד לסיום השביתה.

השובתים היו ביזיי הסדר בים לקראת ליל הסדר קיים מזכיר מועצת פועלי אשקלון, יעקב אלון, ישיבה משותפת עם ועד העובדים והשובתים והעלה הצעה במגמה לאפשר לפועלי הנמל לשוב לבתיהם לליל הסדר. בשלב מסויים של המגעים בערב החג הוכנס לתמונה שר האוצר, יהושע רבינוביץ, בתוקף מעמדו כממונה ישיר על חברת קצ"א. בפגישה שנמשכה שעות רבות הוצע לשובתים לבטל את התלונות שהגיש מנהל החברה למשטרה נגד חוטפי הסירות. יציאה לחופשה של כל עובדי מחלקת הים לשבעה ימים, החזרת המצב בעניין הפיטורים לקדמותו, כלומר כפי שהיה לפני שיגור המכתבים וקבלת ההכרעה של המחלקה לאיגוד מקצועי של ההסתדרות.

אנשי ועד השובתים, שחזרו בשעות אחה"צ של יום ד' אל הסירות, דחו לאחר מכן באמצעות כלי הקשר את ההצעות והעלו שלוש תביעות משלהם: ביטול התלונות במשטרה והחזרת הסירות למעגן הנמל. זאת בתנאי שהשובתים יישארו בתוך הסירות וימשיכו בשביתה תוך כדי קיום מגעים עם הנהלת החברה ועם האיגוד המקצועי.

השובתים "בילו" את ליל הסדר בארבע הסירות בים, כאשר קודם לכן דאגו להצטייד במזון ובכל הצרכים לקראת החג.

91% מהציבור מזדהים עם ההחלטה שלא להיענות לדרישות המצרים

91 אחוז מאוכלוסיית שלוש הערים הגדולות מזדהים עם החלטת הממשלה שלא להיענות לדרישותיה של מצרים — כך מראה סקר שהזמין מרכז ההסברה.

הסקר שהוכן ע"י המכון לחקר חברתי שימושי והמכון לקומוניקציה באוניברסיטה העברית. מראה עוד כי לדעת 92 אחוז מהאוכלוסיה הנזכרת ערוך היום צה"ל די הצורך לקדם כל מלחמה אפשרית.

סקר הבזק שנערך בראשית השבוע (23—24 למרס) מראה, כי 76 אחוז תומכים בדעה כי על הממשלה לטפל בהשגת הסכם ביניים חדש עם מצרים. 57 אחוז השיבו כי עמדתם כלפי המו"מ עם המצרים הושפעה ממה שקרה עכשיו בוייטנאם, ורק זאת. לדעת 68 אחוז מהמשיבים הנכון הממשלה לחדש את ניהול השיחות עם מצרים באמצעות הד"ר קיסינג'ר.

25 אלף טונה חיטה הגיעו מארה"ב

בראשית השבוע הגיעה לארץ האניה האמריקאית "מרין אלקטריק", שהביאה עמה 25 אלף טונה חיטה מארה"ב. חיטה זו נרכשה במסגרת הסכם אשראי לטווח ארוך שנחתם בין ממשלת ארה"ב ובין ממשלת ישראל, על קניית כמות כוללת של 50 אלף טונה חיטה.

עלולות להיגרם תקלות ברישום לבחינות הבגרות

מנהל המחלקה לשכר לימוד מדורג במשרד החינוך והתרבות, אברהם נוה, הזהיר, כי אם עד 4 באפריל לא יגיעו למשרד מצבות התלמידים לסוף שליש ב' בבתי־הספר העל־יסודיים עלולות להיגרם תקלות רציניות בעבודת המחלקה לבחינות, בהכנת טופסי הרישום לבחינות הבגרות ובחישובי שכר הלימוד המדורג של התלמידים.

מר נוה ציין, כי בסוף פברואר הועברה לכל מוסדות החינוך העל־יסודיים במדינה דרישה לשלוח למשרד עד 16 במארס מצבת תלמידים מעודכנת במוסדותיהם לסוף שליש ב'. עד כה שלחו את המצבה המעודכנת רק מספר מועט של בתי ספר. הוסיף, כי על מנהלי בתי הספר ומנהלי מחלקות החינוך ברשויות המקומיות לדאוג לאלתר למשלוח המצבה למשרד החינוך והתרבות והסעים, כי אם הדבר לא ייעשה עד 4 באפריל תחול האחריות כולה על מנהלי המוסדות.

ההכשר לתוצרת "דובק"

נמסר לנו לפרסום על ידי הרב משה בלוי, רב פרדס כץ והסביבה, בני ברק: רשימת הסיגריות שבהכשר לתוצרת "דובק" לשנה זו אינה כוללת סיגריות "רויאל", כי אם זה לא הוכשר לפסח.

יו"ר עובדי הבניין בגרמניה:
אין לאש"פ מקום בארגון בינלאומי כלשהו

בשלב זה אין ל"ארגון השחרור הפלשתינאי" מקום בארגון בינלאומי כלשהו, אמר רודולף שפרנר, יו"ר איגוד עובדי הבניין בגרמניה המערבית, בהגיעו בראש קבוצת 15 עיתונאים בהדיו, הטלוויזיה והעיתונים ברפובליקה הפדרלית.

[illegible]

המשלחת שהגיעה לפי הזמנת יו"ר הסתדרות פועלי הבנין, מרדכי אבשור, תשהה בארץ שבוע ימים ותיפגש עם שר החוץ, יגאל אלון, עם מזכ"ל ההסתדרות, ירוחם משל, ועם ראשי העיריות ירושלים וחיפה, טדי קולק ויוסף אלמוגי.

מר שפרנר אמר, כי מטרת ביקור המשלחת היא לעמוד מקרוב על הנעשה בארץ ובעיותיה. בעולם החלו מתייחסים למצב במזרח התיכון כדבר שבשגרה ויש ששוכחים את מצבה המיוחד של ישראל, וראיתי חובה לעצמי דווקא בתקופה זו לידי ביקור של אנשי התקשורת כדי שיחזקו את הקשר בין ישראל לבין דעת הקהל בגרמניה". ציין, שרגשי ידידות לישראל חזקים עתה בגרמניה יותר מאי פעם. לא זו בלבד שהידידות נמשכת, אלא שגברה הדאגה לישראל בעקבות ההתפתחויות האחרונות, אמר.

עוד אמר האורח שבחודש הבא תבקר בארץ משלחת מטעם מזכירות איגוד עובדי הבנין הגרמני המאגד יותר ממיליון חברים. ביקור זה בא אף הוא להדגיש את ההזדהות של המוני העובדים ברפובליקה הפדרלית עם ישראל ועם הסתדרות העובדים בארץ.

בשעות הערב נתקבלה המשלחת בראשותו של מר שפרנר ע"י שגריר גרמניה בישראל, פאר פישר.

הודעה למשקי "תנובה"

חל מיום 1.4.1975 יוכנסו לשימוש

פנקסי הזמנה חדשים לאריזה

(מסומנים "1975").

המשקים מתבקשים להחליף את פנקסי ההזמנה הישנים בחדשים במשרדים הראשיים של "תנובה" במחוזות (ולא בסניפים מקומיים).

פנקסי הזמנה לאריזה יוצאו למשקים במחוז בו מתנהל חשבונם. משקים, אשר חשבונם מתנהל גם בתל־אביב וגם בחיפה יקבלו את פנקסי ההזמנה במחוז חיפה.

מיום 1.5.1975 לא יתקבלו ולא יוכנסו אריזה על סמך פנקסי אריזה ישנים.

מרכז תנובה

אגף המשק

בנק המזרחי המאוחד בע"מ

מחיר יחידה	מחיר פדיון
106.75	104.14

כלל

קרן נאמנות צבירה

המנהל: חברת השקעות של בנק המזרחי המאוחד בע"מ

בית הספר לאחיות מוסמכות שע"י בית־החולים "שערי צדק" ירושלים

נמשכת ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ו

מתקבלות בנות דתיות בוגרות בי"ס תיכון

● ההרשמה בכל יום בין השעות 11.00—13.00 במשרד בית־הספר בבהי"ח, רח' יפו 161, ירושלים.

יד הרב הרצוג

מכון התלמוד הישראלי השלם

הופיע

משנה זרעים ח"ב

למסכתות שביעית — בכורים

עם שינויי נוסחאות

מכתבי־היד של המשנה והבאות המשנה בדפוסים ראשונים, ועם מסורת המשנה וציונים מקבילים לראשונים, הערות ומבואות עם פקסימיליות של כתבי־יד עתיקים וקטעי הגניזה.

סודרו ע"י חברי המכון

בעריכת: הרב ניסן זקש

מכיל 560 עמ' כולל 48 פקסימיליות בכריכה הדורה

מכון התלמוד הישראלי השלם — בית־הנן, ירושלים

מכירה ראשית:

בימ"ס חיים גיטלר, בילו 4, תל־אביב

למוסד צבורי דרוש

בוגר במדעי החברה והרוח

● בעל כושר ארגוני ומינהלי ● בעל יזמה
● בעל כושר שכנוע ויכולת לניהול משא ומתן.

רצוי נסיון בעבודה ארגונית.

דרגת המועמד 1 עד 4 מח"ר והיא תקבע בהתאם לכישורי המועמד.

התפקיד דורש נסיעות רבות.

נא לפנות לת. ד. 9522 ירושלים.

מוסדות חינוך ותרבות בע"מ / מועצת המנהלים

דרושים מורים ומדריכים מקצועיים

לביה"ס התיכון המקיף הדתי ע"ש רוגוזין באשקלון

המקצועות:

מורים: תושבע"פ, תנ"ך, עברית, אנגלית, מתמטיקה, פיזיקה, גיאוגרפיה

מדריכים מקצועיים: חשמל, הנהלת חשבונות, מסגרות מכנית, טכנולוגיה ותפירה

*

מורים בעלי השכלה אקדמאית ופדגוגית ומדריכים בעלי הכשרה מתאימה יפנו בכתב, כולל פרטים על השכלתם ונסיונם בעבודה אל: ביה"ס התיכון המקיף הדתי ע"ש רוגוזין, טל. 051—5777.

המועצה המקומית מגדל העמק

בהתאם לסעיף 13 לצו המועצות המקומיות (שרות עובדים), תשכ"ב — 1962 מודיעה המועצה המקומית מגדל העמק

משרות פנויות:

1. עובדים סוציאליים
2. מכנאי בנין

■ על המועמדים להגיש מועמדותם על גבי טפסים אותם ניתן לקבל במשרד מזכיר המועצה. המועד האחרון להגשת המועמדות 9.4.75.

משה נוי

מ"מ ראש המועצה

למד בפנימיה הטכנית של חיל חימוש

המקצועות הנילמדים:

● אלקטרוניקה
● חשמלאות רכב
● מכונאות רכב

לאלקטרוניקה מתקבלים נערים בני 16 עד 17 ו־9 חודשים, בוגרי ג', י"א.

לחשמלאות רכב ולמכונאות רכב מתקבלים נערים בני 16 — 17½, בוגרי ט' — י"א.

פרטים והרשמה בכל לשכות הגיוס האזוריות.

פרטים בכתב אפשר לקבל בדואר צבאי 2375/ש.

נערים המעוניינים לבקר בפנימיה, יפנו בכתב לדאר צבאי 2375/ש.

נגינות — נוסח ביטול מצוגים:

הפסטיבל הישראלי לחזנות

תל־אביב "היכל התרבות" חול המועד פסח יום ב' 31.3 ב־8.30

ירושלים "בנייני האומה" חול המועד פסח מחר מוצ"ש 29.3 ב־8.30

בחסות משרד הדתות

ביצוע בכורה עולמי של פרקי חזנות, בהשתתפות החזנים (לפי סדר א' ב'):

אנצגר בנימין, אשל יצחק, בראון אריה, גרינבלט אליהו, יהודייך ישעיהו, זלצמן ברלה, לרר הרשעל, רקובסקי יצחק, רוזנבליט שלום, שמיר משה.

מקהלת גברים ותזמורת בניצוחו של מנשה הברון.

בתכנית האמנותית: צמד רעים, "שיבת ציון" להקת פופ חסידי, ילד הפלא מוטי זינגבויס. בהנחה: מרדכי פריכמן.

השיפוט לפי שיפוט הקהל

חלוקת הפרסים ע"י שר הדתות ד"ר יצחק רפאל

כרטיסים:

בת"א: "רוקוקו" 223665, "הדרן", "קסטל", "כנף", "עתיד".

בבני־ברק: "רדיו רון", "מילצקי".

בירושלים: "כהנא", "בן־נאים".

הפרסים בחסות "עולמי", חברה לנסיעות ותיירות בע"מ, ת"א בן־יהודה 66 טל' 223636. המופע יוקלט מעל גבי תקליטי ישראל "ישראדיסק", חב' ישראלית לתקליטים בע"מ.

המדרשה להכשרת עובדים חינוכיים סוציאליים

קורס למטפלות במוסדות לילדים מפגרים

לקורס מתקבלות תלמידות מסיימות שרות צבאי (או משוחררות ממנו ועל סמך אישור בכתב מהצבא) בנות 17½ ומעלה, בעלות השכלה של 10 שנות למוד או השכלה מקבילה.

המדרשה מכשירה את תלמידותיה למלא התפקיד של מטפלת במוסדות לילדים מפגרים.

התלמידות מתחייבות לעבוד במעונות במשך 3 שנים.

העבודה במעונות תהיה בכל חלקי הארץ, ובעיקר באזור הדרום.

הלימודים יימשכו 10 חדשים, מתוכם 3 חדשים עבודה מעשית. התלמידות תקבלנה פנימיה מלאה (מלבד שבתות וחגים), הוצאות נסיעה, ומלגה בסך 350.— ל"י לחודש. (המוענקת ע"י מלבי"ן ג'וינט בישראל).

תכנית הלימודים כוללת בין היתר: גוף האדם — רפואה והגיינה, פסיכולוגיה, המוסד — דרכי החינוך והטפול בו, אינפורמציה על שרותי הסעד, סיורי למודים במוסדות חנוך לילדים מפגרים, ספרות ילדים, מלאכה, קישוט וציור, התעמלות תרפויטית וריתמיקה.

הקורס ייפתח בסוף אפריל 1975 בירושלים.

על המעוניינות לפנות למזכירות המדרשה, ירושלים, רח' בית הערבה 7, תלפיות.

טל. 02—261912
02—261238

הסוכנות היהודית לארץ־ישראל

המחלקה למנגנון

משרה פנויה 21/75

מנהלי מרכזי נוער

כלליים ודתיים מטעם עלית הנוער

(מוסדות חנוך מקצועי כל יומי)

מקום העבודה: בכל הארץ

תיאור העבודה: ניהול מרכז הנוער וטפול בכל הבעיות החינוכיות, החברתיות והמינהליות שבמוסד.

הכישורים הדרושים: 1) השכלה עברית כללית ופדגוגית ברמת בוגר בית מדרש למורים או השכלה מקבילה, רצויה השכלה גבוהה בחנוך ו/או בעבודה סוציאלית. 2) נסיון בחנוך והוראה של 5 שנים לפחות שבהן גילה המועמד יכולות מחנך ודרגי הוראה טובות. 3) נסיון חנוכי בטפול בנוער מחוץ לתבניות הלימודים. 4) נסיון בניהול צוות עובדים וכושר לתאם פעולות הצוות. 5) כושר מינהלי והתמצאות בעניני משק. 6) המועמדים למרכזי נוער דתיים חייבים לענות על כל הדרישות של החינוך הדתי.

המועמדים שיאושרו ע"י משרד החנוך כמוסמכים להוראה, יקבלו ממשרד החנוך ½ משרה נוספת.

הדרגה המוצעת: בהתאם לכשורי העובד בדרוג ההוראה.

התאריך האחרון להגשת הצעות: 15 באפריל 1975

הצעת מועמדות נא להגיש למחלקה למנגנון, ת"ד 92 ירושלים 91000

(רצוי בטופס שאפשר לקבל בכל משרדינו בארץ)

...א הרע, אלא השים

,,נטעה אם נחשוב שארה"ב אינה מכבדת אומה הדוחה תכתיב"

...ג סיוע־החוץ נתקל בקשיים בשעה שעל גבעת הקאפי־ ...ול נאבקים צירים לכיסוי גרעונות בתשלומים למובי־ ...לים ✶ קיסינג'ר הוא מוקד לביקורת, אבל אין לתלות ...לר כשלונו במעמדו הנפגע ✶ מימשל חזק יותר היה ...פעיל אמצעי־לחץ חריפים יותר ✶ בסיסה של מערכת ...יחסים עם ארה"ב לא ייפגע גם אם קיסינג'ר יילך ✶ ...בית־הלבן מנסה למתן מאוד את תוכנו של השדר ...חשש ביקורת קטלנית ✶

...ב השיחות שנקבע מיקד את תשומת־הלב למערך־היחסים הישראלי־אמריקני, ...עשוי להיות מושפע מכשלון התיווך של ד"ר קיסינג'ר. ברור הוא, שהערכות ...ת לאירוע המרי מתקשות לצפות מהלכים, משום שהמצב הוא נזיל. חרף ...קשנו להסתייע בעמוס ערן, מי שהיה יועץ מדיני בשגרירות ישראל ...: בתקופת כהונתו של י. רבין כשגריר, על מנת להבהיר מעט את התמונה.

השיחות היתה קצרה. עבוד אותה 7 מיליון חיילים. 20% מהם היום מובטלים. בקרב הכושים מגיעה האבטלה ל־25%. תעשיית המכוניות, המשמשת באירופה למצבה הכלכלי של ארה"ב מעסיקה היום כבר רק מחצית העובדים שהיו לה בשנת 1972. זה רק לאילוסטראציה.

— אנשי הקונגרס צריכים לדאוג לבוחריהם.

ערן: אף כי ארה"ב מוצאת עצמה מבחינת התשתית הסוציאלית במצב טוב מבעבר, וקיימות תוכניות לביטוח־אבטלה — גם הללו מגיעות לקיצן. הצירים והסנאטורים על גבעת הקאפיטול נאבקים להשגת סכומים לכיסוי הגרעונות בתשלומים למובטלים. כאן מדובר בסכום של 100—150 מיליון דולר לכל מדינה. ועל רקע זה נתקל בקשיים כל סיוע החוץ למדינות זרות — כל־שכן במיליארד דולר לשנה. ישנם גם תהליכים אינפלאציוניים, ומה שחשוב יותר: תחושת עייפות (ואני משתמש כאן במלה עדינה) הולכת וגוברת ממעורבות בין־לאומית.

— נכון להניח שהקונגרס החדש אינו מקל עליו בניהול מדיניות־החוץ?

ערן: עלינו להבין כי „ווטרגייט" כפרשה לא מוצתה בהתמוטטות הנשיא ושפיטת עוזריו. היא השמיטה לתקופה ארוכה את הבסיס לאמינות פוליטית בארה"ב. והביאה לכך שהקונגרס מבקש להיות גורם פעיל ושותף מלא בעיצובה של מדיניות־החוץ, אשר בהתאם למסורת היתה עד כה ערוגה־סיבה של המימשל.

— והביטוי לכך?

ערן: מה שמוגדר כ„שנתון ווטרגייט" — שהביא לקונגרס קרוב ל־100 צירים חדשים ומספר סנאטורים בולטים. — כבר הביא לשינויים בדרכי עבודתו של הקונגרס, אשר דורות קודם־לכן לא הצליחו להתממש, והקשורים לשיטת הוותק בראשות הועדות. הללו היום הם בין נותני הטון נגד תוכניות סיוע של ארה"ב למדינות זרות.

מייצג את המעצמה החזקה בעולם. לא מאמציו הכשילו את השיחות. היום כבר ברור, כי מצרים לא היתה נכונה או מסוגלת לשינוי מהותי ביחסים. קיסינג'ר הביא לראשונה מאז מלחמת ששת־הימים (לא רק מאז יום־כיפור) לנסיון הידברות על שינוי מהותי ביחסי המדינות. ואם נכשם את סאדאת, „שאינו להם להשיג הסדר", נבין שאין לתלות את קולר כשלונן של השיחות דווקא באיש אשר עשה את המאמץ המדיני־אינטלקטואלי הגדול ביותר במגעים הללו.

— ועם זאת, במו"מ בלתי־ישיר מהווה אמינות לקויה מכשלה.

ערן: אין ספק שהאמינות נפגעה, אולם לא מפני שמעמדו האישי נחלש, אלא מפני שמעמדה של ארה"ב נחלש. המשבר הכלכלי, ורצונה להתרכז בבעיות־פנים גם על חשבון מעורבות בין־לאומית, מקשים עליה את ההתמודדות עם אקספנסיה סובייטית בתחוניות־צבאית ניכרת.

— תוכל להמחיש?

ערן: תקציב הבטחון של בריה"מ לשנת 1975 במונחים ריאליים מגיע ל־117 מיליארד דולר. שעה שהמימשל בוושינגטון עדיין נאבק להשגת תקציב הגנה, שהוא נמוך מתקציב־ההגנה המתבצע היום בבריה"מ. בריה"מ מגדילה צבאה משלושה מיליון לארבעה מיליון חייל. כשארה"ב נתונה לצימצומים שלא ידעה כמותם. אלו הן תוצאות השינוי בסדרי העדיפויות בתוך ארצות הברית. המוכתב למימשל — ובחלקו, בניגוד לדעותיו. המרואמה הוייטנאמית תרמה לכך לא־מעט.

באיזה מידה מתייצב מאחוריו הקונגרס בשאלת המזרח־התיכון?

ערן: להערכתי, זהו התחום היחיד (כמעט) בו זוכה קיסינג'ר לתמיכת שתי המפלגות. מדיניות־החוץ צריכה להיות, לטענתו, מוסכמה ונתמכת על־ידי שתי המפלגות, כדרך למנוע עירעור המצמצם את מרחב התימרון. הקונגרס שימש מיבצר איתן של אהדה ותמיכה בישראל. וגם אם נתגלה סדק במרוצת־הזמן, היחסים בבסיסם (אף לאחר השקיית השיחות) הם תקינים, ואפילו אם קיימים חילוקי־דעות טאקטיים. אני סבור, כי במידה שמעמדו של קיסינג'ר היה חזק יותר בארה"ב. היו אמצעי־הלחץ שלו חריפים יותר. משום שמימשל המבטיח לעצמו תמיכה נרחבת יכול להרשות לעצמו להפעיל מערכת־לחצים כבדה. דווקא בגלל מעמדו של המימשל לא היו אלה לחצים כבדים. ואני מעריך שאינו צפויים לכך גם בעתיד הקרוב. איתנות היחסים מאפשרת לנו להיות תכתיבים שיש בהם משום סיכון לבטחון

המדינה. כמובן תוך נכונות להסתגל למציאות שיש עימה קשיים.

— כשארה"ב אומרת שכוונתה להגיע להערכת־מצב מחודשת, עלינו לחשוש לבסיס, או שמא זוהי התייחסות לדרך־הניהול המאקמית של המו"מ?

ערן: הערכה מחודשת אינה רק צידו הטכני של המו"מ, אלא מעמדה הכולל באיזור, עמדות הצדדים בסיכסוך. מה אומרת התפתחות זו או אחרת לגבי האינטרס האמריקני.

— הנבא שלמים מהערכה כזו?

ערן: האינטרס האמריקני הראשון־במעלה הוא הימנעות ממצב המדרדר לעימות בין־מעצמתי כתוצאה מהסיכסוך. סכנת מלחמה עשויה לקרב אפשרות כזו, והאינטרס האמריקני מתכוון למנוע זאת בכל דרך. ישראל טוענת שהפרת מאזן הכוחות בינינו לבין הערבים מקרבת סכנת מלחמה, שאותה רוצה ארה"ב למנוע. איך עושים למניעת התפררות כזו — היא שאלה שהאמריקנים צריכים לתת לה תשובה.

— ומתקשים, משום שהפאראמטרים אינם קליים.

ערן: ארה"ב מודעת לכך ותנסה להגיע להידברות נוספת. אני רק חושש שהמעצמה המצרית. והעמדה הכול־ערבית תישא אותי נוקשה יו־

מכריע שפירושו יכול להיות זה שקשיינו אנו ילכו ויגברו.

— יופעל השוט עלינו כדי לעודדו לעשות צעד זה.

ערן: עלולים להיות קשיים בקבלת סיוע בקנה־מידה גדול על רקע קשיים כלכליים, וגישה המתנגדת לסיוע חוץ. אולם אם נגליה לשכנעם שאי־מתן סיוע מערער את המאזן ודוחף את העולם הערבי לאופציה צבאית, בהנחה שישראל נחלשה — גם אם לא יעלה בידינו להבטיח את מלוא הסיוע, את החלקים החשובים בו, הרי אמצעי לחימה מתחכמים נשיג.

סיוע סלקטיבי

— האם אפשר לראות את דו"ח ועדת השירותים המזויינים המדבר על ישראל חזקה ומתרחקת מנקודת הפירת מאזן הכוחות, בקונטקסט הזה?

ערן: האיזון, גם אם הוא נראה כרגע קיים, אינו מובטח נוכח קצב ההתעצמות הרכש של מדינות־ערב בעתיד. נשק אמריקני ב־6 מיליארד דולר. לדוגמא, שנרכש על־ידי סעודיה מאז יום־הכיפורים, מתחיל עכשיו לזרום. הוא מיועד למצרים. ארה"ב חייבת לעשות לשמירת המאזן. ואין להבין את דו"ח הוועדה השירותים כממליץ על הפסקת הסיוע. הדו"ח קובע, כי נוכח מצבה הכלכלי של ארה"ב וצרכיה, יש לבחון ביתר קפדנות כל אחת מן הבקשות הישראליות. ואפשר להבין שאולי יהיה זה סיוע סלקטיבי יותר. מהערכות שיוות — בהם גם עם חברי רצות הקונגרס שעמם נפגשתי — אני מתרשם שתחזית זו מטאת לראותו כדו"ח אנטי־ישראלי.

— היש מקום להיתקף בדולה בשל כשלונו של קיסינג'ר, העשוי לקרב את קץ פעילותו?

ערן: לא הייתי משתמש במושג בוגה בתחום יחסי־מדינות. יחסי ישראל־ארה"ב הם מערכת שאינה תלויה באיש זה או אחר. זוהי ידידות בעלת איגודים משותף, שהוכיחה עצמה גם כשנכבנו הגלים בהם משיישת הסטיה המשותפת. עלי לומר, כי היא מתקדמת בביטחון, וזה תקף גם כשנעשים הערכה מי הם השמות המחוכרים להחליף את קיסינג'ר — אם יילך — על מי יוחס לישראל.

— הוא עצמו השתמש לא פעם באיום שיסתלק.

ערן: איני מקבל זאת, משום שלדעתי מעוגנת המסיבה כך, שגם גלים גבוהים יותר לא יהפכה.

— האם יהיה ענין לנשיא פורד לנטוש עתה את ד"ר קיסינג'ר?

ערן: ייתכן שבשלב מאוחר יותר — אם יעמיקו הכשלונות, הנשיא פורד יתקרב לבחירות — יאמרו לו אנשיו המופקדים על בחירתו מחדש, שד"ר קיסינג'ר הוא מכשלה פוליטית, ועליו לנטוש אותו ולמבנות תחתיו אדם חדש. היום תלותו של הנשיא בקיסינג'ר גדולה. משום שמדובר בנשיא חסר־נסיון בתחום יחסי־החוץ. שגם אינו די בקי בעבשה בזירה זו. עם זאת ידוע, כי אישים הנמצאים קרוב לנשיא ומפקים על שיקולי הפופולאריות שלו לקראת 1976 היו רוצים לראות מישהו אחר במקומו של קיסינג'ר. המבלה זמן רב מחוץ לארה"ב. צריך להבין גם, שהצלחותיו המסחררות דוגמת הפריצה אל סין — הן בשלבים המוקדמים של הקאריירה. וקשה לקיסינג'ר להגיע לשיאים גבוהים מאלה. כאשר בחלקם הם מיוסדים על המשך טיפול וסיוע שאותו מגע הקונגרס בניגוד למדיניותו.

תרומת האמינות הלקויה

— האם תרם מעמדו הרכושל של האיש לכשלון התיווך?

ערן: איני סבור כך. אי־היכולת לגשר על פער העמדות אינה תוצאת מעמדו. גם אם היום מהווה קיסינג'ר מוקד לביקורת. עדיין הוא ולא אחר

ניר. מותר כאן לתהור על הדברים שהשמיע אסאד באוזני קיסינג'ר, כי „מדובר בעולם ערבי שהנכות בידו, הזמן פועל לטובתו וההיסטוריה לצידו. ולא מדובר בתנועה מרמתך ופולן אלא בעקירת ישראל מהאיזור". מבחינה זו ייתכן שצדנו לאחור. ואם כך הדבר, מוטב להתבונן במציאות כמות־שהיא ולא להסתירה מתחת לשטיח. אף כי מצרים מוצאת עצמה מרוששת מבחינה כלכלית ורחוקה מעצמאות כלכלית יותר מאי־פעם. לא היה מוכן עתה סאדאת לעשות את הצעד המכריע ואני חרש שהוא יידחף להתחבר בעמדה נוקשה יותר בהמשך המגעים. איני צופה סיכוי מוגבר להידברות, אלא אם כן ייצא צעד

כבר היו שדרים מעולם

— היועלה בידי קיסינג'ר להפעיל את יהדות ארה"ב לריכוך עמדת ישראל?

ערן: הוא ינסה ודאי להסביר למנהיגות המקומית את האלטרנאטיבות האפורות. שלהערכתו קשות יותר לישראל, ואף יבקש להשפיע על ראשי היהדות שיסייעו לו להחדיר את תפיסתו להנהגה הישראלית. אבל איני חושב שישראל הלכה רחוק מדי כבר בשלב זה. איני צופה משבר ביחסים בינינו לבין ההנהגה היהודית על רקע זה. גם אם נכון לומר שאסור לראות את הכול כמונח בכיס. בניגוד זה עלינו לפתח תנופת־הסברה נמרצת ומיידית. אני משוכנע שהאיש ברחוב האמריקני לא רוצה לראות את ישראל נכנעת לתכתיבים שיסכנו בטחונה. גם אם אלה תכתיבים אמריקניים. זאת פריצה של הסברה כזו נקצור בקונגרס.

— את השדר של הנשיא נכון לראות כחלק אינטגראלי של טאקטיקת הלחצים במו"מ, או כהרגשת־ידידים של המתווך?

ערן: שדרים מסוג זה מקובלים גם בשעת מו"מ. וגם בימים כתיקונם. היו שדרים קודם־לכן בנושאים צבאיים, מדיניים ואחרים, וטבעי הדבר שראש־מדינה מנסה להגיע באופן ישיר לראש־מדינה אחרת. מעניין רק, שהבית־הלבן מנסה היום למתן מאוד את תוכנו של השדר, מחשש לביקורת קטלנית עליו. במידה שאכן נאמר בו מה שהתפרסם בעיתונות. אולם כאמור, כבר היו שדרים מעולם. צריך רק להבין, כי ישנם מצבים בהם ענינים מסויימים לוחצים על אישיות פוליטית ברגע מסויים, ואילו בפרספקטיבה רחבה יותר הם אינם מצטיירים כך.

— איך כבוד, שאנו עומדים בפני ניצנים של קרע ביחסים עם ארה"ב?

ערן: איני צופה קרע. אלא תקופה של קשיים, שישיעורם מותנה במידה רבה בכשרנו להסביר עמדות בתוככי ארה"ב. זה מחייב הערכות חסרת תקדים. היום יש בסיס טוב לכך, משום שישראל הוכיחה נכונות לוויתורים מרחיקי־לכת תמורת שינוי הבסיס ביחסיה עם מצרים. אם הכברה ביסודה היא פונקציה של מדיניות, יש לנו היום „קייס" טוב. עם יהדות חמה ופעילה, איגודים מקצועיים בעלי־משקל ניכר במערכת הפוליטית. וקונגרס אוהד ביסודו — אין סיבה שלא נגיע לפיוסים בתחום זה.

★ השבוע עם ✶ השבוע עם ★ השבוע עם ✶

עמוס ערן

(כמנכ"ל „מבטחים" ובעבר יועץ מדיני בשגרירות ישראל בארצות־הברית)

ריאיין: **עמיר שפירא**

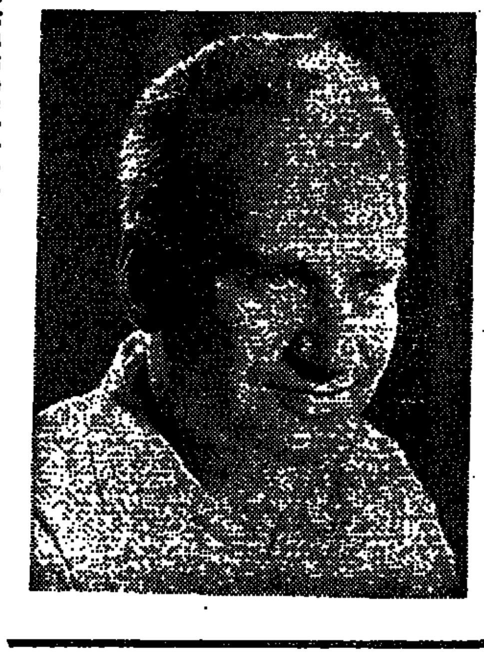

לובה אליאב

ריאיינה: **דורית גפן**

,,אדמה חרוכה"

● מפלגת־העבודה הרוסה ומפולגת כבר מזמן ● מילווה מימון המפלגות הוא בלתי־נסבל ● אני קרוב לח"כים אברמוב ופלומין יותר מאשר לחברים מסויימים ב„עבודה" ● יש לי מצע משלי. ואנהל שיחות על מערכים חדשים ● למפ"ם יש עמדת־מפתח בהיערכות פוליטית חדשה ● הצבעתי בעד רבין כראש־ממשלה — והתאכזבתי ● הממשלה תימרנה עצמה למצב שלא להחליט ● היום איש אינו יודע, מה מוכנה הממשלה לתת תמורת שלום מלא ואמיתי ●

ובה אליאב עשה זאת. הוא עזב את מפלגתו. אומנם, מבחינות רבות לא בא צעד זה כהפתעה לאלה אשר עקבו אחרי מאבקיו ודיעותיו בתוך מפלגתו. הפרישה היתה מזה זמן רב רק עניין של הזדמנות מתאימה. וזו אכן באה. ההצבעה בכנסת על ההצעה לקונסולידאציית חובות המפלגות היתה בשביל אליאב הקש אשר שבר את גב הגמל. הוא הצביע נגד, אף־כי ההחלטה שנתקבלה במפלגה היתה בעד. הוא יכול היה לבחור בדרך פחות הפגנתית, פחות רועמת, לא להיות כלל נוכח באולם בעת ההצבעה, אך ח"כ אליאב החליט, כי בשבילו זהו רגע־של־אמת, של מיבחן מצפוני — והוא הצביע נגד. מכאן כבר היתה הדרך לעזיבת מפלגת־העבודה כמעט בלתי־נמנעת.

בראשית השבוע, שעות אחדות בלבד לאחר שמסר למזכ"ל „העבודה" את כרטיס־החבר שלו (במרכז ובמזכירות) ונתן בידו את מכתב־פרישתו, הצגתי לו שאלות מספר. במכתבך התריף והקשה למסור

מפני איכסרינות פנימיות של כל מיני נותנים־ולוקחים. מצאו להם פתרון „קל": ללכת ולקבל מקופת המדינה. שיתנו מתנות והלוואות קלות כאלה לבית־חולים „הדסה" בתל־אביב. אני עובד שם שלוש

פארטנרים תמיד, ואני רואה בהחלט אפשרות של הליכה ביחד. ראיתי במפ"ם פארטנר עוד מלפני שנים. אני סבור, שלמפ"ם יש עמדת־מפתח בהיערכות פוליטית חדשה. יש לה גם עמדת־הכרעה. הן בסדר־גודל שלה, בטיבה, וברמת אנשיה. אמרתי זאת גם לחברי מפ"ם בכנסת.

היה לך רומאן עם „הפנתרים"?

— האם אתה ממשיך בו?

— זה לא רומאן. זוהי הזדהות עם בעיית המצוקה, שבחלקה הגדול היא על רקע עדתי. זה התחיל אצלי בצורה יותר אקטיבית, כאשר התקוממתי על כך שלא חננו את צ'ארלי ביטון. אינני יודע מאין באה הקהות הזאת. אני למדתי את ה„קיידי". זה היה ערב יום־הכיפורים. ביקשו רק חנינה. לא התכחשו לכך שהוא עשה מעשה רע. חנינה זה מעשה יהודי. אבל היתה אטימות של ממשלת הפועלים. ביקשתי משרים, אבל שום דבר לא הועיל. זו היתה אחת מנקודות־השבר שלי. הלכתי להגניך איתם, הלכתי למרכזים.

היום יש מועצה ציבורית למלחמה במצוקה, שכבר ערכה הפגנה אחת בעניין 120 מיליון הלירות שנגזלו מהתקציב, ושיועדו לטיפול במצוקה. גם ה„פנתרים" משתתפים במועצה, אבל יש גם גורמים רבים אחרים, וביניהם: מפ"ם, ליע, רי"צ, „התבודה", „מוקד" — מכל הזרמים.

פרישתך נפלה בדיוק עם כשלון המו"מ של הממשלה במיחנו של קיסינג'ר — מה דעתך על החלטת הממשלה?

— אינני יודע, גם אם היו הולמים על הסכם לא הייתי מרוצה, וגם כאשר הופסקו השיחות אני לא מרוצה. אין לממשלה מדיניות, לא תיאום ולא אחדות. היא תימרנה עצמה למצב כזה, שלחצים פנימיים וחיצוניים הביאו אותה לדבר השוט והקל — שלא להחליט. היא על הממשלה לקבוע מדיניות כוללת ארוכת־טווח ובה לבצע בשלבים. הבעייה אינה רק [illegible] קיימת גם הבעייה של [illegible] פלשתינאים. [illegible] את הממשלה בפינה. [illegible] זה דבר נורא. הממשלה הקודמת דיברה בחוזק, [illegible] לטובתנו. חשבתי שרבין ינהג אחרת. אני מאוכזב ממנו.

אבל רבין עשה המעט צעד לא כל־כך פופולארי כלפי פנים. ד־ אף זכה לביקורת חריפה כאשר הציע לוותר על המעברים והנורווים תמורת אי־לוחמה. האינך חושב שהמעברים תלויים יותר בכוונות המצרים מאשר בכוונות הישראליות?

— לא אמרתי שהערבים מוכנים לקבל תוכנית כלשהי. אבל זה הבדל כמו יום ולילה, אילו הממשלה היתה מציגה תוכנית משלה לשלום — תוכנית כוללת. רק כך היינו יכולים להסביר את עצמנו בעולם. היינו מנסים להגיע לשלום, מוכנים לפארטנרים עם תוכנית, היינו אומרים כי אם תפרוץ מלחמה — נקה מהם עוד. אבל הם היו יודעים למה אנחנו רוצים להגיע. היום אף אחד לא יודע — גם את ואני לא — מה מוכנה הממשלה לתת תמורת שלום מלא ואמיתי.

האם תתנגד לממשלה בכולל?

— זה תלוי בעצם העניין. לא תמיד אצביע נגד הממשלה.

ולסיום, השתמשת במכתבך למאיר זרמי במלים „אדמה חרוכה", בהתייחסותך למפלגת העבודה. למה התכוונת בביטוי הזה?

— בשבילי „אדמה חרוכה" זה כאשר הבן והבת שלי אינם יכולים להצביע בשבילי. בבחירות האחרונות הם אמרו לי בהחלטיות, כי בשום פנים ואופן לא יצביעו בשבילם (המערך), והם לא הצביעו. זאת בשבילי אדמה חרוכה.

האם משפחתך מזדהה עם צעדך הנוכחי?

— כל המשפחה עומדת מאחורי.

זרמי, אתה מודה, כן ויותר: משהתחלפה ההנהגה, התגלה, לאי־טנה של המפלגה, כי המחלה היתה קשה יותר: כי זאת היא מחלת העץ כולה, על צמרתו ה„חדשה־ישנה". האם הכול כל־כך רקוב במפלגת־העבודה וה־פריתמוקה?

— זוהי עובדת חיים שהמפלגה הרוסה ומפולגת. אני מתכוון בעיקר להנהגה של המפלגה, אבל אני גם מכיר במכתבי, שאפשר־ואפשר למצוא רקמות בריאות ויש אבנים מהן ניתן להקים יסוד חדש על תלי החורבות של המפלגה.

אתה תמכת, בזמנו, בבחירת רבין כמועמד המפלגה לראשות הממשלה — האם שינית דעתך?

— זה נכון, תמכתי ברבין. הצבעתי בשבילו. היו או שני מועמדים. את האחד הכרתי טוב הרבה שנים, ולא רציתי לתמוך בו. את רבין לא הכרתי כלל. אמרתי לעצמי שאתן את קולי למי שאינני מכיר עדיין. החלטתי לתת לו שאנס. אולם לאחר כמה חודשים — האשראי שלי נגמר.

כדוק, מה קרה?

— נקודת־הסף היתה כניסת המפד"ל לממשלה. התנגדתי לכך, לכל הצורה שבה התקע רצה כל־כך להתחבר עם השקע: הריצה, הרדיפה הזאת, בחוסר כל תוכנית וכל דרך משותפת. אז נגמר הקרדיט שלי לממשלה.

הרי אתה היית בשעתו מזכ"ל „העבודה". כיצד, לדעתך, צריך היה מאיר זרמי לפתור את הבעיות הכספיות שבהן נתונה ה„עבודה"?

— ודאי לא בדרך שהלכו. קשה לתאר עיתוי אומלל יותר למילוה מימון המפלגות מן העיתוי הנוכחי. אינני רוצה לירות אבנים בזרמי. ייתכן שהוא אינו יודע את מצב הנכסים של מפלגת־העבודה. היו דרכים אחרות והוגנות לפתור את הבעיה ולא מקופת המדינה, אלא על חשבון נכסים. אני לא בקי במצב היום. אך בעיני זהו מעשה בלתי־נסבל — ללכת לקופת המדינה

פעמים בשבוע. זהו בית־חולים לדגיים. הם היו יכולים לעשות הרבה עם כספים כאלה.

הם היו צריכים להבין שזה יקרע את נפשם של הרבה חברים. היו עוד אחרים — 12 איש שלא יכלו לשאת מעשה כזה.

כיצד אתה מסביר, שיחד עם פרישתך לא קמו עוד חברים במפלגה ולא עזבו אף הם מתוך הזדהות עם צעדך?

— אינני רץ למסעות־התעוררות. ביקשתי מחברים שלא יעשו לי „מעשי־התעוררות". בימים האחרונים קיבלתי הרבה מאוד טלפונים והרבה מאוד מכתבים, שבהם הביעו אנשים את הערכתם והזדהותם עם המעשה שלי. זה עודד אותי מאוד.

אתה אמרת במסיבת־העיתונאים שלך, כי אתה שואף, ככל אפשר־ויותר, להוריד את הממשלה הנוכחית, בדיוק כמו בגין. מדבריך השתמע שאתה רוצה גם לפגוע במפלגת־העבודה, לפלג ולהרוס אותה. האם לא תשרת בזה גם אינטרסאנטים מן הימין?

— (בסארקאזם) לפלג ולהרוס את מפלגת־העבודה? הרי היא כבר הרוסה ומפולגת מזמן. מתונים יש במפלגת העבודה, אך יש בה גם אנשים בעלי דעות קיצוניות. אני מכיר מיספר אנשים מתונים מאוד בתוך ה„ליכוד". אני קרוב לח"כ אברמוב ולח"כ פלומין בעניינים מדיניים לאין ערוך יותר מאשר לחברים מסויימים ב„עבודה".

האם תצטרף עכשיו לתנועה או סיעה כלשהי?

— אני לא הולך להצטרף ל... ולא להזדווג עם... יש לי מצע שלי, ואני אנהל שיחות על מערכים חדשים.

האם ח"כ הלוי הוא פארטנר למערך כזה?

— לא ח"כ הלוי.

במכתבך הדגשת את רצונך בתנועת־עבודה חדשה. האם מפ"ם נראית לך כפארטנר?

— אני רואה במפ"ם את הביטוי — לתסיסה הגדולה הקיימת היום. הם

אוניברסיטה עברית או ארץ־ישראלית?

מאת גבריאל שמרן

עם יובל המוסד

כמחווה למען משיכת מספר גדול של סטודנטים לא־יהודים, בייחוד ערבים (דבר שאתה, לדבריך, מעוניין בו וגם תקנות האוניברסיטה מדברות על קבלת סטודנטים ללא הבדל דת ולאום) — האם היית מוכן לשקול את שינוי שמה של האוניברסיטה העברית לאוניברסיטה של א"י?"

עדיין זוכר אני כיצד שאל־גו של חבר ועדת־החקירה האנגלו־אמריקנית, מר קריק, ריצ'רפה באולם הדמוס של ימק"א בירושלים. היה זה ביום 14 במארס 1946. השאלה הופנתה אל נשיא האוניברסיטה העברית המנוח, ד"ר יהודה ל. מאגנס. הוא הגיע באותו בוקר לפני הוועדה לא כאיש האוניברסיטה „אלא — יחד עם פרופ' מ. בובר ומשה סמילנסקי — במסגרת משלחת של אגודת „איחוד". ועדיין שומע אני את הצחוק הלגלגני של חלק מהקהל, ואילו ידידי הוועדה האנגלי, השופט סינגלטון, נראה נבוך וביקש את עמיתו לוועדה לוותר על השאלה „שהרי אין לצפות מד"ר מאגנס להוות במעמד זה את דעתו האישית על שינוי אפשרי של שם המוסד שהוא עומד בראשו.

האולם ד"ר מאגנס לא נבוך כלל. הוא זקף מלוא קומתו ואמר: „אינני נוטה כלל לצחוק על שאלה זו, ומכל מקום מבקש אני רשות מהיו"ר לענות עליה". ומשניתנה הרשות, הסביר למה לא נקרא בשם אוניברסיטה של ארץ־ישראל (במקור האנגלי מדובר כל הזמן על „פלשתינה", שם שמשמעותו היתה אז, כמובן, שם ארץ־המנדאט ועדיין לא דבק בו האופי הערבי־הפלשתיני של ימינו — ג.ש.), אלא בחרה מלאה בשם האוניברסיטה העברית. כי זהו האוניברסיטה של העם היהודי כולו. וזה קשור בדברים „שפרופ' בובר השמיע קודם לכן באוזני הוועדה (על הזיקה „בין עם לארצו". רעיון שפותח בספר בשם זה כשנתיים לפני־כן). אנו נמצאים כאן, כדי להפרות ולהחיות את היהדות „זאת הסיבה היסודית.

קליטת העקורים — הרי זהו דבר שלא ידענו עליו מאומה כאשר הוקמה האוניברסיטה העברית. אף־כי היתה אז רדיפת יהודים די־ויתור אך לא באותה מידה [כמו בשנים האחרונות]. תפקידנו היהודית היא, כי על־ידי כינון הקהילייה היהודית כאן בחוזק את העם היהודי מבחינה שכלית ורוחנית ולאור שאיפותיו המוסריות הדתיות. זאת סיבה מעולית לגבי עם סגולה.

ועוד אמר ד"ר מגנס: „היהדות אינה כנסיה. אלא כפי שהטעים פרופ' בובר — אגודה־מרכזת שמטרתה לכונן חברה צודקת ותוסיפה היהודית היא. שכינון חברה צודקת זו מוטל קודם־כל על היהודים בקרב עצמם. ועל־ידי כך אפשר יהיה אולי לסייע לכינון חברה צודקה בחלקי־עולם אחרים. האוניברסיטה העברית קיימת כדי ללמוד את היהדות, כדי לרדת לשורשיה, כדי להביא אותה במגע עם כל תרבויות־העולם. אשר חיינו התגשינו בתוכן... אחד משורשי חיינו הוא הארץ הזאת עצמה, ארץ־הקודש. בה הגיעה רוחנו לשיא הפריחה. עלינו להגיע אל מקורות ספרותנו. ולכן יש לנו ספריה גדולה, הגדולה ביותר בחלק זה של העולם (אז — 460,000 כרכים), ואוסף גדול של כתבי־יד. היא משתדלת ליהפך למרכז רוחני גדול, ובשל כך בחרנו בברירה הזאת, כי על האוניברסיטה העברית להיות האוניברסיטה של העם העברי, של העם היהודי".

ואולם — המשיך ד"ר מאגנס — אין זאת אומרת שאין אנו משתדלים להיות עד־כמה שאפשר האוניברסיטה של ארץ־ישראל. האוניברסיטה פתוחה לפני כל אחד, ואני שמח לומר כי סוגים שונים של בני־אדם משתמשים בשירותי האוניברסיטה העברית. אם תבואו אל הספריה שלנו, תראו מן הסתם איזה נזיר בגלימתו, ובמכון ללימודים ערביים יש ספריה יותר גדולה (במובן המודרני) של ספרות ערבית ומוסלמית מאשר באיזו אוניברסיטה או בספריה ערבית. אם כי־שם יש יותר כתבי־יד ערביים. לפני שנים אחדות (והטובה שאין זה מתרחש עכשיו, מצביעה על הרעת המצב), הובאו תלמידי מוסדות־חינוך ערביים אל ספרייתנו כדי לראות בפעם הראשונה במו־עיניהם את יצירת עמם בימים־עברו. ואפילו עכשיו יש לנו מספר סטודנטים ערביים".

האמנם „סתירה גמורה"?

עד כאן עדותו של ד"ר מאגנס לפני הוועדה האנגלית־אמריקנית. אמר הידיד: „עניית על השאלה, אבל בן־ארצנו, חבר בית־הנבחרים הליבוריסטי (לימים שר), המנוח ריצ'ארד קרוסמן חריף המוח ושנון־העט, אשר יומנו מהממשלה מעוררים עתה סערה בבריטניה, העיר אז ביומנו על דברי מאגנס: „בסך הכול היתה זו סתירה גמורה. בתחום עניני האוניברסיטה שלו, למדיניות הדו־לאומית שלפיה ביסס את כל נאומו" („שליחות ארצישראלית", ספריית פועלים, 1947, עמ' 163).

האמנם? עכשיו מקץ 30 שנה בקירוב, אפשר לומר בקלות יתירה, כי הרעיון הדו־לאומי לא עמד במיבחן (אף־כי למען האמת גם יריביו שהבטיחו שלום ושכנות טובה כתוצאה מהקמת מדינה יהודית בחלק של ארץ־ישראל, לא הצליחו עד כה במשימתם). כן נדמה, כי הקוטביות: אוניברסיטה עברית או אוניברסיטה ארץ־ישראלית — אינה קיימת עוד באותה חריפות. האוניברסיטה הירושלמית — כמו האוניברסיטות הישראליות הצעירות ממנה — נהפכה אחרי כינון המדינה בכורח הנסיבות קודם־כל לאוניברסיטה ארצית. פאקולטות מעשיות שימושיות, אשר לפני כשנות־דור רק חלמו על הקמתן — משפטים, רפואה, רוקחות, מינהל־עסקים, רשת מורחבת לאין־שיעור של מדעי־הטבע ומדעי החינוך — קמו לתפארת. היה זה כמעט סמלי שהאוניברסיטה נותקה במשך 19 שנה מהר־הצופים, אותו הר בעל נוף־החזון העילאי. בו בחר ד"ר מאגנס בשנת 1912 כאתר האוניברסיטה; בו הניח ב־1918 וייצמן את אבן־הפינה (אגב: במעמד המופתי דאז, קאמל אל־חוסיני. אחיו וקודמו של האמין), ובו נפתח המוסד לפני יובל־שנים, הדק פנייתו הדראמטית של ד"ר מאגנס בערוב ימיו (הוא נפטר ב־1948) אל המלך עבדאללה הצילה את הקאמפוס מהרס וחורבן, ואילו עכשיו נצטרף הר־הצופים מחדש — תוך שינוי מעשי־בראשית — אל שלושת הקמפוסים (גבעת־רם, המרכז הרפואי בעין־כרם והפקולטה לחקלאות ברחובות).

אכן, שוב אין האוניברסיטה „800 מטר מכל לייישוב", כפי שליגלגו עליה בשעתו...

הסטודנטים הערבים באים

מעניין: מאגנס יכול היה להצביע רק על קומץ סטודנטים ערבים. היו לכך סיבות פוליטיות, אבל גם מעשיות: השפה העברית הורה והמורה־

(המשך בעמוד 7)

חרוזי / יהודה אופן

כדור בריאד

ביום־הולדת־הנביא
כדור־המוות לא החטיא.

הפעם הכדור נורה
בידי אחיין אחד מופרע.
אך קודם לרוצחים שפויים
המלך רוב־ברכות הנעים.

ביום־הולדת הנביא
כדור־הרצח מה הביא?

הנה מידבר עשיר מאוד
עם גנבים קטועי־זרועות.
לא עבד כאן ימלוך מלוך,
רק מלך־העבדים ימלוך.

ביום־הולדת הנביא
האם כדור שינוי הביא?

המלך לא היה ראשון
עם פרוטוקול זקני־ציון,
אבל באלה שנות־שבעים
הוא בהחלט שומעיו הרשום...

כי הסידן של הנביא
שנא את עם־הנביאים.

ומי בתור? אין הגיון
לשאול כך במזרח־תיכון.
לא פייצל אחרון הוא כאן.
ועוד נדע בבוא הזמן.

ביום־הולדת־הנביא
כדור־המוות לא כחטיא.

هكذا من الاصل

הקיבוץ אז ועתה - הצד השווה והצד השונה

חוקר את תולדות התנועה הקיבוצית אינו יכול שלא לתת את הדעת על עובדה אחת והיא, לעניות דעתנו, משמעותית ביותר. עובדה היא, כי התנועה הקיבוצית לפני קום המדינה ובשנות קיומה נעה לכל היותר בין שלושה לארבעה אחוזים של כלל האוכלוסיה היהודית. והרי לפני מלחמת־העולם השנייה, וביותר יחוד לפני השואה, שפקדה את קיבוצי היהודים באירופה, היו תנאים אופטימאליים להתפתחותה של התנועה הקיבוצית. ביישוב שררה אז רוח אחרת, רוח של התנדבות וחלוציות, ההגנה והפלמ"ח, בארצות מזרח אירופה ומרכזה שיגשגו אז תנועות נוער חלוציות, אשר כנו חברים לרבבות. בארצות התפוצה קיימים היו גרעיני־עלייה לרוב, אשר נשאו נפשם להצטרפות אל קיבוצים קיימים או לייסוד קיבוצים חדשים.

מאת
יעקב עמית

אכן, בידולה של התנועה הקיבוצית בימים ההם בא בעיקר מתנועות־הנוער החלוציות ומתנועת "החלוץ" בארצות הגולה. היה זה מקור לא אכזב להתעצמותה של התנועה. מה גם שקרקע צמיחתה בארץ והאווירה שאפפה אותה השפיעו רוב ברכה עליה. אף־על־פי־כן, לא חרג גם אז מניינה מגודל האחוזים המעטים מכלל היישוב.

מבטנו של אדם, וזה כנראה גם מבעה של תנועה, לראות את העבר כ"תור הזהב". אולם האמת היא, כי גם בשנות הבראשית, ומעבר להן, לא היתה התפתחותה של התנועה הקיבוצית סוגה בשושנים. מן הרבבות והרבבות, שהתחנכו לקראתה, לא הגיעו להגשמה עצמית בשורותיה אלא אלפים. "הבריחה הטבעית" היתה מנחילה בגולה וגמישה בארץ. לא בכדי רבים כלכך הם "מי שהיו". הסלקציה היתה אישית חברתית ורעיונית. לא כל אחד שהצטרף לתנועה חלוצית ונתחנך על ברכיה מילדותו או משחר נעוריו נכון היה למצות את דין ההגשמה ורבים פנו לדרכם, בלי לקיים אפילו את מצוות העליה, ואף בהגיעם לקיבוץ היו רבים נוטשים אותו אם מקוצר רוח חלוצי ואם מעבודה קשה, פשוטה כמשמעה. לא אחת לשם צידוק עצמי, העטוף פיק־ברכיים אישי באיצטלה רעיונית. עם־זאת אין כלל להקל ראש במשברים רעיוניים, אשר פקדו בעתות מבוכה קיבוצים שלמים והביאו אותם אל סף ההרס. דור המייסדים וממשיכיהם מקרב באי התנועות החינוכיות ידעו איפוא אכזבות לא מעט והתייסרו בכאב העזיבות עד שהעמיקו שורש והגיעו למידה רבה של יציבות.

מעטים מרבים

אמת נכון הדבר, אין הרי הקיבוץ של שנות השב־עים כהרי הקיבוץ בשנות השלושים והארבעים. תנאי גידולו החיצוניים נשתנו כמעט עד לבלתי הכר. שוב אין מפרנסת אותו תנועה חינוכית גדולה בהיקף ובבניין כדרך שפירנסה אותו לפני השואה. אמנם, גם בגלויות שמעבר לאוקיינוס, לא פסו אמונים. בתוך הצעירים היהודית עולים כפורחים קני תנועה. קטנים במספר, אך נחושי החלטה להוסיף ולשאת נגד הזרם. כך שמענו פתאום שירה בוקעת מתיבת הרדיו, שירת ציון, שהועברה הישר בשידורי ישראל מקן השומר־הצעיר בלוס־אנג'לס. ברובע חופשי של הכרך הגדול, בבית רעוע, התכנסו שבעים נערים ונערות באווירה שומרית והם הולמי ישראל הקיבוץ. התרונן הלב לשמע זימרת הארץ ודברי ההזדהות של מדריכה חלוצה, אשר גדלה באווירה החמרנית והיא נושאת נפשה להגשמה אישית בקיבוץ. אגב, היה בדבריה של אותה מדריכה שילוב מאלף, כיצד השומר־הצעיר החילוני כחונך בנים אובדי דרך לאהבת היהדות וערכיה — התנ"ך, התלמוד וכיו"ב, תוך אמונה בציונות סוציאליסטית. אלא שנאמני ציון אלה הם מעטים מרבים — רק שבעים נערים ונערות בקן השומר בלוס־אנג'לס. הכרך הזה קיבוץ יהודי גדול, מן הגדולים בארצות־הברית של אמריקה.

ואין פרט זה בא ללמד אלא על הכלל: בארצות התפוצה שמעבר לאוקיאנוס לא פסו אמונים, אלא שמעטים. מבחינת ההגבה החלוצית הם מעטים. גרעיני העלייה נער יספרם. שלא כבימים ההם, כאשר קני התנועה החינוכית על רבבות חבריהם, עמדו על תילם התנועה הקיבוצית בישראל מוסיפה לקלוט גרעיני עליה מן הגולה, ויהיה מספרם מועט ככל שיהיה. מצטרפים אליה גרעינים מן התנועה החינוכית בארץ. יש גם זרימה של חברים מן העיר אל הקיבוץ ומספרם למאות מגיע מדי שנה בשנה. עיקר גידולו של הקיבוץ בבנו ואל תוכו הוא בא. הרי אלה הבנים, ה־ שני ודור שלישי, המרתקים חוליות בשרשרת.

פרנציפ קליטת הבנים הסתבר, כי לא כל מי שנולד בקיבוץ נולד אל הקיבוץ. עקרון "הבריחה הטבעית" מוסיף לפעול אף בקליטת הבנים. הקיבוץ הוא איפוא הזיון הברור סלקטיבי בראשית דרכו עד הנה. זו היא אולי אחת הסיבות לעובדה שמשקלו היחסי בקרב כלל האוכלוסיה גם מיה, בכל הנסיבות, בין שלושה לארבעה אחוזים.

אבדנו דלא בכדי כי זו היא אחת הסיבות ל"יציבות" משקלה היחסי של התנועה הקיבוצית, מה שאין כן משקלה הכמותי. את התופעה בכללה לכל היבטיה צריך עוד לבחון בהזה היטב. נגלה מכל ספק הוא, כי יתגלה בה גורמים לא רק בתנאים חיצוניים אלא גם בגורמים פנימיים של הקיבוץ ומיבחנו. מכל מקום, לזכותו של הקיבוץ ייאמר, כי הרוף השינוי הברוחיק לכת בנסיבות גידולו האובייקטיביות. עלה בידו לקיים את במעמד הכמותי באוכלוסיה שגדלה פי ארבעה וחצי מאז כינונה של המדינה.

בראשית היה הרצון

לא נרחיב את הדיבור על מקורות היווצרותו של הקיבוץ. גם בקיבוץ השומרי מדובר, הרי ראשיתו איננה במבצע רעיוני מגובש ומבוסס לכל פרטיו הקודקיו. בראשית היה הרצון לשמר (יש מתוזה) את החוויה "היהודי". לכפה את חוויית העדה. ובהיבטיה עליית ה"קהילייתבר" יכילוה. אלא שלא ארכו השנים ותוך האובייקטיביזציה הגיע עמל הכפיים. הפגישה עם המציאות הארץ־ישראלית. נטילת חלק במאבקיו של מעמד הפועלים המתהווה וכן ההתרחשויות הפוליט־יות והרעיוניות בתנועת הפועלים הבינלאומית השפיעו השפעתן והוליכו להשתחררות מ"סמלים תלושים" ו־להתבהרות האופקים הרעיוניים. כך קם ב־1927 הקיבוץ הארצי השומר־הצעיר על מצעו הרעיוני ועל בסיס הקולקטיביות הרעיונית.

אמנם, שונה היתה המוטיבאציה של דור המייסדים הראשוני הממשיכים מזו של דורות הבנים ושאר ה־מצטרפים אל הקיבוץ בימינו. אף־על־פי־כן, הרף מרחק הזמן והשוני בנסיבות, אפשר גם למצוא צדדים שווים בין ראשונים לצעירי הממשיכים. צד שווה אחד הוא חופש ההכרעה. ההצטרפות אל הקיבוץ היא היא וולונטארית. בהיגה אין אונס, מאז ומתמיד. אפילו בנים אינם מגיעים לחברות בקיבוץ באגדת אוטר מאטי. בבוא היום, כשהם עומדים על דעתם, הרי הם בני חורין להכריע לכאן או לכאן, ואמנם הכרעה זו מוליכה מיספר לא מועט של בנים אל מחוץ לקיבוץ.

לאמיתו־של־דבר, אין יצור חברתי וולונטארי כ־קיבוץ. לכאורה, הוא "סוגר" על חבריו. אך להלכה ולמעשה כאחת הרי הוא פתוח להכרעתם החופשית כל יום תמיד. רצונם של חבריו הוא כוחו וכבודו. הוא מקור הסמכות ואבי הדמוקראטיה הקיבוצית. כך היה בראשית הדרך וכך גם עכשיו.

ההוויה וההכרה

אמרנו: בראשית הקיבוץ היתה חוויית "היחד". הרי חוויית היחד היא גם עתה מקור לא אכזב של זיקת בני קיבוץ למקומם. התיבה מקום בלשוננו משמעותה לידדע אינה גיאוגראפית בלבד. המקום זו השכינה. לא בכדי נאמר: הן המקום על יושביו. זה חנו של נוף מולדת. אך זה גם חן נופו החברתי־האנושי, מכאן שהזיקה הרעיונית נתונה בכוח ויש לעשות להוצאתה אל הפועל.

הקיבוץ איננו מינזר־קן של יפי־נפש. אמנם, בחומת העבודה העצמית ניבעו פרצות של עבודה שכירה. אך הקיבוץ ברוב מניינו קיבוץ של מקיימי מצוות עמל כפיים בגופם הוא. מבחינת ההוויה הרי הוא שייך למעמד הפועלים. אלא שלא אצל הכול באה עצמה הוויה זו לכלל הכרה. כיצד יגיע איפוא הקיבוץ לאקטיביזם רעיוני־פוליטי בתנאי ימינו? לא די בזיקה פורמאלית למפלגה. הן יש בכל קיבוץ אנשים שאיכפת להם. יקומו הם ויהיו לחוג הפעילים המפעילים. יפנו מעייניהם גם פנימה ומהם תצא השראה על סביבתם הקרובה.

האחדות המתחייבת

האחדות בין עמל כפיים לבין עבודת הרוח היא מראשי מאווייו של הסוציאליזם, שאינו משתת דרכיו. הקיבוץ היה תמיד סדנה חברתית מאין כמוה להגשמת האחדות הזאת. ואם תמיד כך, עכשיו על אחת כמה וכמה. שכן ניהול משק חקלאי ותעשייתי מודרני וכן כילכול ענייניה המורכבים של חברה הבנויה על שיתוף מחייבים יותר ויותר אנשים ברמה של השכלה על־תיכונית או אקדמית. היה זמן שהקיבוץ חשש מפני פריצת כל הסכרים על־ידי זרימה בלתי־מבוקרת אל המכללות. עתה נתברר לא רק שהקיבוץ מסוגל בדרך־כלל לכוון את ההליכה להשכלה על־תיכונית או אוניברסיטאית, אלא שאין נדירים עוד המקרים של צורך לעודד את ההליכה הזאת.

עם־זאת יש לתת בצעד מועד את הדעת על הריבוד. העלול להיווצר בקיבוץ ברבות הימים בין "משכילים גמורים" ל"משכילים למחצה". הפתרון לטווח ארוך הוא: מתן הזדמנות שווה לכל החברים לקנות להם דעת. אם בתחום עיסוקם ואם בתחום התעניינותם האישית, תוך תהליך הדרגתי וקביעת סולם עדיפויות. בשעתו היה מי שדיבר על יצירת "עם עובד אקדמי" בישראל. יהיה זה מצב אידיאלי — אמר — אם גם מטאטא רחובות יהיה בעל תעודה אקדמית. אם בקנה מידה ארצי נראה הדבר כחזון אוטופי, הרי במתכונות של קיבוץ, אף זה לא מהיום למחר, ניתן הדבר להגשמה שלב אחר שלב.

זה לטווח ארוך. ואילו לטווח קצר — וטבועה בכך מגמת יסוד — צריך שהאחדות בין עמל כפיים לבין עבודת רוח ומינהל תקויים הלכה למעשה, על־פי נוהלים חברתיים ומשקיים סבירים.

אכן, יש צדדים שווים וצדדים שונים בהתפתחותו של הקיבוץ. הצדדים השווים הרי הם מלמדים על מקורות הקבע, שמהם שואבת כוח התמדה תופעה מיוחדת במינה זו במציאות הישראלית. ואילו הצדדים השונים מציבים לפני הקיבוץ אתגרים חדשים, שעימם מצווה הוא להתמודד.

קול קורא ולא במדבר

העלייה השניה: כמה באו, כמה החזיקו־מעמד, כמה נשרו וירדו?

אם תחליט עתה ממשלת ישראל לפרסם "קול קורא" ליהודי העולם, ובו תביעה מפורשת להמוני בית־ישראל להכיר בחומרת השעה ולקום ולעלות לארץ — ספק אם יעוררו הדברים הד. אמנם מנגנונים יעילים ידאגו לפר־סם את הדברים בכלי־התקשורת, להפיצו בקרב אירגונים ומוסדות יהודיים ולהקריאו במועדו־ני תנועות־הנוער, אך גורלו של הכרוז ברור: הוא ייגנז בתיקים עם שאר מיסמכים כמותו.

מאת
בצלאל עמיקם

אחרי מלחמת יום הכיפורים פיר־סמה ראש־הממשלה דאז, גולדה מ־איר, "קול קורא" לנוער היהודי, שלדאבוננו נבאר "קול קורא במד־בר". גורל דומה זומן לקריאות א־חרות של מנהיגי ישראל ל"צעירי ישראל אסר ליבם לעמם ולציון". הדברים פשוט לא נקלטו.

כרוזו של המורה ממסחה

קריאה נרגשת שעוררה מארץ־יש־ראל לגולה ד"מורה תנופה רבתי, אף־על־פי שהיתה הכרה־כאילו בי־סוס העיוני, היתה קריאתו של המו־רה במסחה, יוסף ויתקין. לפ־ני שבעים שנה בדיוק הריץ איגרת לגולה — "אל הנוער" וביתים אח־רים שקדו על הכבתה — והדברים זיעזעו והרטיטו את הלב.

על הכרוז חתום ויתקין בשם "חבו־רת צעירים מארץ־ישראל". הסגנון נמלץ, מטיף ובוכה, ובזה זאת הסוד־פשרות.

כתב ויתקין לאחיו:

"בה בעת שמטרתנו הציונית ה־אמיתית ברורה פחות או יותר והיא תחייתנו הלאומית והמדינית על אד־מת ציון, הנה הדרכים המובילות אותנו אל מטרתנו עודן תהלות בערפל. חוזים אנו בהן זה 20 שנה ויותר, ובה במידה שהרבינו ללכת, שדימינו שמטרתנו עוד מעט ותושג, בה במידה הלכנו, מבלי הרגש זה את זה; הלוך והתרחק ממנה עד כי עוד מעט ואבדנו לנצח".

בכרוז הארוך אומר ויתקין בדר־רות: "חלילה לנו מרמות עצמנו, ואת העם אשר בשמו נדגול לומר — קלה היא הדרך וקצרה. הרעיון הזה היה בעוכרינו. הדרך ארוכה כמו שתהיה, תבלע קרבנות אין מס־פר, אך עלינו ללכת בה, ללכת מבלי הבט אחורנית".

בעל הכרוז כתנה את מדוי עמו ופונה בהתרגשות: "עורו עורו, צעי־רי ישראל. קומו לעזרת העם. עמנו גוע, ארצנו עוד מעט ותתמוק מאי־תנו לנבת, חושו מהר לעזרתו".

המורה הצעיר מן המושבה הגלי־לית אינו מבטיח לבאים דבר. אדר־בה: "רבים מכם יכלו אולי במל־חמות הקשה ממחלות וייסורים. רעב ועמל, אך הנשארים והבאים אחרי־כם ימלאו את השורות, והמלחמה, מלחמת שלום, תימשך עד הנצחון".

קשה לשפוט אם אמנם חולל ה־קול־קורא של ויתקין תמורה יסודית, ומה בדיוק חלקו בעליה השניה. אך אין ספק כי הרעיד לבבות והעלה את הנושא הכאוב על סדר־יומם של צעירים שהיו רחוקים ממנו ומוד־דים בענייני דיומא סוערים. העליה השניה, שחולה להגיע טיפין־טיפין שנה אחת קודם־לכן, זכתה לתגבורת רציניות. הזכרון ההיסטורי מייחד ל־כרוזו של ויתקין מקום נכבד.

דמותה של עליה

הדור־ראשונים הלילה־חלוצים אופ־פים את העליה השניה. בני הדור ההוא נהגים אצלנו מכעמד של יוק־רה. רואים בהם גזע נפילים ואנשי־סגולה, חזיון חד־פעמי שגז ואינ־נו. הלהט האידיאולוגי שלהם משמש נושא להערצה ומקור־נוסטאלגיה.

לעליה השניה קדם דור בראשית, אנשי העליה הראשונה, חבורת ביל"ו ומקימי המושבות החקלאיות אשר הניחו את יסודות היישוב המתחדש בארץ. אחריה באו אנשי העליה השלישית, חלוצי האמונה ותום־הנעורים, מייבשי הביצות וסוללי הכבי־שים. אולם כאלה כן אלה לא פגמו בזוהר האגדה העוטר את העליה ה־שניה ובהזדמנות שיצרה לה — תדמית של עבודה קשוחה, קשיות־עורף והגשמה אישית של הציו הלאומי.

עשר שנים נמשכת העליה הש־ניה, מהפרעות בהומל ב־1904 ועד לנעילת שערי ארץ־ישראל עם פרוץ מלחמת־העולם הראשונה. בעשור זה הותוו היסודות של ההתיישבות ה־עובדת לתצורותיה: קבוצה, קיבוץ ומושב; נרקם רעיון חיי השותפות בעבודה, וניצוקו דפוסי אירגון הפו־עלים בעיר ובמושבה. בשנים אלו החל להתגבש בארץ משק הפועלים. הורם ערך העבודה העצמית, הוקמו מוסדות לעזרה הדדית ולתרבות, ו־נקשר קשר רצוף בין הגרעין החלו־צי בארץ ולבין הגולה.

מהו דיוקנה של העליה השניה? מה היה מיספרם של העולים וכמה מהם נשארו בארץ?

האומדנים בקשר למיספר הבאים ולמיספר הנושרים — רבים ושונים. יש המפריזים ונוקבים מיספר גבוה — בין 40 ל־50 אלף עולים — ויש מצמצמים המגיעים לכדי 15 עד 17 אלף נפש. המשותף לכל בעלי־ה־אומדנים — היעדר בסיס סטאטיס־טי מהימן. בימי השלטון התורכי לא קויים מעקב מספרי של היוצ־אים והבאים בשערי הארץ. למעשה החל הרישום רק בשנת 1919, עם כינון משטר הכיבוש הבריטי. הת־פיסה הרווחת, המסתמכת על מניין היישוב עם פרוץ מלחמת־העולם ה־ראשונה, שהוערך ב־85 אלף נפש — נוטה להניח כי מיספר העולים נע בין 30 ל־40 אלף.

פסיפס מגוון

העליה השניה היתה רבת־פנים. היא כללה פסיפס מגוון של עולים. באו יהודים חרדים שהצטרפו ליישוב הישן בערי הקודש, בעיקר בירוש־לים. הגיעו אנשי המעמד הבינוני שהתקלטו ביפו, בחיפה ובירושלים, ונמשכה נהירת הקשישים שביקשו לבלות את שארית ימיהם על אדמת הקודש ולהיטמן בה. כן באו עולים מארצות האיסלאם — בוכרה, פרס, עיראק, צפון־אפריקה, תורכיה, סו־ריה ותימן. היתה גם עליה ממער־בי אירופה.

ב־1967 נערך מיפקד ארצי של שרידי העליה השניה. תוצאות המיפ־קד, שהסתמכו גם על רישומים ב־לשכות־הגוש של ההסתדרות, ארכיו־נים שונים וגביית עדויות שבעל־פה, הצביעו על 3500 עולים שנש־ארו בארץ. על מיספר זה יש להו־סיף כאלף וחמש מאות עד אלפיים עולים יוצאי תימן. כך הגיע מניין העולים הנשארים ליותר מ־5000.

מספר זה עונה גם על שאלת ה"י־רידה" מהארץ, שאף לה גירסות סות־רות. דוד בן־גוריון, שהיה מאנשי העליה השניה, סבר כי 90 אחוזים מהעולים נשרו ושבו חזרה לחו"ל, לעומתו סוברים אחרים, כי מיספר היורדים לא עלה על שני שלישים. נתוני המיפקד והאומדן המקובל של ממדי העליה (בין 30 ל־40 אלף עולים) מלמדים כי שיעור הירידה נע בין 60 ל־80 אחוזים. מיספר זה, שהוא גבוה למשעצמו, יש לראותו על רקע התנאים הקשים בארץ ה־קולטת ולאור המגיעים השונים של העולים, עימם נמנו עריקים מצבא הצאר, חשודים בנטיות מהפכניות, אידיאליסטים שלקו כאן בקדחת וב־מחלות אחרות, ושהיעדר עזרה רפו־אית נאותה אילץ אותם לשוב; וכן עולים שיצאו לביקורי־בית אצל הו־ריהם ומלחמת־העולם הראשונה ניתקה אותם מהארץ.

העליה השניה הסתעפה ברובה מ־זרם אדיר של מהגרים יהודים ש־נאמד ב־כ־1.2 מיליון נפש. הנדידה היהודית הגדולה עקרה את תושבי הכפרים והעיירות במזרח־אירופה לערים, ושם סחפה חלק מהם מע־בר, אל "העולם החדש". ברוסיה התחוללו מאורעות רבי־עוצמה, ש־זיעזעו את אושיות היישוב היהו־די והדיהם היכו גלים גם בגאלי־ציה וברומניה.

יחסם של הוותיקים

בארץ־ישראל עצמה זומנה אכזבה מרה לרבים מן העולים. העליה ה־גיעה בימי התאוששות ממשבר כל־כלי; המשק הרוטשילדי של המו־שבות הראשונות רק החל להתבסס והיה זקוק להון ולעבודה זולה — לאו דווקא לחומר האנושי שממנו קורצו העולים החדשים... המושבות החקלאיות הפנירו את מישטר הבארון בשלטונה של חברת יק"א, אשר הש־כימה ליישב רק בעלי הכשרה וזי־קה מוקדמת. שאלת הפועלים ה־חקלאיים במושבות טרם באה על פתרונה, ופועלי המלאכה והתעשיה בעיר היו שרויים במצוקה. האיכ־רים התרו להשתחרר ממנגנון ה־פיקוח — על־ידי בניית משק חקל־אי ליוזמי שהשקעותיו מוקדשות ל־פירות ולא להחזקת פועלים. חלק מהאיכרים אף נתפס להלכי רוח אנ־טיציוניסטיים. הם לא האמינו בעתיד של ארץ־ישראל ואת בניהם שלחו אל מעבר לים. את העולים החדשים קיבלו בלגלוג: "שמנדריקים" הב־אים ל"ארץ פגרי", בטלנים העושים מעשה שטות ורוצים לעבוד את ה־אדמה. כך סנטו בהם.

לרשות העולה לא עמדו מוסדות ולא היה אירגון שיקבל את פניו וידאג לתעסוקתו. לילה ראשון נהגו העולים לעשות בעיר־הנמל יפו, על־הרוב במלונו של חיים ברוק, ול־מחרת היו נוהלים רגליהם הולכים ברגל לאחת המושבות ל־בקש עבודה. אף היו כאלה שביכרו להשתקע בערים — פועלים, בעלי־מלאכה ופקידים. היישוב הישן התנ־כר לבאים. הוא ראה בהם מתחרים על התרומות הזורמות לקופת החלו־קה. המציאות הקשה של זרות, של אבטלה וקשיי־קיום, אשר הק־בילה את פני העולים החדשים וליוו־תה אותם כבת־דרך ארוכה, יצרה סלקציה חמורה בין הבאים והביאה לנטישה המונית ולירידה מן ה־ארץ.

עולי תימן

גורלה של העליה התימנית לא שפר מזה של העליה האירופית. ההתעוררות המחודשת לעליה ב־1904—1907 (הגל הראשון של הע־ליה התימנית היה ב־1881—1882) מוסברת על רקע מצוקה כלכלית ואיגרות מצודדות מארץ־ישראל. עד מלחמת־העולם הראשונה הגיעו כ־1500 עד 2000 עולים מתימן, תשו־שים מתלאות הדרך ולוקים במחלות שונות. יוצאי תימן נאלצו להתגו־רר תחת כיפת השמים, בפיבורין של הערים והמושבות. "כבוכרים בארץ נוכריה אנו פה" — התאוננו. ארץ־ישראל, שהיתה בשבילם מושג מופ־שט וקודש, נהפכה למציאות מתנכרת ועוינת. איכרי המושבות שילמו להם שכר־עבודה זעום ותבעו שעות־עבו־דה נוספות, בטענה שאין הם צרי־כים להרחיק־לכת לבותהם בפועלים הערבים. שיכנו אותם באורוות וב־אוהלי מוצלות, יחד עם השכירים הערבים, המשגיחים זילזלו בהם, ועדי המושבות, בתמיכת הקרן־ה־קיימת ותרומות מיוחדות, הקצו ל־הם — מאוחר יותר — מגרשים שע־ליהם הוקמו פרברים תימניים: מ־חנה־יהודה ליד פתח־תקוה, נחליאל סמוך לחדרה ושעריים אצל רחובות. בירושלים מצאו תעסוקה בסיתות־אבן ובחציבה וכן היו שעסקו בצור־פות.

(רשימה ראשונה בסידרה)

עתונות העולם בשנה החולפת

• עתונים רבים נסגרו • רדיפות עתונאים • חופש־הביטוי עודנו חלום במרבית ארצות העולם

בארץ בה מצב העתונות והעתונאים היה הקשה בשנת 1974 היא צ'ילה. 10 עתונאים נרצחו חקירתם, ועוד 42 עדיין נתונים במעצר. מאות בודתם, כדי לפנות מקום לנאמנים יותר למשטר רבים מהם העדיפו לעזוב את ארצם, ולצאת לגלות.

מאת
טוביה כרמל

פרטים. אלה מובאים בדו"ח הד־שנתי של "המוסד הבינלאומי ל־עתונות", שמושבו בציריך. מוסד זה, שהוקם על־ידי המו"לים של חשובי העתונים בעולם, עוסק מזה 20 שנה במעקב אחר מצב העתונות בכל הארצות, על סמך מחקרים במקום של עובדיו, וכן דיווחים ה־מגיעים מאנשים הקשורים עמו.

עורך מנהל המוסד, ארנסט מאייר, את הדו"ח על מצב העתונות ב־עולם.

דו"ח זה זוכה לפירסום בארצות בהן קיים חופש ביטוי, אך הוא נגנז בארצות בהן העתונות היא מודגלת או כבולה. בגלל דברי ה־ביקורת שהוא מכיל על מה שהתר־חש בהן. רבות היו בעולם, בשנה החולפת, ההגבלות על חופש העתו־נות והרדיפות נגד עתונאים. מה שקרה בצ'ילה מתרחש בצורה דרא־סטית פחות בארצות רבות אחרות. מובן שבארצות אלו לא יכול להת־פרסם דו"ח, המכיל עובדות המוח־זקות שם בבגד סוד.

אך הדו"ח מכיל גם דיווחים מעודדים יותר. אין ספק שהארץ אשר זכתה בעיקר התשבחות על מעמדה של העתונות ועל תפקידה בחיים הציבוריים — היא ארה"ב. הדו"ח עומד באריכות על מאבקה של העתונות שם נגד שחיתות ב־מימשל, כפי שהתבטא הדבר בפרשת "ווטרגייט". היא גילה נצחון, שלא היה כדוגמתו בתולדות ארה"ב. א. מאייר מציין, שתודות לעתונות זו הצטיירה ארה"ב בעיני העולם כ־דמוקראטיה המסוגלת להילחם ב־אמצעות דעת־הקהל על ערכיה. על חוקתה ועל המוסר הציבורי שלה. "עתונות זו מוכנה להגן עליהם אף כאשר ניצבת לעומתה אדמיניסט־רציה קשה, ללא מוסר־כליות" — הוא אומר.

בשתי ארצות בלבד השתפר מצב העתונות, בהשוואה לשנת 1973. זאת משום שמישטרים דיקטאטו־ריים שבהן הוחלפו במישטרים דמו־קראטיים, המעודדים את חופש ה־עתונות, על מנת שיוכלו לעמוד על הדעות השונות המהלכות בציבור. ארצות אלו הן פורטוגל ויוון. גם בתורכיה חל שיפור בעבודת העתו־נאים, שזכו בחופש רב יותר, בעק־בות דמוקראטיזציה בשילטון. אך ה־שינוי אינו כה גדול כבשתי האר־צות הראשונות.

קשיי הקיום

בארצות המערב הבעיה הקשה של העתונות אינה חופש־הדיבור (אם כי קיימים לעתים לחצים מצד ה־שלטונות), אלא כיצד להחזיק מעמד כמפעל כלכלי. כי ההכנסות אינן מכסות את ההוצאות. כמעט בכל ארצות המערב נסגרו עתונים בשנת 1974. נוכח עליית המחירים והמש־כורות בעליהם לא היו מוכנים להפ־סיד עוד. הם העדיפו לסגור את העתון ולהשקיע את כספם במפעל אחר.

בצרפת, אף שהיא נחשבת לאחת מ־10 הארצות העשירות בעולם, נס־גרו השנה עתונים ותיקים: "קומ־בה", שהיה שייך להנרי סמדג'ה, יהודי ממוצא טוניסאי; ו"לה־נסיון", עתון קטן שפיקח את עמדת התנוע־ה הגוליסטית ונתמך ע"י מפלגת "או.ד.ר.".

גם בבלגיה נסגרו עתונים. אשר להולנד, עתונים שעמדו על סף סגירה, העדיפו להתאחד. באיטליה עברו עתונים לבעלים אחרים, כי הקודמים התייאשו מן האפשרות לכסות את הוצאותיהם. ביפאן טרם הביאה עליית המחירים הגדולה ל־סגירתו או למכירתו של עתון, אך העתונות מודאגת יותר ויותר מן המשבר הכלכלי.

גם ישראל מצוינת בדו"ח כ־ארץ בה הקשיים הכספיים מד־אינים את העתונות.

אשר לארצות הקומוניס שם אמנם לעתונות בעיו הם מוסדות ממשלתיים. בציה אחרת: על העתונו לפני הפירסום, שדבריו עמדת המפלגה. ברוסיה, מאייר, לא נודעת עבודה ליברלית יותר, אלא 1974 חודש לחץ גדול שנה הקודמת. ביוגוסלביה גם שום שינוי בכיוון ואילו בבולגריה, אדרבה קודם־כל במצב המפלגה בהרהבי העולם.

מהו המצב ביבשת כמוהו כמצב בכל קיימת קשת רחבה של הארצות שזכו בעצמאות. פרצלת העתונות החופשית ניגריה וקניה, ואילו מצב הוא המשטר דה. העתונות בארץ למקצוע מסוכן יותר ע קובע הדו"ח.

אשר לאפריקה הדרו קיבלה הדרת־ביקורת, ב "עתונות" חדש שהתקבל לדעת הדו"ח יש בו לות חדשה בחופש הע

באסיה המצב הוא חמו בקוריאה הדרומית כל על המישטר אסורים בתוקף חוקי־חירום מדינה — עתונאי זו צפוי אף־למוות מאלי הוא 5 שנות דומה בפיליפינים: של חופש העתונות הדיכוי היה כה חמור די המשטר חשו באינדונזיה נסגרו חופשית. העתונים פיסמלים כיום שיחם לצבא.

במזרח־התיכון מחולטת. ובדרום בשעת זו מצב קשה הסוציאלית, הדרוזה אותה. לבין המשטר מצב סובלנות כלפיה.

מצרים זכתה מצנזרים כיום רק בסוריות. העתונות עדיין, כמו בעבר היא אחיית עצמאית

מה באמריקה הלאטינית הטוב ביותר הוא במקס נות חופשית, ואין ברזיל קיים צנזורה בארגנטינה המצב נות פועלת באווירה ואף מתוך סכנה לא היתה שום הקלה העתונות. עתונאים בעבר, בגלל פירסום קורתיים — טרם שוח

גם בספרד אין בעבר. השלישים שיש הכרח להגביל עתונות. לבקר ולפקח.

מסקנות הדו"ח

כמדי שנה הוא ומזכיר לכל ממשלות השיבותה של עתונות זה מקרה שבמדינות עתונות כזו מתרחשים אינם יכולים להתרחש בהן חופש ביטוי. הוא לזמר בפומבים, מה הם עיונים במרחבי העולם ריכה. שלגבליהם שום קיים, איסור על תנועה האורחים והנוקה מראליים.

ובכיוון זה — "קשר הדוק" בין עתונו לבין העובדה שבאותה גם חוק ומשפט.

הדו"ח דן בין היתר ב העתונאים כלפי בעל מצביע על הסכנה הטמו צורה ממשלתית קבועה, משבר הכלכלי, כפי שהתו בכמה ארצות. זאת תלות. אך פתרון אחר הדו"ח מציע.

שנה קשה עברה על בעולם. רב היה הצבע תמונה, ואילו הנקודות היו מעטות.

עם טרפר בירושלים

ליאופולד דומב־טרפר הוא אדם, שנדמה כי א להציגו — הכל עקבו אחרי מאבקו הממושך של משפחתו וועדים בכל העולם למען אפשר יציאתו ל"ריפוי" ולאיחוד עם משפחתו. עקשנותו של שרבים חייבים לו את חייהם ואולי אף את מלחמת־העולם, עומדה מול עקשנות של משטרים, הוארשאי שברחוב ירושלים 29 הוא מגיע בסופו לירושלים עצמה.

מאת
עלי כהן

היתה לי הזכות לעקוב מקרוב אחרי מאבקו־האיתנים שקדם לי־ציאתו מפולין. ידעתי כי מחלת בירגר, בה הוא לוקה, מחריפה וכי מתוך חשש שלא יקום משולחן־הניתוחים הפולני הגדיף לצאת בתקווה לטיפול "בחוץ". הייתי בין מקבלי פניו בקופנהאגן. מאוחר יותר נודמן לי לאחל לו הצלחה בביקורו בישראל (בדיוק לפני שנה) ולבסוף נפרדתי ממנו בבי־מל־התעופה של קופנהאגן, כאשר עלה סופית להשתקע ("על המשמר" — 14.2.75). באותו מעמד, שבעי ומרגש כאחד, השביעני שא־בוא לבקרו בדירתו שבירושלים.

להיטות־יזרו לא ביישה כלל את גילה, ואלמלא ידעתי שאדם זה עבר כבר את שנתו הז־71 הדרך חיים שאין רבות כמותה, הייתי אר־בר כי לוחץ את ידי צעיר במלוא־אונו. רק בגליל ניכר הוא, שאיש זה עבר הרבה. אני מציין נקודה זו במיוחד, כאשר נדהמת בירושלים כשהוא פורח הצביע לעבר הנוף הפ הרי ירושלים, הנשקף מן מר: "אתה רואה, גם לאו זה חלק נכבד בהרבבה שלי".

*

כאשר ביקרתי בקופנה "בית ההורים" של הקהי דית. שם שהה במשך חוד פר עד ליציאתו לישר המראה מדכא לכדי — עלמה. מזוודות ארוכות יציאה בעיצומה. בירושלי דירה מרוהטת ונאה, מס רווחת. כמו שנכתב במו "עם כל המוזיזות", הוא גאוות כי פרט לדמי נסיע לא לקח פרוטה מן הפוס דירה שלו, כמו התוב בנו אדגר (המתגורר באו עצמו בירושלים, קרייתו שולמו מדמי־הקדימה של שכר־המופרים של טפרו. עתיד להופיע בעוד שבוע פר בהוצאה צרפתית. בגל פיכן 100 אלף טפסים. סוף־סטוק. כבר מתורגמים פר לשפות רבות אחרות. תוכניות לפירסום, עתידו הודי רב־הפעלים מן

(המשך בעמוד 9)

פריחת אביב

שוב פרחים, אהבה - וענני מלחמה

פסת תשל"ה. ושוב מתכסים הגבעות ושדות־הבר שבעמק פרחים ריחניים ומרהיבים. אך בשמי־התכלת תלויים ענני מלחמה... עדות לכך ומצאו ב־סיפורי הימים האלה ממש, בהתאסף כל תושבי כפר־יחזקאל, על טפם וזקנם, ליד ביתם של אריה והדסה בן־דוד — הוריו של חלל הקרב עם המחבלים במלון "סאבוי" — סמל איתמר בן־דוד.

מאת
דוד גוזן

ממכוניות רבות ירדו אנשים מקיבוצי העמק ומושביו, ובדר־מית הצטרפו אל המצפים לשיי־רת מביאי ארונו של בן הכפר. הזמנות הנוקי שעה שפלו מילות השיר של זרובבל גלעד, "היה נגדע כעץ הגלבוע".

הדרך המוזיקה אל בית־הע־מין התפתלה בין שדות המושב, שהיו מרחב צמיחתו של הנער, אשר "לא רצינו כי ימות מות גיבורים", כפי שאמר י. יפתח ליד הקבר. ובכל דברי החברים שהעלו את דמותו היתה הנימה: "איתמר היה בנם של חלוצים לוחמים" — אמר שר הקליטה ש. רוזן; "כמו י. ח. ברנר וברכה פולד, שנהרגו על שפת ימה של תל־אביב. כך נפל גם איתמר בהגינו על חיי רבבות תושבי עירנו. זכרו לא ישכח מאיתנו" — דברי סגן ראש עיריית תל־אביב, י. ארצי; "הוא היה המעולה ביחידה. לחם בשיא החרמון, נפל ליד מפקד מ־הולל כעוזי יאידי" — סיפר מפ־קד יחידתו.

בהתרגשות הספיד הרב צ־בעאי: "באלפי מקומות, שם הבאנו למנוחות את בנינו ש־הקריבו גופם ונפשם ונעקוד על בטחוננו. הקימונו מקדשים. היום הקימונו מקדש בכפר־יחזקאל".

צרי־צנק של פרחים כיסו את הקבר הטרי. ביד רועדת הניחו שכנים ושכנות, ידידי ההורים וידידי איתמר זרים קטנים משל־להם.

וחזרו בדרך העולה אל המושב, והעצב ממלא את הלבבות.

צעדת "על־אף הכל" בגלבוע

ביום השבת של אותו שבוע עמדה להיערך בגוש חרוד צע־דת־הגלבוע. השמש שזרחה בכל ימות השבוע ייבשה את שבילי ההר. יום נוהר קידם את פני הבאים — צעירים וזקנים כאחד. אלה הגיעו מקרוב ומרחוק, גם מנמל אשדוד ומקיבוצים אחרים שבדרום הארץ. לבושים חולצות צבעוניות, כובעים וכיסויים צב־עוניים לראשם.

ללא קושי עשו דרכם במעלה ההר, צעדו לאורך הרכסים ו־ירדו אל הדשאים שמסביב ל־מעין־חרוד. לא נשכחו מלב ה־צועדים אירועי "סאבוי" ומחירם הכבד. אך לראות הנוף, יפי הפרחים ומאמץ הצעידה. כמו ההנאה מן החברותא וממזג־ה־אוויר הנעים, האפילו עליהם. "חשבנו כי ישתתפו בצעידה רק כ־3000 תושבים מן האיזור. ל־מעשה צעדו למעלה מ־5000 יל־דים ומבוגרים" — סיפרו מאר־גני הצעדה, המופתעים לטובה. מבט על אלפי הצועדים המתי־אספים על דשאי מעין־חרוד הב־היש את תחושת הרצון לשמוח ולמצות את תחושת החרות "על אף הכל".

מאיר חוזר וכובש את משטרת גשר

ימים מספר לאחר־מכן, כש־עדיין השמים נקיים מענני גשם, עשה אוטובוס צמוס "חיילים" דרכו אל קרבת נהר הירדן, ב־אזור קיבוץ גשר. לא הרחק מהבניין הגדול וההרוס־למחצה של משטרת גשר הישנה ירדו לובשי־המדים מן הרכב וצעדו באיטיות אל תוכני הבניין. קצ־נים צעירים הסבירו כאן לחיי־לים (שהיו, בעצם, חברי קיבו־צים ומושבים מעמק בית־שאן ועמק הירדן) את תורת הלחימה בשטח בנוי. במשך שעות היד־הדו לאחר־מכן הדי הירי של כדורי־אימונים ואש חיה, הד־צעקות המסתערים, בסביבת בניין המשטרה.

בשעות הצהריים, לאחר ארוחה טובה שהכינו חברי קיבוץ גשר, ישבו הכל לנוח מעט. זה היה הרגע המתאים בו העלה מאיר ע. ("בימים רגילים" חבר עין־גב) את זכרונותיו מימי מלחמת השיחרור. הסתבר כי מאיר — אז מפקד־פלוגה בגדוד 12 — נשלח עם אנשיו להחזיק ב־בניין המשטרה, שהוקמה קודם־לכן על ידי הבריטים. ב־15 במאי 1948, כאשר תותחים יר־דניים פתחו בהרעשת המשטרה, וכחות ירדניים־עיראקיים צלחו את הנהר (על־אף העובדה כי הוא ואנשיו פיצצו את שלושת הגשרים שבסביבה לילה לפני־כן) חש מאיר בכובד האחריות שהוטלה עליו. יותר מכול דאג להבטחת שלומם של לוחמי ה־קיבוץ, שספגו את התקפות חיל־הרגלים העיראקי. מכונת־יריה מוצבת במקום הנכון אכן הכ־שילה ב"אש אינפילדית" את התקדמות התוקפים העיראקים, שנצו מגבעות הגמל לעבר ה־קיבוץ.

יום לאחר־מכן היה תורה של המשטרה לספוג התקפה קשה. ברגע מסויים עמדו תשעה משוריינים עיראקיים במרחק של עשרות מטרים מהבניין, ותותחיהם ירו אש לעברו. "ביום ההוא ירתה מכונת ה"ויקרס" שלנו כעשרת אלפים כדורים. למזלנו נשלח מן הקיבוץ חבר עם "פיאט", וזה פגע בכמה משוריינים, דבר ששבר את ה־התקפה העיראקית" — סיפר מאיר.

הקצינים הצעירים, ביניהם בני קיבוץ, לא יכלו להסתיר את מידת הכבוד שרכשו ל"ותיקי־הם", שרובם יכלו להיות להם אבות. זה גם לא מנע מהם לה־ריצם ולאמנם ביסודיות בהפעלת כלי נשק, שעתה הם בשימוש צה"ל. אלה ואלה פעלו יחד מתוך תחושה, כי ענני המלחמה הכבדים התלויים בשמי האיזור לא יאפילו על מאמצי השלום, רק בתנאי אחד: להיות מוכנים למלחמה ולשלום באותה מידה.

ושוב זמר בגלבוע

רבים מאלה שפשטו מדיהם בבוקר נפגשו שוב בשעות ה־ערב, באולם הרחב של בית־העם בבית־אלפא, הפעם, כדי להאזין לתנים ולשירים שחיב־רו בני המוסד־החינוכי "גלבוע". מבצעי השירים וחברי התזמורת אף הם חניכי המוסד־החינוכי. לערב שכזה קוראים הבצעים "גילבוהמי" ("פסטיבל זמר ב־גלבוע"), והיתה זו הפעם ה־שניה שקיימו אותו בחמש ה־שנים האחרונות. הרוח החיה של המופע, המורה למוזיקה דוד עזרי, הסתפק גם הפעם בתו־כרת שמו בתום המופע.

הנערים כתבו שירים על אה־בה, פרחים, שלום ומלחמה, כ־מיטב־יכולתם. אלא שהיתה בהם כנות נבדיה. המבצעים היו מלאי חן־נעורים. לא יפלא כי רבים באולם אמרו שכאן "הרי רחוק מאורות הכרך". אפשר למ־צוא לחנים ודברי־שיר אביבים.

סגל שופטים (מחברי הקיבו־צים) העניק לשיר "לידות כנער" את המקום הראשון, ב־מקרה או שלא במקרה היתה המבצעת הצעירה נערה בת 14, עולה חדשה מארגנטינה.

כך, בין תקוות לשלום, לפיר־וח ולאהבה — לבין רוחות־מלחמה נושבים. חולפים ימינו אלה בשדות העמק.

רק מעטים מן האירועים המ־סמלים אותם רשמנו כאן — האחרים רשומים בחיי־היום ה־בלתי כתובים.

לאומיות וסוציאליזם: שתי מורשות של ההשכלה האירופית

ב.*

מאת

פרופ' יעקב טלמון

●קראת שלהי המאה הי״ט מוצאים אנו שה־ מפלגות הפרולטריוניות, ללא הבדל דוגמה רש־ או רוויזיוניסטית, חדלות קבוצה־קטנה ־ם עצמן מנודות־מנהל, „פאריות" משל היו ־ות בגלות בתוך ארצותיהן. שוב אין הן מת־ ־ת כאחוזות כמפלגות המרידות עצמן מכל מגע מוסדרים מרשותים ועליונים, עם חוקיהם ומוס־ ־יהם, עם מדיניותם ויעדיהם. שוב אינן מתקינות עצמן לפריצה ההיסטורית הגדולה אשר תנחיל ארץ־ומלואה, עם שכן מציינות לצוד היסטורי ־יבריות משל עצמן. המפלגות הפרולטריות ־הו־העשות לחלק מן הגוף הפוליטי של אומו־ ; כן מכתתפות בפרלאמנטים הלאומיים ובכ־ מן התקציב התקקים מהם. ההכרעה להצ־ ־ביותו לפרלאמנט בורגני — ואת רק למטרות־ ־אציה — גרמה תחילה ימורי־מצפון קשים ; גד (Guesde) ; מברוזי־ההקפלה שלו היה ; אל האויבים הבורגנים, אויבי המעמד, שלא ־בוע בעדו — לבל יהיה חייב להם מאומה. אך ־שפה פרשת־דרייפוס את צלם־הבלהה של בו־ ; פרוטו־פאשיסטית, נזדרזו הסוציאליסטים בו־ ־תים להציל את הרפובליקה השלישית, ואמו־ . מיראן (Millerand), הרהיב עוז בנפשו ־מרף למנשלת־קואליציה: כבך עורר את זעמם אלה שלא הסכינו להבין מיצד ניתן ליישב ־ינאציונאליזם פרולטארי עם חברות בממשלה ־את שביתות, המונה בין חבריה שר־מלחמה ־לדיפאון, רב־המבחים של הקומונה הפאריז־ ;, והזומנת מלחמה בינלאומית.

־צירים הסוציאל־דמוקראטיים ברייכסטאג היו ־עים דרך־קבע נגד התקציב. הם לא נלאו מלשוב ־יין כי אף־על־פי שלא יקציבו אפילו פפניג אחד ־שר, מנוד־ונגמור עימם לא לנטוש את המולדת ־צרה. כיוון שנתנו ידם למשחק הפרלאמנטרי, ; ג'יוס קולות־הבוחרים לא רק שיקול עליון אלא ־ורד של עצמו. עד־מהרה נתהוו למפלגת ה־ ־ל־דמוקראטיה הגרמנית שנקיטת עמדות אנטי־ ־יושיות עלולה להמיט שואה על ארץ הסובלת ־רוח של מצור.

הרביזיוניזם של ברנשטיין

־וקשר זה אפשר לראות את הרביזיוניזם של ־יד ברנשטיין כראציונאליזציה של עובדה קיימת ־התעדות בגוף הפוליטי של האומות. לדעתי, ־טיין שינה את טעמו והתחיל דבק בדמוקראטיה ־אמנטורית לא משום שגילה לפתע „פגמים בפרוג־ ־ של מארקס על־דבר הקיטוב הראדיקלי של ־ה, היעלמותו של מעמד־הביניים והתמוטטותו ־יות של הקאפיטאליזם — אלא משום שסבר־ ־ את מדינת־הלאום כמהות מוחשית. בת־קיימא ־נת לאין־ערוך יותר מן ההסתערות הגלובאלית ־ה־מראש של הפרולטריון הבינלאומי. תפיסה ־יא שהיתה הכוח־המניע של בקורתו על מארקס.

המפלגה הסוציאליסטית נצטיירה לו כאגף השמאלי של הדמוקראטיה הפארלאמנטרית, וההתירה ליעדים סוציאליסטיים נתפסה ברוח קאנטיאנית אידיאליסטית, לאמור: יעדים אלה כוחם יפה משום שהם מוסריים ולאו־דווקא משום שמיוחסים להם תוקף אוניברסאלי גוזר וכפוי ובלתי־נמנע.

● מסקנת האוסטרו־מארקסיסטים

לאי־עמות משמעותיות מבוזנת הזיקה המשתנה בין לאומיות וסוציאליזם היו ההתרחשויות בדרומה ובמזר־ חה של הקיסרות הגרמנית. באימפריה האוסטרו־הונג־ רית רבת־הגזעים, עם רוב סלאבי כפוף השלט בידי מיעוט גרמני, עירוני בעיקרו. הוזלו מיליוני איכרים מיותרים, בסלים־מפלשה, לבוזר אל הערים ולעבוד בהן כפועלי־תעשייה. הם ניצבו פנים־אל־פנים עם מעסיקים, מנהלים, מנהלי־עבודה, עובדים מיומנים, פקידים ועירונים שדיברו שפה אחרת והשתייכו לתר־ בות אחרת.

לא היית זה רק עניין של שוני פוליטי ותרבותי, אלא מעל לכול — עניין של אי־שוויון הפלייה במישור הכלכלי וכן בתחום החברתי־כלכלי. עובדות־מציאות אלו הזכיר העובר למצוא להן תרופה — נחשבו מכשיים רחוקים יותר מן היעד הסוציאליסטי הרחוק. התפתחות זו היתה למורת־רוחם של המארקסיסטים האורתודוקסיים, שלא נלאו מלטעון כי הלאומיות היא משפט־קדום בורגני שהפרולטריון משוחרר ממנו כמעט לחלוטין. התיאורטיקנים מאטריאליסטים ישבו שבעה נקיים והתאמצו ליישב־בדוחק את עובדת לאומיותו של מעמד־הפועלים ולהסביר את תופעת הלאום במונחים מפוקפקים מבחינה מאטריאליסטית, כמו רצון לאומי משותף, גורל וייעוד משותפים. בעיה מעשית חמורה ביותר הועלתה על סדר־היום: האם יש ללכד את פועלי הגזעים השליטים והמשועבדים במפלגה ארצית אחת, באפוטרופסותם של מנהיגים שישתייכו מן־הסתם לקבוצה האתנית או התרבותית השלטת, כפי שמחייבת הדוקטרינה הסוציאליסטית האינטרנאציונאליסטית. או שמא יש להצדיק פיצול למפלגות סוציאליסטיות אתניות? מן הפתרון האחרון נשתמעה הודאה־בדיעבד נואשת, שהייחוד הלאומי קודם לאחדות הפרולטרית הבינלאומית ומקשי ממנה. מכאן אך־כפסע אל התביעה לפרק את הקיסרות למדי־ נות אתניות. מפתרון כזה היתה עולה בהכרח המסקנה, שפועלים בני גזעים שונים אינם יכולים לחיות בצוותא באותה מדינה עצמה ואינם יכולים להיאבק למען המהפיכה באותם האירגונים עצמם.

האוסטרו־מארקסיסטים, ברצותם להעמיד תריס נגד מסקנה כה בלתי־רצויה, נעשו באורח פאראדוקסאלי לתגיניה של הקיסרות ההאבסבורגית העתיקה, עם שהיו דוגלים באוטונומיה טריטוריאלית. או לחלופין (באזו־ רים שבהם שונים היו מעורבים בהם לבלי־הפרד) — באוטונומיה אישית. לדוגמת־תרבותית־חינוכית. על־פי המתכונת שבה התקיימו קהילות־ישראל העתיקות בתוך עמי הרוב.

● הלקח שהפיק היטלר

היה היה איש אחד שהפיק מן הסיטואציה האוסטרו־ הונגרית לקח אחר, הרה־תוצאות־כבירות. היה זה אדולף היטלר הצעיר. ב„מיין קאמפף" שלו מספר היטלר כי בעת שהגיע למינכן, בפרוץ מלחמת 1914, כבר הספיק להשלים את חינוכו הפוליטי על־ידי לימוד התנאים החברתיים והמדיניים באוסטריה. תנאים אלה העמידוהו על חומרת הסכנות האורבות למיעוט הגרמני השליט מבעיגם המתרבה־והולך של הסלאבים הנחר־ תים. הוא מילא את כרסו בדארוויניזם מן הזן הגס ביותר, וכך לבש בעיניו הסיכסוך את הממדים של מלחמת־גזעים עד־חורמה, עד־השמד.

מישטר פארלאמנטרי דמוקראטי המושתת על „מיפ־ קד גולגולות" נחשב כסכנת־מוות לגרמנים. הישרדות עם־האדונים הגרמני היתה מותנית בנצחונו של עקרון האליטות וההנהגה הדיקטאטורית הבאריסטאטית: לא כמות כי־אם איכות; לא העקרון הטריטוריאלי בצירוף שוויון, כי־אם טהרת העדה הגזעית הצילאה. היהודים היו מטיפי הנלהבים של רציון השוויון הגזעי, ר אינטלקטואלים יהודים רבים היו ראשי־ההוגים־המדב־ רים בתנועות דמוקראטיות־ליברליות וסוציאליסטיות. באשר־כך, נראים היו כמושכי־החוטים של הקנוניה נגד הגזע הגרמני. כיוון שכולם השתייכו לחוג־התרבות הגרמני, היה לאל־ידם להרעיל מבפנים את מעיינות ה„פולקסטום" הגרמני. מאידך גיסא, תרבותם הגרמנית של היהודים יצרה רושם שהם סוכני הגרמניזציה: דבר שהיה בו כדי להרגיז את הקיבוצים הלא־גרמניים.

● זכות הפרישה וסייגיה

לנין ואחריו סטאלין, התיאורטיקנים הבולשביקים של בעיית הלאומים, הקישו את המירשמים האוסטרו־ מארקסיסטיים של אוטו באואר וקארל רנר. לטעמם, לא זו בלבד שמירשמים אלה אינם מסלקים את מכשול הלאומיות מן הדרך המוליכה אל הסוציאליזם, אלא אדרבה: דומה שהם מגבירים ומנציחים את המפצור המרגיז הזה; הקיבוצים האתניים אמנם מוסיפים לשכון יחד, אך הם מבודדים זה מזה ורעיונים זה את זה. הפתרון הטוב ביותר הוא ההכרה בזכות הפרישה של לאומים משועבדים. כך, חד וחלק; ופירוש הדבר, בנסיבות של רוסיה, היה הוספת כוח מהפכני — הלאומיות האירדנטית — לכוחות התוקפים את ה־ מישטר. בה־בעת התנגד לנין בכל־מאודו לפיצול המפלגות הסוציאליסטיות על־פי קווים אתניים. זכות הפרישה לא היתה מוחלטת; בדומה לגירושין, היא היתה אפשרית, זמינה, אך לא מחייבת. מוטב לסייגה במכשולים ובתנאים המתבקשים מן האסטרטגיה הגדו־ לה של המהפיכה העולמית. המצב הרצוי ביותר, לדעת לנין, היה שהסוציאליסטים של האומות השליטות

*

*

יעניקו את זכות־הפרישה — לבל ייחשבו כשוביניסטים — אך על־מנת שחבריהם בני הלאומים המשועבדים יסרבו לקבל את המתת המוצעת... הגם שהפרישה נחשבת זכות מוחלטת עד־כמה שהדברים אמורים ב־ היפרדות מאימפריה פיאודלית או בורגנית, לא יכול היה לנין להעלות על הדעת שסוציאליסטים יבקשו לעשות בה שימוש נגד איחוד של רפובליקות־פועלים, באופן הצלול להחליש את האיחוד ולחשוף את אגפיו. לא היו לו לנין שום אשליות לגבי הפולנים והפינים. — הוא הבין שאין זה משתלם להשאירם במסגרת ברית־המועצות; אך בוודאי לא היה מוכן להניח ל־ אוקראינה שתפרוש, עם כל מאגרי הדגנים, הפחם, הברזל והנפט שלה. — שהרי פרישה כזו עלולה היתה להמיט את ברית־המועצות.

הגם שנכון היה לתמוך אפילו בתנועה לאומית בורגנית המכוונת נגד מדכאים זרים, היה לנין איתן בדעתו שאם ייוצר מצב ו„כמה אומות יפתחו במהפיכה סוציאליסטית בעוד אומות אחרות משמשות מישענת עיקרית לריאקציה בורגנית" — יהיה זה מחובתם של הסוציאליסטים לקדש מלחמה מהפכנית על המחנה־ שכנגד ולהרוס את כל מעוזי הקדמיים. „בלי שים לב לתנועות לאומיות קטנות העלולות לקום שם".

אנשי האגף הראדיקלי של המפלגה הסוציאל־ דמוקראטית הגרמנית, ובעיקר רוזה לוקסמבורג, פראנץ מהרינג, קארל ליבקנכט, פארבוס־הלפאנד, קארל ראדק, קלארה צטקין, אנטון פאנקוק — ניצבו מול הכפירה הרביזיוניסטית כשהם זהירים הכרה נואשת שכפירה זו מביאה לחיסול המארקסיזם המהפכני ולסתימת ה־ גולל על החזון נאפור־הגבוהה־וההוד אשר נתן טעם ומשמעות לחייהם: חזון המהפיכה הסוציאלית העול־ מית. הם ראו־בצליל שמאיתם של האומה מדביר את מיתוס המהפיכה — ונמנו־וגמרו ללבות את הגחלת הדועכת של האוניברסאליזם הסוציאליסטי המהפכני. איחודן של איטליה וגרמניה והשתחררותם של כמה עמים קטנים עוד קודם־לכן — השתחררות שנסתיימה למרבה־האכזבה. לא מבוזן של התקוממויות עממיות אלא בזכות בורגנים ליבראליים כמו קאבור, יונקרים פרוסיים כמו ביסמארק ותכסים דיפלומאטיים למיניהם. — הוליכו את אנשי האגף הראדיקלי למסקנה כי הנה כבר הקיץ הקץ על שלב השיחרור הלאומי הדמוקראטי וכי הלאומיות שינתה טעמה ונתגלגלה לאימפריאליזם מיליטאריסטי תוקפני; מעתה אין הלאומיות אלא סם־ משכר קנאי־חשכני, המיועד להסיח את דעת ההמונים מן הסוציאליזם המשמש — כדברי קארל ליבקנכט — „מעוז אחרון... ואיתן ביותר של המעמד השליט".

רוזה לוקסמבורג — בבול־זכרון של גרמניה המזרחית

כפירה בעצם הממשות של אומה

מהפיכה תעשייתית שנייה סוחפת את כדור־הארץ. יישום החשמל, התפשטות החרושת הכימית, השימוש בנפט, בדשנים ובקירור, התפתחות האדירה של ה־ תחבורה הבין־יבשתית והטראנסאוקיינית, מגוע הבעי־ רה הפנימית, מכונת־הכתיבה. — כל אלה קירבו רחו־ קים ותפסו את העולם לשוק אחד; ממילא, המדינה הלאומית מצטמקת ומקפחת את משמעותה. מדינות־ הלאומים אינן ליברליות־באמת ומישטרן הדמוקראטי־ פארלאמנטארי אינו אלא אשליה; בפועל משמשות הן כדור־משחק בידי אינטרסים אימפריאליסטיים זרים ובידי הרפתקנים קאפיטאליסטיים מבית. המוכנים לגרור את האומה לקיבולות מסוכנות — בשם האינטרס הלאומי, כביכול — ולהגדיש על־ידי הוצאות־עתק על זימוש, מדיניות־החוץ של המדינות הקטנות מוכתבת על־ידי מעצמות־העל, באשר הן־לבדן מחזיקות בתוף פות־נשק התלשות על פוטנציאל תעשייתי. מה ששולט כיום בזירה הבינלאומית הוא לא סיכסוכים בין מדינות־ לאומים אלא תחרות כלכלית בין מעצמות אימפריא־ ליסטיות המושלות־היטב. במישור עמוק יותר מעוצבת הסיטואציה העולמית על־ידי עימות בקנה־מידה גלו־ באלי בין אימפריאליזם בינלאומי (שקיימות בו, אמנם, יריבויות פנימיות) ובין פרולטריון בינלאומי. הווי אומר: סוציאליזם. הממשלות האימפריאליסטיות ה־ מערביות הצליחו להשחית את הפועלים הנהנים משכר גבוה־יותר, לשבש את דעתם במיתולוגיה לאומנית ולכבות בהם כל זיק של התלהבות מהפכנית. אלא שבינתיים, בארצות הקולוניאליות, זכתה המהפיכה העולמית בתגבורת נכבדה, בחיל גדול מאוד־מאוד של אנשים שקצה נפשם בהשפלה גזעית ובניצול כלכלי בלתי־אנושי. הדמאה שחזה מארקס, הנה היא עומדת להתחולל על במת־תבל, באמת־מידה עולמית. אר־אה, החלק המדוכא ביותר של הפרולטריון העולמי יניף את הדגל של מרד־הלכאים אדיר. ישים ידו להלקים הבלתי־מושחתים של פרולטריון הגזעים הלבנים — וכך תפלס המהפיכה את נתיבה לפאריס דרך פקינג. במלחמה בינלאומית זו, שתהיה בעת־ובעונה־אחת מלחמת־אזרחים, תתפקע תחילה החולייה החלשה ביותר של השלשלת האימפריאליסטית. רוסיה, מחמת קוצר־ ידה למול מלחמה בשל התפתחותה התעשייתית הבלתי־ מספקת, תבוסות בשדה־הקרב, שביתות, מהומות, מע־ שי־חבלה, התפרצויות מבית — סופה להתגלגל ככדור־ שלג לממדים של מהפיכה. אר־אה, לפיד־המהפיכה יועבר אל מדינות־המערב. הפרולטריון בארצות אלה, שיאחז בלפיד, יעורר את ההמונים לפעולה — והם שימגרו את הקאפיטליזם. הסוציאליסטים המנצחים ב־ מערב יסייעו לרוסיה הנחשלת לעבור בקפיצת־הדרך מפיאודליזם לסוציאליזם. לפי תיאוריית המהפיכה המתמדת של טרוצקי ושל פארוס־הלפאנד.

● תחושת המהפיכה המתדפקת בשעה

מלחמת רוסיה־יאפאן והמהפכה 1905 ברוסיה שיוו אמינות לחזון זה ועוררו תחושה של מהפיכה ממשמ־ שת־ובאה. שאיפותיהם הלאומיות של הגזעים המשועב־ דים באוסטרו־הונגריה וברוסיה נצטיירו בעיני רוזה לוקסמבורג, לאורו של אותו חזון, כעורבא פרח, כהסחה אבסורדית וכפשע נגד מאבק המהפיכה העולמית המתדפקת בשער. רוזה היתה יהודיה אך מבוכרת ליהדותה; היא קיבלה חינוך פולני ומילאה תפקיד מרכזי הן באגף השמאלי־קיצוני של הסוציאל־דמוקרא־ טיה הגרמנית הן בפלג הראדיקלי האנטי־פאטריוטי של תנועת־הפועלים הפולנית. היו לה גם קשרים הדוקים עם התנועה המהפכנית הרוסית, ובעצם תרבותה הרו־ סית. בקיאותה המופלגת במארקסיזם, שליטתה בלשו־ נות, דבקותה הצמוקה בחזון וכשרונה הריטורי הלוהט והצונן כאחד — זכו נאומיה לתשואות בוועידות בינ־ לאומיות: דומה היה שהאינטרנאציונאליזם הסוציא־ ליסטי מתגלה ומתנשא ומתהדר באישיותה. היא לא הודתה בשום מולדת טריטוריאלית. — היא הכירה רק במלכות החזונית של המהפיכה העולמית. מחמת דבקו־ תה המילולית — שלא לומר האבסורדית — במאטריא־ ליזם הדיאלקטי, צירצרה רוזה לוקסמבורג על עצם הרעיון ואף על עצם הממשות של אומה. אין אומה פולנית — בורגל היה בפיה לומר; אין אומה כזו המעוניינת או השואפת להינתק מרוסיה. — למצער האצולה הפולנית הופירה, הרומאנטית, פרסטה־הרגל. הפולנים ברובם הגדול, האיכרים שיוחררו על־ידי הצאר, כונאים את האצילים, משוללים כל שאיפה פוליטית בתוך מעמד וכורכים־יחד את הרציון של פולין עצמאית עם ניצול פיאודאלי. האינטרסים של הבורגנות הפולנית ושל התעשייה הגדולה־ומתפתחת במהירות — קשורים לבלי־הפרד בשוק הרוסי הרחב. הפועלים הפולנים מתחזקים ללחום שכם־אל־שכם עם מיליוני פועלים ואיכרים רוסים נגד האוייב המשותף — הרודנות הצארית — ולמען עתיד סוציאליסטי משותף. כללו של דבר, לאומיות פולנית ספאראטיסטית אינה אלא אשלייה מסוכנת.

נקל לשער את הזעם שעוררו רוזה לוקסמבורג וחבריה בקרב מפלגת־הרוב הסוציאליסטית הפולנית, הפאטריוטית־לגלגלא, שמנהיגיה דאשינסקי ופילסודסקי הפקיעו אותה מכל קשר עם התנועה המהפכנית הכללית ברוסיה והזהיתה שקודה על הכנת קאדרים צבאיים בחסות אוסטריה לשם מאבק־צבאות נגד רוסיה במלחמה הצפויה־לבוא. רוזה אף דנה ברותחין, ללא רחם, אותם רפורמיסטים גרמנים שהיו מוכנים ל־ השיט־יד להרפתקות הקולוניאליות של הרייך השני, בנימוק שהיבדלות סרידנית מן ההתגוששות האימ־ פריאליסטית הכללית — שהיא בין כה וכה שלב מוכרח בהתפתחות הקאפיטאליסטית וממילא גם שלב בדרך אל הסוציאליזם. — כמוה כהפקרת השטח כולו למונופוליזם הבריטי.

● אבן־הבוחן של לנין

במשך הצי־יובל שנים נידונה בוועידות האינטר־ נאציונאל השני ובכינוסי המפלגות־החברות שאלת ה־ יחס שיש לנקוט כלפי הלאומיות. הקולוניאליזם והמלח־ מה; ההחלטות שנתקבלו היו חמקניות. נפתלות, דו־ משמעיות. הוועידה המיוחדת שזומנה ב־1912 בבאזל, לרגל מלחמת הבלקאן — האקדמה של מלחמת־העולם הראשונה — נסתיימה בקבלת החלטות נחרצות וקיצו־ ניות אשר קראו לפועלים להתנגד בכל כוחם למלחמה אימפריאליסטית. לפי שבמלחמה כזו יידרשו עמלי ארץ אחת לקום ולרצוח את אחיהם בארץ אחרת, למען האינטרסים של נצלנים קאפיטליסטיים. ההחלטה נוסחה במונחים שאפשר היה לפרשם על־נקלה כקריאה להת־ גרדות מזויינת ולמלחמת־אזרחים.

והנה באוגוסט 1914, כמעט כל מעמד־הפועלים ומפלגותיו נזעקו בהתלהבות אל הדגל הלאומי. סוף־ סוף, כלום אין הגרמנים נלחמים בצאר המשוקץ? כלום אין בעלות־הברית מגינות על הדמוקראטיה מפני המיליטאריזם הפרוסי?

אנשים כרוזה לוקסמבורג, לנין וטרוצקי ראו את הטבח המשוקץ, חסר־התקדים, את זוועות־המלחמה אשר לא יתוארו־כמה, את מיליוני הקרבנות ואת ההרס העולה על כל דמיון — כהתגשמות נבואתו הגדולה של מארקס. הקאפיטליזם, אשר חבק בזרועותיו עולם־ ומלואו ונסתבך בסתירותיו הפנימיות הבלתי־מתיישבות, שרוי עתה באגוניה של השמדת־עצמו ומידרדר לעברי־פי־פחת; כל שכלתנותו עלתה בלהבות. כל ערכיו הושחתו. נסתתר בסופת־זעם הרסנית ונפשטה. המלחמה הוכיחה בצליל את איוולתן ואת בלייתן־מוקן של מדינת־הלאום ושל הריבונות הלאומית. ההיסטוריה קוראת לעמלי הארצות הלוחמות להפוך את מלחמתם למלחמת־אזרחים אוניברסלית. — להפנות את פגיונותיהם נגד הנגבלים־מבית ולחולל את הפריצה הגדולה־המוכרזת אל הצידון הסוציאליסטי.

לנין העמיד את היחס למלחמה כאבן־בוחן. תמיכה במאמץ־מלחמה לאומי או התנגדות לו — הוא האות המראה מי לנו ומי לצרינו: מי בעד הסוציאליזם ומי שולל אותו.

המהפכנים הרוסים הקיצוניים של המאה ה־19 היו שקודים למצוא את המסה והמיבחן אשר יוכיחו כי הסידרן כבר התגבר על כל עכבותיו והוא מוכן ומזומן להתכחש לאביו ולאמו, לרכוש ולמוניטין, ולהתמסר ללא סייג ליעד המהפכני.

הפאטריוטיזם, או ליתר־דיוק הפאטריוטיזם הבורגני, נצטייר בעיני לנין כמחסום גבוה שיש לדלג עליו — ורק מי שמתגבר על מחסום זה מוכיח כי־אכן סוציא־ ליסט־מהפכן נאמן הוא, המשתייך למחנה המהפכה העולמית: רק הוא משוחרר מפטפטים־קדומים בורג־ ניים עד־כדי לרצות לעבוד למען „מיגור המולדת". מכאן מאבקו ללא־פשרה נגד ה„הגנתיות", נגד הרעיון של מלחמת־מגן לגיטימית, בו דגלו המנשביקים והס־ר. מכאן הסתייגותו מכל שיח־ושיג עם סוציאליס־ טים כמו אלברט תומאס, קאוטסקי, שיידמאן, סוראטי; מכאן ההוקעה המוחלטת שהוקיע את האינטרנאציונאל השני וקריאתו לכונן אינטרנאציונאל חדש. מכאן, לבסוף, דברי־הגנאי הבוטים שהטיח בתוכניות ה־ סוציאליסטיות־ליבראליות לסדר חדש אשר ייכון אחרי המלחמה ואשר יהיה מושתת על פירוק־נשק, על בור־ רות בינלאומית ועל חבר־לאומים; לנין ראה בתוכניות אלו תואנה להשארת מדינות־הלאום הבורגניות ומימס־ דיהן על כנם ונוסחה להכנת מלחמות חדשות — שאין מנוס מהן במישטר קאפיטליסטי.

סוציאליסט אחר, בעל עבר ללא־דופי של מהפכן בלתי־מתפשר, בניטו מוסוליני, הסיק ב־1910 כי „לפרו־ ליטריון אין מולדת. ולעצמו־של־דבר אף הבורגנות אין לה מולדת; במקרה של מלחמה לא נלך אנו, הסוציאליסטים, לחזית אלא נתמרד בתוך גבולותינו". אולם ב־1915 הגיע מוסוליני למסקנה מנוגדת ניגוד קוטבי. התמוטטות האינטרנאציונאל השני והתלקחות הפאטריוטיזם של מעמד־הפועלים השפר־כמו אש־ המפשות, את החולשה ואת הכזב של אינטרנאציונאל־ ליזם סוציאליסטי. הן הפגינו את משמעותה העילאה של האומה, את מוחשיותה, את אחדותה האיתנה בלב הבריות. התגודדות המיליונים הצועדים אלי מוות בטוח, מכאובי הגוססים בשדה־הקטל — הנה האישור המשכנע־ביותר של חיוניות האומה, של האחווה הלאומית. האחווה הזאת — היא שהועלתה על־נס כסוציאליזם בגבולות אומה אחת.

● מקורות־האשראה של הבולשביזם מזה, של הפאשיזם מזה

מול פני עולם המסובל ביסורים נוראים נכספו הבריות למצוא העוין, צידוק ופיצוי לסבל ללא־נשוא ולהרס שאין לו שיעור. הם מצאו את מבוקשם בציפ־ יות משיחיות, כגון במלחמה אשר תשים קץ לכל המלחמות, בעולם שיהא מישכן־בטח לדמוקראטיה, בארץ שתהא ראויה לגיבוריה. בשני הקטבים של קשת התקוות ניצבו המהפיכה העולמית הסוציאליסטית והישועה הלאומית הכרוכה בחידוש נעורי הגזע — מקורות־האשראה של הבולשביזם מזה ושל הפאשיזם מזה. החזיונות המשיחיים אמורים היו להצדיק את המעללים הזוועים ביותר — כקפנדריה וכמחיר לגאולה שלמה. בני־אדם שנהפכו לפריצי־חיות. ששנות המלחמה הממושכת שיחררו אותם מכל מעצור, להוטים היו להשתמש באמצעים הטכנולוגיים האיומים שברשו־ תם לשם השגת המטרות הנעלות.

המהפיכה הבולשביקית חוללה מיפנה בלתי־צפוי ביותר בזיקה שבין סוציאליזם ולאומיות. באוקטובר 1917 היו לנין וחבריו בטוחים כי בנוטלם לידיהם את כוח־השלטון ברוסיה הריהם עושים את הצעד הראשון לקראת מהפיכה בינלאומית. לימים הודו, שוב ושוב, כי לא היו יוזמים את אשר העזו ליזום אלמלא אמונתם האיתנה שעד־מהרה תפרוץ מהפיכה במערב ושהמערב המהפכני יחוש ויסייע בידם להגשים את הסוציאליזם. כיוון שנתברר שזו מהפיכה־בארץ־אחת, מה היה סוף־ המעשה? — כל אותם סוציאליסטים שמחוץ לרוסיה, שהאוניברסאליזם המהפכני שלהם קם־לתחיה ונש־ תלהב מאורו של אוקטובר 1917, נהפכו — כדברי ליאון בלום — ללאומנים של מעצמה זרה.

● גלימה ללא תפרים

בעוד שהמצע המהולל של הקומאינטרן, בעל 19 או 21 הסעיפים, הרצב לפני התנועה הקומוניסטית כגלימה ללא־תפרים, בלי להעניק שום אוטונומיה ל־ מפלגות הארציות — הרי מאידך גיסא חרת הקומוניזם על דגלו, כאחד הקודים־המנחים החשובים ביותר, את התמיכה בתנועות־שיחרור לאומיות הנאבקות על אי־ תלות במעצמות הקולוניאליות.

רוב תנועות־השיחרור הלאומיות שקמו לאחר מלח־ מת־העולם השנייה הכריזו על דבקותן בסוציאליזם. בה־בעת, רציון הגלימה־ללא־תפרים של הקומוניזם העולמי כמעט שנהרס על־ידי הפילוג הסובייטי־ הסיני.

עיון מדוקדק יותר בגורלו של הסוציאליזם באר־ צות הקולוניאליות המשוחררות. אי אפשר שלא יעורר בך תמיהה: עד־כמה מוסיפים מנהיגיהן להשתוקק לסוציאליזם כמטרה־לעצמה, ובאיזו מידה הם רואים אותו רק כשיטה יעילה לבניית אומה — כמכשיר נגד שבטיות ולמען ריכוזיות. כמיתוס־נותן־אשראה וכמנוף לתיעוש. אתה נזכר בתשובה המיוחסת לפילסודסקי; כאשר שמע מפי חבריו־לשעבר דברי בקורת על תפניתו, נענה ואמר: „עלינו יחד לרכבת כדי לנסוע אל התחנות „עצמאות לאומית" ו„סוציאליזם". אני החלטתי לרדת בתחנה הראשונה".

בסיכום: דומה כי קורות הזיקה בין לאומיות ו־ סוציאליזם מראות שבשעת יריבות בין השניים, ה־ לאומיות היא על־פי־רוב הצד המנצח; ואילו לעת־ כריתת־ברית ביניהם — עולה בידי הלאומיות, במוקדם או במאוחר, להפוך את הסוציאליזם לשפחתה.

*

הסוציאליסטים האינטרנאציונאליסטיים, שאפשר לראות בהם את היורשים הישירים של ההשכלה, טעו טעות מרה באי־הערכת מלוא כוחה של הלאומיות. יותר על כן: הלאומיות שהוכתרה בהצלחה היתה לאחר־ ית של הקונטרה־השכלה, של האנטי־נאורות, ולא של ההשכלה והמהפיכה הצרפתית. אפשר שעוד תוכח צדקת הפרוגנוזה המארקסיסטית על־דבר התמוססותו הגמורה־מראש של עולם־האומות הקאפיטליסטי. ברם, אין כל יסוד לצפות שמאפרו של עולם זה תקום־ ותעלה מערכת גזורה־מראש של הרמוניה אוניברס־ לית, כפי שחזתה ההשכלה. שחזתה זה מצפיה על זוקתה כהאמלט של הסוציאליזם. אחרית־דבר כזאת, אחרית־הדבר של גאולה — לעולם לא נוכל להוכיח שהיא הפיסגה הבלתי־נמנעת של ההליך ההיסטורי האובייקטיבי. היא תוסיף להיות, לכל היותר, פוס־ טולאט קאנטיאני.

(הרצאה בהלפמן קולג', אוקספורד, 4.3.75)

עברית: י. רבין

* מאמר ראשון בגליון ערב פסח (26.3).

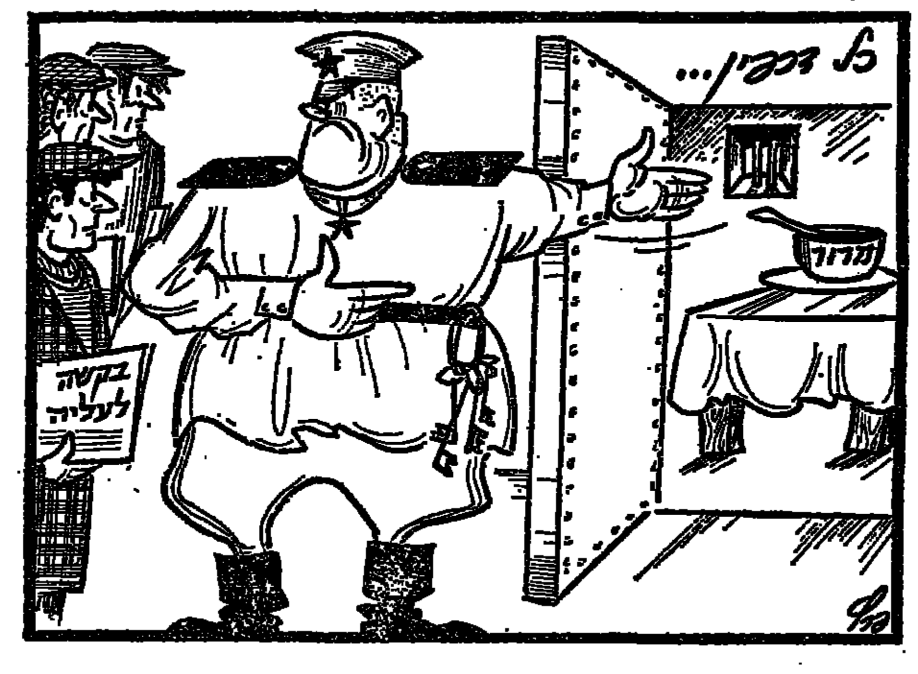

שטראוס בראי של „דר שפיגל"

מאת ב. חנן, כתב „על המשמר" בגרמניה

־מים אלה שוב התנוססה תמונתו של שטראוס המחייך מעל שערו של השבועון הגרמני „דר שפיגל". אין זו הראשונה (ובוודאי אף לא האחרונה) שדמות זו מפ־ ־עתון חשוב זה. שנים רבות קיים עימות חריף וגלוי ־שניים.

־יגל", אולי יותר מכל מגאון ־רמניה, ידוע כעתון בעל מ־ ־מידע עיתיים, ועם זאת מ־ ־העמם, עם התגבר המתח המאבק על קביעת מועמדו ־ופוזיציה לתפקיד הקאנצלר, ־ף את אחת השערוריות הפו־ הגדולות, שידעה גרמניה האחרונות. במאמר ארוך הוא באופן אותנטי דברים, שא־ ־ראוס בדיון סגור של מפלגתו ־ו־סוציאלית ה־צה.אס.או., ש־ בעיר זונטהופן, בנובמבר

זה קבע שטראוס, כי על ־או / צה.אס.או. להביא לידי ־ה „פוטש קר" נגד הממשלה, ; לפוטש אותה בעזרת כלים ־ים ומלל. הוא העיר, כי יש ־ את העימות בין הקואלי־ ציה לאופוזיציה עד לאותה נקודה, שבה לא תוכל עוד הממשלה להנ־ היג.

יותר על כן: הוא גרס כי יש לע־ שות את הכול להחמרת המצב ה־ כלכלי בגרמניה ולהחריף (בכל שניתן) למדינה להתגבר על בעיות אלה... שטראוס קבע, כי אוכלוסיה גרמניה איננה נכונה לשאת בכל משבר כלכלי, הכל שיתדרדר המ־ צב הכלכלי, תגדל האבטלה, יעלו המסים ויאמיר יוקר המחיה, עד כי תיאלץ הממשלה להכריז על תקציבי חירום — כן יתערער אמון העם ב־ ממשלתו.

יש שאף אימוא לתמורה זו, שכן היא שתביא ליצירת ה„שוק", שהוא הסיכוי המחולל להעברת ה־ שלטון לידי ה־צה.דה.או / צה.אס. או... שכן אם ייעשה הדבר בעקבות הודעת הממשלה כי כלכלתה נמ־ צאת בפשיטת־רגל, אזי יראו הכול כי אין כל אלטרנטיבה פוליטית אחר זה.

בהקשר לכך שלל שטראוס כל או־ פוזיציה קונסטרוקטיבית, לא רק מ־ בחינת היותה בעלת אלטרנאטיבות תאורטיות וקונקרטיות, כי אם גם אופוזיציה המאפשרת־פעולה, ואפילו לא במסגרת ממשלה רחבה, דהיינו: קואליציה גדולה בהשתתפות מפל־ גות האופוזיציה.

לטענתו חשובה ההליכה בדרך זו, שכן הבוחרים הגרמנים רחו־ קים מלבחון אלטרנטיבות ומלבחוש מצבים אובייקטיביים. לדידם יש מצב קונקרטי, וכל נסיון להקן מצב קיים לא יתן כוח לאופוזיציה, כי־ אם רק יאשר את עמדת הממשלה.

הוא קבע, כי בקואליציה יושבים אנארכיסטים, לרבות אלה מן ה־ „באדר־מיינהוף". יותר על כן: הוא טען, כי על האופוזיציה להציג את ה־ס.פ.ד. כמפלגה השואפת להקים סוציאליזם המושתת על קולקטיבים, ואשר בסופו של דבר מבקשת להזמין את הרוסים למערב־גרמניה.

(המשך בעמוד 7)

החזון שווה יותר

בשדה עיון

מאת

דב ברניר

־מאמר קודם (22.3.75) התחלתי לנתח את מסתו של יוחנן גרנד, „דמוקראטיה, טכנולוגיה ותר־ לאומית". קמתי נגד שתי הנחות המחבר: שור־ תנועה העבודה בארץ היו „מונוליטיים", „כמעט ־ים הרמטית" בפני ערכים אוניברסאליים ותגליות ־ע והטכנולוגיה (כאשר לעומתם מציב הוא את ־ר השנייה, לפיה ערכי־אנוש טובים ונדיבים הם ־ שולי־עוד. „אבל המדע שווה יותר") ־ר אני, עם כל החשבתי את המדע והעתידנות, שהחזון שווה יותר, והוא אשר צריך ־שע, אך גם להדריך את כל חיפושי המדע, ־ת העתידנות המהוללת.

־רנו מכיר את פלאי הקיבר־ ־, אך לעניי מונה ספר, ושמו ־רנטיקה האנושית". שהמחבר ־ שתי אקסיומות לספרות ול־ בצורתה (מפרי־עטו של אורל האקטיבי הוא מלל שיר־מזמור ־נות־המשיבה" הקיברנטית ה־ ־ת. והוא מוזה לפניזק אופקים ־המבלים כמעט. בכל זאת מד־ הוא ומזהיר אותנו ש„בכל ־ למטרה ניצב האדם לבדו ־ המכונה יכולה כאן להושיט־ ־ הול מן השלב שבו נקבעה ־ עליונה עשויה הקיברנטיקה. ־ת העתידנות, לפלס לנו דרך ־ המסבך של האלטרנאטיבות ־ות, לחלצנו מגישושים מיוד־ ־ מתעיות ומביכנה אנרכית ־ליכנו אל התכרנה הקצרה הי־ ־בית, גם המאכנה ביותר — ־ל אלה בתנאי מפורש שמטרה ־ה זאת משמשת נר לרגלינו, ־ה ו„מתכנתת" את המחשבים ־טורינים המתוחכמים.

־ן ללא חזון תיפרע אף ה־ ־נטיקה. הרי לא אני, אלא ־ עצמו הוא המדגים לטעינו ־קורה. כאשר „תרנגולות" מת־ ־ות לאחר שכרתו את ראשה. ־ שכותב ש„רוחות עתה אצלנו ־אולוגיה של הטכנוקראטיה. ב־ ־עת דבשרהשיבה שאבד עליהם ־ המגידות למידרג המדינה.

למודרניזאציה טכנולוגית, לתרבות־ המונים — כל אלה שימשו צידוק מספיק למגמה הכללית, הקודמת עוד הגידים של מימוש מודרג ל־ חיינו ראוותניים (ואותנטיים), ה־ מאפיינים בקידמה תרבותית". ל־ למען תבלט שאין הכוונה לאומנה בלבד, אלא גם לאינטרסים, המתנ־ כסים בעלה־התאנה של מדע ועתי־ דנות. מטעים מחברנו ש„המגמה האמורה באה לידי ביטוי קיצוני בתביעותיהם המוצהרות והבלתי־ מוצהרות של תעשיינים, מנהלים, פרופיסורים — כן, אפילו פרופיסו־ רים! — „להבטחת „ריווחיות" גבו־ הה, או „פער בדירוג" וכיוצא בזה". לפתע משרתת הטכנולוגיה הקיבר־ נטיקה והעתידנות... את הפער ב־ דירוג, וכיוצא בזה.

מה שיוצא בזה מתואר על־ידי מחברנו עצמו: „והיווצרותה של אליטה אינטלקטואלית המנותקת מע־ מה ממימוש עיקרון השוויוניות". ושוב: כדי להבליט היטב־היטב... שהחזון שווה יותר, מוקיע גרנד את המגמות הבלתי־שוויוניות הל־ לו, המתקשטות בנוצות המדע, ר הוא זועק „יש בזה „את קלון למדינה, שעל דגלה מתנוססות סיס־ מאות שובות־לב, להגשמת ציונות סוציאליסטית, התחדשות חברתית ורוחנית, וכיוצא באלה". מחברנו הקיברנטי, העתידני והטכנולוגי נע־ שה איפוא שוב לציוני־סוציאליסט — ושוב הדבר, מציע אני לו להיות לציוני־סוציאליסט עתידני, כאוות־ נפשו וכל העולה על רוחו, אך ללא סגידה לעתידנות־סתם, משום ש־ סתמיות זאת איננה קיימת, והיא מתוך לבדך הטבע.

*

נעבור עתה לפראגמאטיזם, ש־ מחברנו מקיים כלפיו יחס אמביוואל־ נטי, הוא נעשה לגס והגל לבני־ נער, לאישים ולקברניטי־מדינה. בפרט ארוזן בגישת „המחבר. אציר כמה הערות משלי. למונח־פלא זה יש פירושים, משמעויות רבות. אצל האחד — היא גישה נסיונית משוטה; אצל השני — היא שוב גישה פראקטית — ללא „תיאוריות" ו„אידיאולוגיות"; אצל השלישי — היא המלאכה התועלת, כאמת־מידה לאמת האנושית. הפירוש האחרון הוא המוסמך ביותר, בעיני האסכ־ כולה הפילוסופית, בראשות ויל־ יאם ג'יימס האמריקני, שבשאה רשמית את השם של אסכולה פראגמאטית. לפיה, מחפש האדם טבעית, את המועיל לו, ומכתירו אוי בשם „אמת". זו כל התורה על רגל אחת... בלבד.

לא אטעה, כמדומני, אם אומר שהפראגמאטיזם הישראלי המוצהר משלב את שתי הגישות הראשונות: לא להיות מודרך עוד על־ידי תי־ אוריה ואידיאולוגיה, ולנהור אחרי הנסיוני כשיטה, והפראקטי כתוצאה, כאשר הדגש בפראקטי הוא על הממשי, הקונקרטי, החומרי, הצר־ כני. ברם, מה פירוש נסיוני? אומר הטענה הצרפתי, שכבר ציטטתי לעיל. שאין דבר פראקטי יותר מתיאור־ יה. כל חוקר עורך את ניסוייו לאור תיאוריה מסויימת. או לפחות ל־ אורה של היפותזה מדעית. ולא — הוא מגשש באפילה, או מסתפק במטרות מקוטעות וקיצרות־טווח. הוא הדין ב„פראגמאטיסטים" היש־ ראלים, בין אם יושבים הם בחדרי־ מנהלים, בקאתידרות־אוניברסיטאיות, באולמי־ממשלה, או בוועדות קי־ בוציות: הם מוותרים על מטרות ארוכות־נשימה, שוקעים ביומיומי, מגששים כסומא בארובה, וקוראים לכך גישה ניסויית, ומתרפקים על הפראקטי, ולמעשה החומרי־הצרכ־ ני, מתוך נטישת הרוחני ולעתים אף המוסרי.

ואמנם: כאשר גרנד קורא ל־ „מרחב־מחיה למימוש אידיאלים שוויוניים, חופשניים ואחוותיים" עליו לדעת מראש, כי הוא יתקל במנוד־ראש, בליגלוג. ואף ברגשי רחמים מצד „המפוכחים" הללו, מן המחנה הקרוי „פראגמאטי". אך הללו הופכים את עוורונם — ר ראייתם עד קצה אפם — לנס דגל לדורם, ולדורות הבאים אח־ ריהם.

היכן ניצב בכל אלה מחברנו? בצד הנכון של המיתרס, אם מתוך כדי בילבול טרמינולוגי. שכן מאמץ הוא לעצמו, חלקית, מונחים מן המחנה־שכנגד, ועל־ידי כך מערפל את התמונה, תחת להבהירה. ל־ משל: בדברו על הצעיר הטוב מן הגולה, הנכון לעלות ארצה, הוא מאפיינו כ„חוזר הכרה אידיא־ ליסטית־פראגמאטית מפוכחת" שאינה מוכנה להשלים „עם מימושם המילולי של אידיאלים לאומיים ר כלל־אנושיים, שלמען מימושם — ורק למען מטרה זו בלבד! — הוא מוכן לעלות ארצה". כאן מוזה־ לף מימוש אידיאלים בפראגמאטיזם, אך כל הנתקל בפראגמאטיסט „אמי־ תי" יודע שבשומעו את המושג אידיאלים, ואף מימושם, מגיב הוא במשיכת כתפיים אדישה או לג־ לגנית.

נלך הלאה. אומר גרנד ש„פראג־ דוקסאלית לכאורה בלבד היא ה־ הביפה האידיאליסטית־פראגמאטית בעת ובעונה אחת". שוכח מחברנו שהפראגמאטיזם הוא מנואפיות, ולא אידיאליסטית ביותר, כך שאין כאן פאראדוקס בלבד, אלא אף ניגוד מפורש. חש כנראה מחברנו בדבר, באומרו ש„הומאניזאציה של התר־ בות פירושה גם סינתזה גואלת בין פראגמאטיזם לאידיאליזם, כאשר הראשון חייב להיות כפוף לשני... באחר שפב הוקפו של האידיאליזם התרבותי־הומאניסטי".

אודה: מעולם לא שמעתי על סינתזה שבה יסוד אחד כפוף לשני; או שיש כפיפה, או שאין כפיפות. אם יש כפיפות אין סינ־ תזה, ואזי האידיאל הוא ראשוני. והפראגמאטיזם מישני. ברם, כיצד יהיה האידיאל ראשוני, כאשר מחב־ רנו מציין בצובהה ש„בג תוקפו" ־יטל קרבנו, ללא הקבים של ה־ „אגמאטיזם, שייסע לו לצלוע ב־ שתי רגליו העקומות?

מזהיר אני את מחברנו ואת קוראיו: יש הבדל בלתי־מילולי, אלא גדול וקובע בין מימוש אידי־ אלים לבין „סינתזה גואלת בין פראגמאטיזם לאידיאליזם"... שהיא דבר־והיפוכו. או שאתה אידיא־ ליסט — או שאתה פראגמאטיסט. לשדישתה בנו אידיאליסטים את הארץ הזאת, ואשר לפראגמאטיסטים — מסוגלים הם בהחלט להחריבה ומכל מקום, להוציא את הרוח במפירושיה. לא אני, אלא מחברנו, „נתונה בסימן ניוד וצמיחה במי־ שור הטכנולוגי־והתרבותי. ובסימן ניוון ונסיגה בתחום האידיאולוגי־ חברתי". הוא המוסיף ומתבה בנו „פיחות האידיאלים, מול הגברת הגישה הפראגמאטית גרידא". אולי לאור כל אלה יבין גרנד שההיים המוות הם בידי הפוגה, הלקסיקון אפילו האופנתי, ומאחוריהם מסת־ תרת מה שהוא קורא „השתלטות ביורו־טכנוקראטיה על חיי המדינה והחברה". הוא אף מוסיף ש„מת־ בטטת והולכת שכבה טפילית כל בעלי־הון ספסרים, בד־בבד עם צמיחתה של „אריסטוקראטיה פוע־ לית", הגיזונה במהדלי החברה ה־ ישראלית בכלל, וההסתדרות ב־ פרט". כל אלה מסתכמים אצלו (ולא רק אצלו) ב„התנכרות כל־ חזיתית לערכי־תרבות מקוריים, ל־ אומיים ואוניברסאליים". ברם, כל אלה הם נושאי־דגל הפראגמאטי־ זם בימי־חול ו„כותי" של אידיא־ ליזם בימי חג ומועד. הללו גם מוכנים להיות קיברנטיסים, עתיד־ נים ופוטורולוגים, בתנאי שזה יפרות את האינטרסים השכבתיים־ אליטאריים „ראוותניים" ואחותניים־ צרכניים שלהם. הרי לך הפראג־ מאטיזם בכל תפארתו!

*

החל מכאן הטיל בסדר בקונטרסו של גרנד „בלחמתו בפער היא מל־ חמתנו, וגיבוקו נימוקנו. אזהרתו היא גם אזהרתנו. בדבקו: „בלעדי ביטוחו היומיומי והמשלם יותר ויותר של עיקרון האחווה האנושית לא יהיה עתידנו מובטח... בלעדי אלה לא יהיה אף בשק המשוכלל ביותר. פרי הטכנולוגיה המדעית המתוחכמת ביותר, כדי להצילנו מציפורני פורענויות העלולות לב־ בוא כן הפערים החברתיים־תרבו־ תיים הנפערים עתה לנגד עינינו. ואין עדיין מושיע".

יתרה מזו: עלול הפראגמאטיזם של דור צעיר בארץ הבורה, כדברי מחברנו, „מאחריות קיבוצית ומתרכז בקידומה של תכלית עצמית" (קרי, בלשוננו: „ביזנס עצמי") להתנכל לעליה מארצות־הרווחה. שכן, לא מניעים „פראגמאטיים" יניעו את מיטב הנוער היהודי בגולה להצטרף לבוניותינו. לרבות הקיבוץ הישר־ ראלי. בבדק אומר גרנד (וכמה מכאיב הדבר, לאור ההרשך בצי־ בוריותנו): „האינטלקטואלים הי־ הודיים הצעירים ממדינות־הרווחה נמשכים אל הציונות הסוציאליסטית, אל ההסתדרות, אל ההתיישבות ה־ עובדת" — וזאת דווקא ברגע ה־ היסטורי שבו סוציאליסטים אצלנו, אפילו „ראדיקאליים", נוסים למ־ חוק את המלה „סוציאליזם" כמילד־ גנו וכמעידים עליה את מונח „ה־ חברה האחרת". ליד שאר התגב־ רויות להסתדרות, ו„רפורמות" מר־ חיקות־לכת בקרונות הקיבוץ. כ־ בד אומר גרנד: „לצע־עתה „אין מושיע".

هكذا من الاصل

هكذا من الاصل

עם שלם מתווכח על משה רבנו

כהפתעה גמורה מבחינה פוליטית הועלתה באיטליה „בעיית משה" — והכוונה למשה רבנו. במשך שבעה שבועות צפו עשרים מיליון איטלקים, מדי יום א' משעה 9 עד 10 בערב, בסרט בשם „משה", ובו האפופיאה הקדומה של עם ישראל במצרים, החל בשיעבוד וגמור במותו המיסתורי של גדול הנביאים אשר שוחח עם האלוהים פנים אל פנים.

משה (ברט לנקסטר) עם אשתו צפורה ובנו

משה על חוף ים-סוף לפני הצליחה

מאת
א. ניר
כתב „על המשמר" באיטליה

מדובר בסרט, שהוסרט בחלקו במדבר־סיני ממש. שם נקלעו שחקניו ובמאיו לתוך מאורעות דראמאטיים (שחוט היסטורי דק מוליך מהם אל המתרחש לפני שלושת אלפי שנים): מלחמת יום־הכיפורים.

הסרט, מסוג „סרטי־הראווה" עצומי־הממדים הופק ביוזמת הטלוויזיה הבריטית והאיטלקית (עלה 25 מיליון ל"י). את התסריט הארוך כתב הסופר האנגלי אנתוני בורג'ס, הבימוי היה בידי הבמאי האיטלקי דה־בוזיו, ואת מרבית היוקרה והפירסום העניק לסרט, כמובן, השחקן הראשי ברט לנקסטר, המגלם את דמותו של משה (בנו הצעיר מופיע בהתחלת הסרט בדמותו של משה הצעיר, נסיך בבית פרעה).

איני מתכוון בזה לבקר את הסרט, אלא למסור כיצד עם גדול, המונה 55 מיליונים ושוכן על חוף הים התיכון, מגיב במבוכה ואף בסערת־נפש, כאשר הובאה בפניו — בצורה פחות או יותר היסטורית וחוויתית וגם בעייתית — עלילת חייו של גדול נביאיו של עם ישראל. על־כל־פנים, איטליה כולה, על כל גוניה התרבותיים, רגשה סביב העלילה הגדולה. סופרים ומסאים אמרו את שלהם במאמרים „למדניים" במידה זו או אחרת; קאתולים וחילוניים התווכחו ועודם מתווכחים על הנושא; נערכו סימפוזיונים של פרופסורים ותיאולוגים. אין אפילו כתב־עת אחד באיטליה שלא נדרש להיבטים הפילוסופיים, המוסריים, ההיסטוריים והפוליטיים של „בעיית משה". נכתבו „מכתבים למערכת" לרוב, ואף נערכו מישאלי־דעת. ועד עתה, שבועות אחדים לאחר שהתמונות של סיני ודמותו של ברט לנקסטר (משה) נעלמו מן „המסך הקטן", עדיין חוזרים עמודי־הכבוד של היומונים האיטלקיים אל הנושא משה, כאל בעיה המושרשת עמוק בהכרתו ובתת־הכרתו של העם.

„הלם" לבורים ועמי־ארצות

דומה, כי אין בעם האיטלקי בור ועם־הארץ בכל הנוגע לספר התנ"ך. הקאתוליות הציבה חיץ בלתי־חדיר בין עולמה הדתי והתרבותי ובין ספר־הספרים שלנו, שהוא כידוע גם „הטסטאמנט הישן" של ה„ביבליה" שלה־עצמה. לא אגזים אם אעיד על עצמי, כי במשך כל השנים הארוכות שהנני חי באיטליה לא פגשתי עדיין בן־אדם — ואינני מתכוון ל„עמך" אלא לחוגים אינטלקטואליים דווקא — אשר קרא את התנ"ך. אם אינני טועה, הרי גם הכמרים הקאתולים לא קראו את ספר־הספרים במלואו. (ואינני מתכוון לספר איוב או לספר דניאל, אלא לחמשת חומשי־התורה). אשר לנוער ולמשכילים, הרי יודעים הם מן התנ"ך רק מה שנמסר להם בקיצור — ובפירוש הקאתולי — בהכנות ל„קומוניון הקודש" (מין בר־מצווה קאתולי, להבדיל) או בדרשות יום א' על דוכני הכנסיה, בשעת התפילה ה„מיסה".

רק כעת התחילה הכנסיה להכות על חטא ההזנחה הזאת, ובמיסמך האחרון של פאולוס השישי, „נוסטרה אטאטה" — שיש רואים בו מיסמך התפייסות עם היהודים — מצוי רמז ברור על הבורות הרבה השוררת בקרב „כנסיית ישו" לגבי הספרות והתיאולוגיה של היהדות. ואמנם מורגשת כבר כעת ריצה בהולה של חוגים קאתוליים מן הדרג העליון, להתעמקות־יתר ב„דיסציפלינות" היהודיות.

על רקע זה נוכל להבין ביתר קלות את ה„הלם" שספגו האיטלקים בשבע שעות ריאליזם יהודי, כפי שהצטייר לעיניהם בסרט „משה". האכן הודה הבמאי דה־בוזיו, כי להלם התכוון. הוא אף הגדיש את הסאה, ובראיון שהעניק ליומון הצמרת „לה־סטאמפה", שלושה שבועות לאחר שהוסרט, הוא דיבר על „שוק" משולש שהסרט הנחית על הציבור האיטלקי: „שוק" אחד מתמונות האלימות, „שוק" שני מן המאבק בקרב „השבט היהודי" („מונדוס מוזאיקוס"), והשלישי — שנבע מכך כי הסרט הוצג בפני בני־אדם שכלל אינם מכירים את התנ"ך.

„האל האלים"

האם נכון היה להתגרות באופן כה דראסטי בציבור תמים (מבחינה תנ"כית) ובלתי־מודע? — שואל את עצמו ואת הקוראים הבמאי בוזיו. והוא עונה בהחלטיות „הן": „שיידע הציבור מי הוא הזה בהשמדת תינוקות: השלטון המצרי. שיידעו הללו, אשר לגביהם היה התנ"ך עד כה „משל אוגנאלי", ריבונו את מצב „תכורת הרציני" אשר בו פעל משה כדי להטיל על העם את מרות החוק; שיידעו באיזו מידה היתה ההתנגדות (ה„רזיסטאנס") לחוק — נוראה, אכזרית וכרוכה בדם ודמעות. בוזיו ביים לפני כעשר שנים בשביל התיאטרון האיטלקי את „הידיים המלוכלכות" של סארטר. גם משה ליכלך לעתים את ידיו. רושם קשה ומזעזע עשתה על הצופה האיטלקי התמונה המפורטת של סקילה על חטא הפרת החוק בדבר מנוחת־השבת, ושבעתיים זעזעה — השקיית האחראים לפולחן עגל־הזהב — באבקת־זהב מותכת ורותחת מן הפסל הנתוץ). האמנם נכון עשה כאשר „ליכלך את ידיו" במיצוי מידת־הדין המדברית?

בורג'ס האנגלי ובוזיו האיטלקי (שניהם קאתולים) אמנם ניגשו אל הנושא „משה" במגמה ברורה של ישערוך חיובי לגבי ערכי התנ"ך המקוריים בעיני עולם־שלהם, העולם הקאתולי. אך למרות המאמץ הניכר שעשו בכיוון זה, לא השתחררו מן המסורת של אמונתם, הרואה באלוהי היהודים רשות עליונה של מידת־הדין, שהכול ציונה כאן כ„אלימות".

אם תרצו, הרי הסרט „משה" הוא סרט של אלימות, של פרשיות אלימות לאין־סוף. שכן עובדה היא — והדבר אושר בפי הבמאי עצמו — כי הכוונה המקורית היתה לקרוא לסרט לא „משה" אלא „אלימות האלוהים". רק מתוך חישוב של כדאיות (הסרט נוצר בראש וראשונה לאנגלים ואמריקנים, שהרוב הפרוטסטאנטי ביניהם היה סולד משם כזה), אך השם הוחלף ברגע האחרון. אך לא בוטלה האלימות עצמה, שהיא הנימה הדומיננטית בסרט, עד כדי הפיכתה לחוט־השני הפילוסופי שלה.

הבמאי בוזיו אינו מתחמק מן הבעיה, והוא מצהיר בבטחון רב, שעם „משה" הוא בא להציג לקאתולים את האל העתיק, שישו עצמו לא התכחש לו מעולם. האם־כי הנצרות יצרה לעצמה תדמית של „אלוהי האהבה", היא לא פתרה שום סתירה בהיסטוריה, שנשארה כפי שהיתה לפניה „זכמה — ה־אדם. הלא עצם ההיסטוריה של הכנסיה הקאתולית הינה „היסטוריה מוזאיקית" — טבועה בעייתיות פעולו של משה. מתוך נאמנות לאותו חוט פילוסופי שמים מחברי התסריט בפי מרים הנביאה, אחות משה (שמשום־מה מצאו לנכון להציגה כמערערת על דרך אחיה) את השאלה, שהיא מציגתה בשיחת אחים אינטימית לפני מותה: „יהא, איפוא, שאלוהים עצמו רוצה ברע?"

ומשה המזוכך והמעונה־הצער משיב: „אם הרע טבוע בבריאה, אין הוא יכול שלא להיות חלק מיסתורי של הבריאה עצמה".

משה — דמות היסטורית

כבר הזכרתי, כי העולם האינטלקטואלי האיטלקי כולו התגייס לשיח הגדול על משה, על היהדות הקדומה ועל אלוהים. הנה „איל פאנוראמה", אחד השבועונים החשובים והנפוצים ביותר באיטליה, כינס סביב שולחן־עגול: במאי חשוב (בוניצ'לי), תיאולוג המלמד תנ"ך במיכללה הרומית של הכת הוואלדנזית (אלברטו מורין) ופרופסור לעברית ולשפות שמיות בכמה אוניברסיטות (לואיג'י מוראלדי). אותו שבועון, שהוא ברוך גדול בחומר, הקדיש עם זאת לשולחן־עגול זה את אחד מעמודיו היקרים.

הרי בקצרה כמה מן הבעיות שהועלו שם. קודם־כול הם שאלו את עצמם, אם משה הוא דמות היסטורית אם לאו. התשובה היתה חיובית. בין הראיות שהביאו — הסיפור על התנגשות בין משה, אהרון ומרים. הרי על סתם גיבור אגדתי לא היו מספרים אפיזודה כזו. הנה „הרפתקאותיו" ותגובותיו של משה לא תמיד היו נאות, לא תמיד הוא „עומד על הגובה". וזהו אומר: אין הוא פרי המצאה של דמיון עממי, המציג את גיבוריו תמיד ככליל השלמות.

היחס בין אדם לאל

זאת ועוד: משה היה כבד פה ובשום מקור אחר לא מצינו גיבורים בעלי מום משפיל ומגמגם כזה. ובנוסף זה הביאו המסובים לשולחן העגול עוד ראיות כגון־הגנה: הסיפור המרתק עם בנות יתרו הוא אותנטי, לדעתם. גם ציון עבדותם של משה ובני־ישראל מוכיח את היותו דמות היסטורית (אין ממציאים אבות שהם עבדים). בדרכו ממדיין למצרים חלה משה, ואין גיבור, פרי המצאה עממית, חולה לעולם.

איני בטוח, אם חוקרים רציניים של תולדות עמנו יאותו להשתמש פעם ב„הוכחותיהם" של ה„מוזאיסטים" האיטלקים. מוטב איפוא להתפנות ליסודות אחרים ב„שיח" שלהם שהוא, כאמור, חלק בוויכוח המשולהב הגדול. העימות בין „האל האלים" של היהודים ו„אלוהי האהבה" של הנצרות לא ירד מן הפרק ואינו יורד עד היום הזה. בוניצ'לי, אחד האמנים בעלי „המעורבות השמאלית" באיטליה, שאף הוא השתתף בבימוי הסרט, הרגיע (את מי? את היהודים או את הנוצרים?) שיוצרי „משה" לא התכוונו כלל להעמיד זו מול זו את „הברית־הישנה" ואת „הברית החדשה". מגמתם היתה „להציג" את היחס בין אלוהים ואדם לא כיחס של השגחה משמים, אלא כ מ א ב ק. היחס הדתי כאשר הוא אותנטי — קבע הבמאי „המעורב" — אינו יכול להיות אלא מאבק. ובאומרו כך, התייצב כולו לצידו של האל היהודי.

לצידו של אל זה התייצב גם התיאולוג מ ו ר א ל ד י, שאמר כי מבחינה זו (והיינו, מבחינת מושג המאבק) הרי הקונצפציה הדתית של ספר שמות היא יותר קרובה לאדם המודרני. והבמאי בוניצ'לי, אשר ככל אמן האוהב אפילו בגיבורו מידה, הכריז בגאווה: „משה היה הנביא היחיד שאמר לאלוהים: התחרט!"

ובמידת־מה של עוקצנות ענה לו איש־שיחו, המומחה לשפות שמיות: „אלא נוכה עשר המכות, שהביא על מצרים, בלאו צופי הטלוויזיה אהדה למצרים המיסכנים".

על־אף הנקיצות והביקורת (הקטלנית לפעמים), שהוטחו נגד משה רבנו ואלוהי־ישראל, הנה, הרי מותר לקבוע כי דמותו של משה הילכה קסם רב על המחשבה והדמיון של האדם האיטלקי. רשאים אנו להרחיק לכת ולקבוע, שמשה שימש לו (לאדם האיטלקי הממוצע) הזדמנות לשיח מוסרי־אינטלקטואלי שלא ידע כמוהו עד כה. בלי משה — נאמר בכנות נוגעת־עד־לב באחד „השולחנות העגולים" — לא היתה קיימת היום אלטרנאטיבה מהפכנית, לא לאתאיזם ולא לעבודת־אלילים. נעים היה לשמוע איך אינטלקטואלים איטלקים מדברים בחרדת־קודש על ההתחלה של המוסר האנושי בצווים ההחלטיים של „לא תגנוב" ו„לא תרצח".

„גב הראשית שלנו היתה שם, בסיני" — הכריז בפאתוס בוניצ'לי, ובדבריו החריד את נימי נפשם של 20 מיליון צופי הטלוויזיה. המדבר הוא בחוק — הנו להסביר לאלה שדהם מתחילה מבירת — שמשמעותו היא לא רק בחירה של מוסר אישי, אלא כל מיבנה החברה תלוי בו. „הנני בנו של משה גם בתור אזרח" — אמר הבמאי בהזדמנו עשרים מיליונים שלא ידעו דבר וחצי דבר על משה רבנו.

עם־המדבר — ומדינת־ישראל

חווית עצומה, שזיכוה רגשות ומחשבות של מיליוני איטלקים, היתה הצגת הדראמה של משה על הר נבו. „כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל", אמר אלוהים למשחרר העם. ולמיסתורי־מותו במרחק ארבעים שנים כה פרובלימאטית. ובקשר לכך דובר ונכתב כאן, בצדק, על „מטאפורה מופלאה על גורל האדם".

אשר לעובדה שלא נודע מקום קבורתו של משה, ואשר ל„חלל הריק" המורגש ביחס למשה בכל ספרי התנ"ך אחרי ספר דברים. הובאה הערה מעניינת, כי חלל ריק זה מיטיב לשקף את הרוח היהודית, שכן ההיסטוריה היהודית נוגדת מאז ומתמיד את פולחן האישיות.

ההערה האחרונה מצביעה אותנו אל הצד האקטואלי של הפרובלימאטיקה הסוערת, שהתעוררה בעקבות הסרט, אשר מקום התרחשותו הוא במידבר סיני, שמה המריבה והמלחמות הגדולות בין ישראל ומצרים כיום, כמו לפני שלושת אלפים שנה. כמובן, לא ייתכן שבקרב מיליוני הצופים לא ייווצר (לטוב או לרע) — זיהוי פסיכולוגי של עם־המידבר העתיק עם מדינת־ישראל של היום. הזיהוי לחיוב בוטא, למשל, בפי הבמאי בוניצ'לי עצמו אשר אמר: „בכינו על מחנות השמדה, אך משהחליט העם היהודי להקים לעצמו מדינה — הכרתנו מתמרדת".

וגדול המזרחנים של איטליה, פראנצ'סקו ג ב ר י א ל י, אשר כתב בשביל היומון החשוב ביותר של איטליה, „קוריירה דלה סרה" מאמר פרשנות על „משה". מדבר אף הוא בנימה נרגשת על „נס תקומת ישראל לעינינו ממש". ועל „עמו של משה שאיננו עוד עם של פליטים ונרדפים, אלא מופיע מחדש עם נשק בסיני, ומצליח לחנות במצרים עם הטאנקים של הגנראל שרון".

כתבו ודיברו עוד רבים אחרים ברוח אחדת. אולם עלינו גם לציין את הללו שניצלו את ההזדמנות כדי להמשיך בקיטרוג גם. „אוניטה" הקומוניסטי, למשל, מדבר במדור ביקורת הטלוויזיה על „שבטי ישראל המתחמסים תוך תוקפנות נגד עמים אחרים ותוך השמדת כל מה שהיה שייך לאותם עמים". העתון מוסיף ושואל: האם מגמת הסרט היתה להצדיק על־ידי קידוש „העם הנבחר" את התדמית החדשה של הלאום הישראלי?

לזירת הקרב נגד הסרט „משה" ירדו גם בטאוני ה„חוץ־פארלאמנטאריים", ואחד מהם („יומון הפועלים") כורך יחד את „רומל, שועל־המידבר", את „משה־לנקסטר" ואת משה דיין. הוא מבקר בחריפות את הטלוויזיה האיטלקית על „הרוח הפרו־ציונית הגלויה של הרומן, הבא להוכיח מחדש את עליונותו של העם היהודי ולהצדיק את התוקפנות הישראלית נגד העם הפלשתיני". מליצות באנאליות מסוג זה נכתבו בעתונות השמאל הקומוניסטי והחוץ־פארלאמנטארי. אולם למען האמת — ללא כוח שיכנוע רב.

„לא ידעתי כי משה היה נשוי"

ולבסוף, ממאת חוטר־מקום ברישרוף רב על התבטאויות „עמך" האיטלקי על משה, על אלוהי ישראל ועל המוסר היהודי העתיק — הכול בשולי הסרט.

הטלוויזיה האיטלקית עצמה ערכה מישאל חטוף בין צופיה

(המשך בעמוד 8)

ויסעו...

„ישו הצלוב"

הערות למאמרו של ש. ל. שניידרמן „התמזגות המיסטית של מארק שאגאל" („על המשמר" 8.74)

מארק שאגאל איננו האמן היהודי היחיד, שניגש אל הדמות הנוצרית של ישו על הצלב וניסה לייהד אותה. את זאת עשה גם שלום אש. אך בעיני יהודי בעל הכרה יהודית — אפילו יעריץ אמנות רמה ואמנים גאונים — תישאר דמות זו זרה עד כדי אכזריות.

מאת
זאב בלום

אין אני בא לבחון את מקומו של „ישו הנוצרי" בספרות היידית והעברית (האמנותית והפובליציסטית). רצוני רק לטפל בכמה היבטים של התמונה המצוירת „ישו על הצלב", כפרובלימאטיקה האמנותית ובמגמה המוסרית של דמות זו.

הנה צייר את תמונת ישו הצלוב הצייר הספרדי אל גרקו (1541 — 1614). ראשית הרנסאנס באירופה הרומאנית (איטליה) היתה גם ראשית האינקוויזיציה. אולם ספרד (הרומאנית אף־היא) הקאתולית־קלאסית, נשארה מצע האינקוויזיציה הסמויה בגסיסתה הממושכת, וגורמת ייסורים. אל־גרקו צייר את תמונת ישו הצלוב בין תמונות אחרות של ישו. תמונה זו כבשה לה מקום כבוד בגאלריה העשירה של נושאים ביבליים דתיים באמנות הציור. כוח הכנסיה הטיל על האמן את אפיטרופסותו. מכל התמונות היה „ישו הצלוב" התרומה החשובה ביותר לציור. הליטוגראפיה (והכודרנית בימים ההם) איפשרה להפיץ את התמונה בין ההמונים הרחבים. כמובן, המינור לא התכוון לפתוח את הטעם האמנותי בקרב ההמון, הוא ביקש לחנך נוצרים מאמינים. העיקר לא היה בתמונה האמנותית אלא בעצם דמותו של ישו הצלוב.

באיזו מידה ניתן להפריד בין „התמונה" ובין „הדמות"? האמנם אפשר להשקיף על התמונה כיצירת־אמנות בלתי־תלויה ב„דמות", ב„רעיון"?

„ישו הצלוב" — כיצירת אמנות

אם נתבונן בתמונה זו בעיניים לא־דתיות (יהודיות או לא־יהודיות) נראה גוף אדם אשר עונה באכזריות עד מוות. מי שקורא בעתונים את הידיעות על מעשי פשע, עשוי לראות את התמונה כאילוסטראציה למעשה סאדיסטי, מעשה־רצח מכוער, שאיננו אופייני לחברה האנושית הנורמאלית של היום.

סאדיזם זה, שהוא בלתי־נורמאלי ברצח של יחיד, עלול היה להיות בחינת „טיפוס" ברציחות ההמוניות של הפאשיזם בן זמננו ושל האינקוויזיציה, של הלגיונות הרומיים וכו'.

בשיחות בין שני לגיונרים רומיים — אצל אנאטול פראנס — נבצר מן הללו לזכור את ישו הצלוב, שכן צלובים מסוג זה היו רבבות רבבות. אך רצח היחיד, הבלתי־נורמאלי, הרצח ההמוני „הנורמאלי" הטיפוסי — הם מבוערים ומפחידים, ואדם בעל נפש בריאה ומצפון נקי ימחה על כך אינסטינקטיבית ויתייצב נגד הפשע. הוא ישתדל לגרש את הסיוט מעיניו לבל ידכאו את נפשו אימת הייסורים הגופניים והחרפה האנושית.

גם כאשר הצליח האמן להכליל את „ישו הצלוב" ולעשותו טיפוסי כדרך שעשו זאת הלגיונות הרומיים, לא יכול היה להלביש את הכיעור המצוייר ואת החרפה הגלויה מחלצות אמנותיות, שיעשותו מתקבל על הדעת ויוצר הרגשת הנאה. ויש מפצה על הכיעור והעינויים של ישו הצלוב יופי פנימי, יפעת הרעיון שלמענו הגיע לצליבתו? אולי יצליחו בכך אל־גרקו, ומארק שאגאל?

אך ברגע שהיצירה האמנותית יוצאת מתחת לידו של האמן, היא נהפכת לנחלת הרבים. הקולטים אותה בליבם ובמוחם, חשים אותה, מבינים אותה ומכנסים אותה לעצמם. היצירה נעשית בדרך ההכללה, אך ההנאה היא אינדיווידואלית. האמנם בכוחו של „ישו הצלוב" להעניק הנאה רוחנית שבהתרוממות־רוח אידיאית. האמנם מסוגל הוא להביא את האדם למין אקסטאזה, שבה יגבר בנפשו על הבחילה?

אמנות, אשליה ומציאות

לדברי המשורר והמבקר הגרמני הקלאסי לסינג, „הציור — כאמנות של־חיקוי — בוודאי רשאי לצייר את המכוער. אך מצד שני הציור כאמנות יפה, אסור לו לציירו... הציור רשאי להביא רק נושאים המעוררים רגשות נעימים" („לאאוקון"). אגב כך מביא לסינג את דבריו של איש, שהוא מציינו כ„אחד המבקרים השנונים ביותר": „הדימויים של פחד, עצבות, בהלה, רחמים, מעוררים בנו מורת־רוח רק כאשר אנו רואים את הרע כמציאות; אך אפשר לעשותם נעימים כאשר אנו נזכרים כי אינם אלא בחינת אשליה אמנותית. שונה להלוטין הוא המצב לגבי הבחילה. הרגשה זו נוצרת, לפי חוקי הדמיון, אך ורק כשאנו מדמים את המבחיל, ללא קשר עם כך אם אנו מאמינים במציאותו או לא. מורת־רוח בנפשנו אינה נובעת מסברתנו כי הנושא הוא בדות, אלא מעצם דימוי הנושא. על־כן מציג את עצמו רגש הבחילה תמיד כמציאות ולא כחיקוי".

לסינג מסתייג מדברי אריסטו, הסבור כי כיעור מצוייר עשוי להעניק לנו הנאה; בכך שהוא „מספק את הצורך שלנו בידיעה". לצופה... דעתו של לסינג היא, כי סיפוק זה קיים רק לרגע חולף, „בעוד שמורת־רוח מן המכוער מתמידה". לסינג כותב בהמשך, כי בכל שביצים את כיעורו של הציור עם כיעור העצם המציאותי, „סוכך רגש ההנאה ונשאר רושם בלתי־נעים של כיעור כפול" (שם).

על הרגש שמעוררת גופתו של מת, כותב לסינג: „רגש הרחמים הקשה, האיזכור הנורא במותנו העתיד לבוא — יגלה הרגשות הגורמים לנו לסלוד מגופה מתה. אך גופה של מת, כשהיא מצויירת, מרככת את רגש הרחמים הקשה וממתנת את איזכור מותנו על־ידי נסיבות שונות שיש בהן מום עד מה" (שם).

האמנות, בתפיסת החיים אבוציונאלית, פועלת לפי כללי האסתטיקה, כל הניגודים הקיימים בתוך החיים — היפה והמכוער, המזכך והדוחה, הטוב והרע, ומעל לכול: החיים והמוות — כולם יכולים להשתקף בתוך האמנות, לרבות הציור.

י. ל. פרץ כבר היה, כי האמנות היא צמוקה מן החיים. האמנות כיצירה מחדש (לא כחיקוי גרידא) של החיים מגלה לפנינו יותר טוב את החיים, משאנו רואים אותם בחיים רגילים. הצייר לא רק יוצר את התמונה, הוא אף מבטא את האידיאה שלה.

בוודאי, צודק אריסטו באומרו כי מן הכיעור המצוייר ניתן לספק את הצורך בידיעה. האמנות חייבת לא רק להנות, אלא אף לעורר למעשים. גם לאמנות הציור תפקידים אתיים־אסטטיים משלה. אך בתמונת „ישו על הצלב" איננו מוצאים את ההנאה האריסטוטלית של גילוי הסוציאלי. נשארת רק הבחילה נוסח לסינג מרצח סאדיסטי, שהיהו בתמונה רק בחינת דיכוי. אך מה־דרת למעשים אנטי־מוסריים, המתבטאים בהסות „ישו הצלוב". התמונה מעוררת רגשות נקמה, המבטלים את הרעיון בדבר המחילה לכול, המובע בדמותו של ישו.

לסינג מבדיל בין ציור ושירה (שם). השירה היא דינאמית, בתוך הזמן, ומסוגלת לתת את השלם בחלקים. זה מקל על קליטת התמונה הפיוטית. אך הצייר נותן את השלם בו־זמנית. השירה מסוגלת לתאר את ייסורי ישו ואת תחייתו, דבר שנבצר מן הציור. בתמונה רואים אנו אך־רק את ישו המת...

על־כן, „ישו הצלוב" אינו מסוגל לתת אפילו את הנאת הידע הזמנית נוסח אריסטו. כיוון שהמוות נמצא מעבר לחיים, ואת ה„מעבר־מוות" עדיין לא גילה איש. ממנו, מ„ישו הצלוב", נשאר רק הטעם המר ממוות כה מר. נבצר מן החיים להשלים עם המוות, אפילו לא בתיווך של „אל־אדם", שקיבלו ללא התנגדות כדי לכפר על חטאי בני האדם... הבריות שונאים ומוקיעים כל מוות בלתי־טבעי, אם רצח, ואם התאבדות. אף להתאבדות הישה ביותר אין מוקירים רבים. „המעבר מזה" אינו מושך איש, אפילו לא את הגדול בצדיקים, הבטוח בחלקו לעולם הבא.

האמנם תמונת „ישו הצלוב" יחד עם „דמותו" הדתית עשויה להתקבל על לב? האמנם תרכך את האימה מפני המוות־של־עצמו על־ידי האשליה כי הצלוב ירד מן הצלב ועלה אל חיי נצח כאל?

לא, השילוש הקדוש, אשר בו חי עתה ישו לאחר שקם לתחיה, לא ביטל את 37 השנים שחי בארץ. בניגוד לרעיונו של ישו שלא להתנגד לרע, מעורר ישו, שנרצח באכזריות, רפלקסים של התנגדות פסיכולוגית. „ישו הצלוב" מצוייר בהבלטה נטורליסטית, וכוח אשליה אלוהית אין בכוחה למחוק את הכיעור האנושי, שהאמנות ומעריציה סולדים ממנו.

בשם הצלוב פרעו היהודים

בצומתי הדרכים הבין־עירוניות של ארצות קאתוליות יראות־שמים ובפינות מכובדות של בתים קאתוליים אדוקים, נמצאים פסלים, ותמונות של ישו הצלוב. אדם דתי באמת, שיסוד האמונה אצלו הוא המוסר האנושי, ייזכר בחוק התורה האנושי, שלא כרגיל לבני הזמן ההוא: „וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ. לא תלין נבלתו על העץ, כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלוהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלוהיך נותן לך נחלה" (דברים כ"א, כ"ב, כ"ג).

זה מאות שנים מציגה הכנסיה לעיני האנושות את חרפת האל. הרי סבה אותה באנאליות על־ידי אליריסיזתה. כדי שהתמונה „ישו הצלוב" תעורר רגשות רחמים עמוקים, חייב ירא־השמים הרחמן, במחשבתו, להעלות על הצלב ולענות באורח סאדיסטי את ישו הממשי, בשעה שהוא מסתכל בתמונה בעת התפילה היומיומית.

זה מאות שנים מהווה התמונה סמל לנצרות, ובו־בזמן אמצעי בידי התעמולה הנוצרית־דתית והאנטישמית. עוד מימי מסעות־הצלב נשפך דם יהודי בשמו של הצלוב, ובשמו הועלו יהודים על מוקדי האינקוויזיציה. ניצל אותה היטב האינקוויזיטור הזכור־לשמצה טורקמאדה כאשר המלך פרדינאנד הספרדי קיבל ב־1480 — לפני הצעת דון אברבנאל לבטל תמורת 30 דוקאטים את גירוש היהודים — בא אליו טורקוומאדה עם פסלו של ישו הצלוב. הניחו לפני המלך ו־... יהודה איש־קריות מכרו בעד שלושים כסף, ואתה רוצה למוכרו שלושים אלף. הנה, קחנו".

... המלך את הצעת ... בגאל, וגירוש־ספרד הגורש אכן אל הפועל.

המאה השחורה ברוסיה הצארית נשאה לפני תהלוכות הפוגרומים הפסל או התמונה של ישו הצלוב יחד עם „באזיה מאמרי" של הכנסיה, שבעיניה היה „ישו הצלוב" סמל לרחמים ולאהבת הזולת ה... ריים, ורצחה בשמו שינאה ... עוד לפני תמונת אל־גרקו ... מארק שאגאל שימש הצלוב הכנסיה אמצעי להשמדת „ה... רים".

את התמונה הראשונה על ישו הצלוב צייר מארק שאגאל ב־1912, כסמל הייסורים היהודיים. ביב לצלוב הציב יהודים עם ... שבורות — אך זה לא שינה ... העולם היהודי לא אימץ לעצמו ... „הצלוב". לא־כל־שכן נשאר ... דים עם הידיים השבורות זרים ... מינור. התמונה „הצלוב" השנ... שצייר מארק שאגאל — הפעם ... יהודים — זכתה לברכת המינ...

הקיבוצים ותעשיית העתיד

התנועה הקיבוצית עומדת כיום בראש ההישגים ה... ציאליסטיים האיכותיים בישראל ובעולם כולו. ק... התפתחותה המשקי, התרבותי וההברתי עולה על הממו... הארצי. רק קצב גידול האוכלוסיה בקיבוצים ממגר א... קצב הגידול בישראל, וזהו אחד הגורמים להעסקת ... מתנדבים ושכירים. ככל שיגדל הפער בין הגידול המש... והאנושי, כן תגדל הסכנה לעצם קיומה של התנועה הק... בוצית בעתיד, בגלל התעצמות העבודה השכירה, הנוג... את עקרונות החיים הקיבוציים והוותרת תחת קיומם.

מאת
עובד יגאל

בחקלאות הגיעה התנועה הקיבוצית לשיאים ארציים ועולמיים ומיצתה כמעט את מלוא האפשרויות. ואילו בתעשיה רק החלה את צעדיה הראשונים. ואין ספק כי עיקר ההתפתחות בעתיד תתבסס על התעשיה. וכשם שהחקלאות שיגשגה הודות לכך שהתאימו ומתאימים לכל איזור את הגידולים התואמים את ייחודו, ואת קנה המידה האופטימאלי בגודל, במיכון, ובהתמחות מקצועית — כן יש להבטיח לתעשיית העתיד את התנאים הטובים ביותר, במיקום, בגודל, במיכון ובאיכות העובדים.

*

במפעלים האזוריים מצויים התנאים הטובים ביותר לתעשיית העתיד, הואיל ואדמתם זולה ומאפשרת את מלוא מרחב ההתפתחות. כשהאיזור עצמו מספק חלק ניכר מחומרי־הגלם ומכוחות־העבודה, וכשבמרכז האיזור מקימים את מפעלי היסוד, ובישובים הכפריים מסביב — את מפעלי־העזר; גם דרכי־הגישה למפעלים הם פתוחים ונוחים.

ורק בנתון אחד, והחשוב מכולם — זה האדם העובד — הגישה היא שונה מעיקרה: האידיאל הסוציאליסטי חותר להגיע, כיעד סופי, לשיתוף הפועלים בבעלות ובהנהלת המפעלים, שהם עובדים בהם, כשרמת השכר היא שווה פחות או יותר לכל העובדים.

ואילו המשטרים הקאפיטאליסטיים שואפים אף הם לשיתוף חלקי של הפועלים בבעלות ובניהול המפעלים, אך במגמה שמרבית הרווחים יהיו בחלקם של בעלי המפעלים — כל אחד בהתאם להון שהשקיע במפעל, ואילו שכר הפועלים יתבסס על פער, לפי הרמה המקצועית ולפי רמת הייצור האישי; פער כתמריץ למסירות ויעילות בעבודה; תמריץ שעיצב יותר מכל גורם אחר בהיסטוריה האנושית את הוויתם הרכושנית של בני־האדם, השואפים להגדיל ככל יכולתם את הכנסותיהם ורכושם, גם כשהם מקפחים בכך את חבריהם לעבודה או את בני מעמדם. זהו התמריץ שבתחילתו הריהו מנוף להתקדמות אל הפיסגה. אך בסופו — לאחר שמגיעים אל ה„פיסגה" — גורם לניגודים כה הרסניים. שכן כל המשטרים הרכושניים בהיסטוריה האנושית, ללא יוצא מן הכלל, הרסו במו־ידיהם את כל הישגיהם, וממרומי הפיסגה נידרדרו אל תהום האבדון; או שנמחו ממפת העולם, או שבגלל הידרדרותם נמשכו ונמשכים תהליכי התאוששותם, מאות ואלפי שנים.

גם המשטרים בגוש הסוציאליסטי נאלצים להתמודד עם טבעם הרכושני של בני־האדם, מאבק רב קשיים ובעיות, כשהמגמה המוצהרת היא להמיר בהדרגה את תמריץ הפער בשכר — בתמריצים חדשים, כמו: העניין בעבודה עצמה, כשדה יצירה לכשרונותיו של כל עובד; וכן עניין בעבודה המעניקה לכל עובד את זכות הבעלות והניהול האמיתיים במפעל שהוא עובד בו, על כל הידע והאחריות הכרוכים בכך. וביחוד — ערך עבודת הצוות, שבנוסף על כך שמגביר את יכולת הייצור, הריהו מעניק לאנשי הצוות את הנפלאים שבערכי האנוש: תיאום פעולה, הבנה הדדית, עזרה הדדית, ועל כולם — חוויית היצירה המשותפת. ערכים, שעל־אף כל יתרונותיהם הם עדיין רדומים בטבע בני־האדם.

יוגוסלביה, שהיתה חלוצת השיטה הזאת, הנה זה העשור השני שהיא סוללת אותה ועודנה בראשית הדרך.

רבים מהוגי הדעות סבורים, שלא ניתן לשנות את טבעם הרכושני של בני האדם, וחבל על הטירחה. אלא שהתנועה הקיבוצית הוכיחה בצליל...

כי אפשר גם ללא תמריץ ה... בשכר לעצב יחס אחראי לעב... ולהגיע לרמת ייצור העולה על ... מה המקובלת במשק הפרטי, של... סיק עבודת שכירים.

אומנם החברה הקיבוצית ... חברה סלקטיבית, שהתהוותה ... אים מיוחדים במינם בהיסטוריה ... אנושית. מה שהשיגה ביובל ש... — יוכלו חברות אחרות להגיע ... בתקופה הרבה יותר ממושכת.

אך רק חברות שיתחילו היום ... דרך הזאת — יזכו להישגים בע... וכשהניצנים הרדומים יפרחו, ת... רמת הייצור לשיאים שלא ה... דוגמתם. ומה שחשוב לעין ... יותר — ייעלם הניכור, ובניה... יהיו מאושרים יותר בעבודתם ... חייהם.

מבחינה זו יש למפעלים האז... בישראל יתרון על כל מפעל ... בארץ ובעולם. וזאת, משום ... הוקמו על־ידי התנועות הקיבו... שבהן נצטבר נסיון ויידע בדרך ... חיים השיתופיים.

שיתוף הפועלים במפעלים ה... ריים לא זו בלבד שישחרר את ... תנועות הקיבוציות מהנגע של ... דה שכירה, אלא יעודד את ה... עלים האזוריים להתמסר במלוא ... נם, ללא עיכוב בכוח אדם. וכן ... שלא בעתיד התקווה הצפונה ... ברמה החברתית והמקצועית, ... יעמדו בראש ההישגים התעשי... בארץ ובעולם.

הגיע הזמן, שההסתדרות וה... ביות של ההסתדרות והתנועות ... בוציות עצמן על שיתוף המפ... יתגשמו במעשים. אין כל ה... לסחבת, כאשר כמה מרכזי המפע... האזוריים מנסים בעזרתה לא... את הביצוע, שגורל התנועה ה... בוציות מותנה בהצלחתה.

שיתוף הפועלים במפעלים ה... ריים, הוא הדרך המעשית הי... לדעתי, המסוגלת לקרב את בן ... דור השני שלנו אל מעמד הפוע... כאשר במקום המיסחור על ... פועלים (שאין להם כיום א... מעשית בחיי היוזרים). יבואו ... מעשים, שהם חיוניים ביותר ב... עתידה של התנועה הקיבוצית, ... תידם של הפועלים השכירים ב... עלים האזוריים ולעתידה של תנו... הפועלים בישראל. ההצלחה ב... לים האזוריים תיתן את אותותיה ... במפעלי ההסתדרות, ובמפעלי ה... נה, והאיה לכוח הכלכלי, הח... והמדיני החזק ביותר בישראל.

כדי לקדם את דרך השיתוף ... השוות את רמת הפועלים השכ... לזו של חברי הקיבוץ, חשוב ל... בתי־ספר מקצועיים תיכוניים ... ריים, משותפים לבני הקיבוץ ול... הפועלים באיזור. אין־ספק, ש... מבני הפועלים יצטרף למפעלים ... זוריים המשותפים, ולקיבוצים ... וכן חלק מבני הקיבוצים — ... שבין כהרזה עצובים ועוברים ... חיים פרטיים — יבחרו להצטרף ... שותפים במפעלים האזוריים. ... זו יפרצו התנועות הקיבוציות ... בדידותן, ויצרפו אל בריתן את ... פועלים במפעלים המשותפים. ... את המושבים השיתופיים, הקו... ברעיונותיהם ובמעשיהם יותר ... בוצים מאשר למושבים הפרטי...

ברית זו בין אידיאלים שונים ... אפשר לכל צעיר לבחור את ה... המתאימה לאופיו ולשאיפותיו. ... ביד את כושר הקליטה של ה... כולה, אשר תחדש את ימי הת... הקיבוציות כקדם — להיות ... החלוץ של מדינת־ישראל.

בעריכת
יזהר יזון
על הנגינות

...ושד מיבצע־הענק ...ל בארנבוים

ת — הקונצ'רטים : מס' 8 בדו־מאז'ור, 10 במי־במול מאז'ור, ק. ... ברה־מינור, ק. 466. ...נבה (של התזמורת) מאת דניאל בארנ־... נערך בהיכל־... 24.3.75.

...בים ממשיך ביסוס ...ע־הענק, שהחל ב... לאחר שהופיע ... עם תשעה קונצ'־... הוא עתה בארבעה ... עם 12 הקונצ'רטים ... בחלטים ממש מה־... וזאת ומן הנגינות (הכל בעל־פה) ...ל־כך של „חומרי" ... מיבצע זה ייקבע ...הצאות המוזיקאליות ...ן ספק שהפסנתרן ... במשימה ויכול לה ...יל במעשים בעלי — לא התקבל הכל ...ול שלמות.

...הוכיח דניאל בארנ־... מוצארט אין דבר ...ה. אין „שטאנץ" ... הנגינה, טיב המבע, ...וק — כל אלה הם ... ומכיוון שקונצ'ר־... לכל אורך דרכו ... נמצא בהם שוני כפי שקיימים רק ...יזיקה.

...ים הבליט את ה־...נצ'רט הוצגו לפנינו ...טונות, הסולן הב־... הזה במיטב אמנותו.

...י 8, בדו־מאז'ור ק. ...ם בין הקונצ'רטים ... רווי כולו בסגנון ...בארט מה הירבה בו ...יצירות. הרבה מאוד ...ה היצירות מקוש־...ה ביותר).

...צבים את סוג המ־... כל נוהגים לראות ... אופייני למוצארט — ...צחוקי, בעל שורת ... בעצמם, מעין ... בלט במיוחד ה־... אופייני שהורגש לכב־...רותו, לפני כניסת

...מני, בעל השלווה ...קה (אולם המסטר ... עבר בנגינה ש־... צלילי. בביצוע ...ישוטים והמעברים, ...כמיב היצירה.

...וקונצ'רטו הזה בלט ...ה, שהוא תוצאה מן ...רוח: הוא, קליל, ... אולם זהו טיבו של ..., ודניאל בארנבוים ... למופת.

...ו — הקונצ'רטו מס' ... ק. 459 — הוא כבר ...ל, ואמיכי גם אופיו ...ית, מלא חיים, עליז־... רי הבשילות והבגר ... קבוע לכל אורך

...צר וצורת המבע של ...הם כאן שונים מאלה ...ם ביצירה הקודמת. ... יותר ופשיות, פח־... רגשות דראמאטיות. ... בפרק השני היותה ...א הסאנקטה רק במ־...ם זה את המעברים ... מיטב התפיסה המ־... מוצארט, לאורך כל ...שני, בעל האופי ה־...יר, ניקרה בו השו־... טיב הצליל הדרוש ... כל פנים, והוה כאן ...לית ושכבית, עם עק־...ה. מבחינת התפיסה ... ומסנתרן היותה נגינת ...ה, והמצויינת ביותר

...ה המשותפת עם ה־...עם ביניהם המיזוג ... השגו ליים. כאן היה ...ת. אני מניח, שקהל

הזמן להורות לא איפשר עבודה יותר יסודית עם התזמורת — חבל.

*

הקונצ'רטו האחרון בערב זה — הקונצ'רטו מס' 20, ברה־מאז'ור, ק. 466 — הוא מן המפורסמים והפו־פולאריים ביותר של מוצארט. כאן מגיע המלחין לסגנון האופייני לשי־בת חייו האחרונות, כאשר הסער הפנימי שלו פורץ יותר ויותר, ושוב אינו נשאר רק מתחת לשטח העל־יון. זהו גם הקונצ'רטו המינורי הראשון שמוצארט כתב (יותר מאוחר כתב עוד אחד — את הקונצ'רטו בדו־מינור, ק. 488). גם סולם הרה־מינור הוא אופייני להלך־הרוח ה־אלגי הכמעט־טראגי, העשיר גם במבע דראמאטי.

כאן נקף בארנבוים סגנון פסנ־תרני, הפותח עוד יותר את האפש־רויות המטמונות בפסנתר, המוחזות תמיד עם אורח־הנגינה הרומנטי של המאה ה־19. לא חסר כאן שמע הלהבות, הצליל והחדי והעמוס מ־הו דרמאטי. הקאדנצה של הפרק הראשון — נבלה עם שוהן, ובכל את היה זה מוצארט...

גם הפרק השני עבר מתוך שומק צלילי מלא ורווי, ללא שמץ של צליל רדוד. אופייני כאן היה פר־סוק של יד שמאל, שהמחיש לפרק את אופיו המוצארטי, ולא נבדי לאורח ז. יגה הרומנטי.

בפרק השלישי, שהוא הכי פח־רץ בקונצ'רטו זה וקרוב ביותר לתפיסה הבטהובנית, הודגש היטב אותו מאבק בין תפיסה מוצארטית מסורתית ובין חופשיות הנגינה והה־מבע. מאבק זה, הוא שנתן את הטעם לכל הפרק, כמו גם לכל ה־קונצ'רטו.

זכינו לשמוע גירסה מצוינת ב־יותר של קונצ'רטו זה שאין אנו שומעים כמותה לעיתים קרובות.

*

ובסיכום: אין להפש כאן פגמים מכניים, חוסר נקיון וכו'. אין גם לחפש כאן אי שלמות מוזיקאלית. אפשר רק לאהוב או לא לאהוב את פרשנותו ונגינתו של בארנבוים; אפשר לראות באידיאל של נגינת קונצ'רטים אלה באמנים אחרים (הם בהחלט לא רבים). אולם אין לחפש כאן עם פגמים אחרים, כי נגינתו של בארנבוים היא מעל ומעבר לכל אלה.

אוניברסיטה עברית או ארץ־ישראלית?

(סוף מעמוד 3)

לכאורה הרתיעה, אבל עוד יו־תר מזה הרתיע המיבחר המוג־בל מאוד של מקצועות. מיספר קצת יותר גדול של ערבים למד באוניברסיטה העברית רק בשנות מלחמת־העולם השניה, כאשר מצד אחד שררה רווחה מדינית בארץ, ומצד שני התקשו סטודנטים ערבים לצאת לחו"ל. אמרנו, כי עברית היתה שפה זרה ומוזרה, ובאמת כמעט שכולן גו. שגם יהודים רבים נודו ראש לנסיון הנרגז ללמד מקצו־עות חילוניים ואפילו מדעי־הטבע ב„לשון־הקודש". אם אי־נני טועה, שהתוליוסוף ברוב המקצועות במוסד האוניברסי־טאי הערבי בבאר־יות היא עדיין אנגלית. האילו בעולם הערבי הולך ומתפשט לימוד השפה העברית, ואין זה מקרה שלפחות שניים מהפרופסורים המובהקים בתחום זה, ... באלכסנדריה, השתלמו באוניבר־סיטה ה ע ב ר י ת. בימי מאגנס, ושמעתי כי סטודנט אחד מה־ימים ההם, ... נשאר שיכי, ממלא תפקיד נכבד ב־... לעברית, ... בשם האמונה ... בהוראת ... באפריל או במאי 1948, סמוך לשטח־הספר דאז ברחוב יפו; הוא לקח שם עתונים עבריים ואני — עתונים ערבי־יים...).

אגב: גם ד"ר מאגנס כבר הבין, כי השפה הערבית ה־גדולה, בת התפאר. היא חרב־פיפיות; בהודעות אחרות סיפר ... כי ה־מומחים המוסלמים שהוזעקו לפ־ני הוועדה בעניין הבעלות על הכותל המערבי, אחרי מאורעות 1929, הסתייעו בכתבי־יד ה־עתיקים של האוניברסיטה ה־ע ב ר י ת!

מכל מקום, אחרי הקמת ה־מדינה ואחרי הרחבת האופי ה־ארצי־המעשי של האוניברסיטה, התרחב מאוד מיספר הסטודנטים הערביים. השנה לומדים בכל האוניברסיטות הישראליות כ־1500 סטודנטים ערביים, בעיקר מהמשולש ומהגליל, ומהם חלק ניכר (אני מניח — כשליש) באוניברסיטה שבירושלים. ... יש להם בעיות מסובכות — כפי שנתגלה לאחרונה ב־פרשה המביישה של היחס אליהם בבר־אילן). הרי זכורני, שרבים גם ביקורתיים מאוד, מהגו תמיד

לומר — בתקופת המימשל ה־צבאי — שהאוניברסיטה העב־רית היא אי של־שיוויון בים של אפליה. ויזכר לטוב במיו־חד מקורבו של מאגנס, סגן הנשיא ד"ר סנאטור המנוח, אשר פעל רבות כדי להבטיח רשיונות־תנועה לסטודנטים. לפ־עמים תוך מאבקים ממושכים עם השלטונות. בוודאי: מידת ה־השכלה הגבוהה בקרב ערביי ישראל עדיין איננה משביעת־ רצון, לא רק בהשוואה עם הישוב היהודי, אלא אפילו בהשוואה עם צעירי השטחים; ואולם אפשר להצביע כבר על שורה ארוכה של בוגרים ו מוסמכים, הממלאים תפקידים חשובים בחברה הערבית־ישר־ראלית. מרכז בובר להשכלת עם בראשותו של קלמן יהה, ביזה מאז 1967 פעילות ענפה לטיפוח אולפנים לא רק ביורו־שלים אלא גם בחברון, וב־מקומות אחרים, ועוד ידו נטויה.

הייעוד — בעינו

עם זאת בשאלה האוניברסיטה העברית נאמנה לייעודה היסודי המקורי, כפי שתיאר אותו ד"ר מאגנס — להיות אוניברסיטה ע ב ר י ת: מרכז רוחני לא רק למדינת־ישראל, אלא לעם ה־יהודי כולו, לטיפוח תרבותו והעמקתה ברוח תלמידי אחד העם, ח. וייצמן, מ. בובר וב. פייבל. אשר חיברו עוד ב־1902 מצע מעשי ראשון למוסד כזה (בעקבות רעיונותיהם של ... צ.ה. שפירא).

האם קיימת „סתירה גמורה" בין שני היעדים האלה, כטענת קרוסמן? הושעני שסתירה לא דווקא. אף־כי מותר לדבר על מתח פורה, וגם על השלמה הדדית בין העם על כל תפו־צותיו ובין הארץ על כל תושביה.

כי זאת לדעת ולזכור תמיד: תפיסת העבריות והיהדות של מניחי היסוד לאוניברסיטה ה־ירושלמית כוללת גם את ערכי הכלל־אנושיות — „ההומאניות העברית", כהגדרת בובר — ואת השכנות הטובה ופעולה הגומלין עם עמי המרחב השמי. ורק כל עוד תשרור רוח זו בקריית־המדע שלנו, היא תהיה אוניברסיטה עברית וארץ־ישראלית גם־יחד, במלוא מובן המלה.

נתן גרוס

בקולנוע

אנדרטה לכבאי האלמוני

(„המגדל הלוהט" — בקולנוע תל־אביב, ובן־יהודה, ת"א)

סרטי־ראווה, שבמרכז עלילתם אסון־טבע קטלני — ויהיה זה אש או מים, רעידת־אדמה, סופת־חול, או התפרצות הר־הגעש, אניה טובעת בלב ים, או מטוס שמנועיו חדלו לפעול — מושכים בדרך־כלל קהל רב, יותר מאשר סרטים אטרקטיביים מסוג אחר. מה מחפש הקהל בסרטי ראווה ושואה?

ייתכן שמושך אותו הנסיון שלא התנסה בו בחייו אך עלול הוא עוד להתנסות בו; ייתכן שהוא מחפש פורקן לפחד האינסטינקטיבי התוקף אותו כל איפת שהוא שומע צפירת מכונית של מכבי־אש. אפשר שיש כאן גם מן השמחה לאיד... או שהוא משוש בהנה מן החזיון האדיר, מן הכוח

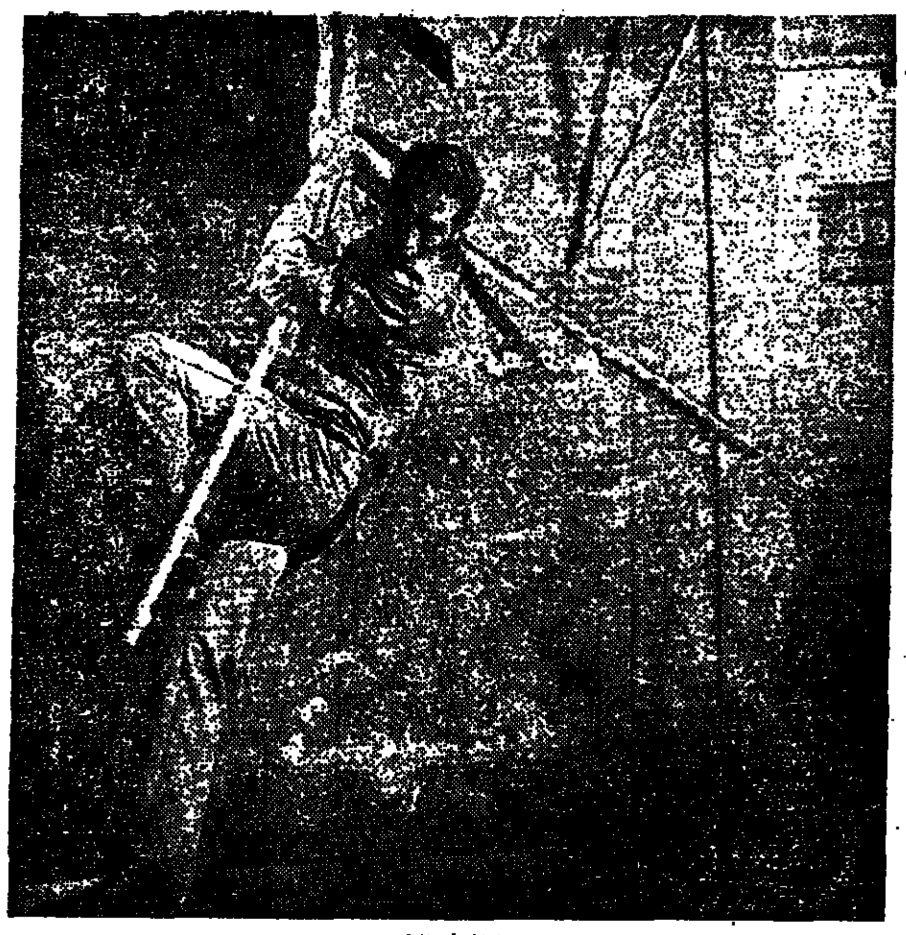
המגדל הבוער
פול ניומן באחד המיבצעים המסוכנים על פי תהום — בקומה ה־83

הצלין אשר איתו בלתם האדם ולא יכול לו. כך או אחרת — המפיקים מבינים כי סרט־ראווה הינו „סוס בטוח" וככל שישקיעו בו יותר כן תגדל ההכנסה.

את „המגדל הלוהט" יצרו בכוחות משותפים שתי חברות גדולות — „ו ר נ ר ב ר ו ס" ו„פ ו ק ס", אשר השקיעו 14 מיליון דולר בהפקתו. בנוסף על סכומים ענקיים שלעוה התפאורה ו־האפקטים המיוחדים הוצא חלק ניכר של התקציב על צוות שחקנים מפואר — עם פ ו ל נ י ו מ ן, ס ט י ב מ ק ־ ק ו ו י ן, ו י ל י א ם ה ו ל ד ן, פ י י ד נ ו ו י ועוד תריסר כוכבים בדרגה ראשונה. את התסריט כתב הסטירלינג סילפנט, שביסס אותו על שני רומאנים גדולים: „המגדל" לריצ'ארד מרטין סטרן ו„גיהנום הזכוכית" לתומאס סקורטיה ופרנק רו־בינזון.

מדוע פרצה הדליקה?

לפחות שעתיים וחצי מתוך כשלוש שעות הקרנת הסרט עוקבים אנו אחרי השריפה המשתוללת בבניין זכוכית בעל 135 קומות — „הבניין הגדול ביותר בעולם" — וגורל האנשים הכלואים בתוכו והמשתדלים להציל את חייהם. הסרט הוקדש ל־כבאים הגיבורים, שפעילותם מלאת הסכנות — הדורשת אומץ־לב, תושיה, קור־רוח והחלטה נכו־נה, לפעמים גורלית — באה כאן לביטוי מרשים. דומני שגם הכבאים צריכים לכתוב ביקורת על הסרט, שכן רק הם יכולים לדעת עד כמה אמיתית היא התמונה, שזימנו לנו המפיקים והבמאים.

איך באמת מתנהגים בני־אדם הכלואים בבניין בוער? כיצד הם נראים, על מה הם מדברים? האם אפשר להשתלט על הפאניקה הכללית ו־לארגן הצלה שיטתית?

נוסף לצד הראוותני של הסרט יש בו כמה אספקטים ציבוריים חשובים, אולי חשובים ב־ארה"ב (ארץ גורדי־השחקים) יותר מאשר אצלנו. אך גם לנו נוגעים הדברים.

למה פרצה דליקה בבניין חדש שנבנה לפי מיטב הידע המודרני של בטיחות? הקבלן וחותנו רצו לחסוך כמה מיליונים והחליפו כמה פריטים „לא חשובים" בתוכניות החשמל, בלי שהמהנדס הראשי ידע על כך. דבר כזה יכול לקרות גם אצלנו... המחדל השני, מקורו באפשרויות המוגבלות של מכבי־האש, שציודם מותאם רק לגובה של 60 קומות...

אחרי שהסרט הוצג בארה"ב ועניין הבטיחות הפך לשיחת היום (למשך שבוע ימים) נתברר, כי בכל רחבי ארה"ב יש אולי בניין אחד העונה על צורכי הבטיחות נגד אש...

מיבצע קולנועי גדול

עד כמה שקשה היה לכבאים להשתלט על דליקה בגורד־הזכוכית — לא פחות קשה, כנראה, היה לבמאים ולמפיקים להשתלט על ההפקה... על 300 האורחים שנלכדו בבניין הבוער, על עיצוב ה־סצינות של הצלה (בהליקופטרים), העברת הניצו־לים על גבי חבל מתוח בין שני בניינים, מיבצעי האקרובטיקה השונים, היה זה תיכנון למופת! אך נשאלת השאלה: אם אמנם מסוגל מפקד פלוגות הכבאים לתכנן ולבצע מיבצעים נועזים ומתוחכ־מים כמו אלה שרואים אנו בסרט. בגולת־הכותרת — אחרי שנכשלו כל המאמצים להצלת אורחי המלון — בא פיצוץ בריכת־המים שעל גג הבניין. המים הפורצים עלולים היו אמנם ל„שטוף" כמה עשרות אנשים, אך גם עשויים היו לכבות את השריפה. וכך אמנם היה.

אם אחד התפקידים של הקולנוע הוא להציג מה שהתיאטרון אינו מסוגל להציג, הרי מחזיר אותנו „המגדל הלוהט" לתחומי הקולנוע האמיתי. אך מי שמחפש בקולנוע גם ערכים אמנותיים עמו־קים יותר, מבוססים על חוויה נפשית אינטימית, חייב לעמוד על המיגבלות של סרט־הראווה — וגם לקבל אותם. זהו סוג מוגדר בעל תכונות משלו והפר תכונות אחרות; סוג המשפיע על הצופה בהצגת כוחות־טבע בלתי־מרוסנים בעוצ־מתם האדירה, והאימה שהם מפילים על בני־התמותה. יש לשפוט איפוא סרטים אלה על־פי קריטריונים ההולמים את סוגם. ולפי מידות אלה ראוי „המגדל הלוהט" לציון הגבוה ביותר. שכן בנוסף על ההצגה המרשימה של השתוללות האש לאורך כל הסרט (כאשר בסרטי־אסונות־טבע לא ניתן לכוחות הזועמים אלא 10־15 דקות בלבד!), יודע הוא לפתח מישחק העולה על המקובל בסוג סרטים זה. הגיבורים הראשיים — פ ו ל נ י ו מ ן, המהנדס שתיכנן את הבניין, וס ט י ב מ ק ־ ק ו ו י ן, כמפקד הכבאים — נלחמים בגבורה (אך ללא מזייפה) עם האש, ונחלצים לעזרת האנשים הלכודים במלוא הרגש האנושי. הם עומ־דים בהחלט „על הגובה" ומחזיקים מעמד שווה לשחקן הראשי של הסרט — האש.

שיווי־המשקל הזה בין כוחות־הטבע והכוחות האנושיים נעשה ברוח הומאנית, עם גלוריפיקציה־מה של יכולתו השכלית והגופנית של אדם.

אכן, זוהי חידה — איך לא התמוטטו שניים אלה במיבצעיהם ההרואיים, בהשימות הבלתי־אפשריות (בלי מרכאות): כשנביא בחשבון את הטמפרטורות הגבוהות — שהקהל בקולנוע אמנם לא מרגיש על בשרו.

ריאליזם הוליבודי

קשה לחשוב על סרט כמו „המגדל הלוהט" כעל הקתמנט ריאליסטי, וחושבני כי אין לחפש כאן ריאליזם. כוחו או כשלונו טמונים ביצירת עולם, שבקיומו עלינו להאמין לפחות למשך הקרנת ה־סרט. שכן אם אמינותו תתמוטט בעינינו באמצע ההקרנה — אין לנו עוד מה לעשות באולם הקולנוע... חושבני ש„המגדל הלוהט" אשר בשי־אים בסופיים מגיע לגבול האמינות, יוצא בסופו מן המבחן בכבוד: הוא עושה רושם רב על הקהל ומהווה חויה לא־רגילה להמוני הצופים. ואכן הוא הוכיח עצמו כסרט קופה ראשון־במעלה.

תמיה אני: בחזיון הגדול הזה של תיאור שריפה ענקית בבניין הגבוה ביותר בעולם, בעיר כה גדולה כסן־פרנציסקו — איך שכחו התסריטאי ו־הבמאי לשלב בתמונה את פעילותם של אמצעי־התקשורת. אני מתאר לעצמי שריפה כזאת באחד הבניינים החשובים בתל־אביב: כל כתבי העתונות (גם עתוני־חוץ), אנשי שירות־השידור והטלוויזיה, צלמי היומנים עם מצלמות ומסריטות בכל הגד־לים, עם מיקרופונים, מתרוצצים, משדרים, מצל־מים, מראיינים את הניצולים, את הכבאים, את העוברים־ושבים — את החיים ואת המתים... והנה בסן־פרנציסקו רואים אנו בקושי בסוף הסרט צלם עם מצלמה אחת מאחור... כשהדל אני לנחש מה היתה הסיבה שלא לשתף את דמויות העתונ־אים במאורע הסנסציוני הזה: או שהמפיקים לא רצו לפגוע בעתונאים ולהציגם בהתנהגותם ב־מילוי תפקידם, או שפחדו כי הצגה כזאת תביא להרפיית המתח ואפילו תעורר צחוק, ועם ה־עתונאים מוטב לחיות בשלום...

הצלחת הסרט היא ראש־כל הצלחתו של המפיק אירווין אלן, שביים גם את השחקנים וגם את האש — והבמאי האנגלי ג'והן גיירמין. מן השורה הארוכה של השחקנים אציין רק (בנוסף לאלה אשר ציינתי) את ריצ'ארד צ'מברליין, האחראי הראשי לאסון; את ויליאם הולדן, שגם לו חלק מכריע בהליקוהצנק, ואת פיי דאנאווי וג'ניפר ג'ונס. אשר לסרט ההוליבודי החדש הביאו משהו מרוח ההוליבודית הישנה — את הנוסטאלגיה.

מוצארט לחופי הכינרת

אלף מיתרים לכנרת בשיר הידוע, וזה נכון בעיקר בשבוע של פסח, בו נערך מדי שנה פסטיבאל עין־גב. בפעם ה־32 נערך הפסטיבאל השנה, ולרא־שונה בחסות „הפסטיבאל הישראלי", מוסד שנעשה למסגרת־גג ממלכתית, שבראשו מוסיף לעמוד אהרון צבי פרופס.

הפסטיבאל הזה לנסיון פרטי כמ־עט של הבאת מוסיקה קאמרית ליר־שובי ספר על־ידי כמה נגנים ידו־עי־שם של התזמורת הפילהארמו־נית, או „התזמורת הארץ־ישראלית" בשנות הארבעים. בעין־גב היו מ־צוות סירות־מנוע שנרכשו מטעמי בטחון, בשל הניתוק של הקיבוץ מ־יישובים יהודיים אחרים. הציע מי שהציע להביא לקונצרטים שנערכו על חוף הכנרת חיים ואורחים מס־ביב. בינתיים נבנה אולם מיוחד המשמש את הפסטיבאל, שי־צר במורת משלו, קהל נאמן ודפר־סים יציבים.

כרגיל נפתח הפסטיבאל במופע של התנועה הקיבוצית, השנה הר־פיגה בערב הפתיחה אמש, להקת־ביעות, ואשר רכשה לעצמה מוני־טין עם צוות מגובש של רקדנים וכוריאוגראפים. קשרים מיוחדים ב־מינם נוצרו בין הלהקה לבין הכורי־אוגראפית הבריטית המוכשרת פלו־רה קושמאן, השוהה מדי חודשים מספר ליצור למען הרקדנים ה־קבוציים. הפעם שולב בהופעה מחול חדש משלה. יתר המחולות הם פרי עבודתם של יוצרים חברי־קיבוץ — יהודית ארנון, אשרת אלקיים־רוזן והדה אורן. כן הופיעה בערב זה „שלישיית המחול".

הערב תופיע להקת המחול „בת־שבע", זו ראשית הופעתה של ה־להקה כגוף עצמאי, מאחר שמתחי־לת חודש אפריל ינותק הקשר בינה לבין „אגודת בת־שבע—בת־דור ל־אמנויות", מיסודה של בת־שבע דה־רוטשילד. בערב זה יוצג הקהל ב־הופעת־בכורה של מחול בשל ריצה גלוק — „מישחקים שאנו משחקים".

במחול זה אפשר יהיה לראות שוב, לאחר היעדרות של שנתיים, את רחביה רוזן אשר חזר אל שורות הלהקה. רקדן בעל־יכולות זה החל, אגב, את דרכו כרקדן לא הרחק ממקום הפסטיבאל, שעה שהיה הגיר חברת־הנוער בשער־הגולן שבעמק־הירדן.

בתוכנית גם מחולו הוותיק של מאלי כיאמי „התנות והמבנשים", ש־חודש לאחרונה, ובו מופיעה הלהקה במסגרת הצנועה לבתי־הספר, שנ־ערכו לחודשי הצוף במסגרת „תיא־טרון הנוער" שליד משרד החינוך והתרבות.

התזמורת הישראלית תיוצג השנה על־ידי קונצרט שכולו מוצארט, כש־הסולן המנצח כאחד הוא דניאל בארנבוים. המשיך ב„אופנה" של מנצח המשתתף בעצמו בביצוע כ־סולן.

התזמורת הסימפונית ירושלים, רשות השידור תשמיע את האופרה דון ג'יובאני מאת מוצארט בביצוע קונצרטאנטי בניצוחו של גארי פליצה בלאריוס ובהשתתפות זמרים שהובאו במיוחד מאיטליה. קונצרט זה ישודר בשידור חי ביום ב', 31 במארס.

הבידור מיוצג בפסטיבאל על־ידי „תשים הצעזרוי" (יום א', 30 במארס). לפי התיכנון צריכה היתה להיערך הצגת־בכורה של להקת „כהורות" ב־תוכניתה השניה, במסגרת הפסטי־באל, אבל, כפי שקורה לעיתים, הזוגלת טרם הסתיימה, ובמקום ה־„כהורות" יופיעו ה„גשישים" הוותי־קים.

שינוי נוסף בתוכנית — הופעתו של זמר־הבלוז הכושי פליב (יום ג', 1 באפריל), הבא במקומו של אמן הגיטארה בן ה־80 סגוביה, אשר לא יכול היה להגיע למועד.

ובהתאם למסורת יסתיים הפסטי־באל ביום ד', 2 באפריל, במופע של להקות צה"ל — תחת קרויטו של יצחק גראציאני, בו יופיעו להקות הצוות־הוי וכן להקת המחול החי־דשה של צה"ל. מנחה הערב יהיה יוסי בנאי.

גיורא מנור

להקת־מחול „בת־שבע" בקטע מתוך „המישחקים שאנו משחקים"

סרטי השבוע

מאת י. בן־נר

תל־אביב

„צ'יינאטאון" (מוגרבי)

סידטר של רומאן פולנסקי הוא אחד הסרטים המדוברים המצליחים של השנה. עיקר כוחו — בלוצמה הפאטאלית האכזרית, המיוסרת, ש־מעניק הבמאי הפולני לסיפור הבלשי, הפשוט־לכאורה. בלש פרטי (ג'ק ניקולסון) בלוס־אנג'לס של שנות ה־30, מנסה לאתר פקיד־עיריה שנעלם — וחוזר. במהלך חקירתו, לרובדים עמוקים וסבוכים של רגשות, תחושות ומניעים של כמה מגיבורי העלילה. המגע המנוכר, הסארקאסטי הקודר של פולאנסקי הופך את הסרט ל־דראמה יחונית, במעט. שבה הגורל הוא המוליך את הגיבורים אל סופם המר. אישית, לא אהבתי את המגע המודגש המכוון של פולאנסקי — אך הסרט יפה ומרתק, ושיחזור ה־תקופה ואיפיון דמויותיה מדוייקים להדהים. עם פיי דאנאווי, ג'ון יוס־טון, פרי לופז.

„כינורות הנשף" (צפון)

במאי ותסריטן צרפתי־יהודי מחונן, מישל דראק, מספר את סיפור ילדו־תו, כילד יהודי הנמלט עם אמו, אחיו, אחותו. וסבתו מעיירה לעיירה, ב־תקופת הכיבוש הנאצי בצרפת. במק־ביל, משלב הבמאי את סיפור המלח־מה הממושכת שנערך כדי להעביר את סיפורו האישי לבד קולנועי — משהמפיקים, המפיצים ובעלי־ההון מסרבים לממן מעשה זה, שאין בו אלימות, מין או מוות. בנו של דראק, דיוידה, ואשתו, השחקנית ולזה־מארי נאט, מגלמים בסרט את דמות דראק עצמו, כילד, ואת דמות אמו. הבמאי עצמו, לחילופין עם ידידו ה־משורר, ז'אן־לואי טרינטיניאן, מו־פיע בדמות עצמו, זווית המבט של הילד, הרואה את שוליהם של אימי המלחמה, התפיסה הכללית של ה־סרט — אינן חדשות או מחדשות. אך הכנות האנושית והתמימות ה־פשוטה שבסיפור, מרשימות ונוגעות אל־הלב.

„חשמלית ושמה תשוקה" (סינמה 2)

המפורסם במחזותיו של טנסי וילי־אמס, בהקרנה קולנועית חוזרת — 24 שנה לאחר שנוצר סירטו המצליח של אליה קאזאן, סרט שזיכה את כוכבתו, וויויאן לי המנוחה, בפרס ה„אוסקר", והעלה את כוכבו הצעיר (אז), מארלון בראנדו, לפיסגה. הצי־כות בין בלאנש דיבואה, המעודנת, ה... באווירת הוזי היומים, ה־חיה בעולם של דימיונות־עבר, לבין גיסה הארצי, הברוטאלי, התובעני, סטנלי קובאלסקי, הופך בידי וילייאמס ואת קאזאן לעימות בין עבר יפהפה ומרגש שכמש ונבל — לבין הווה מציאותי גס, בעל יופי משלו. עם קארל מאלדן וקים האנטר.

ירושלים

„נמל תעופה 1975" (עדן)

התנגשות אווירית גורמת להריגתם או לפציעתם של אנשי הצוות ב־מטוס ג'אמבו ענק, הטס בין וושינג־טון ללוס־אנג'לס. בלילה סוער — ורק דיילת אמיצה היסטרית (קארן בלייק) מצליחה להשאיר את ציפור הפלדה הענקית באוויר, עד להצלה המקווה. סרט מתח במסורת „סרטי האסונות" המפוארים, המציפים את המסכים. לאחרונה — ובעקבות הצל־חת „נמל תעופה" הקודם. שטות — אך מרתק מאוד. עם צ'ארלטון הסטון, דאנה אנדרוס, אפרם צימבאליסט, לינדה בלייר, סוזאן קלארק ורבים אחרים.

„החרדל מגרה לי את האף" (אורגיל)

קומדיה משעשעת מאוד של הבמאי קלוד זידי („הארטיסטים בסופר־מארקט"), שנבנתה מסביב לאישיו־תו של פייר רישאר, הוא „הבלונ־דיני עם הנעל השחורה" הזכור ל־צחוק, לטעמי, אף שהסרט באנגלי יותר מ„הבלונדיני" — הוא הרבה יותר מצחיק ממנו. בעיקר בשל זכר־מת הצירופים של הבמאי. המנצל כל רגע וכל שניה לפעלולים ותעלולים. שרבים מהם מצחיקים ומבדרים. גם כאן רישאר הוא מורה למתימאטיקה בעיירה קטנה המסתבך בהרפתקאו־תיו ומגיע לחדר־השינה האינטימי של כוכבת מערבונים יפה (ג'יין בירקין). שטות משעשעת.

חיפה

„האיש בעל אקדח הזהב" (ארמון)

השיאי בסידרת הסרטים הנסובים על סוכן אפס־אפס־שבע, ג'יימס בונד, הוא גם אחד הסרטים הטובים שבה. זאת, בשל האירון הקומי שמעניק לסרט גאי האמילטון, שכבר ביים בונדים קודמים. הפיתוי, הלגלוג ה־צמוד והתחושה הבל־מציאות משלימים את זה את זה — ואם תוסיפו לכך את רוג'ר מור היפהפה, הצונן, ה־אלגאנטי והפלגמאטי (המתאים מאוד לתפקיד בונד) ואת שפע נופי המזרח הרחוק, תרגילי הקאראטה, הגבליים והנערות היפות, תמצאו בסרט בידור טוב בהחלט.

„בסוד התאומות" (מירון)

סרט מתח קודר, על גבולה של ה־אימה. יצר הבמאי הצעיר בריאן דה־פאלמה. כשבמרכזו סיפורן של נערה פתורה, סכיזופרנית — ושל תאומתה הרוצחת מגלגלת את סודה. כמה גוויות, כמה פרצופים מבעיתים וצילומים ש־יש בהם מן ההמתנה; לאלה האוה־בים סרטי מתח החוזרים מן השיגרה.

שטראוס בראי של „דר שפיגל"

(סוף מעמוד 5)

פירסום הפרוטוקול של דברי שטראוס עורר בגרמניה סערה. לכול ברור, כי שטראוס קיטב את היחסים בין האופוזיציה לקואליציה לנקודה מסוכנת מאוד. אך דומה, כי לא רק שם, כי אם גם בתוך מפלגתו הובאו הדברים עד לנקודת הרתיחה, שכן לא רק שלתפיסתו האיסטראטגית יש מתנגדים ב־צה.דה.או., ובמפלגתו שלו — ה־צ.אס.או. — כי אם גם התקפותיו על אישי המפלגה המילו את כל הסכמנים של קנסרנות ו שינאה ליריביו הפוליטיים.

לבוסס הדמוקרטיה

לכן יש הנוטים לערוך השוואות בין העמדות שייצג שטראוס, לעמ־דות שהיו מקובלות על־ידי הבוחנות הפאשיסטים והנאצים ערב עליית היטלר לשלטון. הכול ראו בדבריו סגנון פוכר, שיש בו לא רק משום הריסת המוראל הפוליטי, כי אם גם נסיון קונקרטי לבוסס את השיטה הדימוקראטית, בלי להיות אחראי לכל המתחייב מכך.

גם אם יהיו כאלה שיראו את דברי שטראוס כבלתי־רציניים, וי־בטלום בשישים; גם אז אין ספק שכאשר אומר אותם מנהיג פוליטי המצב את מרצמדותו, או עשוי להי־יות מוצב על־ידי אחרים לתפקיד הקאנצלר — חייבים לקבל את הד־ברים במלוא האחריות והרצינות.

מצבה הכלכלי של גרמניה, הגם שאינו גרוע בהשוואה לשאר מדינות אירופה, ורחוק מלהיות כזה, נוטים לשוות לו אופי היסטרי. עירעור הבטחון הפנימי בעקבות מעלליהם של אנשי ה„באדר־מיינהוף", ובאח־רונה חטיפתו של לורנס, ובעיקר תגובתו של הציבור הגרמני למעשה זה — מעידים על עצבנות ומתיחות רבה מאוד בזירה הפוליטית הגרמ־נית.

כך או כך, הוכנסה מפלגתו של שטראוס לעמדה מאוד בלתי נוחה, שכן למעשה כמפלגה אינה יכולה להתגונן בפני התבטאויותיו, אף ש־רבים מחבריה מסתייגים מהן.

הנסיון לגנות את שטראוס מעל במת מפלגתו הוא כמעט בלתי־אפ־שרי, שכן עלול הוא להכניס את ה־צה.דה.או. / צה.אס.או. לסיכסוך, שהוא הדבר הבלתי־רצוי לה ביותר לפני הבחירות בנורדריין־וסטפאליה, בהן רואים הכול את הכפתת לבחי־רות הכלליות ב־1976. הבחירות ב־נורדריין־וסטפאליה יתקיימו בש־בוע הראשון של חודש מאי, וברור כי אם תכנסנה ה־צה.דה.או / צה. אס. או. לעימות פנימי, יקטנו עד מאוד סיכוייהן להביס את הס.פ.ד.

מנעו משטראוס מלהופיע בבונדסטאג

לפיכך כבר נמנע משטראוס להו־פיע בבונדסטאג, בדיון בו דנו בבט־חון הפנימי של גרמניה לאחר חטי־פתו של לורנס, דיון אשר כל ... הקואליציה הופנו אליו, ואשר היה בו משום התגוששות פומבית של הקואליציה והאופוזיציה.

האופוזיציה חששה מאוד כי נאום שטראוס, שצריך היה ודאי להיות בין ראשי הדוברים במליאת ה־בונדסטאג, יהפוך את הדיון מהת־רכזות סביב עניין ה„באדר־מיינ־הוף" והשלכותיו על הבטחון הפני־מי, לדיון על התבטאויותיו של שטראוס, השלכותיהן על הבטחון הפנימי.

בשביל הס.פ.ד. היה נאום שטראוס לא רק בבחינת „שוק" ל־כשלעצמו, כפי שהיה ודאי אף ל־מיליוני גרמנים אחרים, כי אם גם מצע מצויין לניצול הסברתי.

כבר למחרת פירסומיו של ה„דר שפיגל" החלו מופיעים הגליונות ה־ראשונים של נאומו של שטראוס ב־הוצאת הס.פ.ד., לשם מופצים בין אלפי פעילים.

האירוויזיון

מצדדי פסטיבל־הזמר־הפזמון של רשות־השידור בוודאי נוכחו לדעת, כי בסופו של דבר אין ישראל נופלת ברמת פזמוני הפסטיבאלים שלה מאירופה — האחות הגדולה. התמונה היא אותה תמונה. והרמה אותה רמה. לא פלא איפוא שקמו בשטוקהולם רבים שהתנגדו לתחרות האירוויזיון, כפי שקרה כאן אצלנו — הסיבות הן אותן סיבות.

לא אשקר אם אומר, שכלל לא נגע לי אם הולנד תקבל את המקום הראשון או אנגליה. אף כי ב... שמחתי שהולנד הפסטיבאלית זכתה בפרס. כמו בכל התחרויות מן הסוג הזה, הרי כמעט כל פזמון אפשר היה לשיר אותו יחד עם הזמרים כבר לאחר הבית השני — להוציא אולי פזמון אחד או שניים, כמו זה של פינלנד. התיזמורים והאילתור, ובעיקר המקוריות אינם מן הדברים שיש לחפש בפזמונים של תחרויות כאלו.

לכן, גם השתלב היטב שירו של שלמה ארצי. אשר הלחן שלו דמה מאוד להרבה לחנים אחרים שחיבר כבר הזמר. בכל מקום הוא בוודאי לא בייש אותנו בהופעתו.

בעיני. למשל, הרבה יותר מזור שחיים יבין מוסיף לקריין דווקא כאשר סימני ההצטננות ניכרים בקולו. שהרי לעצם העניין לא צריכה היתה אותה „עייפות ניכרת" להפריע לראש־הממשלה למסור את דבריו לציבור. אך לעומת זאת קולו המצונן של יבין עלול ליפול על אוזנים רגישות. והרי במקרה כזה אפשר למצוא אדם אחר שיחליף אותו באולפן. ואומנם, מובית סער — שהגיש באותו ערב את מהדורת החדשות הנרחבת. שסיקרה את כשלון תיווכו של קיסינג'ר — לא הוסיף כל פרשנויות מיותרות לשידור החוזר של אותה מסיבת־עיתונאים. ושום דבר לא נגרע מהשכלתו וידיעתו של הציבור.

יוצרים צעירים

במישדר השבועי „עקם ועלמה" שודרה כתבה מצויינת על צעירות ונערים העוסקים בתחומי־יצירה שונים — מוסיקה, ציור, ריקוד ונגינה. גם אם ניכרים אצלם סימני הבוסר. מהיותם עדיין צעירים מאוד. הרי המיפגש עם צעירים יוצרים היה בו לעניין, ונראה שכדאי ורצוי לשלב מפעם־לפעם כתבות על צעירים, כאלה אשר יש בהם משהו לעצן ומעו.

...ינת
...דיו והטלוויזיה
מאת דורית גפן

...קרן

רשנות מיותרת

היא בעיקר אמצעי־תקשורת רב־השיבות אין ספק, כי חובת ה... העיתונאי שהוא חלה על כל כלי־התקשורת ... לבוא אל עובדי הטלוויזיה ... למלא את שליחותם העיתונאית ... את החדשות והמעורכות ביותר. עד כאן ... דווקא בגלל האפקטיביות העצומה ... על מתראים לה לשמור על ... בעיקר על פרופורציות נכונות.

מעצם היותה מכשיר ממלכתי, איננה רשאית להתגרות בלגיטימציות של ... למשל, שבשבילם זהו חלק מן התחרות ... היום, שאין הטלוויזיה נזקקת לאמצעים ... בגלל המצבה שאין לה ביניהם מתחרים

... האורך ... מחללים דרמאטיים. ... היה צויין בהם: הממשלה התכנסה ל־... ביום שבת אחרי־הצהריים. ... שכה עד אחרי כניסת השבת. גם העובדה ... ריבה את השר ... וגם ... הרותיים במקום (בעוד שבדרך־כלל הם ... הכנסת). הוכיחה בעליל כי הענייניים ... זאת בזיר היה לגמרי, כי והתזמורה הגוד־... המצב המדיני. וצריך היה אינטנסיביות ... יוצאי־דופן להעלות על הדעת, כי הנה ... עלולה, חלילה, לפרוץ מלחמה.

...סבה שהטלוויזיה צריכה היתה להמשיך מחשיבותה של ישיבת הממשלה, או מעצם הדברים שעמדו אותה שעה על הפרק — אך באותה מידה גם לא היתה צריכה להוסיף אפקטים מיוחדים כדי להגביר את המתיחות בקרב הציבור, אשר בלאו־הכי היו רגשותיו מחודדים באופן מיוחד. מה־עוד שכל המתח המצטבר, אשר הוכנס טיפין־טיפין במהלך שידורי ליל־השבת, לא בא בסוף־שלדבר על פורקנו ונשאר בעינו.

ביום ראשון אחר־הצהריים הביאה הטלוויזיה מהדו־רה מיוחדת של חדשות, שבה הובאה בשידור ישיר מסיבת־העיתונאים של ראש־הממשלה. כאן, כמו במקרה של „מאבור", נערכה הטלוויזיה נוכח המצב והגוזן העניקה שירות טוב לצופים.

חבל רק שעלינו להוסיף גם הסתייגות לגבי הדב־רים המיותרים שמצא חיים יבין להוסיף לאחר תום מסיבת־העיתונאים. ואשר הוכיחו שוב עד כמה נכון הוא הכלל. כי כל המוסיף — גורע. יבין סבור, כנראה, שלפני מסך הטלוויזיה יושבים אנשים שאינם מבינים את אשר אוזניהם שומעות ואת אשר רואות עיניהם. הריהו בא להוסיף ולפרש להם את אשר שמעו וראו זה עתה. למה צריך היה לסכם ולתת הערכות על דברי ראש־הממשלה? האם לא הבחין כל אחד, היכן ביקש רבין להתעמק והיכן לא — ורק חיים יבין שם־לב?

מוזרה עוד יותר היתה הערתו באשר לעייפות שניכרת בפניו של רבין. אם אמנם ניכרה העייפות, הרי לכול היו עיניים לראותה, ומה זה שייך בכלל לענין?

מן המקלט

אם אין אני לי

תכניתן של אחי פולק ותרצה ארזי על שלושה צעירים נכים, המשקמים עצמם בדרך מיוחדת במינה, עוררה רגשות מעורבים. אם כי מן הדברים ששמענו מפי הצעירה ושני הבריה על השיטתיות העקשנית שבה הם הצליחו לשפר את מצבם הבריאותי בצורה ממש מפתיעה, עלולה להתעורר אולי מחשבה: שמא עלולה תוכנית כזו לעורר תקוות־שוא אצל נכים, שמצבם הוא אולי חסר תקנה. ספק זה, עומד בסתירה למעשיה של שלישיה מופלאה ועיקשת זו, אשר אחד ממנה, שהיה למעשה כמעט עיוור לחלוטין (הרכיב משקפיים מיספר 38) אינו נזקק להם כיום. הוא אומנם אינו רואה ראייה מושלמת. אך השיפור שחל בראייתו הוא ממש מדהים.

גם אותו צעיר שחלה בניוון־שרירים מתקדם ואשר צפוי היה לכסא־גלגלים — חלה אצלו התקדמות עצו־מה בשיפור מצבו הגופני. וכן גם הבחורה.

זהו בהחלט סיפור מרתק של מאבק אנושי בלתי־רגיל נגד הבלתי־אפשרי כמעט. טוב שהדוברים הדגישו היטב, כי אין זה מאבק חד־פעמי ואין כאן נסים. אלו הן תוצאות של התמדה ועבודה עצמית של שעות רבות ביום, יום אחר יום. השלושה מתמחים בתרגילים מיוחדים. שבהם הם מנסים להפעיל את השרירים המנוונים של הגוף, הם עובדים גם הרבה בים.

הצלחתם האישית מוכיחה שוב, כי כוח הרצון וההתמדה של האדם עשויים לגבור גם על הקשיים האובייקטיביים החמורים ביותר. דעת הרופאים היתה כמעט אחידה לגבי גורלם המר, אך הם הצליחו לסתור אותה בכוח רצונם.

יומן מיוחד

שידורי־ישראל הפעילו את אולפן החדשות ב־מוצאי־שבת כדי לדווח ולסקור את האירועים שגלוו לסיום השיחות של ד"ר קיסינג'ר. התוכניות לא נסתיי־מו באחת אחר־חצות כרגיל, אלא הוארכו וכך יכול היה הרדיו להביא דברי־פרשנות ראשונים על ה־מאורעות.

העובדה ששידורי־ישראל (מערכת החדשות) סיגלו לעצמם הרגל זה של היערכות מיידית במקרים יוצאי־דופן, המחייבים זאת. הפכה את הרדיו לכלי התקשורת הזריז והיעיל ביותר — הכתובת שכל אחד מחפש ומוצא כדי לחיות מעודכן.

مكبر من الاصل

מכזה מן الاصل

ספורט ספורט

מחר - שמינית־גמר גביע־המדינה

הפועל באר־שבע וחדרה ינסו להדביק הפיסגה

משחקי הגומלין בשמינית־הגמר בגביע־המדינה בכדורגל ייערכו מחר. שני משחקי המוקד יהיו בין קבוצות לאומית בחדרה ובירושלים. שם יפגשו הקבוצות המארחות — „הפועל" חדרה נגד „הפועל" באר־שבע ו„הפועל" ירושלים נגד „הפועל" פתח־תקווה — למחוק פיגור של 0:1.

המובילה בליגה, „הפועל" באר־שבע, תצפין לחדרה, למשחק קשה נגד „הפועל" חדרה, שגילתה לאח־רונה יציבות רבה במשחקה. חדרה, שלא נוצחה במשך עשרה מחזורי ליגה (8 תיקו ו־2 נצחונות), מסב־רת אחרי יריבתה מבאר־שבע, נב־דה הפסידה במשחק הראשון — 1:0. באר־שבע, המגלה בדרך־כלל יכולת טובה במשחקי־החוץ שלה, תצטרך להתעלות הפעם נגד יריב שאפתן. מעניין לציין ששתי הקבו־צות ניהלו מאבק מעולה ביניהן, באותו איצטדיון, במסגרת הליגה, שנסתיים בתיקו 3:3. תוצאת תיקו היא משאת־נפשה של באר־שבע גם הפעם.

משחק מעניין לא פחות יתנהל במגרש „הפועל" בקטמון, כאשר קבוצת „הפועל" ירושלים תנסה לגמול ליריבתה מ„הפועל" פ"ת על נצחונה במשחק־הגביע הראשון (0:1). שתי הקבוצות התעלו במח־זורים האחרונים של הליגה. כדו־רגלני ירושלים זינקו למקום השני בטבלה, המוראל בשורותיהם גבוה במיוחד לאחר נצחונם בדרבי בש־בת על בית"ר ירושלים (0:1). הפ־תח־תקואים, שכבר היו בתחתית הטבלה, התאוששו ופילסו דרך עד למרכז הליגה, תוך הצגת יכולת ויעילות במשחקם. פ"ת תעשה כל מאמץ כדי ששערו של שמואל רו־זנטל, בבעיטת־11 במשחק הראשון בגביע — יהיה המכריע.

קבוצת „מכבי" השקמה רמת־גן, הצועדת בראש טבלת ליגה ב', דרום א', היתה היחידה שהפתיעה בסידרה הראשונה של משחקי שמי־נית־הגמר, כאשר סחטה תיקו־אפס במשחק־החוץ שלה, בראשון־לציון, נגד „מכבי" יפו מהליגה הלאומית. מחר יארחו שחקני השקמה את יריביהם במגרש „מכבי" רמת־עמי־דר. הם ינסו להפתיע את הקבוצה הלאומית וליהפך ל„קוסלת־הענקים" בגביע, אולם ספק אם יצליחו ב־כך, שכן יפו תתייחס ודאי ביותר רצינות למשחק־הגומלין ותצליח לעלות לרבע־הגמר.

משחק מעניין שני ברמת־עמידר יהיה בין קבוצות „מכבי" נתניה ו„מכבי" רמת־עמידר. שתי הקבו־צות לא הצליחו במיוחד במשחקי הליגה האחרונים. נתניה, האלופה, ירדה למקום השלישי בטבלה הל־אומית, בעוד רמת־עמידר, שהגבי־לה בליגה א', דרום, עם סיכויים טובים לעלות ללאומית, כשלה גם היא. במשחק הראשון בין שתי הקבוצות בנתניה התנהל מאבק שקול. נתניה לא הצליחה לפצח את מערך יריבתה וזכתה בשער־נצחון (1:2) רק בדקה ה־90, לאחר שדווקא עמידר היתה ראשונה ל־הבקיע. מחר, ברמת־עמידר, תאלץ נתניה ללחום כדי לעלות לרבע־הגמר.

קבוצות „הפועל" כפר־סבא (לאו־מית) ו„הפועל" רמת־גן (א') ניהלו משחק שקול במפגש־הגביע הרא־שון ביניהן, בגבעתיים. כפר־סבא זכתה 2:3 משום שידעה לנצל מיש־גי הגנה של יריבתה הרמת־גנית. מחר, בגומלין, בכפר־סבא, תנסה קבוצת השרון להתאושש בנצחון־גביע מסידרה ארוכה של אי־הצל־חות בליגה. הביתיות מעניקה אמנם עדיפות לכפר־סבא, אך אין להניח שרמת־גן תיכנע בקלות. האורחים כרמת־גן ישתדלו להפתיע את יריביהם.

כדורגלני „הפועל" ת"א יארחו באיצטדיון בלומפילד ביפו את שח־קני „הפועל" בני־נצרת. שתי ה־קבוצות לא גילו יכולת טובה ב־ליגה. „הפועל" ת"א שוכן בתח־תית הלאומית ו„הפועל" בני־נצרת נמצא בתחתית ליגה א', צפון. ה־תל־אביבים יעלו למגרש עם מק־דמה רצינית מהמשחק הראשון ב־נצרת — 0:3. אין להניח שבני־נצ־רת יצליחו יותר בבלומפילד מאשר במגרשם.

מאבק נוסף בין קבוצות מליגות שונות יתנהל בבית־שמש, שם תא־רח קבוצת „הפועל" בית־שמש מ־ליגה א' את בית"ר ירושלים מה־לאומית. המעניין הוא ששתי הקבו־צות ניצבות במקום ה־11: בית"ר בלאומית ובית־שמש בליגה א'... כדורגלני בית"ר יעלו למגרש עם יתרון של 0:2 מהמשחק הראשון. נראה כי הפרש זה יספיק לשחקני הבירה כדי לעלות לרבע־הגמר, אף־על־פי שבית־שמש תשחק בש־אפתנות ותנסה להפתיע.

מיפגש בין שתי קבוצות מליגה א' ייערך באיצטדיון קרית־אליעזר בחיפה, שם ייפגשו קבוצות „הפו־על" חולון ו„מכבי" חיפה. במשחק

(המשך בעמוד 9)

ובאנגליה — משחק רביעי...

באנגליה שונה הקנון משחקי גביע־הכדורגל מ.זשר בישראל וברוב מדינות אירופה. באי ה־בריטי אין הכרעה בבעיטות־11. זו גם הסיבה למאבק המר־תוני הנערך בימים אלה בשלב רבע־הגמר בין קבוצות איפס־וויץ' ולידס. לאחר שלושה מש־חקים עדיין לא הושגה הכר־עה! במשחק השלישי, שנערך ביום ג' במגרש ניירטאלי, ב־לסטר, הושג שוב תיקו 0:0, ב־תום 120 דקות. כלומר, שתי הקבוצות נאבקו כבר 360 דקות — בלי הכרעה. אמש עמד להתקיים בלסטר משחק רביעי בין שתי הקבוצות, שיקבע את הקבוצה שתיפגש עם. וסטהאם בחצי־גמר הגביע האנגלי.

היום ומחר - המשך אליפות הטניס

האליפות הבין־לאומית של ישר־אל בטניס, שהחלה שלשום במגרשי „מכבי" ת"א, תימשך היום ומחר, בהשתתפות כ־100 ארחי־מחבט. אליפות זו נערכת מדי שנה בפסח. השנה לא היתה ההשתתפות גדו־לה. אם בעבר הגיעו לתחרויות טניסאים רבים מחוץ־לארץ, הרי ה־שנה המיספר מצומצם ביותר. זו גם הסיבה שהרמה לא היתה גבוהה בפתיחת התחרויות.

הלר — אלופת הנערות בטניס

בצד האליפות הבין־לאומית בפסח נערכת מדי שנה גם אליפות לבני־נוער. רונית הלר מ„הפועל" ת"א, אחת התקוות הגדולות של הטניס הישראלי, זכתה שלשום באליפות הנערות, עד גיל 18, כשניצחה בג־מר את תגית צזברי מ„מכבי" ת"א — 2:6, 4:6.

שי פוני (הפ. ת"א) זכה בנוער, גילאי 16, לאחר שגבר על ירדן סטמפר (הפ. ת"א) — 1:6, 4:6; תומי פרישר (אס"א) זכה בגילאי 14, כשניצח בגמר את שחר פרקים (מועדון הכרמל) — 1:6, 4:6, ו־אילו בגילאי 10 גמל את התואר שרון קסיס (מועדון הכרמל), שגבר על גדעון ישפה מכפר־שמריהו — 0:7.

רונית הלר, יחד עם טל הרדוף, מרמת־גן, נטלו את תואר זוגות הנערות, בגברן על דר וצזברי — 0:6, 6:4, 5:7.

אליפות ישראל בקשתות

אליפות ישראל בירי חץ־וקשת תיערך מחר ב־10 בבוקר בביה־ברבור, בתל־אביב. מצפים שכ־30 משתתפים יטלו חלק באליפות בע־נף ספורט זה, שאינו מקובל ב־ישראל.

אליפות נוער בשקוליות

אליפות ישראל בהרמת־משקולות, לנוער עד גיל 20, תתקיים בשבת, ב־10 בבוקר, בבית־שרת, בגבע־תיים.

מתעמלות הפועל במבחן גרמני

נבחרת המתעמלות של „הפועל" לנשים, שהגבירה את הכנותיה לק־ראת התחרות כינוס „הפועל", תק־יים בשבת ב־10.30 בבוקר, מבחן בין־לאומי, כאשר מולה תתייצב קבוצת המתעמלות של מועדון העיר המערב־גרמנית, בוכום.

התחרויות ייערכו באולם־הספורט גורן/יזרעאל בקיבוץ מזרע.

המתעמלות הגרמניות יקיימו תח־רות שניה בישראל, כשיתמודדו ב־יום ד' נגד „הפועל" פ"ת. התח־רות תיערך בבית־ברבור, בת"א.

שייט בתל־אביב

שייטים גרמנים מחבל־הסאר, ש־הגיעו השבוע לישראל, יקיימו ב־סוף השבוע תחרויות בין־לאומיות עם שייטי מועדון־השייטים בתל־אביב. התחרויות ייערכו בירקון.

שוייצר יגביר אימוני הנבחרת לכינוס הפועל והמסע לארה"ב

המאמן הלאומי בכדורגל, דוד שוייצר, מסר השבוע כי יגביר את אימוני נבחרת ישראל בכדורגל. הנבחרת סובלת אמנם מהיעדר פעילות בין־לאומית שוטפת, אך היא מתכוננת עתה לקראת המחזור הקדם־אולימפי. שני אתגריה הקרובים של הנבחרת יהיו: משחק בין־לאומי נגד קבוצת נבחרת אנגלית בכינוס „הפועל" והמסע־שפשוף בארצות־הברית.

האימון שנערך באמצע השבוע, הוקדש בחלקו לשיחה רצינית בין המאמן, אליו הצטרפו מ"מ יו"ר ההתאחדות לכדורגל, יהודה לילין וסגן היו"ר, עוריקם מילצ'ן. השלי־שה ציינו, כי הכדורגלנים חייבים להקדיש יותר מאמצים בנבחרת.

באמצע השבוע הגיע מארצות־הברית מכתב בו מסרו המארחים האמריקנים את שמות הערים בהן יתמודדו הישראלים, בלי שיציינו מי יהיו יריבותיה של נבחרת יש־ראל. נראה כי המשחקים יהיו ב־חלקם נגד הנבחרות המקצועניות ה־אמריקנית שביקרה בארץ כחודש לאחר מלחמת יום־הכיפורים, והא־חרים נגד הנבחרת האולימפית ה־אמריקנית שסיירה בישראל לפני חודשיים.

לפי התכנית תצא הנבחרת לאר־ה"ב ב־18 במאי, מיד לאחר סיום משחקי הליגה. את משחקה הרא־שון תקיים ב־20 במאי בפילדלפיה, ובהמשך: 22 — ניו־יורק; 25 — מיאמי; 27־28 — שיקאגו; 1 ביוני — לוס־אנג'לס וב־3 ביוני בדאלס.

המאמן דוד שוייצר ציין, כי אי־נו מרוצה מתכנית המשחקים. לדע־תו, העומס גדול מדי. דבר העלול לסכן את יעילות הסיור. אמר דוד שוייצר: „תכנית המשחקים צפו־פה מדי; אין זה מסע־תעמולה אלא מסע־הכנה של הנבחרת".

„ידען 1975" — שי לשחקני הנבחרת

עם תום אימון נבחרת ישראל בכדורגל במכון וינגייט, הוגשה התשורה שי לשחקנים: „יד־ען הספורט 1975", שיצא לאור־רונה לאור בהוצאת מכון וינ־גייט, והוא פרי עטם של ד"ר אורי זמרי וישראל פז.

מה נבשל בפסח

בשר ברוטב חמוץ מתוק

750 גרם בשר הודו המותק ללא עור ועצמות (או בשר בקר); 3 כפות שמן; 2 בצלים גדולים קצו־צים דק; 2 שיני שום כתוש; כפית פלפלת מתוקה; רבע כפית אבקת קינמון; רבע כפית אבקת ציפורן; 3 כפות מיץ לימון; כף סוכר; כפית חרדל; מלח (אם נחוץ), מים (לפי הצורך).

הכנה: מטגנים בסיר שטוח בשמן את הבצל והשום עד שיצ־היבו, מוסיפים את הפלפלת, מערב־בים ונותנים את נתח הבשר. זורים למעלה את שאר התבלינים, מכסים וצולים על אש קטנה עד שהבשר משחים מכל הצדדים ומתרכך. ב־שעת הצליה מוסיפים מים חמים במידת הצורך. כשהבשר מתרכך, מוציאים אותו ומעבירים את הרוטב דרך מסננת. סמוך להגשה חותכים את הבשר למנות ומחממים בתוך הרוטב.

אומצות ממולאות

3 פרוסות בשר רומפסטייק ב־משקל 200 גרם כ"א; 100 גרם פטריות שמפיניות חתוכות דק; 1 בצל קצוץ דק; כף פטרוזיליה קצוצה; 200 גרם בשר הודו טחון; ביצה, 2 כפות שמן; מלח; פלפל; 2 כפות מרגרינה; 600 גרם תפוחי אדמה חתוכים לקוביות.

הכנה: עושים „כיס" בכל פרו־סת בשר. מערבבים את הבשר ה־טחון עם הפטריות, הבצל והביצה. מתבלים בפלפל לבן ובפטרוזיליה. ממלאים בתערובת את הכיסים ש־בסטייקים וסוגרים את הפתח ב־קיסם. מחממים בסיר שטוח את השמן עם המרגרינה ומטגנים את הסטייקים הממולאים משני הצדדים. כאשר הבשר משחים, מכסים את הסיר, מקטינים את האש וצולים כרבע שעה. מוסיפים כוס מים, קוביות של ת"א, מלח, פלפל ומבש־לים עד שהכל מתרכך. מגישים את הסטייקים כשהם חצויים לרחבם.

גלילי מצה ממולאים בתרד

4 מצות, חצי ק"ג תרד, 2 שיני שום, מלח, פלפל (לפי הטעם), מיץ לימון (לפי הטעם), 2 כפות קמח מצה, כפית אבקת מרק, 1—2 ביצים לטבילת הגלילים.

הכנה: מרטיבים את המצות במים זורמים, שמים זו על גבי זו, מכסים במגבת ומשהים לזמן־מה. חותכים כל מצה לרבעים. שמים על כל רבע קצת תמלית, מגלגלים, טובלים בביצה טרופה ומטגנים ב־שמן חם.

תמלית: מאדים את התרד ללא תוספת מים, מטגנים וקוצצים. מ־תבלים במלח, פלפל, שום מעוך ומיץ לימון. מוסיפים קמח מצה מעורב באבקת מרק ובלול בשתי כפות מיד ומרתיחים תוך בחישה.

חביתיות כרמל

3 ביצים, רבע כוס קמח תפוחי־אדמה, כוס מים, 2 כפות שמן, מעט מלח.

בוללים את כל המיצרכים ומטגנים חביתיות משני צדדים. מכינים תמלית: רותחים רבע ק"ג תות־שדה, חותכים לחתיכות בגודל רצוי, זורים עליהם חצי כוס סוכר ומשהים לשעה אחדות. מוסיפים כף מיץ לימון ומבשלים דקות אחדות. מוסיפים בלילה מכפית קמח תפוחי־אדמה ו־50 גרם קוניאק, מרתיחים ומורידים מהאש. ממלאים את החבי־תיות בתמלית תות־השדה ומסדרים אותן בשכבה אחת בכלי מיקרוקס שטוח. סמוך להגשה זורים למעלה אבקת סוכר ומחממים בתנור חם.

מקרונים מפתיתי קוקוס

4 חלבונים, כוס סוכר, 200 גרם קוקוס טחון, קליפת לימון.

מקציפים את החלבונים עם הסוכר לקצף איתן. מוסיפים את פתיתי הקוקוס וקליפת לימון מגורדת ומ־ערבבים. צורים בצורת שקית זילוף או שתי כפיות כופתאות קטנות. שמים אותן על תבנית מצופה נייר פרגאמנט במרחק־מה זו מזו. אופים בתנור בחום נמוך עד שהעוגיות מתייבשות. יש להקפיד ולייבשן היטב בתנור לפני שמוציאים אותן.

עוגיות אגוזים או בוטנים

1 חלבון (של ביצה בינונית), 200 גרם אגוזים או בוטנים טחונים, 150 גרם (שלושת רבעי כוס) סוכר, קליפה צהובה מגורדת מלימון אחד. לציפוי: 1 חלמון, 60 גרם אבקת סוכר, מעט מיץ לימון.

הכנה: בוחשים את החלבון עם הסוכר, מוסיפים קליפת לימון ובוטנים או אגוזים טחונים ולשים בצק פריך. מרדדים את הבצק על משטח מצופה בקמח מצה דק לעלה מלבני בעובי כחצי סנטימטר. מור־חים את החלמון עם אבקת הסוכר ומורחים את התערובת על העלה המוכן. חותכים לריבועים קטנים ד מסדרים אותם על תבנית משומנת, מרופדת בנייר פרגאמנט. אופים ב־חום בינוני עד שהעוגיות מתייב־שות.

(מתוך ע"י המחלקה לכלכלת ה־בית של ויצ"ו)

שחמט

בעיות וסיומים

ט"ש יוסף גולדשמידט ז"ל

בעריכת יוחנן קופלוביץ

28.3.1975

מס' 3852

ד"ר ק. גולדשמידט, „פרובלמבלאד", 1973 — פרס ראשון —

מט בשני מסעים 8+10

מס' 3853

אינג' נ. פטרוביץ' יוגוסלביה

Ing. N. Petrovic, Yugoslavia (original)

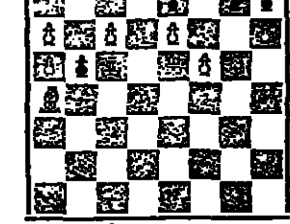

מט בשלושה מסעים 10+7

מס' 3854

ז'אן היימן, פרדס־חנה

J. Haymann

(מקורית)

מט־עזר ב־2 מסעים 7+6

3 פתרונים.

שאלות השבוע

במרכז יצירתו של המחבר ההו־לנדי, אשר ניצחה באחת התחרו־יות החזקות בתבל — 5 שינויי־מטים טובים בין התעיה ופתרון, זאת לבד משתי התעיות נוספות המעשירות את המנגנון (מס' 3852).

קשרים הדוקים קשרה הקומפו־זיציה הישראלית לאחרונה עם עור־כו של בטאון הפרובלמאים העולמי „פרובלם", הרואה אור ביוגוסלביה. הבעיה האחרונה ששלח לנו מג־שימה, לדבריו, רעיון מקורי — ואנו מקווים שפותרינו ישלחו השגותיהם (מס' 3853).

היימן זכה באחרונה למיספר הישגים בזירה הבינלאומית. במס' 3854 הוא מדגים פעם נוספת את אחד מנושאי התחרות הפינית לא־ליפות העולם.

פתרונים — אל העורך, רח' לה־גרדיה 72, ת"א 325־67, עד ה־29.4.75.

פתרונים

מס' 3834 (בן־צבי): במטמט: 1. — פ4ו, פגג 2. פה5, מהזx3; פתרון: 1. פוד4! (2. מה:הx2) פ4ו, פגג 2. מה3ז, פהx5.

מס' 3835 (שרץ): 1. צ4ו! ט:4ד 2. מהה3+! — 3. רדx1.

מס' 3836 (קורפונאי): א) 1. מהד3 רז5 2. רה4 פהx2; ב) 1. מהד4 מהו5 2. צה4 פדx5. פ"צ מטתיב: 1. מד4 מהו7 2. צגג3 מהאx7!

הצלחה ישראלית

ד"ר רפי רופין, רחובות „פרובלמבלאד", 1973 — פרס שלישי —

מט בשלושה מסעים 7+8

1. רהו! צא8! 1. רו2! ו:ה5 2. רז3 ה:ד6 3. רהו! — 4. מבו+ או 4. מו4+.

ז'אן היימן, פרדס־חנה צ.כ. 2, „פרובלמבלאד", 1973

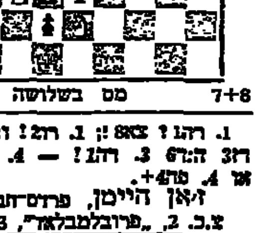

מט־עזר בשני מסעים 8+11

3 פתרונים.

1. צא5 ח4 2. צד5 פו5x; 1. פד4 פה5 2. מהד5 פהx5; 1. צד7 פד2 2. צד5 ו:הx. מושלם!

תחרות בצ'כוסלובקיה

היומון של ברטיסלבה „הלאס לודו" מכריז על התחרות הבינלאו־מית השביעית לחיבור בעיות שח־מט, והפעם נדרשות תלת־מסעיות עם מט־מודל בשתי פאות או יותר (מעמד־פתרון; מעמד־התעיה — פתרון; מיספר פתרונים; תאומים וכיו"ב).

דוגמה פשוטה: לבן — מה4; צא8; רה5; ח2 (4) שחור — מז5; ו6, ח5, ה6 (4) א. יארוסלבצב, 1952 מט בשלושה מסעים. במטמט: 1. — ח4 2. צד8+ — 3. רה4x. פתרון: 1. צא1! ח4 2. צז1+ — 3. רה6x (1. — מח4 2. צח1!).

שופט התחרות הוא אינג' ב. פורמאנק מצ'כוסלובקיה. יוענקו 3 פרסים בסך כולל של 500 קרונות, 3 ציוני־כבוד ו־3 ציוני־שבח.

בעיות בכל מיספר על דיאגרמות עם פתרון מלא יש לשלוח עד ה־30.11.75, אל:

Redakcia Hlas Ludu,
89718 Bratislava, Zabotova 6,
c.d. 7, CSSR.

יש לציין על המעטפה: SACH

קרבות ותחרויות

בעריכת אבי אמיר

הפתעות בסיבוב החמישי בליגה

משחקי הסיבוב החמישי בליגה הלאומית עמדו בסימן הפתעות בגד־לות, שנבעו בעיקר מהסרתם של חלק ניכר משחקני הלוחות הראשו־נים וכן שחקנים אחרים. האלופה אס"א טכניון חיפה הופתעה ע"י יריבתה החיפאית „קבוצה צירונית" בתיקו 3:3. פרץ ניצח את אורטמן, קוסקי־הרשברג — תיקו, ברנשטיין גבר על גלברד, מינסקי־בריסטר־ביצקי — תיקו, בר־זיו הפסיד ל־שטיין, גולד הפסיד לפפר.

קבוצת „הפועל" ירושלים גברה על „לסקר" ת"א 2.5:3.5. גינזברג, רוזנברג ועין־דור ניצחו את פרס, בגד וסמילטינר. ליברמן הפסיד ל־בן־יעקב, יהודיוב־גוכבינדר — תי־קו. כץ הפסיד לבובים.

קבוצת „מרכז הנוער" תל־אביב גברה על רמת־גן 2.5:3.5. גם ב־מפגש זה ניצחו שלושת שחקני ה־לוחות הראשונים בקבוצה המנצחת. שאמקוביץ, צירניאק ובירנבוים גברו על כנעני, פנציאס וניימן. לר־צוב הפסיד לכהנא, קופלוביץ — ארציאלי — תיקו, זיגלמן הפסיד לוולף.

קבוצת „רובינשטיין" ירושלים גברה על „הפועל" בת־ים 1.5:3.5 (1). ריכטר — גלוזמן — תיקו, ד"ר דובקין הפסיד לזוברסקי, דזדקוב גבר על פרגרמן, דוד ניצח את קסי־מוב, טלסין גבר על גל. המשחק בין רובין לפוס לא נסתיים.

„הפועל פלדקלייף" ראשון־לציון גברה על „הפועל" עמק־חפר / נתניה — 2.5:3.5. ראדשקוביץ זכה בנקודה ללא משחק. דומניץ ניצח את ברנשטיין, צ'סקוב הפסיד לב־לר. בנק ניצח את גולדמן, פלט — שני — תיקו. קאלקשטיין הפסיד להלל אלוני.

אוניברסיטת תל־אביב ניצחה את „אליצור־רשבסקי" 1.5:4.5. כגן ני־צח את ד"ר ארליך, בלשן — פיש־לר — תיקו, א. אבנר ניצח את קורצוג, גלפר גבר על אורוזי, קל־דור ניצח את בלאו, וכרמל הפסיד לברגר.

הדירוג: אס"א טכניון — 19 (1), „מרכז הנוער" — 18.5 (1), בת־ים — 17.5 (1), „לסקר" ת"א — 16.5 (2), אוניברסיטת ת"א — 15.5 (2), „הפועל" ירושלים — 15.5 (1), „רובינשטיין" — 13 (3), „פלדק־לייף" — 13 (1), עמק־חפר — 12 (2), „צירונית חיפה" — 11.5 (1), רמת־גן — 11.5, „רשבסקי" — 8.5 (1).

ליגות א'

צפון — „לסקר" חיפה — ותיקי „הפועל" חיפה — 0.5:5.5, „הפו־על" חדרה — „הפועל" נצרת עי־לית — 1.5:4.5, אס"א טכניון ב' — „הפועל" חיפה — 2.5:3.5, „מר־כז נגלרי" — „הפועל" עפולה/גלי־בוע — 2:4, כפר־סבא — „הפועל" בגליל העליון — 1.5:4.5.

דרום: בל"ל ת"א — ותיקי רמת־גן — 0.5:5.5, „מרכז הנוער" ב' ת"א — „רובינשטיין" ב' ירושלים — 2.5:3.5, „הפועל" פתח־תקווה, „רמי" ת"א — 1.5:3.5 (1) „הפועל" חולון — „הפועל" ראשון־לציון — 2:4, אס"א ירושלים — „הפועל" רחובות — 1.5:4.5.

עימות באסטוניה

רב־האמן פאול קרס בן (59) זכה בבכורה בתחרות הבינלאומית בטא־לין, בירת אסטוניה, בצברו 10.5 נקודות מ־15 משחקים, ללא הפסד. אחריו: אולפסון וספאסקי — 9.5 כ"א; ברונשטיין והורט — 9 כ"א; גיפסליס — 8.5 (מלבד הורט שנחל שני הפסדים, כ"א עם הפסד אחד); לומברדי, מארוביץ' (שניצח את ספאסקי) וניי — 8 כ"א; מאיימנוב ואספיג — 7.5 כ"א — ועוד.

רב־האמן האיסלנדי אולפסון נחל הפסד יחיד בתחרות, לאחר מישגים קשים בדוחק הזמן נגד רב־האמן ה־לטבי גיפסליס. המישחק עצמו היה סבוך ומרתק. הנה הוא לפנינו.

הגנת פירץ אופימבצב

לבן: גיפסליס שחור: אולפסון

1. ה4 ד6 2. ד4 ו6 3. פ־ב3 ז6 4. ו4 פ־ג5 5. ר־ה2 פ־ו6 6. ר־ה3 ט־ו 7. פ־ד3 ר־א4 8. ה5 פ־ד7 9. ה:ו6 10. ר:ו3 ...ט־ו 11. ג5 פ־ב6 12. ד:ו6 ...13. פ:ה3 ה:ו4+ מ־ה8 14. ג:ב3 צ־ב3 15. מה־ד3 פ־ו5 (נראה, כאילו גורל המישחק נחרץ. ללבן רגלים איומים ב־ב3 וב־ו6, מה עוד שיש לו יתרון ב־רגלי. אך הפלא־ופלא: קשה מאוד למצוא דרך למימוש היתרון). 16. פ־ה2 (לאחר המישחק אמר גיפס־ליס, כי אינו יודע כיצד היה עליו להמשיך כאן, אך המסע שבחר בוד־דאי לא היה טוב) 16... ה6! 17. ד5! ה4 18. ג:ו5 צ:ב7 19. צ־ד1 צ:ב2 20. ד:ה6 מה־ה7 21. ס־ו5 מה:ה6 22. צ־ב1 (דרך יחידה להפ־עיל כוח בכל מחיר ולזכות בסיכוי נגד) 22... צ:א2 23. צ־ג1 ה5 24. מ־ה1 (24. צ:ג5! צ:ה2 מלוהה ב־ר־47+) 24... מה־ה7 (כאן כבר החל אולפסון לשחק „על הדגל", דהיינו: הוא נקלע לדוחק זמן חריף) 25. צ:ג5 מה־ה7 26. צ־ב5 צ־א3 27. מה־ד5 ה5 28. צ־ב1 מה־ו6 29. מה־ג5 צ־א1 30. מה־ג1 צ־א2 31. מה־ג4 צ־א1 32. מה־ג1 צ־א2 33. מה־ג4 צ־א3 34. מה־ג5 מה־א6 35. פ־ו3 (מסע חלש ש...השתלם) 35... פ־ד4? (טעות בהערכה, או עיוורון שחמטי) 36. צ:ו6! פ־ה:ו6 (הכרחי היה 36... מ:ח7 37. מה:ו4+ מה־ו6 ולשחור סיכוי טוב להחזיק מעמד) 37. מה־ה7 צ־א1 38. ר־ח4+ צ:ב1+ 39. ר:ב1 צ:ו4 40. צ־ה7+ מ־ח8 41. ח3! (יחידי. אך די בכך כדי לנצח) 41. ו4 42. צ:ו4 — והשחור נכנע.

„ריתוק מחנה"

להלן דוגמה מעניינת של „ריתוק מחנה" מסיום מישחק בתחרות לא־ליפות מוסקבה, הנערכת בימים אלה.

לבן: ציכוב שחור: גולקו

37... צ־ג1+ 38. מ־ח2 ו5! (מתנע ת־ח3־4) 39. צ־א4 (המתנה בשור השלישי לא תעזור, בשל קידום ה־רגלי ח') 39... ר־ג7 40. ח4 צ־ב3 41. צ־ד4 צ:ו3! 42. צ:ו3 ו4!! וה־לבן נכנע. אין למנוע הפסד הצריח.

תשבץ מספר 1039

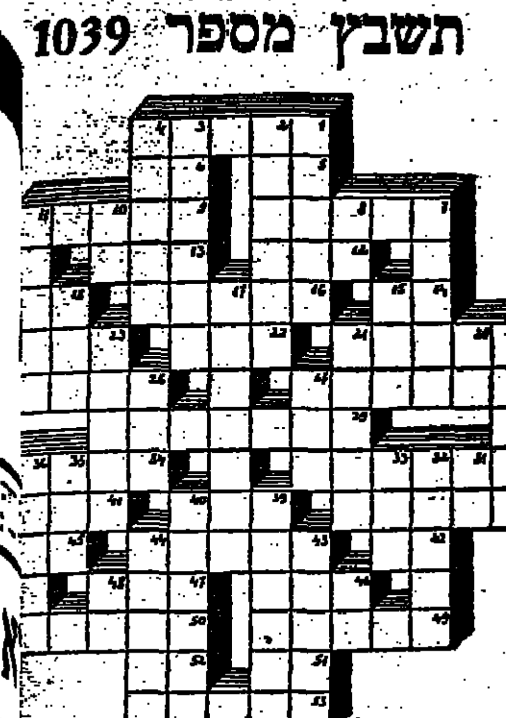

מאוזן: 1) חלצים; 5) רסטי־לילה; 6) מילת־שלילה; 7) קערה־צדקה; 9) צפור־שיר; 12) אחת הצנועות; 13) יד־שרף; 14) מלחין גרמני; 16) עיר באירן; 18) מ־לת־ברירה; 19) מלך יהודה; 22) מדינה דרום־אמריקנית; 23) מעיס; 26) מי שמטפל באביונים של מכו־נה; 28) שם התחולה מערכה מכ־רעת במלחמת־העולם השניה; 29) מחבר „מלחמה ושלום"; 30) הוגה־דעות צרפתי דגול; 34) חוט־פלדה לנסירת עץ לבוד; 39) „גוף" הדג; 39) בית־שוקיים; 41) נחינת טעם; 42) דגל; 43) חצר מגודרת; 45) דבר־סתר; 46) חריץ צר; 47) אורגיה, כוח נפשי; 49) עיר באיטליה; 50) וכולי; 51) תבואה; 52) קריאת אידו; 53) המשך־מימוש הריק.

מאונך: 1) בקשה; 2) קיבוץ בעמק־יזרעאל; 3) ממלכי יהודה; 4) קומפוזיטור; 7) כסוי־ראש מוס־למי; 8) ... ותלילה; 10) אביון; 11) הבכור בבני יעקב; 15) שליח מהיר; 17) מכשיר אופטי; 18) ברונזה; 19) משקל נפרץ בשירה; 20) זה; 21) קדוש משנה; 23) כריצה; 24) השם המפורש; 25) פיל קדמון; 27) אש; 28) מוסד בינלאו־מי; 31) קידומת הולנדית; 32) בע־בר הרעוק; 33) תורת התשפה; 35) הגדולה בימות שבריה; 36) מנוסתי־תנועה השמאלי; 31) בהמת משא מיבמנית; 39) כוכב־לכת; 40) חלק־בית יפאני; 43) הילולה ברוב עם; 44) שוט; 46) קיר־מגן; 48) פקודה.

סעיף; 46) מלה; 47) קמין; 51) דלק; 53) גבר; 56) ו'; 58) לו.

זכו בפרס

בהגרלה שנערכה בין פותרי תשבץ מס' 1037, זכו בפרס: רבקה אבינדור — ים; גזית קרני — לוטי יגובר — שח.

פתרון תשבץ מס' 1037

מאוזן: 1) אפלטון; 6) טב־דז; 10) סנאי; 11) לקס; 13) ויזה; 15) חפר; 16) תדמית; 18) ניר; 19) יה; 20) כל; 21) הגיג; 23) רף; 24) תוית; 26) קבס; 28) כמר; 29) מנגו; 31) מיד; 33) בולת; 34) ספן; 35) רבי; 36) גויד; 37) לוד; 38) לחי; 40) ידען; 43) סם; 45) תומס; 48) רם; 49) קו; 50) ועד; 52) אל־מוג; 54) נמק; 55) סילו; 57) הרי; 58) לכיש; 59) פקיר; 60) לגהורן.

מאונך: 1) אנפה; 2) פאר; 3) לי; 4) ולד; 5) נקמה; 7) גג; 8) דין; 9) חיר; 10) סתיס; 12) שיג; 14) הרפנן; 16) תלי; 17) תיקו; 20) כחות; 22) גב; 24) המליל; 25) תמוז; 27) סמפון; 28) כוב; 30) בגדי; 32) יחד; 33) ברוסום; 34) סלעם; 36) ניחא; 39) תת; 41) דרג; 42) מוקש; 44) ...

בתי־הקולנוע בתל־אביב

כתי הקולנוע

„שרון" החל ממוצ"ש ובמשך הצגות לערב 7.00—15. שבוע 2 יום הדין. הצגות יומיות החל מ... הסרט הנחת עולם אחר

„סטודיו" החל ממוצ"ש ובמשך 9.15—7.00 שבוע 3 רוג'ר מור... גולד... בשבת ב־5.00 החל... הנלחם בגולן

רמת גן וגבעתיים

אואזיס שבוע 3 החיפושית דוהרת. שלוש הצגות ליום: 4.00—7.15—9.30. הזמנות הנהלות בטלפון

ארמון מיסטר מג'י צ'ארלס ברונסון. שלוש הצגות ליום 4.00—7.15—9.30

שביט משאלת מוות צ'ארלס ברונסון 9.30—7.15

חן שבוע 3. סרטו של וולט דיסני החיפושית דוהרת. שלוש הצגות ליום: 4.00—7.15—9.30. הזמנות והנחות בטלפון

קולנוע לימור שבוע 4 הבהלה לזהב

מקסים טל. ... שבוע 3 הצגת בכורה. האמריקאי עם איב מונטאן

מרכז הצגת בכורה. סרט הודי — שירים נקמת אהבה עם שאשי קפור. בערב 7—20. ביום — ללא

פריז טל. ... שבוע 2 הצגת בכורה. הפרש האחרון (המשימה האחרונה) 10.00—12.00—2.00—4.00 7.15—9.30

פאר שבוע 5 הצגת בכורה. האסיר מהשדרה השנייה 4.30—7.15—9.30

צפון שבוע 8 וא... הצגת בכורה. כנורות הנצח

קולנוע סיני שבוע 3 האיש בעל אקדח הזהב 4.30—7.00—9.30

קולנוע סינמה 2 שבוע 8 חשמלית ושמה תשוקה. מרלון ברנדו. שעות הצגה: 11, 1.15, 3.45, 5.45, 8. ביום ו' 12—2.30. במוצ"ש: 6—8.15—10

תמר טל. ... שבוע 3 הצגת בכורה ארצית. הגמד הערמומי והסקס. בשעות: 10—12—2—4

סינרמה טל. 39803 שבוע 2 יום הדין. ג'יסים מרוסי 4.30—7.15—9.30

אסתר טל. 225610 שבוע 4. הקומדיה המצחיקה ביותר. פייר פוישאר ג'יין בירקין. החרדל המגרה לי... את האף. בצבעים 4.30—7.15—9.30

אורלי שבוע 2 הצגת בכורה. גורי 4.30—7.15—9.30

בן יהודה טל. 228409 שבוע 2. הצגת בכורה ארצית. ממוצ"ש 22.3.75 המגדל הלוהט. מוצ"ש וחג — 6.15—9.15. בימי חול — 6—9.

גורדון טל. 224493 שבוע 3 תום ג'ונס. אלברט פיני וסוזאנה יורק 4.30—7.15—9.30

גת שבוע 11 סקס משוגע. 3 הצגות ליום: 4.30—7.15—9.30

דקל שבוע 2 החל ממוצ"ש 22.3.75 אוליבר. שעות ההצגה בשבת 6—9. ימי חול ב־5.30—8.30

דרייב אין בשעה 7.00 אבא אתה מקסים. וולט דיסני. ב־9.30 שבוע 2 בהצגת: טריניטי מגבעת הצלפים

הוד שבוע 3 האיש בעל אקדח הזהב

מתמיד החל מיום שישי, 28.3.75. שעות הצגה: 10, 12, 2, 4, 7.30, 9.30. סרט הקראטה. האגרוף המלטף. וונג לי ותום שיגו

עם שלם מתווכח על משה רבנו

(סוף מעמוד 6)

הגיעה לכלל מסקנה השובה שהפרובלימאטיקה הכרוכה ב־סרט עניינה בראש־וראשונה את הצעירים דווקא. אחד מהם, סטו־דנט בן 21 מרומא (פרנצ'סקו ויסקו) התרשם במיוחד „מן ה־דראמה האינדיווידואלית של העם המוכא: מצרים ראתה כיצד נוטצו לרסיסים גדולי ה־אידיאלים שלה. היא אינה בשר־זה. אם עליה להמשיך ולעבוד את האלילים שמגדה להם עד כה. דראמה החורת ונשנית ב־היסטוריה. היא מעלה בזכרוני את מבוכת האמריקנים נוכח פרשת ווטרגייט"...

צעירים רבים, שדבריהם מוב־אים בנוסחם המלא בשבועון הטלוויזיה האיטלקית, מדברים על הומאניזאציה של דמות משה בסרט, לעומת המונומנטליות האילמת בפסלו של מיכלאנג'לו: „משה מן הטלוויזיה, כותבת תלמידת תיכון מנאפולי (סימה יאנציקו), סובל יותר ממשי־צרתי, כי הוא חי בתוך עמו ומתייסר בייסוריו. הדיאלוג שלו עם עמו הוא שלם, ומבחינה זו אני רואה בו סמל של ישו. מאות רבות של שנים לפניו".

על משה כמבשר את ישו ה־נוצרי כתבו, כמובן, עוד רבים אחרים, ובהם בשנה מתפצל פטסיונר ישיש ממילאנו מן הדיאלוג המודרני שבפי גיבורי הסרט. „התרשמתי מאוד — הוא כותב — כאשר שמעתי את הפרעושים מדברים על זיהום הנילוס".

בעל קיוסק לעתונים במילאנו, בן 35 (פראנצ'סקו קולומבו) ני־גש אל הסרט מנקודת־ראות אישית גרידא: „לא ידעתי — אמר הוא — שדווקא משה היה כבד־פה במקצת. הדבר יראה מגוחך בעיניכם, אך עלי עשה הדבר רושם רב: כי גם אני קצת כבד־פה. ותן הוא שוחח בכל זאת עם האלוהים".

רבים ורבות קבלו במישאל על תומרתו של אלוהי ישראל. אומרת כרמן בונאנו (19) מרד מא. סטודנטית לביולוגיה: „הת־אכזבתי קשות מרועלבן של אלוהים, שלשם שיחרור עמו אינו מהסס לפגוע במצרים, שגם הם הרי בני־אדם, אשר אינם שונים בהרבה מן ה־יהודים".

לרבים ששותפו במשאל הוצ־גה השאלה הבאה: „מה לא היה ידוע לכם על קורות משה?" התשובות היו בנוסח זה:

„לא היה ידוע לי שמשה היה נשוי". הסטודנטית ארגלה פר־צ'ילה מנאפולי הגיבה כך: „עד כה הייתי בטוחה, שמשה היה רווק". פקידה מרומא, טינה פאברי, הורות אף־היא לעניינה המשפחה של משה רבנו: „לא מצא חן בעיני, שמשה עזב את אשתו צפורה ואת בנו, כדי למלא אחרי פקודת אלוהים".

רבים מן המשתתפים במשאל לא ידעו כלל, שמשה היכה נפש את האיש המצרי, אשר נגש את אחיו היהודים, ואף טמן את גופתו בחול. בעיר טריוסטה נמצאה אשה, ששם משפחתה „מוזה", והיא השיבה לאנשי־הטלוויזיה, אשר באו לשמוע את חוות־דעתה: „משה הוא בשבילי משהו חדש לגמרי. על־אף הכבוד שיש לי למשפח־תי להיקרא בשמה, הרי ידעתי עליו מעט מאוד".

היו עוד צורות תשובות מעניינות ולא מעניינות, בי־קורתיות ונלהבות. אולם כולן מעידות על העובדה, שאולי לראשונה באיטליה עורר נושא מקשם, ללא אקטואליות פולי־טית בלתי־אמצעית, ויכוח כה רחב על ערכי רוח, דת ומוסר בקרב המונים כה רחבים.

בתי־הקולנוע בחיפה

החל ממוצ"ש 6.7.74 בשעות 9—7 ; בימי חול : 9—7—4

אמפיתיאטרון 64018. אלן ארקין ג'יימס קאן. בסרט שקצר הצלחה גדולה בכל העולם. המשטרה משתוללת. בצבעים ובמסך רחב. בשעות: 4.00 — 6.45 — 9.00

ארמון טל. 664848. שבוע שלישי! רוג'ר מור הוא ג'יימס בונד 007 חוזר שוב בסרט חדש גדוש פעולות וצילומי נוף מרהיבים. בא לדייק. האיש בעל אקדח הזהב. זמני ההצגות: מוצ"ש: 6.45 ו־9.00. ימי חול: 4.00, 6.45 ו־9.00

אורה שבוע שני. ממשיך בהצלחה גדולה. הסרט הגדול של שנת 1975. המגדל הלוהט. בגלל אורכו הסרט צעמו מתחיל בשבת 6.00 — 9.00. בימי חול 5.30 — 8.30. בא לדייק

מירון טל. 63003. החל מיום רביעי 26.3.75 ובמשך החגים. 6 הצגות ללא הפסק. בשעות: 10.00—2.00—4.00—7.00—9.00. קלאוס קינסקי צ'אן לי גורדון מיטשל. בסרט קרטה ופעולה מעולה. שמי הוא שנגאי ג'ו

אורלי טל. 816868. 2 הצגות לערב 6.45 ו־9.00. שבוע חמישי! מרילין מונרו טוני קרטיס ג'ק למון. ביצירת המופת של בילי ווילדר. הסרט המצחיק ביותר של המאה ה־20: „חמים וטעים"

חן טל. 666272. תכנית סרטים עשירה ומקסימה! „עולמו הקסום של וולט דיסני" („שלוש המאס־קטירים"). זמני ההצגות: מוצ"ש: 6.45 ו־9.00. ימי חול: 4.00, 6.45 ו־9.00

פאר טל. 662232. סיפורה המופלא של נערה צעירה שהתאהבה ללא תקנה בגבר נשוי... ויל־אם הולדן קיי לנץ „ברזי". מוסיקה מישל לגרן. זמני ההצגות: מוצ"ש: 6.45, 9.00. ימי חול: 4.00, 6.45, 9.00

עצמון טל. 63003. ממשיך בהצלחה שבוע שני. יום הדין. בשעות: 4.00—6.45—9.00

רון הסרט הבלתי־נשכח, שיא ההצלחה! ג'ולי אנדריוס. צלילי המוסיקה. בגלל אורכו — 2 הצגות בלבד. ביום שבת וחג 6.00—9.00. בימי חול 5.00 — 8.30. המשחק לחג — של התמיכה!

קולנוע פתח־תקוה

הדר במוצ"ש 29.3.75, 2 הצגות 7—9. בימים א', ב', ה', 3 הצגות 3.30—7—9. במוצאי־חג 2.4.75 2 הצגות 7—9. ג'ון וויין. המרשל.

היכל פתח־תקוה. ביום ה' 27.3.75, מוצאי־חג וב־מוצ"ש 29.3.75 2 הצגות 7—9.15. ביום א', 30.3.75 2 הצגות 7—9. ביום ד', שביעי של פסח 2 הצגות 7—9.15. ירח של נייר. ביום ב', 31.3.75 הצגה: גן הזוהבבים. ביום ה', 3.4.75 יידיש: מיין כשרע שיקסע

שלום פתח־תקוה. שבוע 2. במוצ"ש: 7—9.15. במשך השבוע: 3.30—7.00—9.00. הצגת בכורה של הסרט הישראלי: יום הדין

בתי־הקולנוע בירושלים

החל ממוצ"ש מ־15.6 בשעות 9 — 7 ; בימי חול : 9 — 7 — 4

סמדר טל. 23742. פול ניומן — רוברט רדפורד. העוקץ. בשעות: 6.30—9.00 בלבד!!

הבירה טל. 26399. שבוע 3 האיש בעל אקדח הזהב. בימי חול: 9—7—4. במוצ"ש: 7.00—9.15

חן שבוע 3 בראש מורם. בשעות: 9—7—4

ארנון טל. 24829. שבוע 2 הבהלה לזהב. בשעות: 9—7—4

אוריון טל. 22419. שבוע 2 המגדל הלוהט. במוצ"ש ומוצאי חג: 6.00—9.00. בימי חול: 4.00—8.30 בלבד!!

אורנע טל. 24733. שבוע 2 צלילי המוסיקה. מוצ"ש ומוצאי־חג: 8.30 בלבד!! בימי חול: 4.00—8.30

אורגיל שבוע 4 החרדל מגרה לי את האף. בשעות: 9—7—4

מיטשל שבוע 3 גטסבי הגדול. בשעות: 6.45—9.15 בלבד!!